

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Βιώσιμη διαχείριση Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO: Μοντέλα, προτάσεις, προοπτικές: Η περίπτωση της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας

Σοφία Μαρία Σ. Πουλημένου

ΚΕΡΚΥΡΑ
Οκτώβριος 2021

Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Βιώσιμη διαχείριση Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO:
Μοντέλα, προτάσεις, προοπτικές: Η Περίπτωση της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας

Σοφία Μαρία Σ. Πουλημένου

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΑΛΗ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΑΛΗ, Αφυπηρετήσασα Καθηγήτρια
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΜΠΟΥΝΙΑ, Καθηγήτρια
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. Αλεξάνδρα ΜΠΟΥΝΙΑ, Καθηγήτρια του Τμήματος Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου.
2. Μαρία ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΤΗ, Καθηγήτρια του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.
3. Ανδρέας ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Τεχνών, Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου.
4. Ιωάννης ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Τεχνών, Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου.
5. Γεώργιος ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.
6. Αγνή ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Τεχνών, Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου.
7. Βασίλειος ΚΟΜΙΑΝΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Τεχνών, Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Ημερομηνία εξέτασης: 19 Οκτωβρίου 2021

IONIAN UNIVERSITY

FACULTY OF INFORMATION SCIENCE AND INFORMATICS
DEPARTMENT OF ARCHIVES, LIBRARY SCIENCE AND MUSEOLOGY

PROGRAM OF POSTGRADUATE STUDIES

PhD THESIS

Title

Sustainable Management of UNESCO World Heritage Sites: Models, Proposals, Perspectives: The Case of the Old Town of Corfu

Sofia Maria S. Poulimenou

CORFU
October 2021

PhD THESIS

Sustainable Management of UNESCO World Heritage Sites:
Models, Proposals, Perspectives: The Case of the Old Town of Corfu

Sofia Maria S. Poulimenou

SUPERVISOR: Anastasia Sali Papasali (Professor)

THREE-MEMBER ADVISORY COMMITTEE:

Anastasia Sali-Papasali, (Retired Professor**)**
Alexandra Bounia Professor
Iannis Deliyannis Associate professor

SEVEN-MEMBER EXAMINATION COMMITTEE:

1. Alexandra BOUNIA, Professor, Cultural Technology and Communication Department, University of the Aegean.
2. Maria KANELLOPOULOU-BOTTI, Professor, Department of Archives, Library Science and Museology, Ionian University.
3. Andreas GIANNAKOULOPOULOS, Associate Professor, Department of Audio and Visual Arts, Ionian University.
4. Ioannis DELIYANNIS, Associate Professor, Department of Audio and Visual Arts, Ionian University.
5. George Papaioannou, Α ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, Professor, Department of Archives, Library Science and Museology, Ionian University.
6. Agnes PAPADOPOULOU, Assistant Professor, Department of Audio and Visual Arts, Ionian University.
7. Vasileios KOMIANOS, Assistant Professor, Department of Audio and Visual Arts, Ionian University.

Examination Date: 19 October 2021

Στη Συλβάνα, την Αφροδίτη και τη Μαρκέλλα-Μαργαρίτα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διδακτορική διατριβή είναι προϊόν της έρευνας και της μελέτης που πραγματοποίησα την τελευταία πενταετία σε έναν τομέα ιδιαίτερης σημασίας, ορμώμενη από το ευτύχημα του να διαμένω και να εργάζομαι σε ένα υπέροχο Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, την παλιά πόλη της Κέρκυρας. Η ολοκλήρωση αυτής της διατριβής ασφαλώς δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την υποστήριξη ορισμένων πολύ σημαντικών για μένα ανθρώπων.

Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα Καθηγήτριά μου, Αναστασία Σαλή Παπασαλή, η οποία πίστεψε στη διάθεση και τις δυνατότητές μου και με υποστήριξε θερμά και από την αρχή στον απαιτητικό αυτό δρόμο, ενθαρρύνοντας με σε διαρκή έρευνα και αναζήτηση. Ένα ακόμα ευχαριστώ οφείλω να αποδώσω στο μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής μου Επιτροπής, Καθηγήτρια Αλεξάνδρα Μπούνια, για τις στοχευμένες παρατηρήσεις και επισημάνσεις της ώστε να ωριμάσει η έρευνά μου και να κατευθυνθεί σε νέα πεδία ενδιαφέροντος. Ιδιαίτερες ευχαριστίες επιθυμώ να εκφράσω στο 3ο μέλος της Επιτροπής –και αγαπητό μου φίλο– Αναπληρωτή Καθηγητή Ιωάννη Δεληγιάννη, στυλοβάτη της όλης διαδικασίας, ο οποίος στάθηκε δίπλα μου σε κάθε βήμα και κάθε φορά που «έπεφτα», με πίεζε να «σηκωθώ» προσφέροντάς μου νέες ερευνητικές διεξόδους και κατευθύνσεις.

Ευχαριστίες και τεράστια ευγνωμοσύνη οφείλω στους γονείς μου, Σάββα και Συλβάνα, και στα αδέρφια μου, Ναταλία και Μάριο, για την απεριόριστη αγάπη και τη φροντίδα τους όλα τα χρόνια.

Ξεχωριστά αλλά ιδιαίτερα θερμά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύντροφό μου Κώστα, συνοδοιπόρο μου σε κάθε επιλογή μου, ο οποίος με αγάπη και υπομονή μού παρείχε την ηθική και ψυχολογική στήριξη που χρειαζόμουν κάθε φορά.

Θα ήθελαν επιπλέον, να ευχαριστήσω τις θείες μου Σούλα, Πόπη, Ελίζα και όλα τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς μου για την ανιδιοτελή υποστήριξή τους και την καθημερινή τους βοήθεια.

Μαίρη, αν και δεν είσαι εδώ, σε ευγνωμονώ για την αγάπη που μου μεταλαμπάδευσες για τον τόπο μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ **14**

ABSTRACT **17**

ΛΙΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ **19**

1. Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή **22**

1.1 Κύρια ερευνητικά ερωτήματα **24**

2. Κεφάλαιο 2: Πολιτιστική κληρονομιά. Έννοιες, ορισμοί, διαδικασίες και παράγοντες προστασίας και χαρακτηρισμού των Μνημείων ως Παγκόσμιας Κληρονομιάς **27**

2.1 Ορίζοντας την πολιτιστική κληρονομιά, τα πολιτιστικά μνημεία και τα πολιτιστικά αγαθά **29**

2.2 Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο **34**

2.3 Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο **37**

2.4 Η UNESCO και το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage Centre) **43**

2.5 Βασικές πρωτοβουλίες της UNESCO για την προστασία και ανάδειξη της παγκόσμιας κληρονομιάς **46**

2.5.1 Θεματική πρωτοβουλία για την Αστρονομία και την παγκόσμια κληρονομιά *(Astronomy and World Heritage Thematic Initiative)* 46

2.5.2 Κέντρα κατηγορίας 2 (*Category 2 Centres*) 47

2.5.3 Κλιματική αλλαγή και παγκόσμια κληρονομιά (*Climate Change and World Heritage*) 47

2.5.4 Πολιτιστικά τοπία (*Cultural Landscapes*) 48

2.5.5 Ανθρώπινη εξέλιξη: Προσαρμογές, διασπορές και κοινωνικές εξελίξεις (*Human Evolution: Adaptations, Dispersals and Social Developments*) 48

2.5.6 Πρωτοβουλία για την κληρονομιά της Αστρονομίας, Επιστήμης και Τεχνολογίας (*Initiative on Heritage of Astronomy, Science and Technology*) 48

2.5.7 Πρωτοβουλία για κληρονομιά θρησκευτικού ενδιαφέροντος (*Initiative on Heritage of Religious Interest*) 49

2.5.8 Πρόγραμμα για τη σύγχρονη κληρονομιά (*Modern Heritage Programme*) 49

2.5.9 Σύσταση για το ιστορικό αστικό τοπίο (*Recommendation on the Historic Urban Landscape*) 50

2.5.10 Μείωση των κινδύνων καταστροφών σε τοποθεσίες παγκόσμιας κληρονομιάς (*Reducing Disasters Risks at World Heritage Properties*) 50

2.5.11 Παγκόσμια κληρονομιά και αυτόχθονες πληθυσμοί (*World Heritage and Indigenous Peoples*) 51

2.5.12 Παγκόσμια κληρονομιά και αειφόρος ανάπτυξη (*World Heritage and Sustainable Development*) 51

2.5.13 Παγκόσμια κληρονομιά και πρόγραμμα για τον βιώσιμο τουρισμό (*World Heritage and Sustainable Tourism Programme*) 52

2.5.14 Η Στρατηγική για τη φυσική κληρονομιά του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (*World Heritage Centre's Natural Heritage Strategy*) 52

2.5.15 Πρόγραμμα για την παγκόσμια κληρονομιά των πόλεων (*World Heritage Cities Programme*) 53

2.6 Οι 5 στρατηγικοί στόχοι (the 5 c's) της UNESCO για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς 53

2.7 Η διαδικασία της ένταξης των Μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO 55

2.8 Η διαδικασία της ένταξης των μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO σε Κίνδυνο 61

2.9 Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία εγγραφής μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO 63

3. Κεφάλαιο 3: Διαδικασία διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς –Σχέδια διαχείρισης 69

3.1 Γενικές αρχές λειτουργίας σχεδίων και συστημάτων πολιτιστικής διαχείρισης 70

3.2 Η UNESCO και τα σχέδια διαχείρισης μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς 73

3.3 Το εγχειρίδιο της UNESCO για την παρακολούθηση της παγκόσμιας κληρονομιάς 75

3.4 Αντιδραστική (reactive) και περιοδική (periodic) παρακολούθηση 77

3.5 Αξιολόγηση και αναθεώρηση της διαδικασίας παρακολούθησης 82

3.6 Οι χρήστες των μνημείων και η εμπλοκή τους στη διαχείριση 83

3.7 Η σημασία του σχεδίου διαχείρισης και η αναγκαιότητα εξέλιξης του 86

4. Κεφάλαιο 4: Ο ρόλος της τουριστικής ανάπτυξης στη διαχείριση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς 90

4.1 Παγκόσμια κληρονομιά και τουριστική ανάπτυξη 90

4.2 Τυπολογία του επισκέπτη και τουριστική συμπεριφορά 94

4.3 Η τεχνολογία στην υπηρεσία της τουριστικής ανάπτυξης 100

4.4 Δράσεις της UNESCO για τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης 103

4.4.1 Πρόγραμμα για την παγκόσμια κληρονομιά και τον βιώσιμο τουρισμό (Unesco World Heritage and Sustainable Programme) 107

4.4.2 Ταξίδια παγκόσμιας κληρονομιάς (World Heritage Journeys) 108

4.4.3 Έδρες και Δίκτυα για τον τουρισμό στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς 110

4.5 Υπεύθυνος τουρισμός (Responsible Tourism) 110

4.6 Η αναγκαιότητα αλληλεπίδρασης της τουριστικής ανάπτυξης με την πολιτιστική διαχείριση 111

5. Κεφάλαιο 5: Συνδέοντας το πολιτισμικό προϊόν και την τουριστική διαχείριση με τη σύγχρονη μαθησιακή και ανακαλυπτική διαδικασία 114

5.1 Άτυπη μάθηση και πολιτιστική κληρονομιά 115

5.2 Σχέση τουριστικής τυπολογίας με μαθησιακή διαδικασία και απόκτηση γνώσης 119

5.3 Μαθησιακή διαδικασία και βιώσιμη ανάπτυξη 122

5.4 Συμπεράσματα για τη βιώσιμη διαχείριση μνημείων μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία 125

6. Κεφάλαιο 6: Εφαρμόζοντας σύγχρονες τεχνολογικές διαδικασίες στην πολιτιστική διαχείριση 127

6.1 Προσαρμοστικά πληροφοριακά συστήματα για την κάλυψη τις ανάγκες του χρήστη: από το θεωρητικό υπόβαθρο στις εφαρμογές 128

6.2 «Μεγάλα δεδομένα» και διαχείριση πληροφορίας 137

6.3 Διαχείριση μέσω παρακολούθησης, εντοπισμού μεταβολών και αντιμετώπιση κινδύνων 140

6.4 Κριτική ανάλυση – χρήση των εφαρμογών στην ευρύτερη διαχείριση 142

7. Κεφάλαιο 7: Σχεδιασμός και ανάπτυξη του διαδραστικού πλαισίου CORRELATE για τη βιώσιμη διαχείριση των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς.....145

7.1 Χρησιμοποιώντας τα σύγχρονα πρότυπα βιωσιμότητας ως παράγοντα διαχείρισης 145

7.2 Σχεδιασμός και Ανάλυση του Πλαισίου CORRELATE.....150

7.3 Δομικά στοιχεία του πλαισίου διαχείρισης μνημείων CORRELATE 151

7.4 Γενική επισκόπηση βασικών σταδίων και διαδικασιών εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE 153

7.5 Ανάλυση διαδικασίας εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE (Στάδιο Ε.1).....155

7.5.1 Προσδιορισμός εμπλεκομένων στη διαχείριση και ορισμός ειδικών εμπειρογνωμόνων (Ε.1.1) 155

7.5.2 Αποτύπωση τομέα εφαρμογής / πεδίου παρέμβασης και διαδικασία διαβούλευσης (Ε 1.2) 156

7.5.3 Εκτίμηση και διαχείριση κινδύνων (Ε1.3) 159

7.5.4 Αποτύπωση υφιστάμενης τεχνολογίας και εφαρμογών στη διαχείριση (Ε1.4) 160

7.6 Ανάλυση διαδικασίας εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE (Στάδιο Ε.2).....161

7.6.1 Αξιολόγηση ΣΒΑ και ιεράρχηση βάσει σημαντικότητας/βαρύτητας (Ε2.1) 161

7.6.2 Προσδιορισμός δράσεων σύμφωνα με την προηγούμενη ταξινόμηση (Ε2.2) 162

7.7 Διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης του πλαισίου CORRELATE (Στάδιο Ε.3).....163

7.8 Εφαρμογή σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών 165

7.9 Το πλαίσιο CORRELATE στην πράξη – οδηγός και επεξήγηση βημάτων 166

7.10 Προσαρμοστικότητα του πλαισίου στις πραγματικές συνθήκες 170

8. Κεφάλαιο 8: Εξέταση Σχεδίων Διαχείρισης και Διαδικασιών άλλων μνημείων ...174

8.1 Το Μνημείο του Νιού Λάναρκ, Σκωτία.....174

8.2 Το Πανεπιστήμιο της Κοΐμπρα -Άλτα Σοφία, Πορτογαλία 179

8.3 Η Παλιά Πόλη του Ρέγκενσμπουργκ με το Στατάμχοφ, Γερμανία.....182

8.4 Το Ιστορικό Κέντρο της Φλωρεντίας, Ιταλία.....187

8.5 Συγκριτικά στοιχεία μεταξύ των εξεταζόμενων σχεδίων διαχείρισης 192

9. Κεφάλαιο 9: Το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας και η πιλοτική εφαρμογή του πλαισίου CORRELATE 197

9.1 Περιγραφή του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας 198

9.2 Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας ως επισκέψιμο μνημείο και τουριστικός προορισμός 201

9.3 Η οριοθέτηση του μνημείου και οι πολιτιστικές του αξίες 205

9.4 Το Σχέδιο διαχείρισης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας 208

9.5 Η μέχρι σήμερα διαχείριση του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας 214

9.6 Πιλοτική εφαρμογή του πλαισίου CORRELATE στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 216

9.7 Εφαρμογή των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης του CORRELATE στο Σχέδιο Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 238

9.8 Συμπεράσματα από την εφαρμογή του CORRELATE στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 244

10. Κεφάλαιο 10: Σύνοψη και συμπεράσματα 247

10.1 Η Αναγκαιότητα της Διαχείρισης 247

10.2 Τεχνολογία, Τουρισμός και Μάθηση: ο ρόλος και η σημασία τους 249

10.3 Η εξέλιξη της διαχείρισης μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και η σύνδεση με τους 17 ΣΒΑ 251

10.4 Προτεινόμενο Πλαίσιο CORRELATE 252

10.5 Επίλογος 255

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ – ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ 257

ΑΝΑΦΟΡΕΣ 259

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ 289

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ) 294

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ- Πλαίσιο Δεικτών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 311

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: Παραδοχές - Στόχοι- Δράσεις Σχεδίου Διαχείρισης 2006-2012 για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 332

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: 2ος ΚΥΚΛΟΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 358

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V: ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ 370

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διδακτορική διατριβή με τίτλο «Βιώσιμη διαχείριση Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO: Μοντέλα, προτάσεις, προοπτικές: Η περίπτωση της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας» είναι δομημένη σε δέκα κεφάλαια, οργανωμένα σε τρεις θεματικές ενότητες. Η **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνει την εισαγωγή (**κεφάλαιο 1**) και τα **κεφάλαια (2,3)**, στα οποία παρουσιάζονται οι **κύριες έννοιες και παράγοντες που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά και τη διαχείρισή της**. Στο κεφάλαιο 2 παρέχονται οι βασικές πληροφορίες που επιτρέπουν την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας ενός σσυστήματος πολιτιστικής διαχείρισης μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς σε όλα τα επίπεδα: χαρακτηρισμός, προστασία, λήψη αποφάσεων, αξιολόγηση αποτελεσμάτων. Περιγράφονται οι βασικοί ορισμοί αναφορικά με την πολιτιστική κληρονομιά και οι κανονισμοί προστασίας σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, όπως αυτοί είναι γνωστοί από τη διεθνή βιβλιογραφία. Επιπρόσθετα, εξετάζεται ο ρόλος της UNESCO αναφορικά με την ανάδειξη και προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς, παρουσιάζονται οι κυριότερες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες που έχει αναλάβει ο εν λόγω φορέας διαχρονικά και γίνεται συνοπτική αναφορά στη διαδικασία που ακολουθείται για την εγγραφή ενός προτεινόμενου μνημείου στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO καθώς και οι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία αυτή. Στο κεφάλαιο 3 εξετάζεται η διαδικασία διαχείρισης ενός μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς, από τη στιγμή της σύλληψης και προετοιμασίας ενός σχεδίου διαχείρισης έως και το σημείο της παρακολούθησης και επικαιροποίησής του. Ειδική αναφορά γίνεται στις διαφορετικές κατηγορίες χρηστών που εμπλέκονται στη λειτουργία και χρήση ενός μνημείου, ως παράγοντα που επηρεάζει τις διαχειριστικές διαδικασίες που ακολουθούνται και εφαρμόζονται καθολικά σε διεθνές επίπεδο.

Η **δεύτερη ενότητα** αποτελείται από **τρία κεφάλαια (4,5,6)**, καθένα εκ των οποίων **περιγράφει σύγχρονους παράγοντες στη διαμόρφωση της διαχείρισης των μνημείων** και στον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει κάθε παράγοντας τα

συστήματα και τα σχέδια διαχείρισης, σε σχέση με τη βιώσιμη ανάπτυξη του μνημείου. Το κεφάλαιο 4 εξετάζει τη σχέση της τουριστικής ανάπτυξης και διαχείρισης με την πολιτιστική κληρονομιά. Διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο ο χαρακτηρισμός μιας τοποθεσίας ως Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς προκαλεί αλλαγές στην τουριστική ανάπτυξη και παρουσιάζονται οι συνέπειες, όπως αυτές έχουν καταγραφεί στη διεθνή βιβλιογραφία. Εξετάζεται η τυπολογία του επισκέπτη και η συμπεριφορά του απέναντι στο μνημείο και, τέλος, περιγράφονται οι δράσεις και πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει η UNESCO για την τουριστική ανάπτυξη και που έχουν εφαρμοστεί σε ποικίλους προορισμούς παγκοσμίως. Το κεφάλαιο 5 αναλύει τον ρόλο της μαθησιακής διαδικασίας στην πολιτιστική και τουριστική διαχείριση των μνημείων, ειδικά μέσα από τη χρήση σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων. Παρουσιάζονται βασικές αρχές των κυρίων θεωριών μάθησης καθώς και η σύνδεση της μαθησιακής προοπτικής με την τουριστική δραστηριότητα και με την αναγνώριση των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέλος το κεφάλαιο 6 πραγματεύεται τον ρόλο των νέων τεχνολογιών στην πολιτιστική διαχείριση. Περιγράφονται τα διαφορετικά είδη της τεχνολογίας, που είναι σήμερα διαδεδομένα και αναπτύσσονται σε σχέση με την προβολή και την προστασία ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, και εξετάζονται, με οδηγό την εμπειρία, ορισμένες πρακτικές εφαρμογές αυτών των τεχνολογιών, με στόχο να περιγραφεί ο τρόπος της πιθανής εφαρμογής κάθε νέας μορφής τεχνολογίας στη διαχείριση των μνημείων για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

Η **τρίτη ενότητα** περιλαμβάνει τα τελευταία **τέσσερα κεφάλαια (7,8,9,10)**, στα οποία **προτείνεται και υιοθετείται δοκιμαστικά ένα νέο, καινοτόμο και βιώσιμο πλαίσιο διαχείρισης των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς**, ενώ εξετάζονται και οι δυνατότητες γενικευμένης εφαρμογής του. Στο κεφάλαιο 7 περιγράφονται σχέδια διαχείρισης τεσσάρων μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, πάνω στα οποία στηρίχθηκε η αναγκαιότητα δημιουργίας ενός νέου πλαισίου διαχείρισης. Στο κεφάλαιο 8 αναλύεται το προτεινόμενο «**Διαδραστικό πλαίσιο βιώσιμης διαχείριση μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς – CORRELATE**», οι στόχοι, οι προϋποθέσεις λειτουργίας και η διαδικασία

εφαρμογής του. Στο κεφάλαιο 9 εφαρμόζεται στην πράξη το πλαίσιο CORRELATE στο μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Το αποτέλεσμα της διαδικασίας εφαρμογής, η οποία ολοκληρώθηκε με τη συνεργασία ειδικών εμπειρογνωμόνων, προσέφερε μια εναλλακτική, σφαιρική και σαφώς πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση σε σχέση με το ισχύον Σχέδιο Διαχείρισης, όπως φαίνεται από την κριτική ανάλυση και τα συμπεράσματα. Η διδακτορική διατριβή ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο 10, το οποίο περιλαμβάνει τη σύνοψη και τα συμπεράσματα της έρευνας.

ABSTRACT

The doctoral thesis entitled "Sustainable Management of UNESCO World Heritage Sites: Models, Proposals, Perspectives: The Case of the Old Town of Corfu" is structured in ten chapters organized in three thematic sections. The **first section** includes the introduction (**chapter 1**) and the next **two chapters (2,3)** which present the **main concepts related to cultural heritage and its management**. Basic information and reports are provided to offer an understanding of how a system of cultural management of world heritage sites operates at all levels: characterization, protection, decision making and evaluation of results. Chapter 2 describes the basic definitions of cultural heritage and protection regulations at national and international levels as reported in the international literature. In addition, the role of UNESCO in promoting and protecting the world's heritage is being examined. The main initiatives and activities undertaken by the organization over time are also presented and the procedure followed for the inclusion of a proposed monument on the UNESCO World Heritage List is summarized as well as important factors influencing this procedure. Chapter 3 examines the process of managing a world heritage site from the moment of conception and preparation of a management plan to the point of monitoring and updating. Special reference is made to the different categories of users involved in the operation and use of a monument as a factor that affects the management procedures followed and applied universally at the international level.

The **second section** consists of the following **three chapters (4,5,6)**, each of which describes **contemporary factors in the configuration of the management of monuments** and in the way in which each of these factors influences the management systems and plans, in relation to sustainable development of the monument. Chapter 4 examines the relationship between tourism development and management and cultural heritage. The way in which the designation of a site as a world cultural heritage causes changes in tourism development is investigated and the recorded consequences as they are reported in the international literature

are presented. The visitor's typology and behavior towards the monument are examined and finally the actions and initiatives undertaken by UNESCO on tourism development, which have been implemented in various destinations worldwide, are described. Chapter 5 analyzes the role of the learning process in the cultural and tourist management of monuments, especially through the use of modern technological tools. Basic principles of the main learning theories are presented as well as the connection of the learning perspective with the tourist activity and with the recognition of the values of the cultural heritage. Chapter 6 deals with the role of new technologies in cultural management. A description is given of the different types of technology that are currently prevalent and developed in relation to the promotion and protection of a World Heritage Site and some practical applications of these technologies are being examined by experience, with the aim of describing how any new form of technology can be applied to the management of monuments for their sustainable development.

The **third section** includes the last **four chapters (7,8,9,10)** proposing a **new, innovative and sustainable framework for the management of world heritage sites** and the possibilities of its general application. Chapter 7 analyses the management plans of four world heritage cultural sites, on which the research was based to propose the new managerial framework. Chapter 8 analyzes the proposed "**Interactive framework for sustainable management of World Heritage Sites - CORRELATE**", its objectives, operating conditions and implementation process. In chapter 9 the CORRELATE framework is applied in practice in the monument of the Old Town of Corfu. The result of the implementation process, which was completed with the cooperation of experts, offered an alternative, comprehensive and clearly more integrated approach to the current management plan, as shown by the critical analysis and conclusions. The doctoral dissertation concludes with chapter 10 which entails the summary and conclusions of the research.

ΛΙΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Στο πλαίσιο της διδακτορικής έρευνας συγγράφθηκαν 13 επιστημονικές εργασίες από τις οποίες 9 έχουν δημοσιευθεί, 3 έχουν γίνει αποδεκτές και αναμένεται η δημοσίευση τους ενώ 1 παρουσιάστηκε χωρίς να κατατεθεί στα πρακτικά.

Δημοσιευμένες

Giannakoulopoulos, A., Pergantis, M., Poulimenou, S. M., Deliyannis, I. (2021). "Good Practices for Web-Based Cultural Heritage Information Management for Europeana". Information, 12(5), 179. MDPI AG. Retrieved from http://dx.doi.org/10.3390/info12050179 (Online)

Kaimara, Polyxeni, Poulimenou, S.-M., & Deliyannis, I. (2020). "Digital learning materials: Could transmedia content make the difference in the digital world?" In L. Daniela (Ed.), Epistemological Approaches to Digital Learning in Educational Contexts (pp. 69–87). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429319501-5

Πουλημένου Σ.-Μ., Δεληγιάννης Ι. (2019). «Ψηφιακός οδηγός περιήγησης με χρήση επαυξημένης πραγματικότητας και ολογραμμάτων». Πρακτικά του 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς – EuroMed 2019, Αθήνα, 25-27 Σεπτεμβρίου, 2019, 844-854, http://www.euromed-dch.eu/wp-content/uploads/2020/11/%CE%A0%CE%A1%CE%91%CE%9A%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91-2019-v5.pdf

Deliyannis, I., Giannakoulopoulos, A., & Poulimenou, S.-M. (2019). Combining Byzantine Art Content and Interdisciplinary Technologies. In I. Baldini, G. Marsili, C. Lamanna, & L. M. Orlandi (Eds.), The Silk and the Blood. Images of Authority in Byzantine and Archaeology (pp. 23–33). Inauguration of the digital exhibition and proceedings of the final meeting of "Byzart -

Byzantine Art and Archaeology on Europeana" project, Bologna, Italy, 15 February 2019.

Kaimara, P, Poulimenou, S.-M., Oikonomou, A., Deliyannis, I., & Plerou, A. (2019). "Smartphones at schools? Yes, why not?", European Journal of Engineering Research and Science, SPECIAL ISSUE: CIE 2018, 1–6. https://doi.org/10.24018/ejers.2019.0.CIE.1288.

Poulimenou, S.-M., Kaimara, P., & Deliyannis, I. (2018). "Promoting Historical and Cultural Heritage through Interactive Storytelling Paths and Augmented Reality" [«Ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω διαδραστικών διαδρομών αφήγησης και επαυξημένη πραγματικότητα»], Proceedings of 2nd Pan-Hellenic Conference on Digital Cultural Heritage-EuroMed 2017, 627-636. http://euromed2017.eu/documents/euromed2017-conference-proceedings_Final_2v02.pdf

Poulimenou, S.-M., Kaimara, P., Papadopoulou, A., Miliotis, G., & Deliyannis, I. (2018). "Tourism policies for communicating World Heritage Values: The case of the Old Town of Corfu in Greece". in IAFeS (ed.), 16th NETTIES CONFERENCE: Access to Knowledge in the 21st Century The Interplay of Society, Education, ICT and Philosophy, vol. 6, pp. 187-192.

Papadopoulou, A., Kaimara, P., Poulimenou, S-M., & Deliyannis, I. (2018). Art Didactics and Creative Technologies: Digital culture and new forms of students' activation. In M. Panagopoulos, A. Papadopoulou, & A. Giannakoulopoulos (Eds.), 1st International Conference Digital Culture and AudioVisual Challenges, Interdisciplinary Creativity in Arts and Technology, Corfu, Greece, June 1-2, 2018.: Vol. Vol-2811 (pp. 166-172). CEUR-WS. http://ceur-ws.org/Vol-2811/Paper24.pdf

Papaioannou, G., Poulimenou, S. & Andrianou, A. (2017), "Cultural and Creative Industries on the Old Town of Corfu, Greece", Proceedings of 5th UNESCO UNITWIN Conference – Culture, Tourism and Development, World Heritage Sites, Coimbra, Portugal, 18-22 April 2017.

Υπό δημοσίευση

Poulimenou, S.-M. & Deliyannis, I., (2021): "Reinventing tourism experiences via smart gamified applications: the cases of Old Corfu Town and Kilkis in Greece", TOURMAN 2021: International Scientific Conference: Restarting tourism, travel and hospitality: The day after, Thessaloniki - Online, Greece, May 21-23, 2021.

Poulimenou, S.-M., Kaimara, P., Deliyannis, I. (2020). "World Heritage Monuments Management Planning of in the light of UN Sustainable Development Goals: The case of the Old Town of Corfu", 4th International Conference on "Cities' Identity Through Architecture and Arts", Pisa, Italy, 14-16 December 2020.

Poulimenou, S.-M., Kaimara, P., Deliyannis, I., & Laboura S. (2020). "BRENDA Digital Tours: Designing a Gamified Augmented Reality. Application to Encourage Gastronomy Tourism and local food exploration", 2nd International Conference of Cultural Sustainable Tourism, University of Maia, 13-15 October 2020.

Συμμετοχές σε συνέδρια (χωρίς δημοσίευση)

Poulimenou, S.-M. & Deliyannis, I. (2020). "Extending the Capabilities of Cultural Visitor Management with Big-Data: The example of 'Hologrammatic Corfu'", 2nd International Conference on Museum Big Data, Nicosia, Cyprus 22- 24 October 2020.

1. Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Η παρούσα διατριβή στοχεύει στη βελτίωση της διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, εξελίσσοντας τις διαδικασίες που εφαρμόζονται με την αξιοποίηση των σύγχρονων διεθνών πλαισίων βιώσιμης ανάπτυξης και αειφορίας και την αξιοποίηση σύγχρονων μεθόδων, τεχνολογιών και κατευθύνσεων. Στο παρελθόν η διαδικασία διαχείρισης επικεντρωνόταν στη διατήρηση και προστασία των μνημείων ως κτιριακή οντότητα, ενώ σήμερα η διαδικασία είναι πιο πολύπλοκη και κατευθύνεται προς μια πιο ολιστική προσέγγιση, στην οποία οι αξίες ενός μνημείου πρέπει να προστατεύονται και να αναδεικνύονται παράλληλα με το μνημείο. Σήμερα, ο πολιτισμός και η πολιτιστική κληρονομιά αναγνωρίζονται διεθνώς ως κινητήρια δύναμη για τη ανάπτυξη, μέσα από την ορθή διαχείρισή των οποίων ενισχύεται η βιωσιμότητα των μνημείων και των περιοχών που αυτά ανήκουν στο διαρκώς μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον. Η διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς πραγματοποιείται από τοπικές, εθνικές και διεθνείς αρχές, ειδικούς φορείς διαχείρισης και λοιπούς εμπλεκόμενους οι οποίοι από κοινού μοιράζονται την ευθύνη προστασίας των μνημείων για τις σημερινές και μελλοντικές γενιές. Οι διαδικασίες διαχείρισης μεταβάλλονται δυναμικά αλλά όχι ολοκληρωμένα και με ενιαίο τρόπο μέσα στα χρόνια, με την υιοθέτηση νέων κανόνων και πολιτικών, τις διεθνείς τάσεις που αποτυπώνονται στη βιβλιογραφία αλλά και τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας που παρέχει νέα εργαλεία παρακολούθησης του τρόπου χρήσης των μνημείων. Η παρούσα έρευνα διαπιστώνει την ύπαρξη ενός χάσματος μεταξύ θεωρίας και πρακτικής εφαρμογής της διαχείρισης στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Διαπιστώνει την απουσία ολοκληρωμένης προσέγγισης από την πλευρά των τοπικών κυβερνήσεων και διαχειριστών καθώς και την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα γύρω από το σχεδιασμό καινοτόμων προσεγγίσεων για την τεκμηρίωση και διάδοση βέλτιστων πρακτικών διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Υπό αυτό το πρίσμα, βασικός γνώμονας της έρευνας είναι ο εντοπισμός και η ανάδειξη κατάλληλα παραμετροποιημένων προϋποθέσεων για την εφαρμογή μεθόδων βιώσιμης ανάπτυξης και πολιτισμικής αειφορίας.

Εφαρμόστηκε μια σύγχρονη και καινοτόμος προσέγγιση, η οποία ενοποιεί και αξιοποιεί συνδυαστικά τη θεωρητική ανάλυση, τις διεθνώς αναγνωρισμένες αναπτυξιακές κατευθύνσεις και τους παράγοντες εφαρμογής, φτάνοντας μέχρι το σημείο των στοιχείων αποτίμησης τους. Δημιουργήθηκε ένα νέο πλαίσιο (framework) με τίτλο «CORRELATE: interaCtive framewORk foR sustainablE worLd heritAge siTe managEment», το οποίο δομεί συστηματικά και με σαφήνεια τη διαδικασία συγκέντρωσης, σύγκρισης και ανάλυσης των παραμέτρων που εφαρμόζονται στη διαχείριση των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και καθορίζει τους διακριτούς ρόλους και αρμοδιότητες των εμπλεκομένων φορέων στη διαχείριση. Το ανωτέρω πλαίσιο χρησιμοποιεί ενεργά τις διεθνώς αναγνωρισμένες παραμέτρους για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την παγκόσμια ευημερία, όπως αυτές ορίζονται, χρησιμοποιούνται, μετρώνται και αποτιμώνται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (17 United Nations Sustainable Development Goals). Δημιουργήθηκε και εφαρμόστηκε πιλοτικά μια καινοτόμος μέθοδος αξιοποίησης τους, για την αποτύπωση της επιρροής των αποτελεσμάτων των εκάστοτε στόχων και δράσεων διαχείρισης, διασφαλίζοντας πως οι παρεμβάσεις που εισάγονται έχουν αξιολογηθεί σφαιρικά σε όλο το φάσμα εφαρμογής παρέχοντας διευρυμένη εικόνα της επιρροής τους στις διαφορετικές παραμέτρους που περιβάλλουν το μνημείο και επηρεάζουν όσους σχετίζονται με αυτό.

Με βάση τα ανωτέρω, καθορίστηκε περαιτέρω στο εν λόγω πλαίσιο η σχέση των ειδικών τοπικών στόχων κάθε μνημείου με τους γενικούς στόχους του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, διαδικασία που μετεξελίσσεται σε συγκεκριμένες δράσεις, οι οποίες διαμορφώνονται μέσα από τη συνεργασία και διαβούλευση με ειδικούς εμπειρογνώμονες, ώστε να να αξιοποιηθούν από τους φορείς διαχείρισης, στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το προτεινόμενο πλαίσιο διαχείρισης CORRELATE εφαρμόστηκε πιλοτικά στην περίπτωση της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Το συγκεκριμένο ιστορικό κέντρο και μνημείο εντάσσεται στη Σύσταση της UNESCO για το Ιστορικό Αστικό Τοπίο (Recommendation on Historic Urban Landscape), η οποία

εισάγει μια ολιστική προσέγγιση στα σύνθετα αυτά μνημεία (Angrisano et al. 2016· Bui, Le and Ngo 2018· O'Donnell and Turner 2012· Zancheti and Loretto 2015), συνδυάζοντας την αναγκαιότητα για διατήρηση της αστικής κληρονομιάς με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη (Erkan 2018· Ginzarly, Houbart and Teller 2019· Rodwell 2018).

1.1 Κύρια ερευνητικά ερωτήματα

Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται και απαντώνται στην παρούσα διδακτορική διατριβή, είναι τα εξής:

- Πως μπορεί να ανασχεδιασθεί και να υλοποιηθεί μια ολοκληρωμένη διαχείριση πόλεων-μνημείων με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μεθόδων και διαδικασιών;
- Πως μπορούν να επηρρεάσουν ανθρωπογενείς παράγοντες, όπως η τουριστική ανάπτυξη, το μνημείο και τους χρήστες του;
- Πως εμπλέκεται η μαθησιακή διαδικασία και ποιος ο ρόλος της τεχνολογίας σε αυτήν και στη χρήση του μνημείου ως ζωντανού χώρου μάθησης;
- Ποιος ο ρόλος του περιεχομένου, της τεχνολογίας, των χρηστών και των λοιπών εμπλεκομένων φορέων στη διαχείριση των μνημείων;
- Πως μπορεί να συνδεθεί η ολοκληρωμένη διαχείριση με την κάλυψη των απαιτούμενων αναγκών για τη βιωσιμότητα;
- Πως μπορούν οι σύγχρονες στρατηγικές διαχείρισης μνημείων και τα ψηφιακά εργαλεία να συντελέσουν στην ικανοποίηση αυτών των αναγκών;
- Πως μπορούν οι παραπάνω παράμετροι να οργανωθούν, να προσαρμοστούν στις ιδιαίτερες ανάγκες μιας πόλης-μνημείου και να εφαρμοστούν στην πράξη; (μελέτη περίπτωσης)

Η διερεύνηση των ανωτέρω ερωτημάτων προσεγγίσθηκε αρχικά μέσα από μία εκτενή και αναλυτική μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας γύρω από τα

ζητήματα που σχετίζονται με τη διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς, τις διαδικασίες που εφαρμόζονται, το νομικό πλαίσιο που υπάρχει σε ισχύ και κυρίως τους παράγοντες που φαίνεται να επηρεάζουν οριζόντια, την πλειοψηφία των μνημείων και τη διαχείρισή τους. Με τον τρόπο αυτό επιτεύχθηκε η κατανόηση των διαφορετικών προσεγγίσεων διαχείρισης, της διαδικασίας λήψης αποφάσεων αλλά και κατέστη δυνατόν να εντοπισθούν τα κενά που υπάρχουν σε επίπεδο διαχείρισης και τα οποία συνίστανται κυρίως στην απουσία μια ενιαία στρατηγικής διαμόρφωσης σχεδίων διαχείρισης, όχι ως προς τη διαδικασία σχεδιασμού τους αλλά ως προς το περιεχόμενό τους και τις μελλοντικές προοπτικές ανάπτυξης των μνημείων. Από την έρευνα αναδείχθηκαν τρεις βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη αυτής αλλά και στην εξέλιξη των μνημείων: ο τουρισμός, η μαθησιακή διαδικασία και η χρήση της τεχνολογίας. Υπό αυτό το πρίσμα, αναζητήθηκαν παραδείγματα εφαρμογής κι έγινε έρευνα του τρόπου επιρροής και των ζητημάτων που ανακύπτουν. Επιπλέον, αφού αναζητήθηκαν σχέδια διαχείρισης διαφόρων μνημείων, επιλέχθηκαν και μελετήθηκαν πέντε σχέδια διαχείρισης, σύνθετων μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Νέο Λάναρκ, Ρέγκενσμπουργκ και Σταμπχόφεν, Πανεπιστήμιο της Κοϊμπρα και Άλτα Σοφία, Ιστορικό Κέντρο της Βενετίας και Παλιά Πόλη της Κέρκυρας), καθώς τα μνημεία αυτά εντάσσονται σε ένα ευρύτερο αστικό περιβάλλον και η διαχείρισή τους δεν αφορά μόνο το αναγνωρισμένο μνημείο αλλά και το σύνολο της περιοχής στην οποία ανήκουν. Άλλος ένας παράγοντας επιλογής υπήρξε ο εντοπισμός κοινών στοιχείων μεταξύ των επιλεγμένων μνημείων, ώστε η αξιολόγηση να μπορεί να γίνει σε κοινές βάσεις και να αποδίδει συγκρίσιμα αποτελέσματα.

Η μελέτη της βιβλιογραφίας επεκτάθηκε στη βιώσιμη ανάπτυξη των μνημείων, αφενός ως επιστημονική έννοια και αφετέρου ως πυλώνα των στρατηγικών πολιτικών της διεθνούς κοινότητας. Οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ και η Ατζέντα 2030 αναδείχθηκαν ως το κυρίαρχο πλαίσιο, διεθνώς και κοινώς αποδεκτό, για την επίτευξη ευημερίας και βιωσιμότητας και υπό αυτό το πρίσμα

αξιολογήθηκε ως η βάση της μελλοντικής έρευνας. Εξετάσθηκε το θεωρητικό πλαίσιο γύρω από τους 17 Στόχους και διερευνήθηκε ο βαθμός και τρόπος εφαρμογής των 17 Στόχων ώστε να διαφανεί ο ρόλος που αποδίδουν οι τοπικές κυβερνήσεις στους Στόχους της Ατζέντα 2030 και άρα η πιθανότητα μελλοντικής χρήσης του πλαισίου CORRELATE. Τέλος σε επίπεδο εφαρμογής της μελέτης περίπτωσης, επιλέχθηκε η Παλιά Πόλης της Κέρκυρας ως ιδανικό παράδειγμα για την πιλοτική χρήση του πλαισίου, καθώς διαθέτει ήδη ένα σχέδιο διαχείρισης, μέρος του οποίου αναθεωρήθηκε μέσα από τη σύσταση ειδικού φορέα διαχείρισης που ανέλαβε την ευθύνη υλοποίησής του, ο θεωρητικός χρόνος υλοποίησης των δράσεων του σχεδίου ολοκληρώνεται το έτος 2022, αλλά μέρος των περιγραφόμενων δράσεων για την υλοποίηση των στόχων του σχεδίου διαχείρισης δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί από τον φορέα.

2. Κεφάλαιο 2: Πολιτιστική κληρονομιά. Έννοιες, ορισμοί, διαδικασίες και παράγοντες προστασίας και χαρακτηρισμού των Μνημείων ως Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Κάθε ανθρώπινη πράξη που λειτούργησε ως βάση για οποιαδήποτε μορφή εξέλιξης, αποτελεί σήμερα μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς που κουβαλούν οι νέες γενεές. Το περιεχόμενο των εννοιών «πολιτισμός», «πολιτιστική κληρονομιά», «πολιτιστικό αγαθό» ανά τους αιώνες συνήθως αναφέρεται στον προσδιορισμό των στοιχείων εκείνων που αξίζουν να διασφαλισθούν, να προστατευθούν και να διατηρηθούν διαχρονικά (Jokilehto 2005). Η διατήρηση, προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, υλικής και άυλης, αποτελεί μία από τις πλέον δυναμικές προκλήσεις (Barthel-Bouchier 2013· Yim 2004) για τους εμπλεκόμενους στην πολιτιστική διαχείριση και θεωρείται επιβεβλημένη (Harding 1999) όχι μόνο σε θεσμικό αλλά και σε ατομικό επίπεδο (Mergos and Papanastassiou 2017· Penna and Campbell 1998). Ως εκ τούτου, η εφαρμογή ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης είναι απαραίτητη, ώστε να επιτυγχάνεται η τήρηση κανόνων προστασίας με τη διατήρηση της ανθρώπινης επαφής ως παράγοντα διάδρασης με την κοινωνία (Castañer and Ketokivi 2018· Jokilehto 2005). Σήμερα πληθώρα φορέων ασχολούνται με την προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), Council of Europe (COE), International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM), International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), International Council of Museums (ICOM), International National Trusts Organisation (INTO), International Union for Conservation of Nature (IUCN), Islamic International, Educational, Scientific and Cultural Organisation (ISESCO), World Archaeological Congress (WAC), World Monuments Fund, Europa Nostra, κ.ά.]. Ο Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) αποτελεί τον πιο σημαντικό φορέα διεθνώς για την προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Blake 2000). Η Ευρωπαϊκή Ένωση, επίσης, έχει

υιοθετήσει ειδικές πρωτοβουλίες και πολιτικές (Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Πρόγραμμα «Πολιτισμός» κ.ά.) για την προστασία και διατήρηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει (το 2020) ειδική θεματική για τον πολιτισμό, υπό τον τίτλο «Πολιτιστικές Διαδρομές – Cultural Routes». Ιδιαίτερα σημαντική δράση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς έχει διαμορφώσει το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS), το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Διατήρησης και Συντήρησης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ICCROM), με αντικείμενο τη συντήρηση και προστασία των κινητών και ακίνητων πολιτιστικών αγαθών, η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης (IUCN), η οποία προσφέρει τεχνικές αξιολογήσεις και αναφορές για τα υπό κρίση μνημεία φυσικής κληρονομιάς αλλά και για την κατάσταση των υφιστάμενων μνημείων. Και οι τρεις προαναφερθέντες φορείς λειτουργούν ως συμβουλευτικά όργανα της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Επιπλέον, λειτουργεί και ο Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Organization of World Heritage Cities – OWHC), ο οποίος ιδρύθηκε το 1993 στο πλαίσιο της εφαρμογής των όρων της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς και του Διεθνούς Χάρτη για την Προστασία των Ιστορικών Πόλεων της UNESCO, και ενθαρρύνει τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών σε θέματα προστασίας πόλεων που αποτελούν Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Με βασικό άξονα προτεραιότητας την προστασία και διαφύλαξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς παγκοσμίως από διάφορες απειλές ή καταστροφές που προκαλούνται από τη φυσική φθορά και τις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, η UNESCO διακήρυξε το 1972, στη Γενική Συνέλευση στο Παρίσι, τη Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και ξεκίνησε να εγγράφει τοποθεσίες που συγκέντρωναν οικουμενικές αξίες και πληρούσαν τα κριτήρια επιλογής ως Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (WH). Τα κράτη-μέλη της UNESCO που συμφώνησαν να τηρούν τη Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, είναι συνολικά 119 (το 2020). Προκειμένου να χαρακτηριστεί μια τοποθεσία ή ένα μνημείο ως

Παγκόσμια Κληρονομιά, θα πρέπει να πληροί τουλάχιστον ένα από τα δέκα κριτήρια που όρισε η Επιτροπή Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (WHC), η οποία είναι και το κύριο όργανο για την εφαρμογή της Σύμβασης. Σήμερα (Οκτώβρης 2021) υπάρχουν συνολικά 1.154 εγγεγραμμένα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, εκ των οποίων 897 αποτελούν Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (WCH), 218 Μνημεία Παγκόσμιας Φυσικής Κληρονομιάς (WNH), και 39 Μνημεία Παγκόσμιας Μικτής Κληρονομιάς (WMH). Σημειωτέον ότι η αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι διεθνώς αναγνωρισμένη ως ιστορικός, κοινωνικός, οικονομικός και ανθρωπολογικός παράγοντας για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Nocca and Fusco Girard 2018). Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) έχει εντάξει την προστασία της στους 17 στόχους του για τη βιώσιμη ανάπτυξη και ειδικά στον Στόχο 11, «Βιώσιμες πόλεις και κοινωνίες – Sustainable cities and communities». Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός ενός μνημείου ως Παγκόσμιας Κληρονομιάς δεν διασφαλίζει τη βιωσιμότητά του, εάν δεν συνοδεύεται και από μια ολοκληρωμένη μεθοδολογική διαχείριση.

2.1 Ορίζοντας την πολιτιστική κληρονομιά, τα πολιτιστικά μνημεία και τα πολιτιστικά αγαθά

Η διατύπωση ενός ορισμού για την πολιτιστική κληρονομιά είναι απαραίτητη προϋπόθεση, ώστε να τεθούν όρια στην πολυπλοκότητα της έννοιας καθώς και να διατυπωθεί η σχέση της πολιτιστικής κληρονομιάς με το πολιτιστικό περιβάλλον. Το 1931 στον «Χάρτη των Αθηνών» αποκρυσταλλώνεται σε διεθνές επίπεδο η σύγχρονη θεωρία για την αποκατάσταση των αρχαίων και ιστορικών μνημείων (Μαλλούχου-Tuffano 2015). Το 1954, στη Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης, αναφέρεται ο όρος «πολιτιστικά αγαθά» για να περιγράψει τα κινητά και ακίνητα αγαθά με μεγάλη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού (UNESCO, 2010) ενώ αργότερα, το 1964, στη «Χάρτα της Βενετίας» ορίστηκαν έννοιες σχετικά με την αντίληψη της προστασίας και αποκατάστασης της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι οποίες θεωρούνται σήμερα αυτονόητες (Μαλλούχου-Tuffano 2015).

Παρά τις απόπειρες που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν για την απόδοση σαφούς περιεχομένου στην έννοια, ο πρώτος επίσημος ορισμός για την πολιτιστική κληρονομιά (patrimoine culturel, cultural heritage) περιγράφεται το 1972 στο 1ο άρθρο της Σύμβασης της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (UNESCO 1972). Η πολιτιστική κληρονομιά (cultural heritage) δεν είναι έννοια αφηρημένη, αλλά υποδηλώνει την ύπαρξη ενός πολιτιστικού αποθέματος, ενός κληροδοτήματος του παρελθόντος, που το συνθέτουν τόσο τα φυσικά/ορατά αντικείμενα όσο και τα άυλα/πνευματικά χαρακτηριστικά ενός τόπου/λαού, που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά (UNESCO 2008). Η πολιτιστική κληρονομιά ενσωματώνει στο περιεχόμενό της τη γνώση για την ιστορία και την ταυτότητα ενός τόπου και αποτελεί τη σύνδεση μεταξύ παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος (Rouhi 2017). Το 2005 ο Βρετανός ακαδημαϊκός Simon Thurley πρότεινε ένα διάγραμμα (Εικόνα 1) για την κληρονομιά, στο οποίο αποτύπωνε τη σχέση του παρελθόντος με το παρόν.

Εικόνα 1: Ο κύκλος της κληρονομιάς, στον οποίο αποτυπώνεται η σχέση του παρελθόντος

με το παρόν (The heritage cycle) (Simon Thurley 2005).

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, ισχύουν τα εξής:

- Κατανοώντας την πολιτιστική κληρονομιά, οι άνθρωποι την εκτιμούν.
- Εκτιμώντας την πολιτιστική κληρονομιά, οι άνθρωποι θέλουν να την προστατεύουν.
- Προστατεύοντας την πολιτιστική κληρονομιά, διευκολύνεται η διαδικασία απόλαυσής της.
- Απολαμβάνοντας την πολιτιστική κληρονομιά, προκαλείται η δίψα για κατανόηση.
- Κατανοώντας την πολιτιστική κληρονομιά, οδηγούμαστε εκ νέου στην εκτίμησή της και ο κύκλος συνεχίζει πάλι από την αρχή.

Το μοντέλο αυτό, αν και θεωρείται ελλειμματικό, καθώς μετρά το ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά με το μέγεθος της συμμετοχής στην προστασία της (May 2019), δηλαδή με την ανθρώπινη συμμετοχή, εντούτοις δείχνει ξεκάθαρα την αέναη σχέση μεταξύ κληρονομιάς και μελλοντικής διαχείρισής της.

Η έννοια του μνημείου συναντάται σχεδόν καθημερινά στην πολιτιστική ζωή των ανθρώπων, κυρίως όταν αναφερόμαστε σε παλαιότερα οικοδομήματα με πολιτιστικό ενδιαφέρον ή σε αντικείμενα από το παρελθόν, όπως ένα γλυπτό, ένα αγγείο κ.τ.λ. Στην Ελλάδα η έννοια του μνημείου αποτυπώνεται με σαφήνεια στο άρθρο 2 του Ν3028/2002,[1] το οποίο αναφέρει ότι *ως* ***μνημεία*** *νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων*:

- *Ως* ***αρχαία μνημεία*** *ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 20. Στα αρχαία μνημεία συμπεριλαμβάνονται σπήλαια και παλαιοντολογικά κατάλοιπα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη*.

[1] Νόμος 3028, ΦΕΚ Α΄ 153/28-6-2002, Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

- *Ως **νεότερα μνημεία** νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6[2] και 20.*[3]
- *Ως **ακίνητα μνημεία** νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους.*
- Ως **κινητά μνημεία** νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα.

---

[2] Νόμος 3028, ΦΕΚ Α' 153/28-6-2002, άρθρο 6: Διακρίσεις ακινήτων μνημείων – Χαρακτηρισμός.

1. Στα ακίνητα μνημεία περιλαμβάνονται:

α) τα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1830·

β) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους·

γ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

[3] Νόμος 3028, ΦΕΚ Α 153/28-6-2002, άρθρο 20: Διακρίσεις κινητών μνημείων.

1. Στα κινητά μνημεία περιλαμβάνονται:

α) αυτά που χρονολογούνται έως και το 1453·

β) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830 και αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ή που αποσπάσθηκαν από ακίνητα μνημεία, καθώς και οι θρησκευτικές εικόνες και λειτουργικά αντικείμενα της ίδιας περιόδου·

γ) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830, δεν υπάγονται στην περίπτωση β' και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους·

δ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους· και

ε) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

Στο ίδιο άρθρο δίνεται και ο γενικός ορισμός για τα **πολιτιστικά αγαθά:** *Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται πλέον όλα τα κατάλοιπα που τεκμηριώνουν διαχρονικά τις ανθρώπινες δοξασίες, δραστηριότητες και επιτεύγματα και των οποίων η διαφύλαξη είναι απαραίτητη για την πνευματική και ψυχική ισορροπία, την ποιότητα ζωής και την πολιτιστική ταυτότητα των σημερινών ανθρώπων και των μελλοντικών γενεών* (Μαλλούχου 2011). Με τον Ν. 3028/2002 τα πολιτιστικά αγαθά απέκτησαν διευρυμένο περιεχόμενο, ώστε να περιλαμβάνουν και τα άυλα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς που έως τότε περιγράφονταν ως *παραδοσιακός και σύγχρονος λαϊκός πολιτισμός*. Το άρθρο 2, § ε περιγράφει ότι *ως άυλα πολιτιστικά αγαθά νοούνται εκφράσεις, δραστηριότητες, γνώσεις και πληροφορίες, όπως μύθοι, έθιμα, προφορικές παραδόσεις, χοροί, δρώμενα, μουσική, τραγούδια, δεξιότητες ή τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού*.

Η αναφορά σε Μνημεία που είναι χαρακτηρισμένα ως Παγκόσμια Κληρονομιά προέρχεται από την παραδοχή των χωρών που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972 της UNESCO, ότι τα μνημεία που βρίσκονται στο εθνικό τους έδαφος, αποτελούν Παγκόσμια Κληρονομιά, «για την προστασία της οποίας έχει καθήκον να συνεργαστεί όλη η διεθνής κοινότητα συνολικά», χωρίς να θίγονται θέματα εθνικής κυριαρχίας ή ιδιοκτησίας. Μέσα από αυτήν την παραδοχή απορρέει και η ευθύνη των κρατών και τοπικών κοινωνιών να προστατεύσουν και να διατηρήσουν τα μνημεία τους για τις επόμενες γενιές. Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς χαρακτηρίζονται από την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία τους (ΕΟΑ) και περιλαμβάνουν μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, κτηριακά συμπλέγματα, τοποθεσίες φυσικής κληρονομιάς καθώς και γεωλογικούς και φυσιογραφικούς σχηματισμούς. Ο όρος Εξαιρετική Οικουμενική Αξία αναφέρεται στην πολιτιστική ή/και φυσική σπουδαιότητά τους· τόσο εξαιρετική, που υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα και έχει την ίδια σπουδαιότητα για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές όλης της ανθρωπότητας (Project EX.PO AUS 2016).

Στο Παράρτημα 3, § 5 των Κατευθυντήριων Οδηγιών για την Εφαρμογή της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς

αναφέρεται σε διάφορους τύπους φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ως προς την κατηγοριοποίηση που ισχύει σήμερα: α) πολιτιστικά τοπία, β) ιστορικές πόλεις και ιστορικά κέντρα, γ) κανάλια πολιτιστικής κληρονομιάς και δ) πολιτιστικές διαδρομές. Ειδικά οι ιστορικές πόλεις, που εντάσσονται στην κατηγορία «συμπλέγματα κτηρίων», όπως αναφέρονται στο άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ταξινομούνται σε τρεις υποκατηγορίες: α) πόλεις που δεν κατοικούνται πλέον αλλά παρέχουν αμετάβλητες αρχαιολογικές αποδείξεις του παρελθόντος και των οποίων η κατάσταση διατήρησης μπορεί να ελεγχθεί σχετικά εύκολα· β) ιστορικές πόλεις που εξακολουθούν να κατοικούνται και οι οποίες, από τη φύση τους, έχουν αναπτυχθεί και θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται υπό την επίδραση της κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής αλλαγής, μια κατάσταση που καθιστά δυσκολότερη την αξιολόγηση της γνησιότητάς τους και κάθε πολιτική διατήρησης είναι πιο προβληματική· γ) καινούργιες πόλεις του 20ού αιώνα, που έχουν κοινά στοιχεία με τις ανωτέρω κατηγορίες και, ενώ η αστική οργάνωσή τους είναι αναγνωρίσιμη και διαθέτουν αναμφισβήτητη αυθεντικότητα, έχουν ασαφές μέλλον λόγω της ανεξέλεγκτης ανάπτυξής τους[4] (UNESCO 2019). Οι πόλεις παγκόσμιας κληρονομιάς, μέσα από τη σύνθετη υπόσταση και ποικιλομορφία τους, μπορούν να θεωρηθούν ως η κορυφή της πολιτιστικής έκφρασης της ανθρωπότητας ως προς τις ιδιότητες της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας τους (Roders and van Oers 2011).

2.2 Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο

Η διεθνοποίηση της προστασίας και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος του 20ού αιώνα και «γίνεται συστηματικότερη μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο» (Κόνσολα 2005) και κυρίως με την ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και της UNESCO το 1945, ως επακόλουθο των τεράστιων καταστροφών πολλών πολιτιστικών μνημείων, που

[4] Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (UNESCO, 2019), άρθρο 15.

συνέβησαν κατά τη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Η UNESCO στα 75 χρόνια της λειτουργίας της έχει θεσπίσει ποικίλους κανόνες και οδηγίες για την προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δίνοντας πάντοτε έμφαση στην υποχρέωση και ευθύνη των κρατών-μελών να εφαρμόζουν τις οδηγίες της και να υπακούν στους οριζόμενους κανόνες. Στο πλαίσιο της 21ης Γενικής Διάσκεψης του ΟΗΕ υιοθετήθηκε το «Διεθνές Σύμφωνο για τα Κοινωνικά, Οικονομικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα» (16.12.1966). Η κυριότερη Σύμβαση στο πλαίσιο της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς με δεσμευτικό χαρακτήρα είναι η «Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (1972), η οποία έχει κυρωθεί από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με τον νόμο 1126/1981 (ΦΕΚ 32 Α΄, 11.2.1981). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η Παγκόσμια Διακήρυξη για την Πολιτιστική Πολυμορφία (2001) και η Σύμβαση για την Προώθηση και Προστασία της Πολυμορφίας των Καλλιτεχνικών Εκφράσεων (2005), η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 18/3/2007 και κυρώθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με τον νόμο 3520/22.12.2006 (ΦΕΚ 274 Α΄). Σε σχέση με την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, το σημαντικότερο κείμενο είναι η Σύμβαση της UNESCO για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η οποία υιοθετήθηκε από τα κράτη-μέλη το 2003 στο πλαίσιο της 32ης Γενικής Συνέλευσης του Διεθνούς Οργανισμού και έχει κυρωθεί από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με τον νόμο 3521/22.12.2006 (ΦΕΚ 275 Α΄).

Εκτός των συμβάσεων που σχετίζονται με τα παραπάνω θεματικά πεδία, υπογράφθηκαν στο πλαίσιο της UNESCO και άλλες διεθνείς συμβάσεις. Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι οι:

- Σύμβαση για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης, Χάγη, 14.5.1954. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση με τον νόμο 1114/1981 (ΦΕΚ 212 Α΄/11.8.1981) Το 2ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Χάγης (14-26.4.1999) αποτέλεσε προσπάθεια ενίσχυσης του καθεστώτος προστασίας της Σύμβασης του 1954. Η Ελλάδα κύρωσε το Πρωτόκολλο στις 20.4.2005.

- Σύμβαση για τα Μέσα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας Πολιτιστικών Αγαθών (1970). Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση με τον νόμο 1103/1980 (ΦΕΚ 297 Α΄, 29.12.1980).
- Η Σύμβαση UNIDROIT, για τα κλαπέντα και παράνομα εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά (1995). Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση με τον νόμο 3348/2005 (ΦΕΚ 144 Α',23.6.2005).
- Διεθνής Σύμβαση για τα Πνευματικά Δικαιώματα, και τα σχετικά Πρωτόκολλα 1, 2 και 3 (1952), που κυρώθηκαν με τον νόμο 4254/1962 (ΦΕΚ 166 Α΄, 17.10.1962).
- Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Ερμηνευτών, των Παραγωγών Φωνογραφημάτων και των Οπτικοακουστικών Οργανισμών (Ρώμη 1961), που κυρώθηκε με τον νόμο 2054/1992 (ΦΕΚ Α΄, 30.6.1992).
- Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Παραγωγών Φωνογραφημάτων ενάντια στην Αυθαίρετη Αναπαραγωγή τους (Γενεύη 1971), που κυρώθηκε με τον νόμο 2148/1993 (ΦΕΚ 96 Α', 16.06.1993).
- Η Σύμβαση για την Προστασία της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2001). Η Σύμβαση δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ, καθώς έχει υπογραφεί από 11 χώρες μόνο (απαιτείται η κύρωσή της από 30 κράτη-μέλη). Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει τη συγκεκριμένη Σύμβαση.

Το πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια και τόσο ως προς το περιεχόμενο προστασίας όσο και ως προς τις έννοιες που θεραπεύει. Η ανάπτυξη της έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει προσφέρει πολλά οφέλη στη διεθνή κοινότητα και έχει οδηγήσει στη δημιουργία ενός διεθνούς νομικού πλαισίου για την προστασία της (Blake 2000). Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ενεργοποιεί εθνικούς και διεθνείς παράγοντες μέσα από τη θέσπιση ειδικών νομοθετικών πλαισίων και παράλληλα ενεργοποιείται η ιδιωτική πρωτοβουλία και ο κοινωνικός τομέας μέσα από συλλογικές δράσεις (Μυλωνόπουλος 2006) δίνοντας μια διάσταση συλλογικότητας στη διεθνή προστασία. Αυτή η παράμετρος ενισχύεται από το

γεγονός ότι, ενώ το δημόσιο διεθνές δίκαιο θεωρεί το κράτος ως κεντρικό παράγοντα για την προστασία της πολιτιστικής ιδιοκτησίας εντός της επικράτειάς του σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ταυτόχρονα επιδιώκει να αναδείξει και την ανθρώπινη διάσταση στη διεθνή προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Papaioannou 2017).

2.3 Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο

Στην Ελλάδα, μέχρι την ίδρυση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού το 1971, αρμόδιος κρατικός φορέας για τα θέματα πολιτισμού ήταν το Υπουργείο Παιδείας και για ένα μικρό χρονικό διάστημα στη δεκαετία του 1960 το Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης. Σήμερα τα κυριότερα αρμόδια όργανα για την προστασία και την προώθηση της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού και η Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η οποία συγκροτείται από τις Κεντρικές, Περιφερειακές και Ειδικές Περιφερειακές Υπηρεσίες. Ουσιαστικές αρμοδιότητες στον τομέα αυτό έχουν οι Περιφερειακές Υπηρεσίες και συγκεκριμένα οι Εφορίες Αρχαιοτήτων (Κόνσολα 2006). Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού έχει ως κύριο στόχο την ενίσχυση και προστασία της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας, και την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω αντίστοιχων νομοθετικών και θεσμικών παρεμβάσεων. Οι στρατηγικοί σκοποί της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς είναι: α) *Η διαμόρφωση και εποπτεία της πολιτικής για την προστασία, διάσωση, ανεύρεση, συντήρηση, ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδος, τόσο της υλικής όσο και της άυλης·* β) *Ο συντονισμός, η εποπτεία και η μέριμνα για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία, την εξασφάλιση της χρηστής διοίκησης και της λογοδοσίας, την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων και την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών των υπαγομένων σε αυτήν Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού*.[5]

[5] Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 4/2018, ΦΕΚ 7/Α/22-1-2018, «Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού», άρθρο 16.

Τις Περιφερειακές Υπηρεσίες αποτελούν οι γεωγραφικά προσδιορισμένες Εφορείες, οι οποίες έχουν αρμοδιότητα σε συγκεκριμένους νομούς ή περιφερειακές ενότητες και μεριμνούν για την προστασία, την ανάδειξη αλλά και τη μελέτη του συνόλου των μνημείων και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής αναφοράς τους. Οι επιχειρησιακοί στόχοι των Περιφερειακών Υπηρεσιών, που συνδέονται με την προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 25 του Προεδρικού Διατάγματος 4/2018,[6] όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται και οι εξής: α) *Η επιστημονική έρευνα, η αποκάλυψη, η διατήρηση, η συντήρηση, η προστασία, η ανάδειξη, η προβολή και η φύλαξη των αρχαιοτήτων, η έκθεσή τους σε Μουσεία καθώς και η συμμετοχή τους σε εκθέσεις στην ημεδαπή και αλλοδαπή· β) η μέριμνα για την επιστημονική μελέτη και δημοσίευση των αρχαιοτήτων, η διαχείριση των μνημείων, των αρχαιολογικών χώρων, των μουσείων και των συλλογών, χωρικής τους ευθύνης, τα οποία ανήκουν στο Κράτος, η συμμετοχή σε διεθνή και ευρωπαϊκά προγράμματα, η διοργάνωση και η συμμετοχή σε ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια. Επιπροσθέτως, ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η παρουσίαση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκδηλώσεων ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος, η προβολή των επικοινωνιακών δράσεων καθώς και η παραγωγή συμβατικών και ψηφιακών εκδόσεων και εκπαιδευτικού υλικού.*

Στην Ελλάδα υφίσταται πλούσιο εύρος νομοθετημάτων που κατοχυρώνουν τις διάφορες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών. Τα βασικότερα, που περιέχουν δεσμευτικές διατάξεις προστασίας, είναι τα ακόλουθα:

- Ο Νόμος 5351/1932, «Περί κωδικοποιήσεως των διατάξεων του Ν. 5351 ως και των εν ισχύι σχετικών διατάξεων των Ν. ΒΧΜΣΤ', 2447, 491, 4823 και του Ν.Δ. της 12/16 Ιούν. 1926 εις έν ενιαίον κείμενον νόμου, φέρον τον αριθ. 5351 και τον τίτλον "περί αρχαιοτήτων"», ο οποίος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ελληνικά νομοθετικά κείμενα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο άρθρο 1 του νόμου αυτού διατηρείται η γενική αρχή της ιδιοκτησίας όλων των αρχαίων από το κράτος, όπου και αν βρίσκονται.

[6] Στο ίδιο.

- Το άρθρο 24 του Συντάγματος του 1975/86, όπου ορίζεται ότι *η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει την υποχρέωση να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα* [...].[7] Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: *Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το κράτος.*
- Το άρθρο 1 του Νόμου 1469/1950 (ΦΕΚ 169/Α'/1950), «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μετά το 1830», όπου ορίζεται το πλαίσιο των απαιτούμενων εγκρίσεων για οποιεσδήποτε παρεμβάσεις στα μνημεία.
- Ο Νόμος 1103/1980 (ΦΕΚ 297 Α', 1980), «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 17ην Νοεμβρίου 1970 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως αφορώσης εις τα ληπτέα μέτρα διά την απαγόρευσιν και παρεμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών», με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση της UNESCO του 1970.
- Ο Νόμος 1126/81 (ΦΕΚ Α', 32/1981), «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23ην Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως διά την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομίας», με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε την εν λόγω Σύμβαση.
- Ο Νόμος 2039/1992 (ΦΕΚ 61/Α'/1992), «Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομίας της Ευρώπης», με τον οποίο η χώρα μας κύρωσε τη Σύμβαση του 1985 για την προστασία της Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς.
- Ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο Νόμος 3028/02: «Περί της προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς», στον οποίο δίνονται οι ορισμοί των εννοιών «πολιτιστικό αγαθό» και «μνημείο»,[8] και

[7] Σύνταγμα 1975/86, § 1.
[8] Νόμος 3028/2002, άρθρο 2.

περιγράφεται αναλυτικά το περιεχόμενο της προστασίας των υλικών και άυλων πολιτιστικών αγαθών.[9]

Στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα δεκαοκτώ Μνημεία εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO:

- Ο Ναός του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσσες (Χρονολογία εγγραφής: 1986, κριτήρια: i, ii, iii),
- Η Ακρόπολη Αθηνών (Χρονολογία εγγραφής: 1987, κριτήρια: i, ii, iii, iv, vi),
- Ο Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών (Χρονολογία εγγραφής: 1987, κριτήρια: i, ii, iii, iv, vi),
- Το Ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο (Χρονολογία εγγραφής: 1988, κριτήρια: i, ii, iii, iv, vi),
- Το Άγιον Όρος-Άθως (Χρονολογία εγγραφής: 1988, κριτήρια: i, ii, iv, v, vi, vii),
- Τα Μετέωρα (Χρονολογία εγγραφής: 1988, κριτήρια: i, ii, iv, v, vii),,
- Τα Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία Θεσσαλονίκης (Χρονολογία εγγραφής: 1988, κριτήρια: i, ii, iv),
- Η Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου (Χρονολογία εγγραφής: 1988, κριτήρια: ii, iv, v),
- Ο Αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας (Χρονολογία εγγραφής: 1989, κριτήρια: i, ii, iii, iv, vi),
- Ο Αρχαιολογικός χώρος του Μυστρά (Χρονολογία εγγραφής: 1989, κριτήρια: ii, iii, iv),
- Ο Αρχαιολογικός χώρος της Δήλου (Χρονολογία εγγραφής: 1990, κριτήρια: ii, iii, iv, vi),
- Η Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου (Χρονολογία εγγραφής: 1990, κριτήρια: ii, iv),
- Ο Αρχαιολογικός χώρος Ηραίου Σάμου (Χρονολογία εγγραφής: 1992, κριτήρια: ii, iii),

[9] Νόμος 3028/2002, άρθρα 3 και 5.

- Ο Αρχαιολογικός χώρος Αιγών (Βεργίνα) (Χρονολογία εγγραφής: 1996, κριτήρια: i, iii),
- Οι Αρχαιολογικοί χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας (Χρονολογία εγγραφής: 1999, κριτήρια: i, ii, iii, iv, vi),
- Το Ιστορικό κέντρο (Χώρα), Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου και Σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο (Χρονολογία εγγραφής: 1997, κριτήρια: iii, iv, vi),
- Η Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας (Χρονολογία εγγραφής: 2007, κριτήριο: iv),
- Ο Αρχαιολογικός χώρος των Φιλίππων (Χρονολογία εγγραφής: 2016, κριτήρια: iii, iv).

Από τα μνημεία αυτά τα 15 είναι πολιτιστικά ενώ τα 2 μικτά (Μετέωρα και Άγιον Όρος-Άθως). Τρία εκ των μνημείων είναι πόλεις Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και συγκεκριμένα η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, η Χώρα με τη Μονή του Αγίου Ιωάννη και το σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο καθώς και η Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας.

Για όλα τα ανωτέρω μνημεία πλην του Αρχαιολογικού χώρου των Φιλίππων, πραγματοποιήθηκε το 2014 ο δεύτερος κύκλος περιοδικής αναφοράς από τον Οργανισμό, με στόχο την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, την αξιολόγησης του μνημείου και τον εντοπισμό τυχόν προβλημάτων που επηρεάζουν την εξαιρετική οικουμενική αξία του μνημείου. Η υποχρέωση ύπαρξης μιας συμφωνημένης εξαιρετικής οικουμενικής αξίας για κάθε μνημείο του Καταλόγου εισάχθηκε για πρώτη φορά στις Επιχειρησιακές Οδηγίες του Οργανισμού το 2005. Ως εκ τούτου, ο Οργανισμός μπορεί με έγκριση από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς, να αναγνωρίσει αναδρομικά την οικουμενική αξία ενός μνημείου που είχε ενταχθεί πρότερα, θεωρώντας ότι διέθετε την οικουμενική του αξία κατά την περίοδο της εγγραφής του. Το 2015 με την 39COM 8E απόφαση της Επιτροπής αναγνωρίσθηκε αναδρομικά η εξαιρετική οικουμενική αξία για τα ελληνικά μνημεία της Ακρόπολης, του αρχαιολογικού χώρου της Ολυμπίας, του αρχαιολογικού χώρου Μυκηνών και Τίρυνθας, του αρχαιολογικού χώρου της Δήλου καθώς και του Ιερού του Ασκληπιού στην Επίδαυρο. Το 2016 αντιστοίχως, αναγνωρίστηκε με την 40COM 8E απόφαση της

Επιτροπής, η αναδρομική εξαιρετική οικουμενική αξία του αρχαιολογικού χώρου Αιγών, του αρχαιολογικού χώρου Δελφών, του αρχαιολογικού χώρου Μυστρά, της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου, των Μοναστηριών τη Δάφνης, του Όσιου Λουκά και της Νέας Μονής Χίου, των Παλαιοχριστιανικών και Βυζαντινών Μνημείων Θεσσαλονίκης, του Πυθαγόρειου και Ηραίου Σάμου, του Ναού του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσσες, του ιστορικού κέντρου της Χώρας με το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου και της σπηλιάς της Αποκάλυψης στην Πάτμο.

Πέραν των ήδη εγγεγραμμένων μνημείων η Ελλάδα έχει δεκατέσσερα μνημεία καταχωρημένα στον Προκαταρκτικό Κατάλογο Μνημείων προς αξιολόγηση (Tentative List) και συγκεκριμένα τα εξής :

- Τα Ελληνικά Μεσαιωνικά Κάστρα (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Το Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς-Λευκίμμης-Σουφλίου (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Το Αρχαίο Λαύριο (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Το Απολιθωμένο Δάσος Λέσβου (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Ο Αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Μεσσήνης (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Τα Μινωικά Ανάκτορα (Κνωσσός, Φαιστός, Μάλια, Ζάκρος, Κυδωνία) (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Ο Αρχαιολογικός χώρος Νικοπόλεως (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Η ευρύτερη περιοχή του Όρους Όλυμπος (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Η περιοχή των Λιμνών των Πρεσπών: Μεγάλη και Μικρή Πρέσπα, συμπεριλαμβανομένων των Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών μνημείων (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Το Εθνικό Πάρκο Φαραγγιού Σαμαριάς (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Το Φρούριο της Σπιναλόνγκα (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Οι Αρχαίοι Πύργοι Αιγαίου (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Ζαγοροχώρια-Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου (Χρονολογία υποβολής: 2014)
- Αρχαία Ελληνικά Θέατρα (Χρονολογία υποβολής: 2014)

Η χώρα μας διατηρεί διαχρονικά μια σταθερή θεσμική παρουσία στην UNESCO της οποίας ιδρυτική πράξη συνυπέγραψε από το 1945. Παρά το γεγονός ότι δεν διαθέτει πληθώρα μνημείων εγγεγραμμένων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συμμετέχει δραστήρια στα Όργανα του Οργανισμού. Στο πλαίσιο ισχυροποίησης των θέσεων της χώρας σε σχέση με την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς, θεσμοθέτησε το 1995, το «Διεθνές βραβείο Μελίνα Μερκούρη για την προστασία και διαχείριση πολιτιστικών περιοχών», το οποίο απονέμεται από το Ελληνικό Κράτος και την UNESCO ως επιβράβευση σε εξαιρετικά παραδείγματα δράσεων για την προστασία και ανάδειξη των παγκόσμιων πολιτισμικών τοπίων.

2.4 Η UNESCO και το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage Centre)

Η UNESCO, δηλαδή ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945 και σύμφωνα με το καταστατικό της σκοπός της είναι *να συνεισφέρει στην ειρήνη και την ασφάλεια προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ των εθνών μέσω της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού, ώστε να προάγει τον παγκόσμιο σεβασμό για τη δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τα οποία ισχύουν για όλους τους λαούς του κόσμου, χωρίς διάκριση φυλής, φύλλου, γλώσσας ή θρησκεύματος* [...] (Μπουτσιούκη 2015). Η δράση του Οργανισμού επικεντρώνεται στους τομείς της εκπαίδευσης, των φυσικών επιστημών, των κοινωνικών και ανθρώπινων επιστημών, του πολιτισμού και της επικοινωνίας, προωθώντας τη διεθνή συνεργασία των κρατών στους αντίστοιχους τομείς. Ειδικά στον τομέα του πολιτισμού, οι δράσεις της UNESCO επικεντρώνονται στην προστασία και διαφύλαξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, και συγκεκριμένα, σε ότι αφορά στην πολιτιστική κληρονομιά, στην προστασία και διαφύλαξη των κινητών και ακίνητων πολιτιστικών αγαθών.

Η Σύμβαση της UNESCO για την «Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Convention concerning the Protection of the World

Cultural and Natural Heritage) κυρώθηκε στο Παρίσι στις 23 Νοεμβρίου 1972 από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού. Η ίδια Γενική Συνέλευση υιοθέτησε, στις 16 Νοεμβρίου 1972, την «Πρόταση για την Προστασία σε Εθνικό Επίπεδο της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς» (Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage). Η αποδοχή της Σύμβασης από τα κράτη-μέλη σημαίνει την αναγνώριση του καθήκοντος από πλευράς τους να προστατεύουν, να συντηρούν, να παρουσιάζουν και να μεταβιβάζουν την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά τους στις επόμενες γενιές. Οι διατάξεις της Σύμβασης εφαρμόζονται μέσω της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η οποία προσδιορίζει τους φυσικούς και πολιτιστικούς χώρους που θα πρέπει να προστατευτούν, συντάσσει τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και τον Κατάλογου της Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, ενώ διαχειρίζεται και τους πόρους του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, οι οποίοι προέρχονται από τις εισφορές των κρατών-μελών (καθορίζονται από τις οικονομικές τους δυνατότητες) καθώς και από λοιπές συνδρομές κρατών και οργανισμών αλλά και από δάνεια που μπορεί να πάρει ο ίδιος ο Οργανισμός (Τενεκίδης 1981). Πέραν της ανωτέρω Συνθήκης, στις 17 Οκτωβρίου 2003, στο Παρίσι, κυρώθηκε η Σύμβαση της UNESCO για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, η οποία τέθηκε σε ισχύει το 2006. Σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, ως άυλη πολιτιστική κληρονομιά *εννοούμε τις πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και τεχνικές –καθώς και τα εργαλεία, αντικείμενα, χειροτεχνήματα και τους πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με αυτές– και τις οποίες οι κοινότητες, οι ομάδες και, περιπτώσεως δοθείσης, τα άτομα αναγνωρίζουν ότι αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς τους* (άρθρο 2, § 1).

Η ανάγκη δημιουργίας αυτής της Σύμβασης προήλθε μέσα από τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις του β΄ μισού του 20ού αιώνα και των αρχών του 21ου, όταν η κρατούσα τάση για πολιτιστική ομογενοποίηση έθεσε σημαντικά στοιχεία για τον κίνδυνο εξαφάνισης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (Γκατζιάς 2008). Τα κράτη που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση φέρουν πλέον, όπως προειπώθηκε, την ευθύνη της προστασίας, διαφύλαξης και διατήρησης της πολιτιστικής και φυσικής τους κληρονομιάς όχι μόνο έναντι των πολιτών τους

αλλά και έναντι της διεθνούς κοινότητας (Ζερβάκη 2010). Τα βασικά όργανα Διακυβέρνησης της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά είναι η Γενική Συνέλευση (General Assembly) και η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage Committee).

Η Γενική Συνέλευση αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών μελών και συνεδριάζει κάθε δύο χρόνια στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης της UNESCO. Κάθε χώρα έχει μία ψήφο, ανεξάρτητα από το μέγεθός της ή το εύρος της συνδρομής της στο Παγκόσμιο Ταμείο Κληρονομιάς. Βασική της αρμοδιότητα είναι η εκλογή των 21 μελών της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς και ο προσδιορισμός (σε μορφή ποσοστού) του μεγέθους των συνεισφορών που πρέπει να αποδοθούν από τα κράτη-μέλη στο Παγκόσμιο Ταμείο Κληρονομιάς. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελείται από εκπροσώπους των 21 κρατών-μελών που έχουν εκλεγεί από τη Γενική Συνέλευση. Συνεδριάζει σε ετήσια βάση σε μία τακτική συνεδρίαση, ενώ μπορεί να συγκαλέσει και έκτακτη συνεδρίαση, μετά από απαίτηση των 2/3 των μελών της. Η Επιτροπή είναι αρμόδια, μεταξύ άλλων, για την εφαρμογή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά καθώς και για την επιλογή της εγγραφής (ή διαγραφής) μιας τοποθεσίας από τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Εξετάζει τις αναφορές για το επίπεδο διατήρησης των εγγεγραμμένων τοποθεσιών και ζητά από τα κράτη-μέλη να λάβουν δράση, όταν δεν προστατεύουν επαρκώς τα μνημεία τους. Συμπληρωματικό όργανο διαχείρισης αποτελεί το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage Fund), το οποίο ιδρύθηκε με το άρθρο 15[10] της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά και οι πόροι του μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συγκεκριμένους σκοπούς, μόνον ύστερα από αιτιολογημένη πρόταση της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Δίνεται, βέβαια, προτεραιότητα στις τοποθεσίες που αντιμετωπίζουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο,

[10] Article 15, Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, Paris 1972: A Fund for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of Outstanding Universal Value, called "**the World Heritage Fund**", is hereby established.

ειδικά σε εκείνες που είναι εγγεγραμμένες στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο.

Υποψήφιες τοποθεσίες μπορούν επίσης να λάβουν ενίσχυση αλλά μόνο κατά τη διαδικασία προετοιμασίας του φακέλου υποψηφιότητας. Το Κέντρο για την Παγκόσμια Κληρονομιά (World Heritage Centre) αποτελεί το σημείο επαφής για όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με την παγκόσμια κληρονομιά. Διασφαλίζει τη διαχείριση της Σύμβασης, οργανώνει τις ετήσιες συνεδριάσεις της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς, παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη στα κράτη-μέλη κατά την προετοιμασία των υποψηφιοτήτων τους, οργανώνει διεθνή υποστήριξη από το Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, συντονίζει τη διαδικασία παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων αναφοράς σχετικά με την κατάσταση μιας τοποθεσίας και λαμβάνει μέριμνα για τη λήψη όλων των απαραίτητων πρωτοβουλιών, όταν μια τοποθεσία βρίσκεται σε κίνδυνο.

2.5 Βασικές πρωτοβουλίες της UNESCO για την προστασία και ανάδειξη της παγκόσμιας κληρονομιάς

Το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των προσπαθειών της διεθνούς κοινότητας για την προστασία και τη διατήρησή της και έχει αναπτύξει πλούσια δραστηριότητα και πρωτοβουλίες σε ειδικούς στόχους και θεματικές συμμετέχοντας ενεργά στην υλοποίηση έργων, συμμετοχικών εργαστηρίων, σεμιναρίων και μαθημάτων κατάρτισης. Οι τομείς δράσεις είναι ποικίλοι σε μια προσπάθεια να καλυφθεί ένα μεγάλο εύρος διαφορετικών ειδών παγκόσμιας κληρονομιάς και να δοθεί έμφαση σε εκείνα που χρίζουν μεγαλύτερη προστασία. Αναφέρονται συνοπτικά ορισμένες από τις πιο σημαντικές πρωτοβουλίες του Οργανισμού μέχρι σήμερα.

2.5.1 Θεματική πρωτοβουλία για την Αστρονομία και την παγκόσμια κληρονομιά *(Astronomy and World Heritage Thematic Initiative)*

Η Θεματική Πρωτοβουλία για την Αστρονομία και την Παγκόσμια Κληρονομιά δημιουργήθηκε το 2003, στο πλαίσιο της παγκόσμιας στρατηγικής για την

εγκαθίδρυση μια ισορροπημένης, αντιπροσωπευτικής και αξιόπιστης Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Αποτελεί μια πιλοτική δραστηριότητα για τον εντοπισμό τοποθεσιών που συνδέονται με την Αστρονομία και στοχεύει στη δημιουργία ενός δεσμού μεταξύ επιστήμης και πολιτισμού, για την αναγνώριση των μνημείων και τοποθεσιών που συνδέονται με αστρονομικές παρατηρήσεις, όχι μόνο εκείνες που είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες αλλά και όσες προκύπτουν από μαρτυρίες των κοινοτήτων και από τη λαϊκή γνώση. Αυτή η πρωτοβουλία παρέχει μια δυνατότητα για τον εντοπισμό των τοποθεσιών που συνδέονται με την Αστρονομία αλλά και για τη διατήρηση της μνήμης των τοποθεσιών ζωντανής και την προστασία τους από την προοδευτική υποβάθμιση.

2.5.2 Κέντρα κατηγορίας 2 (*Category 2 Centres*)

Τα «Κέντρα κατηγορίας 2 υπό την αιγίδα της UNESCO» λειτουργούν σε διάφορες περιοχές του κόσμου και αποτελούν Ιδρύματα Ανάπτυξης Ικανοτήτων, που ασχολούνται ειδικά με την παγκόσμια κληρονομιά. Οι οργανισμοί αυτοί δεν συνδέονται νομικά με την UNESCO ούτε αποτελούν παραρτήματά της. Διέπονται όμως από ειδικές ρυθμίσεις, εγκεκριμένες από τη Γενική Διάσκεψη, και συμμετέχουν στην υποστήριξη των στόχων ενός στρατηγικού προγράμματος της UNESCO για την εφαρμογή της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η χρηματοδότησή τους έρχεται απευθείας από τα κράτη-μέλη στα οποία εδράζουν, ακόμα και όταν το πεδίο λειτουργίας τους υπερβαίνει τα όρια της χώρας τους.

2.5.3 Κλιματική αλλαγή και παγκόσμια κληρονομιά (*Climate Change and World Heritage*)

Τα Μνημεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς επηρεάζονται άμεσα από την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της, και η προστασία τους απαιτεί την κατανόηση αυτών των αλλαγών και επιπτώσεων στην Εξαιρετική Οικουμενική Αξία τους. Σε αυτό το πλαίσιο τα μνημεία αυτά χρησιμεύουν ως παρατηρητήρια αλλαγής του κλίματος για τη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις εφαρμοσμένες και δοκιμασμένες πρακτικές παρακολούθησης, αντιμετώπισης και

προσαρμογής, καθώς και για την παγκόσμια ευαισθητοποίηση σχετικά με την κλιματική αλλαγή, την πολιτιστική ποικιλομορφία και τη βιοποικιλότητα.

2.5.4 Πολιτιστικά τοπία (*Cultural Landscapes*)

Το 1992 η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά αποτέλεσε το πρώτο νομικό διεθνές κείμενο που αναγνώριζε την αξία των πολιτιστικών τοπίων και την υποχρέωση προστασίας τους. Στο άρθρο 1 της Σύμβασης αναφέρεται ότι τα πολιτιστικά τοπία αντιπροσωπεύουν έναν «συνδυασμό έργων της φύσης με τον άνθρωπο». Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία έχει στόχο τη διατήρηση αυτής της αλληλεπίδρασης, προκειμένου για την προστασία των ζωντανών παραδοσιακών πολιτισμών, τη διατήρηση των ψηγμάτων πολιτισμών που έχουν εξαφανιστεί και την ενίσχυση της παγκόσμιας συλλογικής ταυτότητας. Μέχρι σήμερα 114 τοποθεσίες, εκ των οποίων οι 5 διασυνοριακές, έχουν συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς με τον χαρακτηρισμό «πολιτιστικά τοπία».

2.5.5 Ανθρώπινη εξέλιξη: Προσαρμογές, διασπορές και κοινωνικές εξελίξεις (*Human Evolution: Adaptations, Dispersals and Social Developments*)

Οι τοποθεσίες που σχετίζονται με την ανθρώπινη εξέλιξη, προσφέρουν ζωτική γνώση για τις επιστημονικές, πολιτιστικές, ηθολογικές και ιστορικές διαστάσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης και τις πρώιμες αποδείξεις της ανθρώπινης έκφρασης, πρακτικής και τελετών. Αυτές οι τοποθεσίες είναι γεωγραφικά διασκορπισμένες και απαιτούν περιεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά στη μελέτη και τη διατήρησή τους. Η φύση των τοποθεσιών απαιτεί ισχυρή συνεργασία της επιστήμης και του πολιτισμού, για να επιτευχθεί μια βαθύτερη κατανόηση της πολιτιστικής μας προέλευσης.

2.5.6 Πρωτοβουλία για την κληρονομιά της Αστρονομίας, Επιστήμης και Τεχνολογίας (*Initiative on Heritage of Astronomy, Science and Technology*)

Μια μορφή επιστημονικής κληρονομιάς που υποεκπροσωπείται στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αφορά στις τοποθεσίες που συνδέουν την ανάπτυξή τους μέσω της μηχανικής και της τεχνολογίας. Η πρώτη θεματική πρωτοβουλία για τον προσδιορισμό και την προώθηση της κληρονομιάς της Αστρονομίας δημιουργήθηκε, όπως είδαμε, το 2003. Ακολούθησε η απόφαση της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς 29 COM 5.1, η οποία ελήφθη στο Durban το 2005 και με την οποία ζητούνταν από τον Διευθυντή του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς να διερευνήσει τη Θεματική Πρωτοβουλία «Αστρονομία και Παγκόσμια Κληρονομιά» ως μέσο για την προώθηση υποψηφιοτήτων που αναγνωρίζουν και τιμούν τα επιτεύγματα της επιστήμης.

2.5.7 Πρωτοβουλία για κληρονομιά θρησκευτικού ενδιαφέροντος (*Initiative on Heritage of Religious Interest*)

Περίπου το 20% των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς συνδέονται με κάποια θρησκευτική ή πνευματική διανόηση και είναι διασκορπισμένα γεωγραφικά σε πολλές χώρες παγκοσμίως και αποτελούν τη μεγαλύτερη ενιαία κατηγορία στη λίστα. Βασικοί σκοποί της πρωτοβουλίας είναι η ενίσχυση του διαλόγου μεταξύ των διαχειριστών των μνημείων και των εκπροσώπων των διαφορετικών θρησκευτικών κοινοτήτων, η ενίσχυση του ρόλου των θρησκευτικών κοινοτήτων και η αποτύπωση των προκλήσεων που ενδέχεται να αντιμετωπίζει η προστασία και διατήρηση τέτοιων μνημείων.

2.5.8 Πρόγραμμα για τη σύγχρονη κληρονομιά (*Modern Heritage Programme*)

Στις αρχές του 2001 το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, το ICOMOS και το DOCOMOMO (Ομάδα Εργασίας για την Τεκμηρίωση και τη Συντήρηση Κτηρίων, Τοποθεσιών και Γειτονιών του Σύγχρονου Κινήματος) ξεκίνησαν ένα κοινό πρόγραμμα για την ταυτοποίηση, την τεκμηρίωση και την προώθηση της κτηριακής-οικιστικής κληρονομιάς του 19ου και του 20ού αιώνα – το Πρόγραμμα για τη Σύγχρονη Κληρονομιά. Αυτό στοχεύει στη δημιουργία ενός πλαισίου εννοιολογικής σκέψης σχετικά με τη σημασία αυτής της κληρονομιάς, τη

διατήρηση, την αναγνώριση και την αξιοποίησή της και αναπτύσσεται μέσω των διαφόρων Περιφερειακών Συναντήσεων για τη Σύγχρονη Κληρονομιά, που έχουν πραγματοποιηθεί από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Το τελευταίο διευκολύνει τις ειδικές μελέτες που υλοποιούνται από τα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη.

2.5.9 Σύσταση για το ιστορικό αστικό τοπίο (*Recommendation on the Historic Urban Landscape*)

Η σύσταση για το ιστορικό αστικό τοπίο εγκρίθηκε τον Νοέμβριο του 2011 στο πλαίσιο της Γενικής Διάσκεψης της UNESCO. Αποτελεί ένα πρόσθετο εργαλείο για την ενσωμάτωση πολιτικών και πρακτικών διατήρησης του αστικού περιβάλλοντος στους ευρύτερους στόχους της αστικής ανάπτυξης και σε σχέση με τις κληρονομικές αξίες και τις παραδόσεις διαφορετικών πολιτιστικών πλαισίων. Η εφαρμογή του γίνεται σε εθελοντική βάση από τα κράτη-μέλη, υπό μορφή ήπιας νομοθεσίας. Προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή, η Γενική Διάσκεψη της UNESCO συνέστησε στα κράτη-μέλη να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για α) την προσαρμογή αυτού του νέου μέσου στα υφιστάμενα πλαίσιά τους, β) την ευρεία διάδοσή του εντός της επικράτειάς τους, γ) τη διευκόλυνση της εφαρμογής του μέσω της υιοθέτησης υποστηρικτικών πολιτικών και δ) την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων του στη διατήρηση και διαχείριση ιστορικών πόλεων.

2.5.10 Μείωση των κινδύνων καταστροφών σε τοποθεσίες παγκόσμιας κληρονομιάς (*Reducing Disasters Risks at World Heritage Properties*)

Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι εκτεθειμένα σε φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές που θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητά τους και την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία τους. Παρά τον διαρκή κίνδυνο έκθεσης των τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς σε καταστροφές, πολύ λίγες τοποθεσίες έχουν διαμορφώσει πολιτικές σχεδιασμού και διαχείρισης αυτών των κινδύνων, πολλώ δε μάλλον αντιμετώπισής τους. Για τον λόγο αυτό το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO προσπαθεί να ενσωματώσει στις οδηγίες διαχείρισης

και αντιμετώπισης κινδύνων από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, ώστε να ενισχύσει την ετοιμότητά τους. Σε αυτό το πλαίσιο διαμορφώνεται, σε συνεργασία με τα κράτη-μέλη, με όργανα διαβούλευσης και με άλλους εταίρους η στρατηγική της UNESCO για τη μείωση των κινδύνων καταστροφών σε τοποθεσίες παγκόσμιας κληρονομιάς, η οποία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τη διοργάνωση τεχνικών εργαστηρίων, την έκδοση ενημερωτικού υλικού και τη λειτουργία μηχανισμών διεθνούς βοήθειας.

2.5.11 Παγκόσμια κληρονομιά και αυτόχθονες πληθυσμοί (*World Heritage and Indigenous Peoples*)

Μεγάλος αριθμός πολιτιστικών και φυσικών τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς φιλοξενούν αυτόχθονες πληθυσμούς ή βρίσκεται σε γεωγραφικές περιοχές τις οποίες διαχειρίζονται αυτόχθονες πληθυσμοί. Η πολιτική αυτή της UNESCO, εμπνευσμένη από τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples), αναγνωρίζει το δικαίωμά τους αυτό στις περιοχές καθώς και τα συστήματα διαχείρισης που χρησιμοποιούν, ως μια νέα προσέγγιση στη διαχείριση. Με την πρωτοβουλία αυτή οι αυτόχθονες πληθυσμοί θεωρούνται συνδιαχειριστές της παγκόσμιας κληρονομιάς που τους αφορά, και συνυπεύθυνοι για την προστασία και τη διατήρησή της.

2.5.12 Παγκόσμια κληρονομιά και αειφόρος ανάπτυξη (*World Heritage and Sustainable Development*)

Η διαχείριση της παγκόσμιας κληρονομιάς απουσίαζε για πολύ καιρό από τις συζητήσεις για τη βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη, παρά τη ζωτική της σημασία για τις κοινωνίες και την ευρεία αναγνώριση της μεγάλης δυνατότητάς της να συμβάλει σε κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς στόχους. Η Ατζέντα του 2030 υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 2015 και αναγνωρίζει, για πρώτη φορά, τον πολιτισμό, την πολιτιστική κληρονομιά και τη δημιουργικότητα ως παράγοντες βιώσιμης ανάπτυξης και αειφορίας. Σύμφωνα με

την UNESCO, η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά «φέρει το πνεύμα και την υπόσχεση της βιωσιμότητας», παρά το γεγονός ότι δεν κάνει σε κανένα σημείο ακριβή μνεία στον όρο «βιώσιμη ανάπτυξη». Σε πλήρη συναίνεση με την «Ατζέντα 2030», η Γενική Συνέλευση της UNESCO υιοθέτησε, στις 19 Νοεμβρίου 2015, μια πολιτική για την ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στις διαδικασίες της Σύμβασης. Κύριος στόχος είναι η παροχή βοήθειας στα κράτη-μέλη αλλά και σε λοιπούς ενδιαφερόμενους διαχειριστές, φορείς, κοινότητες ή δίκτυα, για να αποκτήσουν την κατάλληλη καθοδήγηση ως προς την εφαρμογή κανόνων και δράσεων που συνδράμουν στη βιώσιμη ανάπτυξη των μνημείων που τους αφορούν.

2.5.13 Παγκόσμια κληρονομιά και πρόγραμμα για τον βιώσιμο τουρισμό (*World Heritage and Sustainable Tourism Programme*)

Το πρόγραμμα της UNESCO για την παγκόσμια κληρονομιά και τον βιώσιμο τουρισμό αποτελεί μια πρόσφατη προσέγγιση που ενσωματώνει την πολιτιστική διαχείριση ενός προορισμού μέσα στον τουριστικό του προγραμματισμό. Η πρωτοβουλία αυτή στηρίζεται κυρίως στον διάλογο και τη συνεργασία των εμπλεκομένων, ώστε να καταστεί εφικτή η συναπόφαση αλλά και η από κοινού ευθύνη στη διαχείριση της παγκόσμιας κληρονομιάς, που αποτελεί ταυτόχρονα και τουριστικό προορισμό. Ο σχεδιασμός της τουριστικής διαχείρισης έρχεται σε συμφωνία με τον σχεδιασμό της μνημειακής διαχείρισης, με στόχο την ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού που θα συνδράμει στη διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής και φυσικής παγκόσμιας κληρονομιάς.

2.5.14 Η Στρατηγική για τη φυσική κληρονομιά του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (*World Heritage Centre's Natural Heritage Strategy*)

Το 2006 το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς δημοσίευσε τη Στρατηγική για τη φυσική κληρονομιά της UNESCO, η οποία εγκρίθηκε από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η Στρατηγική περιγράφει τις κατευθυντήριες αρχές, την αποστολή, τους στρατηγικούς στόχους και τις μεθόδους εργασίας όλων των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη φυσική κληρονομιά. Επιπλέον, η

Στρατηγική επισημαίνει τις πρόσφατες προσπάθειες και επιτεύγματα καθώς και τα τρέχοντα προγράμματα και πρωτοβουλίες της Παγκόσμιας Κληρονομιάς για τη φυσική κληρονομιά.

2.5.15 Πρόγραμμα για την παγκόσμια κληρονομιά των πόλεων (*World Heritage Cities Programme*)

Στόχος του προγράμματος για την Παγκόσμια κληρονομιά των πόλεων είναι να βοηθήσει τα συμβαλλόμενα κράτη στις προκλήσεις της προστασίας και της διαχείρισης της αστικής κληρονομιάς τους. Το πρόγραμμα είναι διαρθρωμένο με μια αμφίδρομη διαδικασία, αφενός με την ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου για τη διατήρηση της αστικής κληρονομιάς και αφετέρου με την παροχή τεχνικής βοήθειας στα κράτη-μέλη ως προς την εφαρμογή νέων προσεγγίσεων και σχεδίων.

2.6 Οι 5 στρατηγικοί στόχοι (the 5 c's) της UNESCO για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Τα περισσότερα από τα ανωτέρω προγράμματα και πρωτοβουλίες έχουν διαρθρωθεί γύρω από 5 στρατηγικούς στόχους (5 c's) (Sidorenko 2013), οι οποίοι παρέχουν ένα γενικό, θεμελιώδες πλαίσιο για την εφαρμογή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Είναι οι εξής: 1) αξιοπιστία (credibility), 2) διατήρηση (conservation), 3) ανάπτυξη ικανοτήτων (capacity building), 4) επικοινωνία (communication), 5) κοινότητες (communities) (Strasser 2017). Οι πρώτοι τέσσερεις στρατηγικοί στόχοι (credibility, conservation, capacity building, communication) υιοθετήθηκαν με τη «Δήλωση της Βουδαπέστης» (UNESCO 2002) για την Παγκόσμια Κληρονομιά το 2002, ενώ ο πέμπτος στόχος (communities) υιοθετήθηκε με την απόφαση 31 COM 13B (UNESCO 2007) της Γενικής Συνέλευσης.

Το πρώτο c (credibility) αναφέρεται στην αξιοπιστία της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά και ειδικότερα στην αξιοπιστία της Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η Σύμβαση χαίρει γενικής αποδοχής στη διεθνή κοινότητα, κάτι που αποδεικνύεται με την ευρεία επικύρωσή της από τα περισσότερα κράτη. Αυτή

η επικύρωση θα πρέπει να σημαίνει ουσιαστική δυνατότητα προστασίας της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας της φυσικής και πολιτιστικής παγκόσμιας κληρονομιάς και όχι μόνο απλό συμβολισμό, με εφαρμογή μόνο στα «πολιτισμένα» κράτη, και για τον λόγο αυτό ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την ενθάρρυνση της υποψηφιότητας περιοχών που υποεκπροσωπούνται.

Το δεύτερο c (conservation) αναφέρεται στην αποτελεσματική διατήρηση και προστασία των τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς και αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα στη διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής τους Αξίας. Η διατήρηση αυτή επιτυγχάνεται μέσα από ένα μακροπρόθεσμα επαρκές, νομοθετικό, κανονιστικό και θεσμικό σχέδιο διαχείρισης.

Το τρίτο c (capacity-building) αφορά στην ανάπτυξη ικανοτήτων για τα κράτη- μέλη, που είναι προτεραιότητα υψίστης σημασίας για την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, η Επιτροπή ανέπτυξε την Παγκόσμια Στρατηγική της για την Κατάρτιση. Η Στρατηγική αντικατοπτρίζει το υψηλό επίπεδο δεξιοτήτων και την πολυτομεακή προσέγγιση που είναι αναγκαία για την προστασία, τη διατήρηση και την παρουσίαση της παγκόσμιας κληρονομιάς. Προκειμένου να αποφευχθεί η αλληλοεπικάλυψη και η αποτελεσματική εφαρμογή της Στρατηγικής, η Επιτροπή εξασφαλίζει συνεργασίες και με άλλες πρωτοβουλίες, όπως η «Παγκόσμια Στρατηγική για έναν Αντιπροσωπευτικό, Ισορροπημένο και Αξιόπιστο Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και την Περιοδική Υποβολή Εκθέσεων» (Global Strategy for a Representative, Balanced and Credible World Heritage List and Periodic Reporting).

Το τέταρτο c (communication) είναι η επικοινωνία ως ουσιαστικό εργαλείο για την προώθηση και τη διάδοση της έννοιας της παγκόσμιας κληρονομιάς. Μέσω της επικοινωνίας η πολιτιστική αξία των τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς γίνεται κατανοητή σε όλα τα επίπεδα, διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό, αλλά και σε όλους τους εμπλεκόμενους, π.χ. ιδιοκτήτες, θεσμικούς παράγοντες, τοπικές κοινότητες, επενδυτές, επισκέπτες κ.ά. Η επικοινωνία χρησιμεύει ως μέσο ανταλλαγής πληροφοριών και διάδοσης των «βέλτιστων πρακτικών», και

ενισχύεται ο συντονισμός των δραστηριοτήτων και των στρατηγικών καθώς και ο διάλογος μεταξύ (εθνικών και τοπικών) αρχών με την κοινωνία των πολιτών για τη διαχείριση των τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς.

Τέλος το πέμπτο c (communities) αναφέρεται στον σημαντικό ρόλο των κοινοτήτων στην εγκαθίδρυση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς και στη διαχείριση, προώθηση και ανάπτυξη της παγκόσμιας κληρονομιάς. Οι τοπικές κοινότητες ως «φέρουσες» την ιδιοκτησία των μνημείων της παγκόσμιας κληρονομιάς θα πρέπει να αναγνωριστούν ως βασικοί παράγοντες στη διαδικασία προσδιορισμού, διαχείρισης και βιώσιμης ανάπτυξης μιας τοποθεσίας. Η συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων διασφαλίζεται μέσα από τον εποικοδομητικό διάλογο και τη συναρμοδιότητα σε επίπεδο λήψης αποφάσεων. Για την ομαλή λειτουργία αυτής της δυνατότητας η κοινωνική συμμετοχικότητα επιτάσσει την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών που συμμετέχουν στην προστασία και την ανάπτυξη των χώρων παγκόσμιας κληρονομιάς, μέσω μιας κατάλληλης και ολοκληρωμένης προσέγγισης διαχείρισης.

2.7 Η διαδικασία της ένταξης των Μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, ως στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς θεωρούνται τα εξής:

- ***Μνημεία****: αρχιτεκτονικά έργα, έργα μνημειακής γλυπτικής και ζωγραφικής, στοιχεία ή κατασκευές αρχαιολογικής φύσης, επιγραφές, επιγραφές σπηλαίων και συνδυασμοί χαρακτηριστικών, τα οποία είναι Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας υπό το πρίσμα της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης.*
- ***Συμπλέγματα κτηρίων****: ομάδες από ανεξάρτητα ή συνδεδεμένα κτήρια, τα οποία λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ομογένειάς τους ή της τοποθεσίας τους, είναι Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας υπό το πρίσμα της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης.*

- ***Τοποθεσίες****: ανθρωπογενείς κατασκευές οι συνδυασμοί εργασιών της φύσης και του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένων και αρχαιολογικών τόπων, τα οποία είναι Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας υπό το πρίσμα της ιστορίας, της αισθητικής, της εθνολογίας και της ανθρωπολογίας.*

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης περιγράφονται τα στοιχεία που θεωρούνται φυσική κληρονομιά. Πρόκειται για:

- ***Φυσικά στοιχεία*** *που αποτελούνται από φυσικούς και βιολογικούς σχηματισμούς ή ομάδες τέτοιων σχηματισμών και τα οποία είναι Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας υπό το πρίσμα της αισθητικής ή της επιστήμης.*
- ***Γεωλογικοί και φυσιογραφικοί σχηματισμοί*** *και με ακρίβεια οριοθετημένες περιοχές που αποτελούν τον βιότοπο απειλούμενων ειδών ζώων και φυτών, οι οποίοι είναι Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας υπό το πρίσμα της επιστήμης ή της διάσωσης.*
- ***Φυσικές τοποθεσίες ή με ακρίβεια οριοθετημένοι φυσικοί τόποι,*** *Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας υπό το πρίσμα της επιστήμης της διάσωσης ή της φυσικής ομορφιάς.*

Για να υποβάλλει μια χώρα υποψηφιότητα για μια τοποθεσία που βρίσκεται στην επικράτειά της, προκειμένου να ενταχθεί στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, θα πρέπει πρώτα να έχει υπογράψει τη Σύμβαση για την «Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ως το κύριο όργανο για την εφαρμογή της Σύμβασης, έχει διαμορφώσει μια σειρά από κριτήρια και μια ορισμένη διαδικασία για την εγγραφή νέων τοποθεσιών στον Κατάλογο. Η διαδικασία περιγράφεται αναλυτικά στο κείμενο που έχει τίτλο «Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Εφαρμογή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά» ("Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention"), το οποίο πρωτοσυντάχθηκε το 1977 και έκτοτε έχει υποστεί αρκετές αλλαγές και τροποποιήσεις, έως και το 2019. Τα κράτη-μέλη της Σύμβασης ενθαρρύνονται να υποβάλλουν στη Γραμματεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς τις προκαταρκτικές λίστες τους (Tentative List), δηλαδή τοποθεσίες τις οποίες θεωρούν ότι αποτελούν πολιτιστική

ή φυσική κληρονομιά Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας και κατ' επέκταση κατάλληλη για εγγραφή στον Κατάλογο. Η κατάρτιση αυτής της λίστας δεν εμπεριέχει καμία δεσμευτικότητα ούτε από το υποβάλλον κράτος-μέλος ούτε και από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ως προς την έκβαση της υποψηφιότητας. Σημειωτέον ότι καμία υποψηφιότητα δεν εξετάζεται, εάν προηγουμένως δεν έχει ενταχθεί στην προκαταρκτική λίστα.

Η διαδικασία της υποψηφιότητας ενός τόπου για εγγραφή στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς ξεκινά με την κατάρτιση ενός φακέλου υποψηφιότητας από το κράτος-μέλος της Σύμβασης, στα γεωγραφικά όρια του οποίου βρίσκεται η προς αξιολόγηση τοποθεσία. Ένας ολοκληρωμένος φάκελος υποψηφιότητας περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τα εξής πεδία: 1) προσδιορισμό της τοποθεσίας, 2) αναλυτική περιγραφή του, 3) τεκμηρίωση σχετικά με την υποψηφιότητα και αναφορά στα κριτήρια της UNESCO που έχουν εφαρμογή, 4) τρέχουσα κατάσταση σε επίπεδο συντήρησης και παραγόντων που την επηρεάζουν, 5) διαδικασίες προστασίας και διαχείρισης, 6) διαδικασίες παρακολούθησης, 7) τεκμηρίωση όλων των ανωτέρω με το απαραίτητο εποπτικό υλικό. Οι προτεινόμενοι φάκελοι προωθούνται από τη Γραμματεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην οποία υποβλήθηκαν, προς τα Συμβουλευτικά Όργανα της UNESCO για προκαταρκτική εξέταση και αξιολόγηση. Οι υποψηφιότητες που αφορούν σε πολιτιστική κληρονομιά προωθούνται στο Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών και οι υποψηφιότητες που αφορούν σε φυσική κληρονομιά προωθούνται στη Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης. Εάν η υποψηφιότητα αφορά σε μικτό μνημείο, τότε οι φάκελοι προωθούνται και στα δύο αντίστοιχα αρμόδια όργανα, τα οποία γνωμοδοτούν επί των υποψηφιοτήτων και τις χωρίζουν σε τρεις κατηγορίες: α) σε εκείνες που προτείνονται για εγγραφή χωρίς επιφυλάξεις, β) σε εκείνες που δεν προτείνονται για εγγραφή, γ) σε εκείνες που προτείνονται κατόπιν παραπομπής ή αναβολής.

Τον τελικό λόγο για την εγγραφή ή όχι μιας τοποθεσίας στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Στην έκβαση της αποδοχής μιας υποψηφιότητας η Επιτροπή, καθοδηγούμενη από τα

Συμβουλευτικά Όργανα, υιοθετεί μια Δήλωση ως προς την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία της τοποθεσίας. Η Δήλωση αυτή περιλαμβάνει το/τα κριτήρια υπό τα οποία επελέγη η τοποθεσία και μια μικρή περιγραφή αυτής και αποτελεί τη βάση για τη μελλοντική προστασία και διαχείρισή της. Τα κριτήρια επιλογής μέχρι το 2004 χωριζόταν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορούσε σε πολιτιστικά κριτήρια και η δεύτερη περιλάμβανε κριτήρια που αφορούσαν στη φυσική κληρονομία. Τα κριτήρια αυτά αναθεωρούνται τακτικά από την Επιτροπή. Σήμερα τα κριτήρια είναι στο σύνολο 10[11] (UNESCO, 1977, 2004):

1. να αντιπροσωπεύει ένα αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας·
2. να παρουσιάζει μια σημαντική ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών, εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος ή μέσα σε μια συγκεκριμένη πολιτιστική περιοχή, σχετικά με τις εξελίξεις στην αρχιτεκτονική ή την

[11] *The Criteria for Selection: To represent a masterpiece of human creative genius,* to *exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design, to bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared, to be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history, to be an outstanding example of a traditional human settlement, land-use, or sea-use which is representative of a culture (or cultures), or human interaction with the environment especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change, to be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance, to contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance, to be outstanding examples representing major stages of earth's history, including the record of life, significant on-going geological processes in the development of landforms, or significant geomorphic or physiographic features, to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals, to contain the most important and significant natural habitats for in-situ conservation of biological diversity, including those containing threatened species of outstanding universal value from the point of view of science or conservation* (UNESCO, 1977, 2004):

τεχνολογία, τις μνημειακές τέχνες, την πολεοδομία ή τον σχεδιασμό του τοπίου·

3. να φέρει μια μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία για κάποια πολιτισμική παράδοση, για ζώντα ή εξαφανισμένο πολιτισμό ·
4. να αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα τύπου κτηρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου, που απεικονίζει σημαντική ή σημαντικές φάσεις της ανθρώπινης ιστορίας ·
5. να αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα παραδοσιακού ανθρώπινου οικισμού, χρήσης γης ή θάλασσας, αντιπροσωπευτικής ενός πολιτισμού ή πολιτισμών, ή ανθρώπινης αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, ιδίως όταν το τελευταίο έχει καταστεί ευάλωτο λόγω των επιπτώσεων μη αναστρέψιμης αλλαγής ·
6. να συνδέεται άμεσα ή αισθητά με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, με ιδέες ή πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα εξαιρετικής παγκόσμιας σημασίας[12]·
7. να περιέχει υπερθετικά φυσικά φαινόμενα ή περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς και αισθητικής σημασίας ·
8. να αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα που αντιπροσωπεύει σημαντικά στάδια της ιστορίας της Γης, συμπεριλαμβανομένης της καταγραφής της ζωής, φυσικών διεργασιών που βρίσκονται σε εξέλιξη για την ανάπτυξη μορφών γης, ή σημαντικά γεωμορφικά ή φυσιογραφικά χαρακτηριστικά.
9. να αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα που αντιπροσωπεύει σημαντικές εν εξελίξει οικολογικές και βιολογικές διεργασίες, ανάπτυξη χερσαίων, γλυκών υδάτων, παράκτιων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων και κοινοτήτων φυτών και ζώων ·
10. να περιέχει τους σημαντικότερους φυσικούς οικοτόπους για την επιτόπια διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, συμπεριλαμβανομένων και

[12] Η Επιτροπή θεωρεί ότι το συγκεκριμένο κριτήριο είναι προτιμότερο να χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλα κριτήρια.

εκείνων που περιέχουν απειλούμενα είδη εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας, από την άποψη της επιστήμης ή της διατήρησης.

Για να συμπεριληφθεί ένα μνημείο ή μια τοποθεσία στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς θα πρέπει να συγκεντρώνει τουλάχιστον ένα από τα κριτήρια που αναφέρθηκαν ανωτέρω (Γκατζιάς 2008). Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες, τα μνημεία που προστίθενται στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και θεωρούνται μνημεία Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας πρέπει να πληρούν επιπρόσθετα ορισμένα κριτήρια αυθεντικότητας (authenticity) και ακεραιότητας (integrity) (Alberts and Hazen 2010· Jokiletho 2008· Stovel 2007). Η έννοια της αυθεντικότητας περιγράφεται στα άρθρα 79-86 των Κατευθυντήριων Οδηγιών (όπως επικαιροποιήθηκαν το 2019), όπου αναφέρεται η σχέση μεταξύ του μνημείου, της Εξαιρετικής Οικουμενικής του Αξίας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 82 αναφέρεται ότι ανάλογα με το είδος της πολιτιστικής κληρονομιάς και το πολιτιστικό του πλαίσιο, ένα μνημείο θεωρείται ότι πληροί τις προϋποθέσεις αυθεντικότητας, εάν οι πολιτιστικές του αξίες (όπως αναγνωρίζονται στα προτεινόμενα κριτήρια υποψηφιότητας) εκφράζονται με ειλικρίνεια και αξιοπιστία μέσω ποικίλων χαρακτηριστικών, όπως: μορφή και σχέδιο, υλικά και ουσίες, χρήση και λειτουργία, παραδόσεις, τεχνικές και συστήματα διαχείρισης, τοποθεσία και χωροθέτηση, γλώσσα και άλλες μορφές άυλης κληρονομιάς, πνεύμα και συναίσθημα, όπως και άλλοι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες.

Στα άρθρα 87-95 των Κατευθυντήριων Οδηγιών περιγράφεται η έννοια της ακεραιότητας· συγκεκριμένα, τη χαρακτηρίζει ως ένα μέτρο της πληρότητας και της ακεραιότητας της φυσικής ή/και πολιτιστικής κληρονομιάς και των χαρακτηριστικών της. Επομένως, η εξέταση των όρων ακεραιότητας απαιτεί την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο το μνημείο:

α) περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που είναι αναγκαία για τη έκφραση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του·

β) είναι επαρκούς μεγέθους για να εξασφαλιστεί η πλήρης αναπαράσταση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών που εκφράζουν τη σημασία του μνημείου·

γ) πάσχει από δυσμενείς επιπτώσεις της ανάπτυξης ή/και της αμέλειας. Σκοπός του κριτηρίου είναι να διασφαλίσει ότι τα χαρακτηριστικά ενός μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς διατηρούνται σε καλή κατάσταση με ελεγχόμενη την πιθανότητα υποβιβασμού των χαρακτηριστικών του, ζήτημα που έχει μεγάλη σημασία, ειδικά στα πολιτιστικά μνημεία που αξιώνουν τον χαρακτηρισμό σύμφωνα με τα κριτήρια 1 και 6.

Τέλος, προκειμένου να αξιώσει ένα μνημείο τη διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του, θα πρέπει διαθέτει ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας και διατήρησης. Στα άρθρα 96-119 των Κατευθυντήριων Οδηγιών περιγράφονται αναλυτικά οι προϋποθέσεις προστασίας και διαχείρισης που θα πρέπει να εφαρμόζονται. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 97, τα μνημεία που περιλαμβάνονται στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, πρέπει να διαθέτουν επαρκή και μακροπρόθεσμη νομοθετική, κανονιστική, θεσμική ή/και παραδοσιακή προστασία και διαχείριση, για να εξασφαλίζεται η διατήρησή τους. Η προστασία αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει επαρκώς οριοθετημένα όρια. Ομοίως, τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει να εφαρμόζουν την προστασία σε εθνικό, περιφερειακό, δημοτικό ή/και μικρότερο επίπεδο ως προς το καθορισμένο μνημείο.

2.8 Η διαδικασία της ένταξης των μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO σε Κίνδυνο

Μία άλλη διαδικασία που περιγράφεται στη Σύμβαση της UNESCO, στα άρθρα 1, 2 και 11 είναι εκείνη για την εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Ο Κατάλογος αυτός σχεδιάστηκε για να συμπεριλάβει μνημεία που αντιμετωπίζουν σοβαρούς κινδύνους και να ενημερώνει τη διεθνή κοινότητα για τις περιπτώσεις αυτές, ενθαρρύνοντας την ανάληψη δράσεων αντιμετώπισης ή αποκατάστασης. Σύμφωνα με τον επίσημο δικτυακό τόπο της UNESCO (https://whc.unesco.org/en/danger/) σήμερα έχουν ενταχθεί 53 εγγεγραμμένα μνημεία στον εν λόγω Κατάλογο, μέγεθος που αποτελεί αρνητικό ρεκόρ εγγραφών. Οι κίνδυνοι που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα μνημείο

ποικίλλουν και μπορούν να είναι εξωγενείς όπως σοβαρές φυσικές και περιβαλλοντικές καταστροφές αλλά και ανθρωπογενείς όπως συρράξεις και τρομοκρατικές ενέργειες. Υπάρχουν δύο βασικοί ορισμοί που χρησιμοποιεί ο Οργανισμός για να οριοθετηθεί η έννοια του κινδύνου: ο ένας ορισμός περιγράφεται ως «Βέβαιος Κίνδυνος» (ascertained danger) και αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες όπου ένα μνημείο αντιμετωπίζει εμφανή, άμεσο και αποδεδειγμένο κίνδυνο ενώ ο άλλος ορισμός περιγράφεται ως «Πιθανός Κίνδυνος» (potential danger) και αναφέρεται στις περιπτώσεις όπου ο κίνδυνος δεν είναι άμεσος αλλά το μνημείο αντιμετωπίζει απειλές που ενδέχεται να βλάψουν την ακεραιότητά του. Η UNESCO παραθέτει μια σειρά παραδειγμάτων ως προς τα είδη των κινδύνων που μπορεί να υφίστανται τα μνημεία αλλά το γεγονός ότι χρησιμοποιεί τον όρο «παράδειγμα» σημαίνει πως η έννοια του κινδύνου μπορεί να περιλαμβάνει διάφορες καταστάσεις που δεν αναφέρονται και κατ' επέκταση ο ίδιος ο Οργανισμός να χρησιμοποιεί διαφορετικά κριτήρια και ερμηνείες κατά τη διαδικασία αξιολόγησης ενός μνημείου για ένταξη στον εν λόγω Κατάλογο (Holleland et al, 2018). Η εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, σημαίνει την ενεργοποίηση της διεθνούς κοινότητας για τη λήψη άμεσων μέτρων προστασίας και διατήρησης του μνημείου σε κίνδυνο και παράλληλα την ενεργοποίηση του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το οποίο συνδράμει οικονομικά για την ανάληψη αυτών των μέτρων. Η εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο σε Κίνδυνο σηματοδοτεί την έναρξη ενεργειών για την αποκατάσταση των κινδύνων και απειλών που οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση. Με την λήψη των κατάλληλων μέτρων και παρεμβάσεων ένα μνημείο μπορεί να απεγγραφεί από τον Κατάλογο επανερχόμενο στο αρχικό του status, όπως για παράδειγμα έγινε με το Ιστορικό Κέντρο του Ντουμπρόβνικ, το οποίο ενεγράφη στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1979, κατόπιν ενεγράφη στον Κατάλογο Μνημείων σε Κίνδυνο το 1991 και εξήλθε από τον Κατάλογο το 1998 (UNESCO, 2021). Από την άλλη, ένα μνημείο μπορεί να επανεγγραφεί εκ νέου εάν οι κίνδυνοι, είτε οι ίδιοι είτε νέοι, προκύψουν ξανά.

2.9 Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία εγγραφής μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO

Όπως διαφαίνεται από τα ανωτέρω, η UNESCO μέσω της Επιτροπής για την Παγκόσμια Κληρονομιά λειτουργεί στην κατεύθυνση δημιουργίας ενός Καταλόγου, αυξανόμενου σε αριθμούς ετησίως, που συγκεντρώνει τα σημαντικότερα πολιτιστικά μνημεία και φυσικά τοπία του πλανήτη. Τα μνημεία αυτά και τα πολιτιστικά τοπία αξιολογούνται από τους συμβουλευτικούς φορείς και τα Όργανα του Οργανισμού στη βάση της «Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας τους». Η απουσία όμως σαφούς ορισμού αυτής της «Αξίας» δεν επιτρέπει την κατάταξή τους σε επίπεδο σπουδαιότητας (Frey at al, 2011) παρά μόνο τον γενικό τους χαρακτηρισμό ως «παγκόσμια κληρονομιά». Το σύστημα εγγραφής ενός Μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και η μετέπειτα διαδικασία προστασίας και συντήρησής του, διέπεται από πληθώρα κανονιστικών οδηγιών και διεθνών συμβάσεων, παρ' όλα αυτά στην πράξη, οι διαδικασίες έρχονται αντιμέτωπες με ατελείς κανονισμούς και υποκειμενικούς παράγοντες που δύνανται να επηρεάσουν την αξιολογητική κρίση του Οργανισμού, όπως για παράδειγμα τα θεσμικά, τα οικονομικά και τα κοινωνικό-πολιτικά χαρακτηριστικά μιας χώρας στην οποία ανήκει ένα μνημείο (Bertacchini et al, 2012, Parenti et al, 2015, Meskell et al, 2015).

Το γεγονός αυτό υποδηλώνει έναν ισχυρό βαθμό πολιτικοποίησης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων με βλαπτικό ενδεχομένως αποτέλεσμα στην αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου σε παγκόσμιο επίπεδο. Η επιλογή ενός μνημείου για ένταξη στο Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς θεωρείται από ορισμένους επιστήμονες ως πολιτικός στόχος, με συνέπεια η διαδικασία ένταξης στον Κατάλογο να υφίσταται πιέσεις πέραν της στοιχειοθέτησης των δέκα κριτηρίων του Οργανισμού για αντικειμενική αξιολόγηση (Bertacchini and Saccone, 2012; De Simone and Di Maio, 2012; Meskell et al., 2015; Bertacchini et al., 2017). Η ύπαρξη πολιτικών προεκτάσεων στη διαδικασία επιλογής και ανάδειξης νέων μνημείων, αφήνει πολλά περιθώρια ερμηνείας ως προς τον τρόπο που έχει

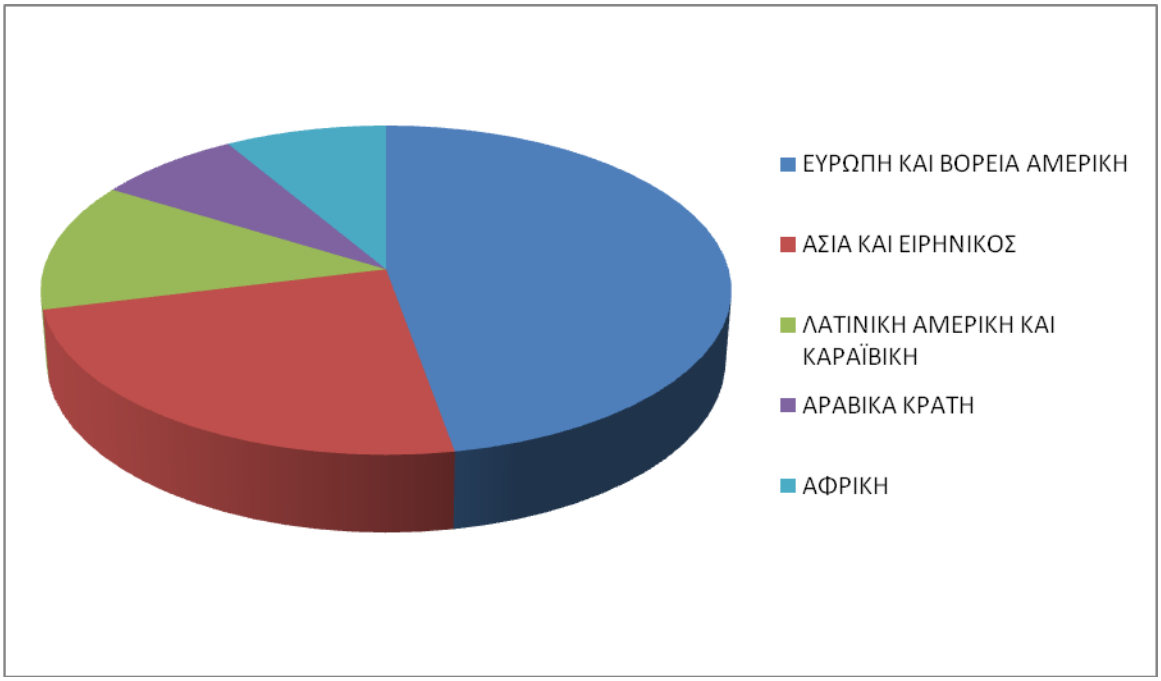
διαμορφωθεί ο Κατάλογος και στο κατά πόσον περιλαμβάνει πραγματικά μνημεία που πληρούν τους όρους και προϋποθέσεις, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη επισφαλή κριτήρια που σχετίζονται με την δυναμική των κρατών μελών και που ενδέχεται να επηρεάζουν την αντιπροσωπευτικότητα του Καταλόγου.

Η σημασία και η ανάγκη ύπαρξης ισορροπημένης εκπροσώπησης μεταξύ των κρατών που συμμετέχουν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού ήδη από τη δεκαετία του 1990, οδηγώντας τον Οργανισμό στο σχεδιασμό και υιοθέτηση, το 1994, της «Παγκόσμιας Στρατηγικής για έναν Ισορροπημένο, Αντιπροσωπευτικό και Αξιόπιστο Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (UNESCO, 1994). Η Στρατηγική αυτή στόχευε κυρίως στην αύξηση του αριθμού των μη Ευρωπαϊκών μνημείων καθώς και των «παραδοσιακών πολιτισμών» που περιλαμβάνονται στον Κατάλογο. Εξετάζοντας την πορεία των εγγραφών νέων μνημείων από το 1994 έως και σήμερα, παρατηρείται ότι διατηρείται μια δυσαναλογία μεταξύ των διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών, με τα μνημεία που υπάγονται στην ευρύτερη γεωγραφική ζώνη Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής να παραμένουν σταθερά πρώτα σε απόλυτο αριθμό μνημείων. Σύμφωνα με την κατανομή όπως έχει διαμορφωθεί μετά τις τελευταίες εγγραφές το 2020, η Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική καλύπτουν σχεδόν το 50% των μνημείων του Καταλόγου (Πίνακας 1, Διάγραμμα 1).

Γεωγραφικές Περιφέρειας	**Πολιτιστικά Μνημεία**	**Φυσικά Μνημεία**	**Μικτά Μνημεία**	**Συνολικός αριθμός**	**Ποσοστό**	**Κράτη Μέλη με Εγγεγραμμένα Μνημεία**
Λατινική Αμερική και Καραϊβική	96	38	8	142	**12.67%**	28
Ευρώπη και Βόρεια Αμερική	453	65	11	529	**47.19%**	50

Ασία και Ειρηνικός	189	67	12	268	**23.91%**	36
Αραβικά Κράτη	78	5	3	86	**7.67%**	18
Αφρική	53	38	5	96	**8.56%**	35
Σύνολο	869	213	39	1121	**100%**	167

Πίνακας 1: Αριθμός εγγεγραμμένων μνημείων ανά γεωγραφική περιοχή (UNESCO, 2021)

Διάγραμμα 1: Ποσοστά εγγεγραμμένων μνημείων ανά γεωγραφική περιοχή (UNESCO, 2021)

Η εμφανής ανισορροπία στην κατανομή των μνημείων σε παγκόσμιο επίπεδο δημιουργεί μια σειρά προβληματισμών ως προς τις διαδικασίες που ακολουθούνται στις υποβολές υποψηφιότητας από τα κράτη μέλη (Steiner et al, 2012), γεγονός που θα μπορούσε να αποθαρρύνει λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη να συμμετέχουν στη διαδικασία. Η πολιτικοποίηση της διαδικασίας επιλογής από τα Κράτη Μέρη της Σύμβασης είναι ιδιαίτερα έντονη τα τελευταία χρόνια (Bertacchini et al, 2015). Το 2015 οι Bertacchini et al, εξέτασαν μια σειρά από πρότυπα στις προτάσεις υποψηφιότητας μνημείων που οδήγησαν σε επιτυχή

αποτελέσματα. Η έρευνά τους ανέδειξε τη θετική σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ του αριθμού των ήδη εγγεγραμμένων μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς που διαθέτει μια χώρα και της πολιτικής αναγνώρισης που απολαμβάνει το Κράτος αυτό από τα υπόλοιπα Κράτη. Στην πράξη αυτό ίσως αποτελεί ένδειξη ότι όσα περισσότερα μνημεία διαθέτει ένα κράτος μέλος ήδη χαρακτηρισμένα ως παγκόσμια κληρονομιά, αντίστοιχα διαθέτει περισσότερες πιθανότητες να εγγράψει νέα μνημεία. Στην ίδια κατεύθυνση, οι Meskell et al (2014) ασχολήθηκαν με τις τάσεις της προηγούμενης δεκαετίας των συνεδριάσεων της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ειδικά σε σχέση με τις υποψηφιότητες των προτεινόμενων μνημείων. Μέσα από μια ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των προτύπων που χρησιμοποιήθηκαν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αναδείχθηκε το γεγονός ότι οι εθνικές αντιπροσωπείες αποτελούνται σε μεγάλο βαθμό από πολιτικούς εκπροσώπους εις βάρος της συμμετοχής ειδικών στην πολιτιστική διαχείριση (Meskell et al, 2014), προσδίδοντας μεγαλύτερο πολιτικό χαρακτήρα στις αποφάσεις και λιγότερο επιστημονικό. Όπως διαφαίνεται η διαδικασία υποβολής υποψηφιότητας και τα μετέπειτα αποτελέσματά της, παρά τον συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο ορίζονται, ενδέχεται να διαφέρουν από τις δηλωμένες προθέσεις του Οργανισμού (Canale et al, 2019). Επιπροσθέτως η έλλειψη οικονομικών και επιστημονικών πόρων των κρατών μπορεί να οδηγήσει σε ατελή προστασία της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας των μνημείων (Bertacchini et al, 2015).

Η πολιτικοποίηση αυτή είναι ακόμα πιο ξεκάθαρη στις περιπτώσεις των μνημείων που τίθενται υποψήφια για τον Κατάλογο Μνημείων σε Κίνδυνο ειδικά όταν διαπιστώνεται συστηματική απόκλιση μεταξύ των προτάσεων των συμβουλευτικών οργάνων του Οργανισμού και των αποφάσεων της Επιτροπής. Αρχικά, ο Κατάλογος Μνημείων σε Κίνδυνο διαμορφώνονταν από τριών ειδών αποφάσεις: 1) την εγγραφή (inscription) ενός μνημείου στον Κατάλογο όταν υπήρχε σοβαρή απειλή, 2) την παραμονή/ διατήρησή (retention) του στον Κατάλογο όταν η απειλή δεν υποχωρούσε και 3) την κατάργηση της εγγραφής (removal) μετά από την αποτελεσματική αντιμετώπιση της απειλής. Τη δεκαετία

του 2000 (Brown et al, 2019) αναπτύχθηκε η έννοια της «θεώρησης για εγγραφή» (consideration), η οποία υποδήλωνε την πιθανότητα ή προοπτική εγγραφής ενός μνημείου στον Κατάλογο σε Κίνδυνο, με συνεπακόλουθες συνέπειες και πολιτικές προεκτάσεις πολύ διαφορετικές από εκείνες της πραγματικής εγγραφής στον Κατάλογο (Brown et al, 2019). Η εγγραφή ή μη εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο σε Κίνδυνο έχει προβληματίσει την επιστημονική κοινότητα, στο κατά πόσον αποτελεί διαδικασία προστασίας ή διαδικασία τιμωρίας. Σύμφωνα με τους Morrison et al (2020) την περίοδο 1972-2019, σαράντα ένα μνημεία θεωρήθηκαν πως αντιμετωπίζουν σοβαρές απειλές, εκ των οποίων όμως τα είκοσι επτά ουδέποτε ενεγράφησαν στον Κατάλογο Μνημείων σε Κίνδυνο, παρά τις επανειλημμένες αναφορές που δέχθηκαν. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν τη διπλωματική χρήση της πιθανότητας εγγραφής στον Κατάλογο Μνημείων σε Κίνδυνο, χωρίς να επιλύεται ή να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά ο πραγματικός κίνδυνος (Brown et al, 2019).

Ολοκληρώνοντας την παρούσα ενότητα συμπεραίνουμε ότι η απόκτηση του τίτλου της «παγκόσμιας κληρονομιάς» αποτελεί κύριο στόχο για τα κράτη μέλη που υποβάλλουν υποψηφιότητα για ένα μνημείο εντός της επικράτειάς τους, θεωρώντας συχνά ότι ο τίτλος αυτός θα ενισχύσει το κύρος τους και την οικονομική τους ανάπτυξη. Η διαδικασία υποψηφιότητας και επιλογής αποτελεί συχνά αντικείμενο προβληματισμού ειδικά δε όταν παρατηρείται μια πολιτικοποίηση της διαδικασίας η οποία συνδέεται με τη μελλοντική βιωσιμότητα των εν λόγω μνημείων αλλά και τη γενικότερη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής στην οποία ανήκουν. Η εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς μπορεί να επηρεάσει τη βιωσιμότητα, όταν δεν πληρούνται οι απαραίτητες κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προϋποθέσεις διατήρησης και προστασίας της κληρονομιάς, προϋποθέσεις που θα πρέπει να ελέγχονται και να εξετάζονται ήδη από το αρχικό στάδιο της υποψηφιότητας με αντικειμενικά κριτήρια και ανεξάρτητα από οποιουσδήποτε παράγοντες μπορούν να υπονομεύσουν την πραγματική αξιολόγηση και παρακολούθηση της κατάστασης του μνημείου. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης όμως δεν εντάσσεται

στα κριτήρια αξιολόγησης των μνημείων σε κανένα στάδιο της διαδικασίας δημιουργώντας ένα κενό προς αντιμετώπιση. Η εισαγωγή υποκειμενικών παραμέτρων σε κάθε στάδιο διαδικασίας αξιολόγησης των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς σε επίπεδο Οργανισμού, δημιουργεί μεγάλους προβληματισμούς για το βαθμό πολιτικοποίησης των διαδικασιών σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο, καθιστώντας την ανάγκη αντικειμενικοποίησης των διαδικασιών επιτακτική και επιβεβλημένη.

3. Κεφάλαιο 3: Διαδικασία διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς –Σχέδια διαχείρισης

Ο χαρακτηρισμός ενός μνημείου ως παγκόσμια κληρονομιά συνεπάγεται την αναγκαιότητα σχεδιασμού μιας διαδικασίας διαχείρισης για την αποτελεσματική προστασία και διατήρησή του (Feilden 1999· Ringbeck 2008· Roders and van Oers 2011). Ο τρόπος διαχείρισης είναι συχνά διαφορετικός, αναλόγως του είδους και των αναγκών του μνημείου, και στηρίζεται στη γενική θεώρηση ότι τα πολιτιστικά μνημεία είναι μη ανανεώσιμα και για αυτό η διαχείρισή τους θα πρέπει να αποσκοπεί πρωτίστως στη συντήρησή τους και στην υλοποίηση δράσεων που διατηρούν την πολιτισμική τους αξία (Grimwade and Carter 2000). Οι διαφορετικές προσεγγίσεις των διαχειριστικών διαδικασιών που ακολουθούνται, οφείλονται στο γεγονός ότι η πολιτιστική κληρονομιά αφορά σε διαφορετικά χωρικά επίπεδα (π.χ. κτήρια, περιοχές, πόλεις) και η αξία της μπορεί να αλλάζει αναλόγως των πλαισίων αυτών των επιπέδων (Skrede and Berg 2019). Η μεγάλη αύξηση των εγγεγραμμένων μνημείων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς δημιούργησε την ανάγκη για τυποποιημένα εργαλεία διαχείρισης αυτών των μνημείων, κατά τρόπο τέτοιο που να επιτυγχάνεται αποκεντρωμένος έλεγχος (Crisci, Gon and Cicero 2018· Herman et al. 2020), από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, κυρίως μέσα από τη διαδικασία της παρακολούθησης, μεταφέροντας το βάρος της διαχείρισης στους κατά τόπους ενδιαφερομένους. Μόλις τα τελευταία χρόνια επιδιώκεται η ανάπτυξη μεθοδολογιών για την εξισορρόπηση των διαφορετικών αναγκών των ενδιαφερομένων, με ταυτόχρονη ικανοποίηση των στόχων που θέτει το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς για τη διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας των μνημείων (Alberts and Hazen 2010· Jokiletho 2008· Z. Wang and Du 2016). Η διαφορετική φύση των μνημείων, οι τοπικοί πολιτισμοί, οι εκάστοτε αποκλίσεις στην οικονομική κατάσταση των μνημείων, τα διαφορετικά ιδιοκτησιακά καθεστώτα καθιστούν κάθε περίπτωση μνημείου μοναδική, ομοίως και τη διαχείρισή του, με αποτέλεσμα να μην είναι

εύκολα εφικτή η μοντελοποίηση διαδικασιών, ενώ η διαχείριση πρέπει να είναι μεταβαλλόμενη και προσαρμοστική (Ripp and Rodwell 2015).

3.1 Γενικές αρχές λειτουργίας σχεδίων και συστημάτων πολιτιστικής διαχείρισης

Στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης συναντάμε συχνά τις έννοιες «σχέδιο διαχείρισης» και «σύστημα διαχείρισης». Οι έννοιες αυτές χρησιμοποιούνται για να δείξουν τον τρόπο που αξιοποιεί κάθε φορέας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που απορρέουν από τη διαχείριση ενός μνημείου που βρίσκεται στην αρμοδιότητά του και δεν είναι πάντοτε ίδιες (van Marrewijk 2011). Σύμφωνα με τους Ripp και Rodwell (2018), πρέπει να τονιστεί μια σημαντική διάκριση μεταξύ δύο τυπολογιών: του συστήματος διαχείρισης, το οποίο είναι ένα πλήρες, ολοκληρωμένο και δυναμικό σύστημα διακυβέρνησης, που υπόκειται σε αλλαγές με την πάροδο του χρόνου και ενεργεί για τη διασφάλιση των αξιών ενός μνημείου, και στο σχέδιο διαχείρισης, το οποίο είναι ένα εργαλείο, συχνά με καθορισμένες παραμέτρους και χρονικά περιορισμένους στόχους.

Το σχέδιο διαχείρισης είναι λοιπόν το εργαλείο για τη διατήρηση, προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, και συντάσσεται με δομημένο τρόπο, προκειμένου να μεταφέρει μέσα από μια αειφόρο διαδικασία την εν λόγω κληρονομιά στις σύγχρονες και τις μελλοντικές γενιές και επίσης καλείται να μετατρέψει τις βασικές αρχές της βιωσιμότητας σε ειδικές οδηγίες για συγκεκριμένες τοποθεσίες (Adams 2010). Επομένως, το σχέδιο διαχείρισης:

- αναλύει, μέσω της συμμετοχής διαφόρων παραγόντων και ενδιαφερομένων, τις δυνάμεις αλλαγής και τις αλλαγές που πραγματοποιούνται από πολιτιστική, περιβαλλοντική και κοινωνικοοικονομική άποψη·
- προωθεί έργα προστασίας και ενίσχυσης, σε συντονισμό και από κοινού με τους διάφορους παράγοντες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.

Μέσα από την κατάρτιση ενός σχεδίου διαχείρισης καθίσταται εφικτό:

- να δημιουργηθούν εργαλεία για τον συντονισμό των διαφορετικών συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών, δημόσιων και ιδιωτικών·

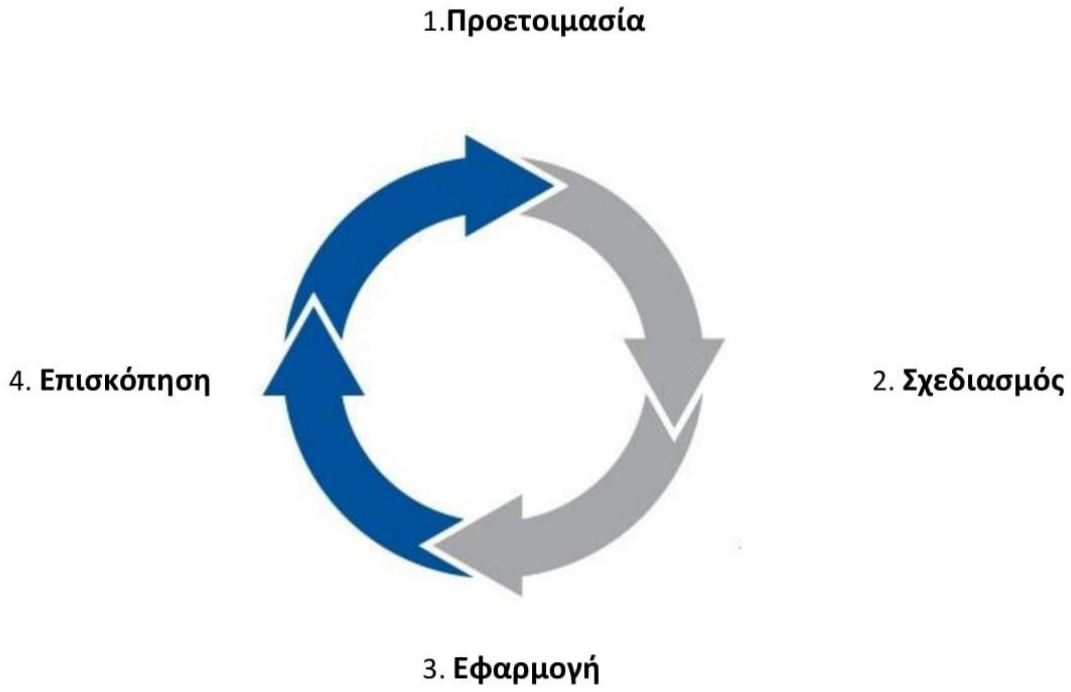
- να προσδιοριστούν τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες και οι πιθανές απειλές για το μνημείο·
- να προσδιοριστούν οι βραχυπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι που σχετίζονται με τη διατήρηση και την ανάπτυξη του μνημείου, καθώς και να αποτυπωθούν καινοτόμες στρατηγικές και δράσεις για την επίτευξή των ανωτέρω στόχων.

Ένα σύστημα διαχείρισης, από την άλλη, αποτελεί μια ολοκληρωμένη διαδικασία που προϋποθέτει:

- την κατανόηση των αξιών του μνημείου από όλους τους ενδιαφερόμενους, τη συμμετοχή και τον συντονισμό τους στη διαχείρισή του·
- τον σχεδιασμό ενός κύκλου σχεδιασμού, εφαρμογής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και ανατροφοδότησης·
- την αξιολόγηση των προβληματικών σημείων του μνημείου και την παρακολούθηση των επιπτώσεων των προτεινόμενων παρεμβάσεων·
- την εύρεση και κατανομή των αναγκαίων πόρων για την υλοποίηση των παρεμβάσεων·
- την ανάπτυξη ικανοτήτων από πλευράς των ενδιαφερομένων και διαχειριστών·
- την υπεύθυνη και διαφανή περιγραφή του συστήματος διαχείρισης ως συνόλου.

Σε κάθε περίπτωση, το μείζον θέμα της διαχείρισης ενός μνημείου, είτε αφορά σε σύστημα είτε σε σχέδιο, εξετάζεται με γνώμονα την αποτελεσματικότητά του τόσο σε καθημερινή βάση όσο και σε ευρύτερο χρονικό ορίζοντα (Abraham, Crawford and Fisher 1999· Leverington et al. 2010· Zheng, Yang and McLean 2010). Σύμφωνα με τον Pickard (Pickard 2016), ο οποίος αναφέρεται στο έργο "*HeRO: Develop integrated and innovative management strategies for historic urban landscapes*" (2011), που χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας URBACT και στοχεύει στην ενδυνάμωση της βιώσιμης ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης στις πόλεις της Ευρώπης, υπάρχει

ένας βασικός κύκλος ζωής στα ολοκληρωμένα Σχέδια Διαχείρισης Πολιτισμικής Κληρονομιάς (Εικόνα 2).

Εικόνα 2: Ο κύκλος ζωής σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς ("HeRO Integrated Management of Historic Towns Guidebook", 2011, σελ. 25).

Ο κύκλος αυτός αποτελείται από μια σειρά βημάτων που επαναλαμβάνονται σε μια διαρκή διαδικασία βελτίωσης της διατήρησης και ανάπτυξης της περιοχής παρέμβασης. Τα εικονιζόμενα τέσσερα (4) βήματα αποτελούν τη βασική δομή του σχεδιασμού ενός σχεδίου διαχείρισης για τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς:

Βήμα 1: Προετοιμασία του σχεδίου (με τη δημιουργία τοπικής ομάδας υποστήριξης, ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, ανάπτυξη ενός «οδικού χάρτη» και εξασφάλιση της απαραίτητης πολιτικής και χρηματοδοτικής ενίσχυσης).

Βήμα 2: Σχεδιασμός και ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς (με τη συμμετοχή της τοπικής ομάδας υποστήριξης και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, ανάπτυξη

οράματος, στόχους και δράσεων και διαμόρφωση δομών και διαδικασιών).

Βήμα 3: Εφαρμογή του ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς (με την εφαρμογή δράσεων, δομών και διαδικασιών).

Βήμα 4: Επισκόπηση του σχεδίου διαχείρισης (με την παρακολούθηση και μέτρηση της προστασίας και ανάπτυξης του μνημείου, και με την προσαρμογή του σχεδίου διαχείρισης).

Η εφαρμογή της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς (2008) επιβάλλει σε κάθε Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς να διαθέτει και κατάλληλο σχέδιο διαχείρισης, το οποίο θα προσδιορίζει με σαφήνεια τον τρόπο διατήρησης της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου. Ως εκ τούτου, η διαμόρφωση ολοκληρωμένων σχεδίων διαχείρισης αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για τους διαχειριστές των μνημείων και για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας του μνημείου για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές.

3.2 Η UNESCO και τα σχέδια διαχείρισης μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς

Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά (World Heritage Convention) ορίζει ότι ο στόχος της, σε ό,τι αφορά στη διαχείρισή της, είναι «η ταυτοποίηση, προστασία, συντήρηση, παρουσίαση και μεταβίβαση στις μελλοντικές γενιές της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς».[13] Όπως ορίζεται στα άρθρα 4-6 της Σύμβασης και στην § 15 των Κατευθυντήριων Οδηγιών για την Υλοποίηση της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, *κάθε κράτος-μέλος έχει την υποχρέωση να προστατεύει, να διατηρεί, να παρουσιάζει και να μεταφέρει στις επόμενες γενιές την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, με τους δικούς του πόρους και, όπου είναι κατάλληλο, με διεθνή συνδρομή και συνεργασία. Η κυριαρχία των κρατών, στο έδαφος των οποίων*

[13] Στην εν λόγω Σύμβαση, στο άρθρο 4, καθορίζεται συγκεκριμένα ότι κάθε κράτος-μέλος αναγνωρίζει την υποχρέωση διασφάλισης της ταυτοποίησης, προστασίας, συντήρησης, παρουσίασης και μεταβίβασης στις μελλοντικές γενιές της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που βρίσκεται στο έδαφός του.

βρίσκεται η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, διαφυλάσσεται. Στις Κατευθυντήριες Οδηγίες έχει συμπεριληφθεί από το 2005 και ο όρος «βιώσιμη διαχείριση» ως οδηγός για τη διαχείριση των μνημείων και φυσικών τοπίων παγκόσμιας κληρονομιάς.

Στο πλαίσιο της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης, το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς διαπίστωσε το 2002 ότι, προκειμένου για την εγγραφή νέων τοποθεσιών στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η διαχείριση αυτών των τοποθεσιών θα έπρεπε να δεσμεύεται και από ένα σχέδιο διαχείρισης. Το 2004 το Κέντρο επέκτεινε την υποχρέωση αυτή και στις ήδη εγγεγραμμένες τοποθεσίες στον Κατάλογο, προσφέροντας με τον τρόπο αυτό στους κατά τόπους διαχειριστές τη χρήση ενός εργαλείου για την παρακολούθηση της προστασίας της κληρονομιάς αλλά και για την ευαισθητοποίηση του κοινού και των τοπικών παραγόντων.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, η § 108 των Κατευθυντήριων Οδηγιών ορίζει ότι *κάθε υποψήφιος πρέπει να διαθέτει κατάλληλο σχέδιο διαχείρισης ή άλλο σύστημα διαχείρισης, ικανό να προσδιορίζει τις μεθόδους, μέσω των οποίων η Εξαιρετική Οικουμενική Αξία του προτεινόμενου μνημείου μπορεί να διατηρηθεί, καθώς και τα μέσα για την ενθάρρυνση της συμμετοχής της τοπικής κοινότητας και των ενδιαφερόμενων μερών του τόπου αναφοράς*. Η αναγκαιότητα σχεδιασμού και υιοθέτησης των σχεδίων διαχείρισης αποτελεί μια προσπάθεια της UNESCO να καταστήσει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς πιο αποτελεσματική, καθιστώντας την ευρύτερα γνωστή και με τη δυνατότητα να παρακολουθείται αυτή η πορεία της προστασίας ευρέως. Έτσι, το σχέδιο διαχείρισης αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη διατήρηση και την ανάδειξη της κληρονομιάς και ταυτόχρονα πηγή καθοδήγησης για τις αποφάσεις που καλείται να λάβει η εκάστοτε διοίκηση, αναφορικά με τις χρήσεις του μνημείου (Berkmen 2018· Guzman, Pereira Roders and Colenbrander 2018).

Στην Ελλάδα, μόλις 3 από τα 18 εγγεγραμμένα μνημεία διαθέτουν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για τη διατήρησή τους: η Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας, ο Αρχαιολογικός Χώρος των Φιλίππων και το Άγιον Όρος- Άθως, το οποίο σήμερα

βρίσκεται σε διαδικασία ολοκλήρωσης του Σχεδίου Διαχείρισης του μνημείου. Η αναγκαιότητα εκπόνησης ολοκληρωμένων διαχειριστικών σχεδίων, προκύπτει τόσο από την υποχρέωση που ορίζουν οι Κατευθυντήριες Αρχές της UNESCO ακόμα και για τα μνημεία που εντάχθηκαν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς πριν την θεσμοθέτηση αυτής της υποχρέωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, το Υπουργείο Πολιτισμού υλοποιεί στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα 2014-2020», την πράξη με τίτλο «Ολοκληρωμένη Διαχείριση Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων-Εκπόνηση Σχεδίων Διαχείρισης για τα εγγεγραμμένα μνημεία και χώρους της Ελλάδας στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO», με στόχο την εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης για όλα τα μνημεία εντός της ελληνικής επικράτειας που δεν διαθέτουν τέτοιο σχέδιο. Η πράξη περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την αναλυτική κι επιστημονική τεκμηρίωση των μνημείων, την αξιολόγηση του πλαισίου προστασίας τους, την καταγραφή μελετών και παρεμβάσεων και τέλος τη διαμόρφωση των στόχων των σχεδίων διαχείρισης και την ανάπτυξη αυτών. Η πρωτοβουλία αυτή αναδεικνύει την σπουδαιότητα που αποδίδει η χώρα μας στην διαμόρφωση ειδικών διαχειριστικών καθεστώτων για τα εγγεγραμμένα μνημεία της.

3.3 Το εγχειρίδιο της UNESCO για την παρακολούθηση της παγκόσμιας κληρονομιάς

Η παρακολούθηση της κατάστασης στην οποία διατηρούνται τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αποτελεί αναπόσπαστο δομικό μέρος της διαχείρισης και της αποτελεσματικής προστασίας τους, καθώς παρέχει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες για την αναθεώρηση, προσαρμογή και επικαιροποίηση των δράσεων διαχείρισης. Η παρακολούθηση, δηλαδή, μετρά την υλοποίηση του σχεδίου διαχείρισης τόσο σε ποσοτικό όσο και σε ποιοτικό επίπεδο, δηλαδή σε ό,τι αφορά στη διαφύλαξη της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου (EXPOAUS 2014). Ακριβώς λόγω της σπουδαιότητας της παρακολούθησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη των μνημείων, ο σχεδιασμός της θα πρέπει να πραγματοποιείται ήδη από το στάδιο της υποψηφιότητας ενός μνημείου (Furtado 2004) και να

πραγματοποιείται σε τακτική βάση, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό ότι τα δεδομένα αναφοράς θα είναι διαθέσιμα και συγκρίσιμα για τη μέτρηση της κατάστασης του μνημείου στο διηνεκές.

Το 2002, στο πλαίσιο της 30ής επετείου της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, η UNESCO, σε συνεργασία με την ιταλική κυβέρνηση, διοργάνωσε ένα Διεθνές Συνέδριο, προκειμένου να αναδειχθούν σημαντικά ζητήματα και προκλήσεις σχετιζόμενες με τους στόχους της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Στο Συνέδριο αυτό συμμετείχαν περισσότεροι από 600 ειδικοί επιστήμονες από όλο τον κόσμο, προκειμένου να συζητήσουν την εξέλιξη της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά και τον ρόλο της στο μέλλον. Επιπρόσθετα, πάνω από 400 ειδικοί συναντήθηκαν πριν από το Συνέδριο σε 9 θεματικά εργαστήρια, τα οποία διοργανώθηκαν σε διάφορες ιταλικές πόλεις, προκειμένου να πραγματευθούν διάφορα ζητήματα αναφορικά με το Συνέδριο. Ως αποτέλεσμα των εργασιών αυτού του Συνεδρίου εκδόθηκε, το 2004, ένα εγχειρίδιο με τον τίτλο *Παρακολούθηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς* (*Monitoring World Heritage*), το οποίο συνέταξαν από κοινού το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και το ICCROM. Το εγχειρίδιο αυτό εξέταζε μέσα από την εμπειρία των ειδικών παγκοσμίως και μέσα από τις απόψεις που οι ίδιοι επεξεργάστηκαν και κατέθεσαν, μια σειρά από προβληματισμούς αναφορικά με την αποτελεσματική διαδικασία παρακολούθησης της προστασίας των μνημείων. Τα ειδικότερα θέματα που αναπτύχθηκαν, αφορούσαν στις εμπειρίες που αποκομίστηκαν από τη διαδικασία της Περιοδικής Παρακολούθησης (Periodic Reporting) υφιστάμενων μνημείων, διάφορα ζητήματα σχεδιασμού της διαδικασίας παρακολούθησης και του θεσμικού τους πλαισίου καθώς και πρακτικές εφαρμογές σε εθνικό επίπεδο. Ένα ιδιαίτερο θέμα που απασχόλησε τους συντάκτες του εγχειριδίου αφορούσε στον σχεδιασμό της διαδικασίας παρακολούθησης ήδη από το στάδιο της υποψηφιότητας ενός μνημείου, ώστε να επιτυγχάνεται ότι τα δεδομένα αναφοράς θα είναι διαθέσιμα για τη μέτρηση της εξέλιξης του μνημείου και ότι η Εξαιρετική Οικουμενική Αξία του θα διατηρείται εσαεί. Τέλος, η έκδοση αναφέρεται στην αναγκαιότητα διατήρησης ενός σταθερού

προγράμματος παρακολούθησης, καθώς η διαρκής μεταβολή ενός συστήματος μπορεί να δημιουργεί νέες γραμμές βάσης επιδεινώνοντας το πρόβλημα που ανακύπτει από την ανεπαρκή παρακολούθηση (Furtado 2004). Ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια του εγχειριδίου αφορούσε στη χρήση της τεχνολογίας στη διαδικασία της παρακολούθησης αλλά και στην παρακολούθηση της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται στη διαχείριση των μνημείων, μια παράμετρος που εξετάστηκε σε βάθος και για πρώτη φορά από τα διεθνή όργανα προστασίας της παγκόσμιας κληρονομιάς. Συγκεκριμένα, αναφέρεται η ανάγκη προσαρμογής σε μεταβαλλόμενα συστήματα διαχείρισης, που θα μπορούν να διαχειριστούν μεγάλο όγκο πληροφοριών, στη χρήση μηχανογραφημένων συστημάτων και στη διαδραστικότητα των χρηστών στη διαδικασία αυτή. Η διαρκής παρακολούθηση της παγκόσμιας κληρονομιάς και κατ' επέκταση η παρακολούθηση της διατήρησης της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας της μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από ψηφιακές τεχνολογίες για την τεκμηρίωση (Vileikis 2016).

3.4 Αντιδραστική (reactive) και περιοδική (periodic) παρακολούθηση

Η εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς συνεπάγεται και τη δέσμευση από το κράτος-μέλος, στο οποίο ανήκει το μνημείο, ότι θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία, διατήρηση και προβολή του. Τα κράτη-μέλη ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν ανάλογες υπηρεσίες καθώς και να εφαρμόσουν όλα τα θεσμικά, επιστημονικά, τεχνικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα για την προστασία του μνημείου και την αποφυγή κάθε μορφής καταστροφής ή υποβιβασμού του. Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει υιοθετήσει τη λεγόμενη «αντιδραστική παρακολούθηση» για την αποφυγή της διαγραφής ενός μνημείου από τη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς αλλά και την επιβεβαίωση της λειτουργίας των παραπάνω μέτρων. Η αντιδραστική παρακολούθηση ορίζεται στην § 169 των Επιχειρησιακών Κατευθυντήριων Γραμμών για την εφαρμογή της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς ως «η αναφορά από το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και από άλλους τομείς της UNESCO και των Συμβουλευτικών

Φορέων στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς σχετικά με την κατάσταση συντήρησης των τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς». Η αντιδραστική παρακολούθηση προβλέπεται επίσης στις διαδικασίες για την εγγραφή των τοποθεσιών στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο και στις διαδικασίες για την απένταξη των τοποθεσιών από τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τα συμβαλλόμενα κράτη της Σύμβασης ενημερώνουν την Επιτροπή, μέσω του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όταν πρόκειται να προβούν σε δράσεις ή παρεμβάσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία ενός μνημείου. Η ενημέρωση πρέπει να είναι άμεση και πρέπει να προηγείται των δράσεων, ώστε να μην πραγματοποιηθούν μη αναστρέψιμες ενέργειες αλλά και ώστε να μπορεί η Επιτροπή να συνδράμει έγκαιρα στην κατεύθυνση της διασφάλισης της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξία του μνημείου. Όταν το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς λαμβάνει αναφορές από άλλο κράτος-μέλος, εκτός του άμεσα εμπλεκόμενου, ότι μια τοποθεσία έχει επιδεινωθεί ή υποβαθμιστεί σοβαρά και ότι δεν έχουν ληφθεί τα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα εντός της προτεινόμενης προθεσμίας, έχει την υποχρέωση αφενός να επαληθεύσει την πληροφορία και αφετέρου να ζητήσει τη συνεργασία του εμπλεκόμενου κράτους-μέλους στην αξιολόγηση αυτής της αναφοράς.

Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς παρακολουθούνται επίσης μέσω της διαδικασίας Περιοδικής Αναφοράς. Τα κράτη-μέλη καλούνται να υποβάλλουν εκθέσεις στη Γενική Διάσκεψη της UNESCO, μέσω της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς, σχετικά με τις νομοθετικές και διοικητικές διατάξεις που έχουν υιοθετήσει και ως προς τις όποιες άλλες δράσεις έχουν αναλάβει για την εφαρμογή της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης και της κατάστασης συντήρησης στην οποία βρίσκονται τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς εντός της επικράτειάς τους (άρθρο 29 της Σύμβασης και § 199 των Επιχειρησιακών Κατευθυντήριων Γραμμών).

Η περιοδική αναφορά εξυπηρετεί τέσσερεις βασικούς σκοπούς:

- παρέχει αξιολόγηση της εφαρμογής της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς από το κράτος-μέλος·

• παρέχει μια εκτίμηση για το κατά πόσον διατηρείται με την πάροδο του χρόνου η Εξαιρετική Οικουμενική Αξία των μνημείων που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς·

• παρέχει ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα μνημεία αλλά και καταγράφει τις μεταβαλλόμενες συνθήκες που τα επηρεάζουν.

• παρέχει έναν μηχανισμό για την περιφερειακή συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης και τη διατήρηση της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Η διαφορά μεταξύ αντιδραστικής και περιοδικής παρακολούθησης έγκειται στο γεγονός ότι η περιοδική αναφορά υλοποιείται συστηματικά και προκαθορισμένα κάθε έξι χρόνια, ενώ η αντιδραστική παρακολούθηση περιλαμβάνει και την περίπτωση των έκτακτων καταστάσεων και συνθηκών. Από την άλλη, τα δεδομένα που περιέχονται στο ηλεκτρονικό σύστημα πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση συντήρησης ενός μνημείου βασίζονται μόνο στη διαδικασία της αντιδραστικής παρακολούθησης. Η διαδικασία περιλαμβάνει επίσης την υποβολή από τα κράτη-μέλη τακτικών αναφορών σχετικά με την κατάσταση των εντός της επικράτειάς τους μνημείων, καθώς και των διαρθρωτικών και άλλων μέτρων που έχουν λάβει. Με τη χρήση αυτών των αναφορών η Επιτροπή μπορεί να αξιολογεί την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα μνημείο και να αποφασίζει επί της αναγκαιότητας έκτακτης παρέμβασης, π.χ. σε μια ακραία κατάσταση να εγγράψει ένα μνημείο στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Οι αναφορές αυτές καταχωρίζονται σε ένα Πληροφοριακό Σύστημα για την Κατάσταση Συντήρησης (State of Conservation Information System), το οποίο δημιουργήθηκε το 2013 με τη συνεργασία της γαλλικής και της ολλανδικής κυβέρνησης και αποτελεί ένα αξιόπιστο εργαλείο αναζήτησης πραγματικών στοιχείων για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα μνημείο.

Το Πληροφορικό Σύστημα ολοκληρώθηκε το ίδιο έτος (2013), μετά από διετή περίοδο ανάπτυξης εφαρμογών, και φιλοξενείται στον ιστότοπο του Παγκόσμιου Κέντρου Κληρονομιάς, στη διεύθυνση https://whc.unesco.org/en/soc, όντας διαθέσιμο για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Το Σύστημα αυτό επιτρέπει τη δυναμική αναζήτηση με διάφορες παραμέτρους, όπως χρονολογία, ιδιοκτησία, τύπος απειλής κ.τ.λ., προσφέροντας σημαντικά δεδομένα και στατιστικά στοιχεία απαραίτητα για την καλύτερη κατανόηση της κατάστασης κάθε μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς. Επιτρέπεται επίσης σε όλους τους χρήστες του Συστήματος να πραγματοποιούν αναλυτικές αναζητήσεις των απειλών που επηρεάζουν τα μνημεία καθώς και να εντοπίζουν τις γενικές απειλές και τις πιθανές τάσεις που αναπτύσσονται με την πάροδο του χρόνου, ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα μετριασμού και προστασίας (N. E. Brown, Liuzza and Meskell 2019).

Η ενεργοποίηση του άρθρου 29 της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, αναφορικά με την υποβολή περιοδικών αναφορών για την εφαρμογή της Σύμβασης (Ενότητα 1) και η Κατάσταση Συντήρησης των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς (Ενότητα 2) αποφασίστηκε το 1997, κατά την 29η Γενική Συνέλευση της UNESCO. Οι τοπικές αρχές καλούνταν να υποβάλλουν αναφορές στο Τμήμα 1, ενώ το Τμήμα 2 θα προετοιμαζόταν, για κάθε μνημείο ξεχωριστά, από τους άμεσα αρμόδιους της διαχείρισής του. Ένα χρόνο μετά, το 1998, στην 21η Συνεδρίαση της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς υιοθετήθηκε ο σχεδιασμός ενός ερωτηματολογίου (Questionnaire) για τη συνδρομή των κρατών-μελών στην υποβολή των περιοδικών αναφορών. Το ερωτηματολόγιο είχε σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε επέτρεπε να εξαχθούν και κατόπιν να συνδεθούν ή να συγκριθούν αντίστοιχες πληροφορίες από διαφορετικά κράτη-μέλη, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τη διαδικασία προετοιμασίας των περιφερειακών αναφορών για την Επιτροπή. Το 2008 πραγματοποιήθηκε μια επικαιροποίηση του ερωτηματολογίου, η οποία οδήγησε στην υιοθέτηση ορισμένων παραγόντων που επηρεάζουν την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Ο κατάλογος αυτός αποτελείται από 14 κύριους παράγοντες (UNESCO 2008) και

από μια σειρά υποπαραγόντων, οι οποίοι δημιουργήθηκαν ώστε να προτυποιήσουν τη διαδικασία αναφοράς προσφέροντας πιο ουσιαστικές αναφορές για τα ζητήματα που επηρεάζουν τα μνημεία (Young 2016). Οι παράγοντες αυτοί είναι οι κάτωθι:

- κτηριακό δυναμικό και ανάπτυξη (Buildings and development)·
- υποδομές μεταφορών (Transportation Infrastructure)·
- υπηρεσίες κοινής ωφελείας και υποδομές υπηρεσιών (Utilities or service infrastructure)·
- ρύπανση (Pollution)·
- χρήση / τροποποίηση βιολογικών πόρων (Biological resource use / modification)·
- εξαγωγή φυσικών πόρων (Physical resource extraction)·
- τοπικές συνθήκες που επηρεάζουν το φυσικό οικοδόμημα (Local condition affecting physical fabric)·
- κοινωνικές / πολιτιστικές χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς (Social / cultural uses of heritage)·
- άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες (Other human activities)·
- κλιματική αλλαγή και έντονα καιρικά φαινόμενα (Climate change and severe weather events)·
- αιφνίδια οικολογικά ή γεωλογικά γεγονότα (Sudden ecological or geological events)·
- χωροκατακτητικά / ξένα είδη ή είδη υψηλής αφθονίας (Invasive/alien species or higher abundant species)·
- διαχειριστικοί και θεσμικοί παράγοντες (Management and institutional factors)·
- άλλοι παράγοντες (Other factors)

Προκειμένου να υπάρχει μια ομοιογενής προσέγγιση στον τρόπο με τον οποίο εξετάζονται οι διαφορετικές διαδικασίες που εφαρμόζονται σε διαφορετικές περιοχές και σε διαφορετικές κατηγορίες κληρονομιάς (φυσική, μικτή και πολιτιστική), ο κατάλογος των κύριων και δευτερευόντων παραγόντων

χρησιμοποιήθηκε, εκτός από την Ενότητα ΙΙ της Περιοδικής Αναφοράς, και στο Πληροφοριακό Σύστημα για την Κατάσταση Διατήρησης, ώστε κάθε μορφή αναφερόμενης απειλής να μπορεί να συνδεθεί με έναν ή περισσότερους δείκτες ενισχύοντας μια μορφή τυποποίησης που λειτουργεί συμπληρωματικά στο έργο της Επιτροπής, ώστε να εντοπίσει και να αξιολογήσει ενδεχόμενες απειλές στα μνημεία (Guzman, Pereira Roders and Colenbrander 2018).

3.5 Αξιολόγηση και αναθεώρηση της διαδικασίας παρακολούθησης

Η κατάρτιση ενός σχεδίου διαχείρισης και η εφαρμογή των δράσεων που αυτό προτείνει, σύμφωνα με τους στόχους που έχουν τεθεί, αποτελεί μια διαδικασία επαναλαμβανόμενη και τροποποιούμενη ανάλογα με τις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες που επικρατούν στο μνημείο. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται από τις διαδικασίες παρακολούθησης πρέπει να αξιολογούνται και να χρησιμοποιούνται για την αναθεώρηση του σχεδίου. Η αξιολόγηση του σχεδίου διαχείρισης συνεπάγεται και την αξιολόγηση της σημασίας του ίδιου του μνημείου, τη διαρκή αναφορά επί της κατάστασής του, τον εντοπισμό των προοπτικών του και των πιθανών κινδύνων ως μέρος του ίδιου σχεδίου διαχείρισης (Gullino, Beccaro and Larcher 2015). Επιπρόσθετα, η διαδικασία αξιολόγησης θα πρέπει να περιγράφεται μέσα στο σχέδιο διαχείρισης, καθώς και ο τρόπος της ανατροφοδότησης των πληροφοριών (Cassatella 2015). Το σχέδιο διαχείρισης υποβάλλεται σε συστηματική αναθεώρηση συνήθως στο τέλος του χρονικού πλαισίου που έχει οριστεί για την υλοποίησή του, ή σε ενδιάμεσα στάδια αυτού, ενδέχεται όμως να απαιτηθεί η ad hoc αναθεώρησή του σε έκτακτες συνθήκες, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση μιας μεγάλης φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής. Η διαδικασία αυτή είναι θεμελιώδης για την προσαρμογή του σχεδίου διαχείρισης στη δυνατότητά του να ικανοποιεί ανά πάσα στιγμή τους στόχους για τους οποίους αρχικά σχεδιάστηκε (Badia 2011). Η αναθεώρηση του σχεδίου διαχείρισης πρέπει να ακολουθεί τη συμμετοχική προσέγγιση που εφαρμόζεται κατά την κατάρτιση του σχεδίου, με τη συνδρομή οιουδήποτε νέου εμπλεκομένου, ανάλογα με τις ανάγκες, και για τον λόγο αυτό

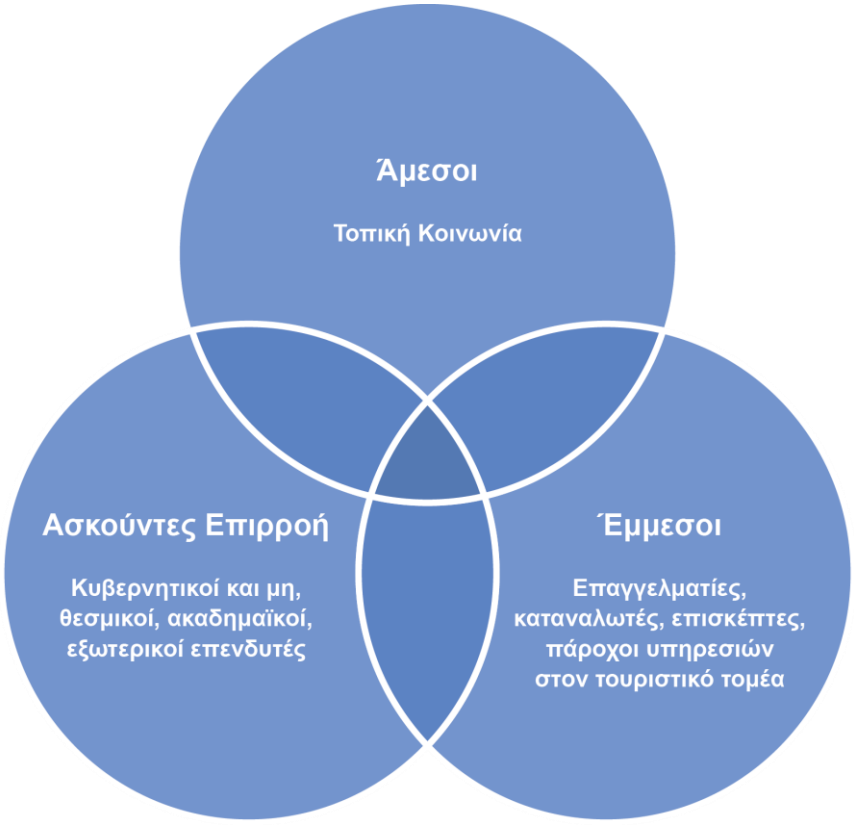
πρέπει να αποτελεί μέρος του σχεδίου διαχείρισης και αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκομένων, ιδίως για τα σενάρια έκτακτης ανάγκης που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ειδικά στις περιπτώσεις των έκτακτων αναγκών και καταστροφών, η έγκαιρη προετοιμασία και ο σχεδιασμός αποτελούν το κλειδί για τη βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής και αντίδρασης των σχεδίων διαχείρισης (Rufián Fdez et al. 2020).

3.6 Οι χρήστες των μνημείων και η εμπλοκή τους στη διαχείριση

Το είδος και η πολυπλοκότητα ενός μνημείου καθορίζει και το εύρος της χρήσης του καθώς και των ενδιαφερόμενων παραγόντων, οι οποίοι, ο καθένας από την πλευρά του, επηρεάζουν σε ένα βαθμό τη διαχείριση του μνημείου. Οι επικρατέστεροι ορισμοί για τους ενδιαφερόμενους ποικίλλουν και περιλαμβάνουν από φορείς και άτομα που διαθέτουν ισχυρό πολιτικό και οικονομικό ενδιαφέρον μέχρι και τον καθένα που διαθέτει φυσική ή πνευματική πρόσβαση σε μια τοποθεσία. Σύμφωνα με τους Aas, Ladkin and Fletcher (2005) ως ενδιαφερόμενος (stakeholder) ορίζεται ο άνθρωπος ή ο φορέας που έχει το δικαίωμα και τη δυνατότητα να συμμετέχει σε μια συγκεκριμένη διαδικασία. Υπό αυτή την έννοια, οι «ενδιαφερόμενοι» ή αλλιώς «χρήστες» στην περίπτωση ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς μπορεί να είναι όλοι όσοι δύνανται να εμπλακούν στη διαχείρισή του. Η διάσταση αυτή της εμπλοκής και συμμετοχής των ενδιαφερομένων γίνεται ιδιαίτερα σύνθετη στις περιπτώσεις των ιστορικών πόλεων, που ταυτόχρονα αποτελούν ζώσες περιοχές και εντός των ορίων τους διαδραματίζονται ποικίλες καθημερινές και παράλληλες δραστηριότητες (Boeri et al. 2019· Boussaa 2017).

Για τους σκοπούς της έρευνας χρησιμοποιήθηκε μια κατάταξη των «χρηστών», από τους Ripp and Rodwell (2017), σύμφωνα με την οποία αυτοί χωρίζονται σε πρωταρχικούς, άμεσους (τοπική κοινωνία), δευτερεύοντες, έμμεσους (εισερχόμενοι επαγγελματίες, καταναλωτές και επισκέπτες, πάροχοι υπηρεσιών και άλλες κατηγορίες που σχετίζονται με την απασχόληση και την επισκεψιμότητα) και, τέλος, τριτογενείς, που δύνανται να ασκήσουν επιρροή

(κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί, θεσμικοί παράγοντες, ακαδημαϊκοί, εξωτερικοί επενδυτές) (Εικόνα 3).

Εικόνα 3: Κατάταξη χρηστών ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Ripp et al 2017).

Η γενική αυτή κατάταξη έχει εφαρμογή σε κάθε Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Αναλόγως με το είδος του μνημείου πολλαπλασιάζονται και οι υποκατηγορίες της κατάταξης. Οι πλέον σύνθετες περιπτώσεις είναι εκείνες των ιστορικών πόλεων, στις οποίες η κατηγορία «τοπική κοινωνία» περιλαμβάνει μια πολύπλοκη δομή αποτελούμενη από μόνιμους κατοίκους, εργαζόμενους, μαθητές, ιδιοκτήτες κατοικιών που δεν μένουν σε σταθερή βάση αλλά επισκέπτονται τακτικά τον χώρο του μνημείου, και καθημερινούς επισκέπτες που δεν είναι τουρίστες (Mosler 2019). Οι έμμεσοι ενδιαφερόμενοι είναι εκείνοι που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών για την τουριστική ανάπτυξη του μνημείου, κατά κύριο λόγο επαγγελματίες του τουριστικού τομέα, αλλά και οι επισκέπτες του μνημείου. Τέλος, η τρίτη κατηγορία είναι εκείνοι που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τη διαχείριση του μνημείου σε θεσμικό και υπηρεσιακό επίπεδο, και που δύνανται

να λαμβάνουν αποφάσεις για τον σχεδιασμό της διαχείρισης και τις προτεινόμενες δράσεις. Η κατηγορία περιλαμβάνει δημόσιους φορείς, συλλόγους επαγγελματιών, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ακαδημαϊκούς και κάθε άλλο φορέα ή άτομο που λαμβάνει μέρος επίσημα στη διαχειριστική διαδικασία του μνημείου. Τις τρεις αυτές κατηγορίες συμπληρώνουν οι διαχειριστές του μνημείου, οι οποίοι έχουν ως βασική αρμοδιότητα τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των στόχων και δράσεων του σχεδίου διαχείρισης. Οι διαχειριστές του μνημείου είναι συνήθως και οι υπεύθυνοι για τη διαχείριση όλων των εμπλεκόμενων (Hajialikhani 2014) και επίσης για τον καθορισμό της μεταξύ τους σχέσης σε επίπεδο διαχείρισης του μνημείου, όπως και για την ενεργοποίηση της αποτελεσματικής, μεταξύ τους, συνεργασίας (Bourdeau, Gravari-Barbas and Robinson 2016· Edwards 2013).

Η ανωτέρω κατηγοριοποίηση λειτουργεί στη βάση της εμπλοκής και λειτουργίας ενός μνημείου από διαφορετικούς χρήστες. Με μια άλλη προσέγγιση, από πλευράς ενδιαφερόντων και προτεραιοτήτων, η κατάταξη αυτή μπορεί να αναδιαμορφωθεί σε τρεις κατηγορίες χρηστών: α) την τοπική κοινωνία, β) τους διαχειριστές του μνημείου και γ) τους εμπλεκόμενους στην τουριστική βιομηχανία. Η τοπική κοινωνία δείχνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ζητήματα που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη και την ευρωστία, τις υποδομές ψυχαγωγίας και τη διατήρηση των κοινωνικών αξιών (Bahaire and Elliot-White 1999· Ginzarly, Houbart and Teller 2019· Y. Wang and Bramwell 2012). Οι διαχειριστές προτεραιοποιούν την προστασία και διατήρηση του μνημείου, τη διαχείριση των υποδομών και τη διαχείριση των επισκεπτών (Garcia, Vandesande and van Balen 2018· Shirvani Dastgerdi and De Luca 2019). Οι εμπλεκόμενοι στην τουριστική βιομηχανία έχουν ως κύρια μέριμνα τις τουριστικές υποδομές, τις διαθέσιμες τουριστικές εγκαταστάσεις, την ερμηνεία της κληρονομιάς και το κέρδος (Pérez Guilarte and Lois González 2018· Zubiaga et al. 2019).

Οι διαφορετικές κατηγορίες χρηστών ενός μνημείου έχουν και διαφορετικά ενδιαφέροντα σε σχέση με τη διαχείρισή του, καθώς αυτά σχετίζονται με τις ιδιαίτερες ανάγκες που επιθυμούν να ικανοποιήσουν αλλά και με τη δική τους

θεώρηση για τις απαιτήσεις και την ορθή διαχείριση της περιοχής παρέμβασης. Οι ανάγκες μπορεί να είναι αλληλεπικαλυπτόμενες, αλλά μπορεί να βρίσκονται και σε ευθεία σύγκρουση μεταξύ τους και, ως εκ τούτου, ο καθορισμός του βαθμού εμπλοκής κάθε κατηγορίας χρηστών στη διαχείριση του μνημείου είναι καθοριστικής σημασίας, ώστε να διασφαλίζεται η κοινωνική συμμετοχή και συναίνεση στις αποφάσεις που επηρεάζουν τους ενδιαφερόμενους. Ταυτόχρονα, οι ενδιαφερόμενοι δεν πρέπει να είναι σε θέση, μέσα από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, να αποτρέψουν δράσεις που ίσως μεν δεν είναι αρεστές, αλλά, εάν δεν υλοποιηθούν, θα οδηγηθεί το μνημείο σε υποβάθμιση. Σε κάθε στάδιο της διαχείρισης του μνημείου ο ρόλος των ανωτέρω κατηγοριών χρηστών θα πρέπει να εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Τυχόν αντικρουόμενες απόψεις ή συμφέροντα πρέπει να αντιμετωπίζονται έγκαιρα με άξονα πάντα την προστασία των αξιών του μνημείου.

3.7 Η σημασία του σχεδίου διαχείρισης και η αναγκαιότητα εξέλιξης του

Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, τα οποία διακρίνονται από τα υπόλοιπα μνημεία λόγω της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας τους, περιλαμβάνουν ευρύ φάσμα πολιτιστικών οντοτήτων (αρχαιολογικοί χώροι, κτήρια, αστικά συγκροτήματα, ιστορικές πόλεις, βιομηχανική κληρονομιά κ.τ.λ.) και αντιπροσωπεύουν μεγάλο μέρος της ανθρώπινης δραστηριότητας. Οι οντότητες αυτές, λόγω της ευρείας διασποράς τους παγκοσμίως, αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις, αντανακλώντας τον διαφορετικό τους χαρακτήρα, τα διαφορετικά συστήματα διακυβέρνησης και τις ποικίλες πολιτιστικές παραδόσεις, καθιστώντας, όπως γίνεται αντιληπτό, κάθε προσπάθεια γενίκευσης σε θέματα διαχείρισης ιδιαιτέρως περίπλοκη (Young 2016). Το επίπεδο προστασίας των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε κάθε χώρα εξαρτάται από το σύστημα προστασίας της κληρονομιάς της ίδιας της χώρας, με τα εθνικά συμφέροντα να υπερισχύουν (Pickard 2016), ενώ δεν είναι εύκολο να επιβληθεί η διασφάλιση ενός διεθνούς και ενοποιημένου επιπέδου προστασίας, στηριζόμενου στις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Ειδικά

στις περιπτώσεις των ιστορικών κέντρων και των πολιτιστικών τοπίων, και σύμφωνα με το εγχειρίδιο της UNESCO για τη Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Wijesuriya et al, 2013), τα συστήματα διαχείρισης που εφαρμόζονται, θα πρέπει να περιλαμβάνουν τις παρακάτω τρεις βασικές κατηγορίες, οι οποίες είναι κοινές για όλα τα παρεμφερή μνημεία: 1) στοιχεία (νομικό πλαίσιο, θεσμικό πλαίσιο, διαθέσιμοι πόροι), 2) διαδικασίες (σχεδιασμός, εφαρμογή, παρακολούθηση), 3) αποτελέσματα (παραγόμενα στοιχεία, ανατροφοδότηση). Τα χαρακτηριστικά αυτά λειτουργούν άλλοτε σε μακρο-οικονομικό επίπεδο και άλλοτε σε περιφερειακή ή μεμονωμένη βάση, ενώ υπάρχει και μια υβριδική κατάσταση, στην οποία λειτουργούν διαφορετικές συνιστώσες σε εθνικό και διαφορετικές σε διεθνές επίπεδο (Wijesuriya et al. 2013). Η διαχείριση των ιστορικών πόλεων παγκόσμιας κληρονομιάς έχει πρόσφατα μετατρέψει το επίκεντρό της από τη λεγόμενη «συμβατική» ή «προσέγγιση με γνώμονα τη διατήρηση» σε μια ευρύτερη, πιο περιεκτική και προσαρμόσιμη προσέγγιση «με γνώμονα τις αξίες» (Petrić, Hell and van der Borg 2020), η οποία δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην κοινωνική συμμετοχή και απαιτεί μια νέα, ενιαία επιχειρησιακή δομή για την αποτελεσματική λήψη αποφάσεων και τη διευκόλυνση των διαδικασιών του συστήματος διαχείρισης. Παράλληλα, σε επίπεδο διαχείρισης προορισμού, ένα κομβικό πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν όλοι οι διαχειριστές, είναι η διάδοση και διαχείριση της πληροφορίας σχετικά με τον προορισμό αυτό, τόσο σε σχέση με τον επισκέπτη όσο και σε σχέση με τους λοιπούς εμπλεκόμενους χρήστες του (Almaimoni et al. 2018).

Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε ανέδειξε πως το σχέδιο διαχείρισης ενός μνημείου παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς αναφέρεται στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και υλοποίηση δράσεων με στόχο την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του μνημείου αλλά και την επίτευξη στόχων που σχετίζονται με τη βιωσιμότητά του. Η δομή ενός σχεδίου διαχείρισης ακολουθεί συνήθως τα ήδη καθιερωμένα μοντέλα, όπως: την περιγραφή του μνημείου και της σημασίας του, τη θέσπιση ειδικού νομοθετικού, διοικητικού και διαδικαστικού πλαισίου, τη δημιουργία υποδομής διαχείρισης, τη διαμόρφωση οραμάτων και στόχων καθώς

και την κατάρτιση σχεδίου δράσης. Ο βαθμός πολυπλοκότητας του μνημείου επηρεάζει αντίστοιχα και την πολυπλοκότητα της διαχείρισης, καθώς όσο περισσότεροι είναι οι χρήστες και οι εμπλεκόμενοι τόσο μεγαλύτερη είναι η εμπλοκή τους στη διαχείριση. Ειδικότερα η αποτύπωση και εντοπισμός των χρηστών του μνημείου, εκφράζει την εξέλιξη της κοινωνικής συμμετοχικότητας στην πολιτιστική διαχείριση. Οι εμπλεκόμενοι δεν είναι μόνον φορείς αλλά κάθε ένας που επηρεάζεται από την λειτουργία του μνημείου με αποτέλεσμα η ύπαρξη ολοκληρωμένης διαχείρισης να καθίστανται αναγκαία ώστε να ικανοποιεί τις προσδοκίες, ανάγκες και πεποιθήσεις όλων. Συνεπώς συμπεραίνουμε πως σχέδια διαχείρισης θα πρέπει να στηρίζονται στο τοπικό "περιβάλλον" λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του κάθε μνημείου και τις επιμέρους ανάγκες και ζητήματα που καλείται να διαχειριστεί ή επιλύσει. Η έμφαση στην ιδιαιτερότητα του κάθε μνημείου οδηγεί αναπόφευκτα και στην διαφοροποίηση του σχεδιασμού διαχείρισης, ενισχύοντας την ανάγκη για στενή αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκομένων μερών, προκειμένου να επιτευχθεί υψηλός βαθμός «τοπικής συνείδησης» απέναντι στην κληρονομιά και τη διαχείρισή της. Οι χρήστες του μνημείου τοποθετούνται στο κέντρο της προστασίας και διατήρησης και κατ᾽ επέκταση το σχέδιο διαχείρισης δεν πρέπει να περιορίζεται σε δράσεις μόνο για το μνημείο αλλά και στην ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που καθιστούν τα εμπλεκόμενα μέρη συμμέτοχους στη διαδικασία. Η σύνδεση και αλληλεπίδραση πολλαπλών παραγόντων που σχετίζονται με την σύνταξη, υλοποίηση, παρακολούθηση κι αναθεώρηση ενός σχεδίου διαχείρισης και παράλληλα η εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση αυτή, δημιουργούν συνθήκες ευμεταβλητότητας που πρέπει να ελεγχθούν προκειμένου η διαχείριση να πραγματοποιείται με κυρίαρχο στόχο την προστασία και βιώσιμη διατήρηση του μνημείου. Καθώς κάθε περίπτωση μνημείου είναι μοναδική και οι διαχειριστικές απαιτήσεις διαφέρουν, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, οι διαδικασίες που εμπλέκονται στη διαμόρφωση της διαχείρισης να διαθέτουν αντικειμενικότητα και να είναι κοινώς αποδεκτές από την πλειοψηφία. Η συνθήκη αυτή υπογραμμίζει μια περαιτέρω σημαντική λειτουργία του σχεδίου διαχείρισης,

την ανάγκη διατομεακής συνεργασίας για την επίτευξη όχι μόνο προστασίας, αλλά και βιώσιμης ανάπτυξης, με σεβασμό των δικαιωμάτων των εμπλεκομένων μερών αλλά και ως μέσο οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ τους.

4. Κεφάλαιο 4: Ο ρόλος της τουριστικής ανάπτυξης στη διαχείριση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς

Για περισσότερα από 40 χρόνια η UNESCO μέσω της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά έχει διατηρήσει, προστατεύσει και προβάλει την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία της κοινής μας παγκόσμιας κληρονομιάς. Ως αποτέλεσμα των αυστηρών κριτηρίων επιλογής και των διαδικασιών εγγραφής ενός μνημείου στον Κατάλογο Μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, ο χαρακτηρισμός Παγκόσμια Κληρονομιά προσφέρει μεγάλη φήμη και αναγνωρισιμότητα σε ένα μνημείο και αυξάνει δυναμικά την επισκεψιμότητά του, μετά τη δημόσια ανακοίνωση αυτής της εγγραφής (Cuccia, Guccio and Rizzo 2016· Drost 1996). Κατ᾽ επέκταση, η τουριστική άνοδος ενός προορισμού συνδέεται με την οικονομική ευρωστία και ανάπτυξη (Caust and Vecco 2017· Cellini 2011· VanBlarcom and Kayahan 2011), καθώς η αναγνώριση μιας τοποθεσίας ως Παγκόσμιας Κληρονομιάς ενισχύει την ελκυστικότητά της για τους φορείς λήψης αποφάσεων στον τουριστικό τομέα (Frey and Steiner 2011).

4.1 Παγκόσμια κληρονομιά και τουριστική ανάπτυξη

Η σχέση μεταξύ του χαρακτηρισμού μιας τοποθεσίας ως Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς και της τουριστικής ελκυστικότητας μιας περιοχής αποτελεί αντικείμενο μελέτης τα τελευταία χρόνια από επιστήμονες της πολιτιστικής και τουριστικής διαχείρισης, χωρίς να υπάρχει ακόμα σαφές συμπέρασμα. Ορισμένοι μελετητές επιδεικνύουν ότι η εγγραφή μιας τοποθεσίας στον Κατάλογο είναι επωφελής για την τουριστική ανάπτυξη (Patuelli, Mussoni and Candela 2013· Y. W. Su and Lin 2014· Zheng, Yang and McLean 2010, Lin et al 2020) ενώ κάποιοι άλλοι δεν συμφωνούν με τη θετική επιρροή στην τουριστική ζήτηση (Cuccia, Guccio and Rizzo 2017, Cellini 2011), θεωρώντας ότι προκαλεί ασήμαντη αύξηση της τουριστικής ανάπτυξης. Υπάρχει επιπλέον η άποψη ότι ο χαρακτηρισμός ως παγκόσμια κληρονομιά δεν είναι από μόνος του επαρκής για την τουριστική ανάπτυξη αλλά με τη χρήση των κατάλληλων προωθητικών εργαλείων, ένας

προορισμός μπορεί να αυξήσει την επισκεψιμότητά του (Poria, Reichel and Cohen 2011). Το 2017, οι Ribaudo και Figini (2017) υπολογίσανε το ρυθμό αύξησης της τουριστικής ζήτησης διαπιστώνοντας ότι ο ρυθμός αύξησης της τουριστικής ζήτησης δεν ήταν υψηλότερος μετά την εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο, ειδικά για τις περιπτώσεις «ώριμων» αγορών όπως η Ιταλία. Ο τρόπος που επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη (θετικά ή αρνητικά) ο χαρακτηρισμός ενός μνημείου ως παγκόσμια κληρονομιά, θεωρείται επίσης αμφιλεγόμενος, ανάλογα με το είδος του χρήστη του μνημείου (Buckley 2018). Η δε επίδραση του χαρακτηρισμού ενός μνημείου στην τουριστική ζήτηση, εξαρτάται σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές και από άλλα στοιχεία όπως η περίοδος, ο τύπος της παγκόσμιας κληρονομιάς αλλά και η χώρα προορισμού (Yang et al 2019). Ο εντοπισμός των επισκεπτών που ενδιαφέρονται για την «κληρονομιά», μεταξύ των υπολοίπων επισκεπτών μιας περιοχής αποτελεί έναν από τους πλέον συζητημένους παράγοντες για τον τουρισμό (Menor Campos et al 2021). Η συζήτηση αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική, υπό το πρίσμα της σχέσης μεταξύ τουρισμού, βιώσιμου σχεδιασμού και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς (Edwards 2013), ειδικά εφόσον σε ακραίες περιπτώσεις ένας υπερβολικός αριθμός τουριστών μπορεί να οδηγήσει στην υποβάθμιση και τον υποβιβασμό ενός πολιτιστικού ή φυσικού χώρου (Dosquet et al 2020· Claudio 2021). Η μελέτη της βιβλιογραφίας παρουσιάζει αμφιλεγόμενα και περίπλοκα συμπεράσματα αναφορικά με τη σχέση παγκόσμιας κληρονομιάς και τουριστικής ανάπτυξης συχνά καταδεικνύοντας ότι ο τουρισμός αποτελεί, για τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, ταυτόχρονα μια ευκαιρία αλλά και μια απειλή (Coccossis H. & Mexa A. 2017). Η τουριστική ανάπτυξη επιφέρει αλλαγές σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, στοιχεία που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη διαχείριση του μνημείου. Η εγγραφή ενός μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελεί όπως είδαμε στο κεφάλαιο 2, πολιτικό στόχο, συχνά συνδεδεμένο με την ανάγκη βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης μίας περιοχής. Η αναγνώριση μιας τοποθεσίας από την UNESCO ως Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς οδηγεί συχνά τον προορισμό αυτό στο να

καινοτομήσει, να βελτιώσει τους πόρους και τα προϊόντα που διαθέτει για τον τουρισμό, και να προσαρμόσει την ευρύτερη διαχείρισή του στα νέα δεδομένα (Paganoni 2017). Ενδέχεται όμως οι αλλαγές που έφερε στον προορισμό η αναγνώρισή του από την UNESCO να μη ληφθούν υπόψη κατά το σχεδιασμό της τουριστικής στρατηγικής (Cravidao et al 2018).

Οι προορισμοί αυτοί έρχονται συχνά αντιμέτωποι και με το φαινόμενο του υπερτουρισμού. Ο Goodwin (2017) περιγράφει τους προορισμούς αυτούς ως εκείνους στους οποίους οι υποδοχείς και οι επισκέπτες, ντόπιοι και τουρίστες, αισθάνονται ότι υπάρχουν πολλοί επισκέπτες και η ποιότητα ζωής στην περιοχή ή η ποιότητα της προσφερόμενης εμπειρίας έχει υποβαθμισθεί σε μη αποδεκτό βαθμό. Σύμφωνα με έναν εναλλακτικό ορισμό, ο υπερτουρισμός περιγράφεται ως μη ελεγχόμενος και μη βιώσιμος τουρισμός, ενώ οδηγεί και σε σημαντικά προβλήματα, τα οποία, αν δεν αντιμετωπιστούν ορθά, μπορεί να οδηγήσουν σε καταστροφή και αλλοίωση (Coldwell 2017). Ο υπερτουρισμός είναι, βέβαια, ένα πολύπλοκο ζήτημα με πολλαπλές προεκτάσεις, καθώς οι πόλεις κινδυνεύουν να μετατραπούν σε χώρους εξυπηρέτησης επισκεπτών, με συνέπεια να αυξάνεται ο τουριστικός κύκλος εργασιών προκαλώντας, λόγω αύξησης της ζήτησης, ειδικά στον τομέα των ακινήτων, και παράλληλη αύξηση του κόστους ζωής για τις τοπικές κοινωνίες, πολλές φορές σε δυσθεώρητα νούμερα για τη σημερινή παγκόσμια οικονομία. Η ανάπτυξη των τουριστικών θερέτρων και άλλων προορισμών θα πρέπει να αναδιανεμηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που απορρέουν από τον υπερτουρισμό και που μπορούν να προκαλέσουν απώλεια της βιώσιμης ανάπτυξης των πλέον επισκέψιμων και ελκυστικών τουριστικών προορισμών (Risteskia, Kocevskia and Arnaudov 2012). Στα αρνητικά στοιχεία του τουρισμού, σε επίπεδο κοινωνίας και πολιτισμού, μπορεί να συμπεριληφθεί και η απώλεια της αυθεντικότητας του προορισμού, η εμπορευματοποίηση του πολιτισμού και η τυποποίηση της τουριστικής προσφοράς (Reisinger, PhD, 2012). Υπάρχουν πληθώρα παραδειγμάτων στην διεθνή βιβλιογραφία που αναφέρονται στην επιρροή που ασκεί ο υπερτουρισμός στην αυθεντικότητα ενός προορισμού, όπως για

παράδειγμα η πόλη της Μαδρίτης (Diaz-Parra et al 2021), η Βενετία (Gonzalez 2018 · Seraphin et al 2018), το Ντουμπρόβνικ (Todorovic 2019), κ.α.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (2018), ο τουριστικός υπερπληθυσμός δεν αφορά μόνο στον αριθμό των επισκεπτών αλλά και στην ικανότητα ενός προορισμού να διαχειρίζεται τους επισκέπτες του. Διάφοροι προορισμοί έχουν λάβει μέτρα για τον περιορισμό των επιπτώσεων του τουρισμού (de la Calle-Vaquero et al 2020 · Trovo 2020 · Du Cros et al 2020) όπως για παράδειγμά τοπικοί κανονισμοί περιορισμού της βραχυχρόνιας μίσθωσης καταλυμάτων στη Βαρκελώνη και περιορισμός του εισερχόμενου τουρισμού κρουαζιέρας στη Βενετία. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκουν να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ της ευημερίας των κατοίκων της περιοχής και των αναγκών της τουριστικής δραστηριότητας, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στο να διασφαλιστεί ότι το επίπεδο των επισκέψεων είναι συμβατό με τη φέρουσα ικανότητα του προορισμού. Η αναγνώριση ενός προορισμού από την UNESCO ως Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς επηρεάζει και τη σχέση μεταξύ επισκεπτών και μόνιμων κατοίκων, οι οποίοι αποτελούν κύριους χρήστες των μνημείων. Η σχέση αυτή μπορεί να διατηρεί θετικό πρόσημο όταν και οι δύο κατηγορίες χρηστών αντιμετωπίζουν το μνημείο με σεβασμό και υπευθυνότητα, από την άλλη όμως μπορεί να δημιουργήσει εντάσεις, όταν η τουριστική επισκεψιμότητα οδηγεί σε υποβάθμιση του μνημείου, με κατάχρηση των χώρων, αύξηση των απορριμμάτων και εμπορευματοποίηση και εκμετάλλευση των διαθέσιμων τοπικών πόρων (Cravidao et al 2018).

Ανεξάρτητα από τους λόγους που καθορίζουν την τουριστική ροή, ο τουρισμός συνιστά ευκαιρία ανάπτυξης και αποτελεί μια έντονη, κυρίως άτυπη, μαθησιακή εμπειρία τόσο για τον ταξιδιώτη όσο και για τον υποδοχέα (Falk et al. 2012· Yachin 2018). Ειδικά στις περιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού, η επίσκεψη σε έναν νέο τόπο προσφέρει μια πολιτιστική εμπειρία και μια ευκαιρία αυτό-ανάπτυξης για τον ταξιδιώτη, ο οποίος εκτίθεται σε διαφορετικές πολιτιστικές παραδόσεις, τρόπους ζωής και θεωρήσεις. Ο υποδοχέας, από την πλευρά του, μοιράζεται την ιδιαίτερη ταυτότητά του και διδάσκεται από τον

επισκέπτη. Ως εκ τούτου, η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να προωθήσει την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ διαφορετικών λαών και να ενισχύσει την αίσθηση ότι κάποιος ανήκει σε μια ορισμένη πολιτιστική παράδοση, συνδράμοντας έτσι στη μείωση των αποστάσεων μεταξύ των ανθρώπων και των κοινωνικών διαφοροποιήσεων (Stevenson 2019). Υπό αυτή την έννοια, τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς και οι άνθρωποι που κατοικούν μέσα ή γύρω από αυτά μπορούν να επωφεληθούν ιδιαίτερα από την αύξηση στον αριθμό των επισκεπτών, ενώ ταυτόχρονα αντιπροσωπεύουν ένα πολύτιμο πολιτιστικό πόρο για τους επισκέπτες. Η ανάγκη συγκερασμού, από τη μία, της τουριστικής ανάπτυξης ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς με τον κίνδυνο υποβολής σε φαινόμενα υπερτουρισμού και υποβάθμισης, αλλά και η ικανοποίηση της προσωπικής αναζήτησης και ευχαρίστησης του ταξιδιώτη καθιστούν αναγκαία τη δημιουργία κατάλληλων διαχειριστικών εργαλείων.

4.2 Τυπολογία του επισκέπτη και τουριστική συμπεριφορά

Η ανάλυση της τουριστικής συμπεριφοράς στις τοποθεσίες παγκόσμιας κληρονομιάς έχει δείξει ότι η επίσκεψη σε έναν πολιτιστικό προορισμό αυξάνει το ενδιαφέρον του επισκέπτη για τον ευρύτερο πολιτισμό αυτού του προορισμού(Artar-Tul et al 2018· Seyfi et al 2020). Σε αυτό το πλαίσιο πραγματοποιήθηκαν διάφορες προσπάθειες κατηγοριοποίησης της έννοιας του «πολιτιστικού επισκέπτη» (“heritage or cultural tourist”) στη βάση των αρχικών προθέσεων και κινήτρων κατά την οργάνωση ενός ταξιδιού. Η κατανόηση του όρου, σε συνδυασμό με τα κίνητρα, είναι εφικτή μέσα από την ανάλυση της τυπολογίας του τουρίστα/επισκέπτη διαχρονικά, μέσα από ορόσημα αυτής της διαδικασίας. Για την καλύτερη εμπέδωση των κινήτρων που σχετίζονται με την τουριστική επίσκεψη σε έναν προορισμό, επιβάλλεται να αποτυπωθεί ένας πρώτος εννοιολογικός διαχωρισμός μεταξύ του ταξιδιώτη (traveller) και του επισκέπτη (visitor) (Pietro et al. 2017). Ο ταξιδιώτης είναι εκείνος που πραγματοποιεί ένα ταξίδι για οποιοδήποτε σκοπό εκτός από το να εργαστεί, μεταξύ δύο ή

περισσοτέρων γεωγραφικών τόπων (προορισμών). Οι γεωγραφικοί αυτοί τόποι μπορούν να είναι είτε εντός της χώρας διαμονής (εγχώριος ταξιδιώτης) είτε εκτός (διεθνής ταξιδιώτης). Επισκέπτης είναι εκείνος που μετακινείται σ' έναν άλλο γεωγραφικό τόπο απ' αυτόν που μόνιμα κατοικεί, για οποιοδήποτε σκοπό εκτός από το να εργαστεί, και για χρονικό διάστημα μικρότερο των 12 συνεχόμενων μηνών. Ο όρος «επισκέπτης» περιλαμβάνει δύο ξεχωριστούς τύπους ταξιδιώτη, του «τουρίστα» και του «εκδρομέα». «Τουρίστας» (tourist) είναι ο προσωρινός επισκέπτης που μένει τουλάχιστον για 24 ώρες σε συλλογικό ή ιδιωτικό κατάλυμα, στη χώρα που επισκέπτεται, και οι σκοποί της επίσκεψής του μπορεί να είναι: α) η αναψυχή και οι διακοπές (ψυχαγωγία, πολιτισμός, ερασιτεχνική άθληση, υγεία – φυσική ζωή, επισκέψεις σε συγγενείς ή φίλους κ.τ.λ.)· β) η επαγγελματική και η επιχειρηματική δραστηριότητα (αποστολές, συναντήσεις, συνέδρια, εμπορικές δοσοληψίες, ταξίδια κινήτρων κτλ)· γ) διάφορες άλλες δραστηριότητες, όπως υγεία, σπουδές, θρησκεία κ.τ.λ. «Εκδρομέας» ή αλλιώς «επισκέπτης της μίας μέρας» (excursionist, same-day visitor) είναι ο επισκέπτης που διαμένει προσωρινά σε έναν τόπο και σε κάθε περίπτωση λιγότερο από 24 ώρες, χωρίς να διανυκτερεύει (UNWTO 2021).

Η προσπάθεια ανάλυσης της τυπολογίας του επισκέπτη ξεκινά να γίνεται εντατικότερη κατά το β΄ μισό του 20ού αιώνα, όταν ο τουρισμός αρχίζει να παίρνει σημαντικές διαστάσεις στην καθημερινότητα και στον προγραμματισμό των ανθρώπων. Μία από τις πρώτες και σημαντικότερες αναλύσεις της τουριστικής τυπολογίας αποτελεί η μελέτη του Cohen (1972). Σύμφωνα με τον Cohen, ο οποίος στήριξε την έρευνά του στον βαθμό ομαδοποίησης των τουριστών και στη φύση της επίδρασης που προκαλούν στην κοινωνία που τους φιλοξενεί, υπάρχουν τέσσερεις τύποι τουριστών (Εικόνα 4): ο περιηγητής, ο εξερευνητής, ο ανεξάρτητος μαζικός και ο οργανωμένος μαζικός τουρίστας.

Η ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ COHEN	
Ο περιηγητής τουρίστας (drifter tourist): *Είναι περιπετειώδης, αποφεύγει τους άλλους τουρίστες και δεν ενδιαφέρεται για τις σύγχρονες παροχές, και ενσωματώνεται στον μέγιστο βαθμό στην τοπική κοινωνία και στην πραγματικότητα*	***Ο εξερευνητής τουρίστας (explorer tourist):*** *Λειτουργεί ανεξάρτητα και αυτόνομα επιδιώκοντας επικοινωνία με την τοπική κοινωνία και πραγματικότητα, αλλά στηρίζεται παράλληλα και στις σύγχρονες παροχές*
Ο ανεξάρτητος μαζικός τουρίστας (individual mass tourist): *Στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική βιομηχανία, όπως και στην πρώτη κατηγορία, αλλά ταξιδεύει ανεξάρτητα (παραμένοντας ωστόσο στην πεπατημένη)*	***Ο οργανωμένος μαζικός τουρίστας (organized mass tourist):*** *Στηρίζεται απόλυτα στην τουριστική βιομηχανία και σχετίζεται από ελάχιστα έως καθόλου με τον τοπικό πληθυσμό*

Εικόνα 4: Η τυπολογία του τουρίστα και τα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας (Cohen 1972).

Ο Pearce (1982), στηριζόμενος στην έρευνα του Cohen και μελετώντας τη συμπεριφορά, δημιούργησε μια νέα τυπολογία, η οποία περιλαμβάνει: α) τον τουρίστα που σχετίζεται με τη φύση, β) τον πνευματικό τουρίστα, γ) τον αναζητητή ευχαρίστησης μέσα από τα ταξίδια του, δ) τον τουρίστα που προτιμά την πολυτέλεια στο σύνολο των διακοπών του και ε) τον τουρίστα που θέλει να γνωρίσει νέους πολιτισμούς και νέες εμπειρίες. Το 1989 ο Smith (1989) ταξινόμησε κι αυτός με τη σειρά του τους τουρίστες σε πέντε (5) κατηγορίες, επισημαίνοντας πως από τον εξερευνητή προς τον charter τουρίστα αυξάνονται οι πιθανότητες αρνητικών επιδράσεων στον τόπο υποδοχής και, όσο ο αριθμός των τουριστών παραμένει μικρός, τόσο οι πιθανότητες για θετικές επιδράσεις αυξάνονται. Οι κατηγορίες αυτές είναι α) ο εξερευνητής, β) ο ξεχωριστός τουρίστας (elite), γ) ο κλασικός τουρίστας, δ) ο ομαδικός τουρίστας και ε) ο charter τουρίστας.

Λίγο αργότερα, οι Yiannakis and Gibson (1992) δημιούργησαν μια περιεκτική ταξινόμηση των τουριστών ελεύθερου χρόνου, σχεδιάζοντας την Κλίμακα Τουριστικής Τυπολογίας TRPS (Tourist Role Preference Scale), σύμφωνα

με την οποία η ηλικία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στις προτιμήσεις των τουριστικών ρόλων. Οι ίδιοι (Gibson & Yiannakis 2002) περιέγραψαν 15 ρόλους τουριστών: 1) Sun Lover, ο εραστής του ήλιου: ενδιαφέρεται να χαλαρώσει και να κάνει ηλιοθεραπεία σε ζεστά μέρη με άφθονο ήλιο, άμμο και ωκεανό, 2) Action Seeker, εκείνος που αναζητά τη δράση: ενδιαφέρεται κυρίως για πάρτι, για νυχτερινά κέντρα και για απλές ρομαντικές εμπειρίες, 3) Anthropologist, ο ανθρωπολόγος: ενδιαφέρεται κυρίως για την επαφή με τον ντόπιο πληθυσμό δοκιμάζοντας το φαγητό και μιλώντας τη γλώσσα, 4) Archaeologist, ο αρχαιολόγος: ενδιαφέρεται κυρίως για την επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και ερείπια απολαμβάνοντας τη μελέτη της ιστορίας των αρχαίων πολιτισμών, 5) Organized Mass Tourist, ο οργανωμένος μαζικός τουρίστας: ενδιαφέρεται κυρίως για οργανωμένες διακοπές, περιηγήσεις, λήψη φωτογραφιών και αγορά πολλών αναμνηστικών, 6) Thrill Seeker, ο αναζητητής συγκινήσεων: ενδιαφέρεται για επικίνδυνες, συναρπαστικές δραστηριότητες που παρέχουν υψηλά επίπεδα συναισθηματικής συμμετοχής, 7) Explorer, ο εξερευνητής: προτιμά ταξίδια περιπέτειας, εξερεύνηση εκτός δρόμου και επίσκεψη τοποθεσιών που αποτελούν πρόκληση για να τις φτάσεις, 8) Jetsetter, ο κοσμοπολίτης: προτιμά διακοπές σε θέρετρα παγκόσμιας κλάσης, πηγαίνει σε αποκλειστικά κέντρα διασκέδασης και συναναστρέφεται με διασημότητες, 9) Seeker, ο αναζητητής: ψάχνει για πνευματικές ή/και άλλες γνώσεις ως προς την καλύτερη κατανόηση του εαυτού του και του νοήματος της ζωής, 10) Independent Mass Tourist, ο ανεξάρτητος μαζικός τουρίστας: (I) επισκέπτεται τακτικά διάφορα τουριστικά αξιοθέατα, αλλά αποφεύγει τις οργανωμένες διακοπές και τις οργανωμένες εκδρομές και (II) σχεδιάζει μεν τις κρατήσεις του και τα ξενοδοχεία, αλλά λειτουργεί αυθόρμητα, 11) High Class Tourist, ο τουρίστας υψηλής κατηγορίας: ταξιδεύει στην πρώτη θέση, μένει στα καλύτερα ξενοδοχεία, πηγαίνει σε παραστάσεις και απολαμβάνει εξαιρετικό φαγητό, 12) Drifter, ο περιπλανώμενος: πηγαίνει από το ένα μέρος στο άλλο ζώντας σε στιλ χίπη, 13) Escapist, ο φυγάς από την πραγματικότητα: (I) απολαμβάνει τη φυγή από τις πιέσεις του οικιακού του περιβάλλοντος και (II) απολαμβάνει τη φυγή από την καθημερινότητα σε μέρη που είναι ήσυχα ή

απομονωμένα, 14) Active Sport Tourist, ο ενεργός αθλητικός τουρίστας: πρωταρχική έμφαση, ακόμα και όταν βρίσκεται σε διακοπές, είναι να παραμένει ενεργός συμμετέχοντας σε αγαπημένα αθλήματα, και 15) Educational Tourist, ο εκπαιδευτικός τουρίστας: συμμετέχει σε προγραμματισμένες εκδρομές μελέτης και σε σεμινάρια απόκτησης νέων δεξιοτήτων και γνώσεων. Οι Yfantidou, Costa and Michalopoulos (2008) χρησιμοποίησαν ένα δείγμα 1.675 τουριστών στην Ελλάδα, στο οποίο εφάρμοσαν την Κλίμακα Τουριστικής Τυπολογίας των Yiannakis & Gibson, επιβεβαιώνοντας την ταξινομία τους. Καθόσον η τουριστική τυπολογία διαφαίνεται να είναι άμεσα εξαρτώμενη από τα κίνητρα και το είδος της επιδιωκόμενης εμπειρίας, ανακύπτει η ανάγκη της οριοθέτησης του πολιτιστικού τουρίστα. Ο McKercher (2002) αναφέρθηκε σε πέντε κατηγορίες πολιτιστικού τουρίστα, ανάλογα με το εύρος και το βάθος της εμπειρίας (Εικόνα 5):

<table>
<tr><td rowspan="3">Βαθμός επιδιωκόμενης εμπειρίας</td><td rowspan="3">υψηλός
↓
χαμηλός</td><td colspan="2">ο συγκυριακός πολιτιστικός τουρίστας
(serendipitous cultural tourist)</td><td>ο αποφασισμένος πολιτιστικός τουρίστας
(purposeful cultural tourist)</td></tr>
<tr><td>ο τυχαίος πολιτιστικός τουρίστας
(incidental cultural tourist)</td><td>ο χαλαρός πολιτιστικός τουρίστας
(casual cultural tourist)</td><td>ο πολιτιστικός τουρίστας περιήγησης αξιοθέατων
(sightseeing cultural tourist)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Χαμηλή ⟷ υψηλή</td></tr>
</table>

Σημασία του πολιτιστικού τουρισμού στην επιλογή προορισμού

Εικόνα 5: Η σημασία του πολιτιστικού τουρισμού και της επιδιωκόμενης εμπειρίας στην τυπολογία του πολιτιστικού τουρίστα (McKercher et al 2002).

- ο αποφασισμένος πολιτιστικός τουρίστας (purposeful cultural tourist), ο οποίος επισκέπτεται μια τοποθεσία με βασικό στόχο να μάθει για τον πολιτισμό και την κληρονομιά του, και αναζητά μια βαθιά εμπειρία με τον τόπο αυτό·
- ο πολιτιστικός τουρίστας περιήγησης αξιοθέατων (sightseeing cultural tourist), ο οποίος επιθυμεί να γνωρίσει τον πολιτισμό και την κληρονομιά του τόπου που επισκέπτεται, αλλά είναι προσανατολισμένος σε μια πιο επιφανειακή γνωριμία και σε μια εμπειρία περισσότερο ψυχαγωγίας παρά εμβάθυνσης·
- ο χαλαρός πολιτιστικός τουρίστας (casual cultural tourist), για τον οποίο ο πολιτισμός διαδραματίζει περιορισμένο ρόλο στην επιλογή μιας τοποθεσίας για επίσκεψη και ο οποίος κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του αντιμετωπίζει τον προορισμό επιφανειακά ως προς την εμβάθυνση της γνωριμίας του με αυτόν·
- ο τυχαίος πολιτιστικός τουρίστας (incidental cultural tourist), για τον οποίο ο πολιτισμός δεν διαδραματίζει κανένα ρόλο στην επιλογή της τοποθεσίας. Κατά την παραμονή του όμως συμμετέχει σε διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες αποκτώντας μια επιφανειακή εμπειρία·
- ο συγκυριακός πολιτιστικός τουρίστας (serendipitous cultural tourist), ο οποίος, ενώ δεν ενδιαφέρεται αρχικά και κατά την επιλογή του προορισμού για τον πολιτισμό ή την κληρονομιά του τόπου που επισκέπτεται, παρ' όλα αυτά μέσα από την επίσκεψή του σε πολιτιστικούς χώρους καταλήγει στο να αποκτήσει μια βαθιά εμπειρία.

Ο πολιτιστικός τουρίστας έχει ως βασικό κίνητρο τη βαθιά κατανόηση του πολιτισμού του τόπου της επιλογής τους. Σε δεύτερο επίπεδο, κάποιος μπορεί να αποκτήσει περιορισμένη γνώση για τον πολιτισμό ενός τόπου μέσα από την περιήγηση σε διάφορα σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Τέλος, υπάρχει ο

παρεμπίπτων τουρίστας, ο οποίος έχει τελείως διαφορετικά κίνητρα από τη γνωριμία με τον πολιτισμό ενός τόπου, όπως για παράδειγμα τη θάλασσα, τον ήλιο, τις αθλητικές δραστηριότητες κ.τ.λ., αλλά κατά την επίσκεψή του σε έναν τόπο εμπλέκεται σε κάποιας μορφής πολιτιστική δραστηριότητα και ακούσια καταλήγει να αποκτά μια επιφανειακή γνώση του πολιτισμού του τόπου της επιλογής του.

Υπάρχουν, επομένως, δύο βασικές διαστάσεις στη δομή της πολιτιστικής τουριστικής αγοράς: 1) η σημασία των πολιτιστικών κινήτρων κατά την επιλογή επίσκεψης ενός προορισμού και 2) το βάθος και η έκτασή της (McKercher 2002). Η συμπεριφορά του επισκέπτη φαίνεται να καθορίζεται από τις συνήθειες, τις δράσεις, τα κίνητρα και την ένταση αυτών των δύο διαστάσεων (Boon et al. 2014).

4.3 Η τεχνολογία στην υπηρεσία της τουριστικής ανάπτυξης

Η χρήση των νέων τεχνολογιών έχει σήμερα αυξηθεί κατακόρυφα επηρεάζοντας κάθε πτυχή της ανθρώπινης ύπαρξης και τον τρόπο με τον οποίο η παγκόσμια κοινότητα αντιλαμβάνεται, βιώνει και διαχειρίζεται την πολιτιστική κληρονομιά. Η ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί σημαντικό εργαλείο στη διαχείριση των μνημείων (Affleck and Kvan 2008· Mitsche et al. 2013). Ωστόσο, η πρόοδος στην ανάπτυξη των υπολογιστικών δυνατοτήτων και η ευρεία υιοθέτηση της κινητής τεχνολογίας έχουν μεταβάλει τις τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας σε κύριο τρόπο για την αποτελεσματική ερμηνεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα των κλασικών ερμηνευτικών μεθόδων (Gamper 2017). Η χρήση ψηφιακών εργαλείων συνδράμει τους ειδικούς στην οργάνωση του μεγάλου όγκου δεδομένων που έχουν να διαχειριστούν κατά την τεκμηρίωση και διαχείριση των μνημείων, και βοηθά επίσης στο να κάνουν αυτά τα δεδομένα πιο κατανοητά στο ευρύ κοινό (Economou 2015). Επιπλέον, η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί τομέα προτεραιότητας της πολιτικής αστικής ανάπτυξης. Υπάρχει όμως έλλειμμα στη σαφήνεια, όσον αφορά στους στόχους, τις διαδικασίες και τα αποτελέσματα

που περιλαμβάνονται στη σχέση «έξυπνης» διαχείρισης και πολιτιστικής κληρονομιάς (M. Angelidou et al. 2017).

Η τεχνολογική ανάπτυξη που περιβάλλεται από το «διαδίκτυο των πραγμάτων» (internet of things), την επιστήμη των «μεγάλων δεδομένων» (Big Data) και τη διαρκή ανάλυση και μέτρηση στοιχείων, σχετικά με τα πρότυπα των χρηστών και τις προτιμήσεις τους, μπορεί να λειτουργήσει ως πολύτιμη πηγή πληροφορίας για τη διαμόρφωση νέων μοντέλων διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Zubiaga et al. 2019). Παράλληλα, οδηγεί σε ενισχυμένη επικοινωνία και διευρυμένη κοινωνική συμμετοχή, καθώς η κοινωνία αποκτά πλέον μια ευρύτερη διάσταση, όχι μόνο τοπική αλλά διεθνή, έχοντας τη δυνατότητα για στενή συνεργασία με τους ειδικούς στη διαχείριση ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Fleming 2008). Αυτές οι δυνατότητες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στις περιπτώσεις που οι διαχειριστές των μνημείων προσβλέπουν σε μια διαφορετική επικοινωνιακή προσέγγιση της πολιτιστικής διαχείρισης, ειδικά όταν οι δράσεις τους σχετίζονται με τη διαχείριση κοινού και επισκεπτών, και επιτρέπουν στους διαχειριστές να κατευθύνουν τους επισκέπτες προς λιγότερο επισκέψιμους χώρους (Καλαμάρα et al. 2008), για να επικοινωνήσουν πληροφορίες που δεν θα ήταν εύκολο να τεκμηριωθούν στο παρελθόν, ή για να δημιουργήσουν ενισχυμένες τουριστικές εμπειρίες (Bec et al. 2019).

Η ευρεία διαθεσιμότητα φορητών συσκευών πρόσβασης στην πληροφορία και οι σύγχρονες εξελίξεις σε επίπεδο απεικόνισης και διασύνδεσης του ψηφιακού περιεχομένου με το περιβάλλον αποτελούν καθοριστικές τεχνολογικές εξελίξεις που επηρεάζουν τη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον. Ο χρήστης έχει πλέον τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τεχνολογία επαυξημένης πραγματικότητας, εικονικής και μικτής πραγματικότητας, εντός και εκτός του μνημειακού χώρου, περιπλανώμενος σε πόλεις που αποτελούν ζωντανά μουσεία σε μεγάλη κλίμακα. Ο συνδυασμός χαρτογράφησης του χώρου, τον οποίο προσφέρουν ανοικτά πρότυπα και εφαρμογές, σε συνδυασμό με νέες απεικονιστικές τεχνολογίες όπως η επαυξημένη, η εικονική πραγματικότητα και τα ολογράμματα, αποτελούν σημαντικούς μοχλούς εξέλιξης της εμπειρίας του επισκέπτη. Η διασύνδεση των

τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (Information and Communication Technologies) με τις ανθρωπιστικές επιστήμες προκάλεσε τη δημιουργία ενός νέου επιστημονικού πεδίου, το λεγόμενο «Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Επιστήμες» (Digital Humanities) (Bellotti et al. 2012). Το πεδίο αυτό αντιπροσωπεύει τις προτάσεις/λύσεις των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας, οι οποίες μπορούν να έχουν εφαρμογή στην αντιμετώπιση ζητημάτων καταγραφής, τεκμηρίωσης και απεικόνισης της πολιτιστικής κληρονομιάς (Ruffino et al. 2019) (Εικόνα 6):

Εικόνα 6: Βασικά στοιχεία καταγραφής, τεκμηρίωσης και απεικόνισης της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς (Ruffino 2018, απόδοση εικόνας Πουλημένου 2021).

Η πολιτιστική κληρονομιά και τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς επωφελούνται σε αυτόν τον τομέα από τη χρήση τεχνολογιών αιχμής, καθώς μπορούν να προσφέρουν στον επισκέπτη σειρά συναφών υπηρεσιών και εμπειριών, οι οποίες αυξάνουν την πρόσβαση σε πληροφορίες, βελτιώνουν την εμπειρία και συνδέουν αποτελεσματικά τους ντόπιους με τους επισκέπτες καλλιεργώντας κοινές εμπειρίες και ενισχύοντας τη μαθησιακή διαδικασία για

όλους (Liu 2020 · Han et al 2019 · Tan et al 2020 · Perry et al 2019). Οι ψηφιακές τεχνολογίες συνδράμουν και στην προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη χρήση προηγμένων συστημάτων έρευνας, μοντελοποίησης πληροφοριών για τη διαχείριση δεδομένων, εργαλείων τρισδιάστατης αναπαράστασης αντικειμένων και τοποθεσιών, και γεωχωρικών συστημάτων για την ιστορική χαρτογράφηση. Επιπλέον, οι ψηφιακές τεχνολογίες επιτρέπουν την αναδημιουργία αντικειμένων, κτηρίων ή τόπων που δεν υπάρχουν πλέον, καθιστώντας προσβάσιμη και τη χαμένη (λόγω φυσικών καταστροφών ή ανθρωπογενών παραγόντων) πολιτιστική κληρονομιά (Ruffino et al. 2019).

Οι αντίστοιχες τεχνολογίες και η χρήση τους ως μέσων προβολής διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της παγκόσμιας κληρονομιάς, καθιστώντας την πιο προσβάσιμη στους επισκέπτες. Κατ' επέκταση, η έννοια «κοινή κληρονομιά» γίνεται καλύτερα αντιληπτή, καθώς ο επισκέπτης αποκτά βιωματική εμπειρία με έναν προορισμό έναντι μιας απλής βιβλιογραφικής επαφής. Οι χρήστες αυτών των μέσων μπορούν να βλέπουν και να απολαμβάνουν την πολιτιστική κληρονομιά με καινοτόμα και εμπειρικά εργαλεία (Sullivan 2016), αλληλεπιδρώντας με την εικονική κληρονομιά με έναν εμβυθιστικό τρόπο.

4.4 Δράσεις της UNESCO για τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης

Η θεώρηση της UNESCO για τον τουρισμό έχει αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Στην αρχική μορφή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, στο άρθρο 11.4[14] ο τουρισμός περιγράφεται με αρνητικό περιεχόμενο ως ένας κίνδυνος

[14] Αρθρο 11.4: "The Committee shall establish, keep up to date and publish, whenever circumstances shall so require, under the title of "List of World Heritage in Danger", a list of the property appearing in the World Heritage List for the conservation of which major operations are necessary and for which assistance has been requested under this Convention. This list shall contain an estimate of the cost of such operations. The list may include only such property forming part of the cultural and natural heritage as is threatened by serious and specific dangers, such as the threat of disappearance caused by accelerated deterioration, large- scale public or private projects or rapid urban or tourist development projects; destruction caused by changes in the use

που μπορεί να απειλήσει τη διατήρηση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η άποψη αυτή συνδέεται όμως με τη χρονική εποχή σύνταξης της Σύμβασης, κατά την οποία ο τουρισμός δεν χαρακτηριζόταν από την απελευθέρωση και τις ευκολίες του 21ου αιώνα, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη των μεταφορών και των μέσων επικοινωνίας. Οι τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών οδήγησαν στην ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού, σχετιζόμενων με τον πολιτισμό, γεγονός που δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητο και από την UNESCO.

Πολύ πρόσφατα η Δήλωση για τον τουρισμό και τον πολιτισμό (UNESCO 2017) (Muscat Declaration on Tourism and Culture: Fostering Sustainable Development), που υπογράφηκε στην πόλη Μουσκάτ στο Ομάν το 2017 (χαρακτηρισμένο από τον ΟΗΕ ως Έτος Αειφόρου Τουρισμού), υπήρξε το αποτέλεσμα του 2ου Συνεδρίου της UNESCO και του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, επιβεβαιώνοντας τη δέσμευση των εμπλεκόμενων μερών για ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ του πολιτισμού και του τουρισμού, και τονώνοντας τη δέσμευση του ιδιωτικού τομέα και των κοινοτήτων στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο πλαίσιο των δράσεων για το Έτος Αειφόρου Τουρισμού η Irina Bokova, Γενική Γραμματέας της UNESCO, επεσήμανε τη σημασία του τουρισμού στον διαπολιτισμικό διάλογο και τον ρόλο της UNESCO στην αναγνώριση του πολιτισμού ως καταλύτη στη βιώσιμη ανάπτυξη και τη δημιουργική οικονομία (UNESCO 2017).

Σε επίπεδο πρωτοβουλιών η προωθημένη σχέση της UNESCO με τη διαχείριση των τουριστικών προορισμών Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας αναδεικνύεται από τις δράσεις που εποπτεύει, όπως το «Πρόγραμμα της UNESCO για την Παγκόσμια Κληρονομιά και τον Βιώσιμο Τουρισμό», από τη δημιουργία

---

or ownership of the land; major alterations due to unknown causes; abandonment for any reason whatsoever; the outbreak or the threat of an armed conflict; calamities and cataclysms; serious fires, earthquakes, landslides; volcanic eruptions; changes in water level, floods and tidal waves. The Committee may at any time, in case of urgent need, make a new entry in the List of World Heritage in Danger and publicize such entry immediately."

προωθητικών εργαλείων, όπως η ταξιδιωτική πλατφόρμα «World Heritage Journeys of the EU», αλλά και από την ίδρυση Εδρών και Δικτύων αφιερωμένων στον τουρισμό. Σήμερα υπάρχουν αρκετές έδρες της UNESCO, που έχουν συσταθεί σε Ανώτερα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα σε όλο τον κόσμο, των οποίων οι δραστηριότητες εκπαίδευσης, έρευνας και ανάπτυξης συνδέονται ρητώς με τον τουρισμό: έξι από αυτές επικεντρώνονται στον πολιτιστικό τουρισμό και μεταξύ αυτών λειτουργούν δύο Έδρες, οι οποίες ασχολούνται με τη βιωσιμότητα της τουριστικής ανάπτυξης, ενώ μία άλλη Έδρα εστιάζει στη σύνδεση του πολιτιστικού τουρισμού με την ειρήνη και την ανάπτυξη (Vidal Caselas et al. 2018). Η λειτουργία της ταξιδιωτικής πλατφόρμας «World Heritage Journeys of the EU», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ξεκίνησε το 2018 και στοχεύει στην προώθηση του βιώσιμου ταξιδιού σε ορισμένα από τα πιο αξιοσημείωτα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην Ευρώπη. Η πλατφόρμα ενθαρρύνει τους επισκέπτες να ταξιδέψουν πέρα από τους σημαντικούς τουριστικούς κόμβους, να μείνουν περισσότερο στον προορισμό τους και να βιώσουν την εμπειρία που έχει να τους προσφέρει η τοπική κοινότητα την οποία επισκέπτονται. Το πρόγραμμα «Παγκόσμια Κληρονομιά και Βιώσιμος Τουρισμός» αντιπροσωπεύει μια νέα προσέγγιση της UNESCO, βασισμένη στον διάλογο και τη συνεργασία των φορέων λήψης αποφάσεων, όπου ο σχεδιασμός για τον τουρισμό και τη διαχείριση ενός μνημείου είναι αλληλένδετοι, οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι εκτιμώνται και προστατεύονται, και ο τουρισμός αναπτύσσεται κατάλληλα, προσαρμοσμένος στα δεδομένα που προκύπτουν. Οι ανωτέρω πρωτοβουλίες οφείλονται στο γεγονός ότι οι επιπτώσεις στα μνημεία, οι οποίες απορρέουν από την αναγνώρισή τους ως Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και τη συνεπακόλουθη ενεργοποίηση του τουριστικού ενδιαφέροντος, δεν είναι μονοσήμαντες και εξακολουθούν να αξιολογούνται σε μεγάλο βαθμό από τον ίδιο τον φορέα (Cravidao et al. 2018).

Η διεύρυνση των αναγνωρισμένων Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς οδήγησε στη μεγάλη ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, γεγονός που οδήγησε στη μεγαλύτερη ανάγκη προστασίας των μνημείων από τις αρνητικές συνέπειες

του πολιτιστικού τουρισμού, και κατ' επέκταση στην ανάγκη αντιμετώπισης του πολιτιστικού τουρισμού τόσο ως προϊόντος όσο και ως εργαλείου πολιτιστικής διαχείρισης (Du Cros et al. 2005). Η επίτευξη αυτής της ισορροπίας είναι εφικτή μόνο με την ανάπτυξη και εφαρμογή μιας σειράς εργαλείων διαχείρισης, τα οποία σχεδιάζονται κατά περίπτωση, έχοντας ενδελεχή γνώση του μνημείου και των φορέων και παραγόντων που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της τουριστικής στρατηγικής του (Torre, Moioli and Pili 2018). Ο σχεδιασμός αυτών των εργαλείων λαμβάνει υπόψη βασικές πληροφορίες για το μνημείο, όπως η γνώση των κύριων δρώντων και υπευθύνων για τη διαχείρισή του, η φέρουσα ικανότητα του μνημείου σε επίπεδο προσβασιμότητας και δυνατότητας υποδοχής νέων επισκεπτών, η ερμηνεία του μνημείου από τους επισκέπτες και οι στρατηγικές προώθησής του. Η αναλυτική γνώση των φορέων και δρώντων που εμπλέκονται στην ιδιοκτησία και τη διαχείριση ενός μνημείου, επιτρέπει τον προσδιορισμό των προσδοκιών τους και την κατανόηση της προσέγγισης και των πρακτικών διαχείρισης που είναι πιθανό να υιοθετήσουν. Η προσβασιμότητα στο μνημείο αφορά στη δυνατότητα ατόμων που ζουν σε διαφορετικές συνθήκες, να έχουν την ίδια ή τη βέλτιστη δυνατή ευκαιρία προσέγγισης και γνωριμίας με το μνημείο (He et al. 2015). Από την άλλη, η επαρκής ερμηνεία ενός προορισμού παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς βοηθά στην προώθηση της ευαισθητοποίησης των ανθρώπων, στην ενίσχυση του σεβασμού και των αισθημάτων ευθύνης για την προστασία του προορισμού αυτού (Borges, Serra and Marujo 2013). Είναι βέβαιο ότι όσο πιο προσωποποιημένα βιώνει ένας επισκέπτης έναν προορισμό τόσο περισσότερο τον οικειοποιείται και είναι πολύ πιο πιθανό να υιοθετήσει συμπεριφορές που ενισχύουν την ευαισθητοποίηση (Buckley 2019). Κατά τον σχεδιασμό δε των στρατηγικών προώθησης και προβολής ενός προορισμού, οι διαχειριστές θα πρέπει να φροντίζουν, ώστε τα μηνύματα που περνούν, να στοχεύουν στην εξοικείωση με τις αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διατήρηση της μοναδικής ταυτότητας (Balmer and Chen 2016).

4.4.1 Πρόγραμμα για την παγκόσμια κληρονομιά και τον βιώσιμο τουρισμό (Unesco World Heritage and Sustainable Programme)

Το Πρόγραμμα για την παγκόσμια κληρονομιά και τον βιώσιμο τουρισμό της UNESCO αντιπροσωπεύει ένα διεθνές πλαίσιο συνεργασίας και μια νέα προσέγγιση που βασίζεται στον διάλογο και τη συνεργασία των ενδιαφερόμενων μερών. Ο σχεδιασμός για τον τουρισμό και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ενσωματώνεται σε επίπεδο προορισμού, με τα φυσικά και πολιτιστικά αγαθά να προστατεύονται και να αναπτύσσεται η κατάλληλη μορφή τουρισμού, ώστε να επιτευχθεί βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Τα βασικότερα στοιχεία για την υλοποίηση του οράματος και της αποστολής του Προγράμματος περιλαμβάνουν (UNESCO 2020):

• την ερμηνεία και την εφαρμογή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά σε ό,τι σχετίζεται με τον βιώσιμο τουρισμό·

• τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εθνικών, περιφερειακών και τοπικών πολιτικών, οι οποίες αναγνωρίζουν τον βιώσιμο τουρισμό ως σημαντικό μέσο για τη διαχείριση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τους·

• τη δέσμευση των ενδιαφερόμενων φορέων να διαχειρίζονται με βιώσιμο τρόπο τον τουρισμό που τους αφορά·

• την ενίσχυση του αισθήματος ευθύνης των τοπικών κοινοτήτων απέναντι στην κληρονομιά τους, κατά τρόπο που να συμβάλλουν στη διατήρηση της ιδιοκτησίας και στη βιώσιμη διαχείριση του τουρισμού στους προορισμούς αυτούς·

• την υποστήριξη από τον τουριστικό τομέα της παγκόσμιας κληρονομιάς και την ανάληψη ευθύνης για την προστασία της, καθώς και την υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης·

• τη βαθύτερη κατανόηση από πλευράς των επισκεπτών της έννοιας Εξαιρετική Οικουμενική Αξία της παγκόσμιας κληρονομιάς και την προσαρμογή της συμπεριφοράς τους σε έναν προορισμό σύμφωνα με αυτή την κατανόηση.

Η στρατηγική υλοποίησης του Προγράμματος στηρίζεται α) στην ενσωμάτωση βιώσιμων τουριστικών πολιτικών εντός των μηχανισμών της

Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, β) στην προωθημένη και ευρεία συμμετοχή παραγόντων στον σχεδιασμό και διαχείριση του βιώσιμου τουρισμού ενός τόπου, γ) στην εμπλοκή των τοπικών κοινωνικών με την προσφορά ικανοτήτων και δεξιοτήτων που προάγουν ποιοτικές τουριστικές υπηρεσίες και ενθαρρύνουν την υπεύθυνη συμπεριφορά και την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς.

4.4.2 Ταξίδια παγκόσμιας κληρονομιάς (World Heritage Journeys)

Η πρωτοβουλία «Ταξίδια παγκόσμιας κληρονομιάς» πραγματοποιείται από την UNESCO σε συνεργασία με τον οργανισμό National Geographic και με κατά τόπους ειδικούς στην πολιτιστική και τουριστική διαχείριση, με στόχο την ανάδειξη προορισμών παγκόσμιας κληρονομιάς και τη συνδρομή των επισκεπτών στην απόκτηση βιωματικής εμπειρίας. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία αυτής της πρωτοβουλίας, λειτουργούν στη βάση της προστασίας και υποστήριξης της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας κάθε προορισμού και των τοπικών κοινωνιών που διαβιούν μέσα ή γύρω από αυτά, χωρίς να υποβαθμίζεται ο προορισμός.

Η πρωτοβουλία αυτή πρωτοξεκίνησε το 2016 με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα για τη σύνδεση και προβολή 34 προορισμών παγκόσμιας κληρονομιάς στην Ευρώπη (World Heritage Journeys Europe). Το πρόγραμμα ενέπλεκε ειδικούς από 19 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια σειρά εργαστηρίων για την ανάπτυξη και βελτίωση ικανοτήτων και για τη δημιουργία εξειδικευμένων προϊόντων προβολής, με έμφαση στο περιεχόμενο. Μια μικρότερη εκδοχή του προγράμματος αναπτύχθηκε στη Νότια Ασία με την υποστήριξη του Οργανισμού Διεθνούς Συνεργασίας της Κορέας (Korea International Cooperation Agency – KOICA), με σκοπό την προβολή τριών τοποθεσιών παγκόσμιας κληρονομιάς στο Νεπάλ, την Ινδία και το Μπαγκλαντές, καθένα εκ των οποίων αντιπροσωπεύει μια πολύ σημαντική περίοδο στην ανάπτυξη και επέκταση του Βουδισμού στην Ασία (World Heritage Journeys Buddha).

Το κύριο παραδοτέο της πρωτοβουλίας είναι η δημιουργία της διαδικτυακής πλατφόρμας VisitWorldHeritage.com, η οποία σχεδιάστηκε για να δημοσιεύει σε βάθος περιεχόμενο για κάθε τοποθεσία παγκόσμιας κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας της τοποθεσίας, της σημασίας της, των γειτονικών αξιοθέατων, των εμπειριών και ιστοριών των κατοίκων, των σημαντικών πολιτιστικών γεγονότων και εκδηλώσεων και κάθε άλλου στοιχείου που εκφράζει και διατηρεί την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία της τοποθεσίας. Το παραγόμενο περιεχόμενο δημιουργείται από ειδικούς στην πολιτιστική και τουριστική διαχείριση, καθώς και από τοπικούς εμπειρογνώμονες, και το επιμελείται το National Geographic και η UNESCO. Η επεξεργασία και επιμέλεια του κειμένου γίνεται σύμφωνα με τα πρότυπα της διατήρησης της αυθεντικότητας, ώστε να δίνεται στους επισκέπτες η κατά το δυνατόν πλέον ενδιαφέρουσα και έγκυρη πληροφορία για έναν προορισμό και να ενθαρρύνονται αυτοί να παραμένουν περισσότερο διάστημα στον προορισμό αυτό και να τον γνωρίσουν βαθύτερα και πιο αυθεντικά, όπως τον περιγράφουν οι ντόπιοι.

Η πλατφόρμα λειτουργεί σε δύο επίπεδα προβολής: για προορισμούς που είναι ήδη διεθνώς δημοφιλείς και υποδέχονται μεγάλο αριθμό επισκεπτών, η πλατφόρμα προσφέρει λιγότερη πληροφορία, ενώ για τα σημεία που δέχονται μικρότερο αριθμό επισκεπτών και σε διαφορετικές εποχές του χρόνου και ώρες της ημέρας δίνονται περισσότερες πληροφορίες, ώστε να ενισχυθεί η επισκεψιμότητά τους και να αποσυμφορηθούν, παράλληλα, τα πιο γνωστά σημεία. Για προορισμούς που είναι λιγότερο γνωστοί διεθνώς η προβολή γίνεται με μεγαλύτερη ένταση, με στόχο να επιτευχθεί ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη. Η πρωτοβουλία περιλαμβάνει επιπρόσθετα τη δημιουργία μικρότερων ισοτόπων για συγκεκριμένες τοποθεσίες, την παραγωγή εκδόσεων και εποπτικού υλικού, την οργάνωση εκθέσεων φωτογραφίας και ταξιδιών γνωριμίας (fam trips), και πολλές άλλες στρατηγικές δράσεις για την προβολή της παγκόσμιας κληρονομιάς. Η μοναδικότητά της έγκειται στο ότι προσφέρεται ως λύση για την εξισορρόπηση της ανάπτυξης και της διατήρησης και προστασίας μέσα από την ενεργοποίηση των τοπικών κοινοτήτων και την ενίσχυση της εμπειρίας του επισκέπτη.

4.4.3 Έδρες και Δίκτυα για τον τουρισμό στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Το πρόγραμμα της UNESCO για την αδελφοποίηση και δικτύωση των πανεπιστημίων (UNITWIN: University Twinning and Networking Programme) ξεκίνησε το 1992 και έχει στόχο την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και δικτύωσης των πανεπιστημίων. Το πρόγραμμα συνδράμει στην ενίσχυση της Ανώτατης Εκπαίδευσης διεθνώς, στη γεφύρωση του ακαδημαϊκού χάσματος μεταξύ διαφορετικών χωρών, στην ενεργοποίηση της ακαδημαϊκής εξειδίκευσης και αριστείας, και στη μεταξύ των ιδρυμάτων συνεργασία για την επίτευξη των στόχων της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Το Δίκτυο σήμερα αποτελείται από περισσότερες από 830 Έδρες UNESCO και από Προγράμματα Δικτύωσης σε 110 και πλέον κράτη-μέλη της UNESCO.

4.5 Υπεύθυνος τουρισμός (Responsible Tourism)

Ο «υπεύθυνος τουρισμός» ως έννοια έχει αποκτήσει μεγάλο ενδιαφέρον για τους επιστήμονες στον τομέα του τουρισμού. Σύμφωνα με τη Spenceley (2008), ο υπεύθυνος τουρισμός είναι μια τουριστική πρωτοβουλία για την επίτευξη καλών τουριστικών επιχειρηματικών ευκαιριών μέσω των διακοπών εμπειρίας, την ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής, τα κοινωνικό-οικονομικά οφέλη και την προστασία των φυσικών πόρων στους τουριστικούς προορισμούς (Mathew and Sreejesh 2017). Θα μπορούσε να πει κανείς ότι ο υπεύθυνος τουρισμός είναι μια άλλη μορφή τουρισμού στενά συνδεδεμένη με την έννοια του βιώσιμου τουρισμού και την αειφορία ενός τόπου, και, ως εκ τούτου, αποτελεί μορφή τουρισμού που συνδέεται και με τη βιώσιμη ανάπτυξη των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Άλλωστε, η βιωσιμότητα ενός προορισμού, που επιδιώκεται μέσω του υπεύθυνου τουρισμού, μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων μιας περιοχής (Mathew and Sreejesh 2017). Ειδικά σε προορισμούς παγκόσμιας κληρονομιάς που πλήττονται από τον υπερτουρισμό, οι επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες περιλαμβάνουν «μόνιμες αλλαγές στον τρόπο ζωής, στην

πρόσβαση σε παροχές και σε υποδομές, και στη γενική ευημερία» (Milano et al. 2018).

Η βιώσιμη ανάπτυξη μιας περιοχής απαιτεί την ενισχυμένη προσοχή στη βελτίωση της βιωσιμότητας των συνθηκών διαβίωσης, της κοινοτικής συμμετοχής και της περιβαλλοντικής συνείδησης και μέσα από τον υπεύθυνο τουρισμό οι τρεις αυτές παράμετροι λειτουργούν με όρους ισορροπίας και επωφελούς συνδρομής για το ίδιο το μνημείο. Ο υπεύθυνος τουρισμός επιδιώκει να διασφαλίσει ότι η ανάπτυξη ενός προορισμού ανταποκρίνεται στις συλλογικές ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων και βοηθά στην αντιμετώπιση των πιεστικών και δυνητικά αυξημένων προβλημάτων του υπερτουρισμού με τρόπους που ωφελούν τις κοινότητες υποδοχής, τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς, τους τουρίστες και την τουριστική βιομηχανία (Musikanski et al. 2019). Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των επιχειρήσεων και της παροχής υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα, με κοινωνική και οικονομική ευθύνη απέναντι στις τοπικές κοινωνίες που επηρεάζουν με τις δραστηριότητες τους. Σε αυτή την κατεύθυνση μεγάλης σημασίας είναι η χρήση των νέων τεχνολογιών, η οποία δεν αφήνει ανεπηρέαστο τον υπεύθυνο τουρισμό. Η ψηφιακή επικοινωνία και τα νέα μέσα διαφήμισης συνδράμουν στη διαμόρφωση μιας βελτιωμένης εικόνας παροχής τουριστικών υπηρεσιών με τους χρήστες, δημιουργώντας θετικό κλίμα και πιθανώς μια σταθερή και χρόνια σχέση μεταξύ επισκεπτών και παρόχων (Camilleri 2018).

4.6 Η αναγκαιότητα αλληλεπίδρασης της τουριστικής ανάπτυξης με την πολιτιστική διαχείριση

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους ισχυρότερους οικονομικούς και αναπτυξιακούς τομείς παγκοσμίως. Ειδικότερα ο πολιτιστικός τουρισμός αναφέρεται στο είδος της τουριστικής βιομηχανίας όπου το ενδιαφέρον του επισκέπτη εντοπίζεται στον πολιτισμό του προορισμού που έχει επιλέξει ή/ και στην υλοποίηση δραστηριοτήτων σχετικές με τον πολιτισμό. Ο χαρακτηρισμός ενός μνημείου ή τοποθεσίας ως παγκόσμια κληρονομιά επιφέρει αυξημένη αναγνωρισιμότητα και αύξηση της τουριστικής ροής με διφορούμενα

αποτελέσματα. Ο αυξανόμενος τουρισμός στα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς μπορεί να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση της παγκόσμιας κοινότητας αναφορικά με τη διεθνή σημασία του μνημείου ως παγκόσμια κληρονομιά εγείροντας αισθήματα σεβασμού και προστασίας. Από την άλλη ο μη ελεγχόμενος τουρισμός μπορεί να υπονομεύσει την αυθεντικότητα του μνημείου. Ωστόσο, πολλές περιοχές δεν μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην αυξανόμενη τουριστική τάση χωρίς τον κατάλληλο σχεδιασμό που να αντιμετωπίζει τα προβλήματα που ανακύπτουν και παράλληλα να αξιοποιεί τις ευκαιρίες. Η κατανόηση των επιπτώσεων και των προβλημάτων που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη καθιστά δυνατή την εστίαση σε αποτελεσματικότερες και βιώσιμες δράσεις διαχείρισης τόσο για τις τοπικές κοινότητες όσο και για τους επισκέπτες, με στόχο τη ανάπτυξη ενός διαχειριστικού που στοχεύει στη βιώσιμη ανάπτυξη του μνημείου και της ευρύτερης περιοχής ως προορισμού. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού «*ένας καλοσχεδιασμένος και διαχειριζόμενος τουρισμός μπορεί να συμβάλει στη διατήρηση των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς από την οποία εξαρτάται, να ενδυναμώσει τις κοινότητες υποδοχής, να δημιουργήσει εμπορικές ευκαιρίες και να προωθήσει την ειρήνη και τη διαπολιτισμική κατανόηση*» (WNTO 2020). Η επίτευξη ενός βιώσιμου τουριστικού προορισμού αποτελεί το αποτέλεσμα της εξισορρόπησης των διαφορετικών αναγκών και συμφερόντων των εμπλεκομένων μερών, καθώς και του τρόπου με τον οποίο αλληλοσυνδέονται και αλληλοεπηρεάζονται, κάτι που συχνά έρχεται σε αντίφαση. Η διαχείριση αυτών των σχέσεων απαιτεί ενεργή συμμετοχή και συνεργασία μεταξύ των εμπλεκομένων, με καθένα μέρος να διαδραματίζει το ρόλο του σεβόμενο τον ρόλο των υπολοίπων. Το 2019 πραγματοποιήθηκε στο Ώκλαντ της Νέας Ζηλανδίας, το 1ο Παγκόσμιο Συνέδριο για τον Τουρισμό και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, κατά τη διάρκεια του οποίου οι συμμετέχοντες, συζήτησαν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τουρισμός σήμερα και την συμβολή που μπορεί να έχει στην επίτευξη των 17 Στόχων. Το βασικό συμπέρασμα του Συνεδρίου ήταν ότι ο τουρισμός έχει τη δυνατότητα να συμβάλει άμεσα ή έμμεσα σε όλους τους στόχους και ως εκ τούτου, αναπτύχθηκε ένα σύνολο συστάσεων

απευθυνόμενο στους απασχολούντες με τον τουρισμό διεθνώς, η ικανοποίηση των οποίων στοχεύει στην επίτευξη βιώσιμου τουρισμού που οδηγεί κατ΄επέκταση και σε επίτευξη των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει το προφανές ότι η τουριστική διαχείριση δεν μπορεί να είναι αποκομμένη από την γενικότερη διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς, αντιθέτως η σχέση τους είναι συμπληρωματική και αλληλένδετη. Η ανάγκη για βιώσιμη τουριστική διαχείριση αφορά κάθε προορισμό διεθνώς και όχι μόνον εκείνους οι οποίοι αποτελούν μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς. Ο χαρακτηρισμός αυτός όμως σε συνδυασμό με την εξαιρετική οικουμενική αξίας τους, ενισχύει αυτή την αναγκαιότητα στο πλαίσιο της δέσμευσης που λαμβάνει κάθε κράτος να διατηρεί την παγκόσμια κληρονομιά εντός της επικράτειάς του για τις μελλοντικές γενεές. Ως εκ τούτου, ο σχεδιασμός της τουριστικής διαχείρισης των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς θα πρέπει να πραγματοποιείται σε στενή συνάρτηση με τα γενικότερα σχέδια διαχείρισης ώστε να μπορεί ο σχεδιασμός και στους δύο άξονες να διαμορφώνει κοινούς στόχους βιωσιμότητας και αναπτυξιακού προγραμματισμού. Η επίτευξη αυτού του εγχειρήματος προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου πλαισίου διαχείρισης, που θα μπορεί να λειτουργεί αλληλένδετα και συμπληρωματικά, λαμβάνοντας υπόψη τους σύγχρονους διεθνείς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν το τουριστικό γίγνεσθαι μιας περιοχής και ταυτόχρονα θα αποτυπώνει τους τομείς σε διεθνές επίπεδο που επηρεάζονται από την τουριστική ανάπτυξη, ώστε η διαχείριση να πραγματοποιείται ολιστικά και με ευρύτερο σχεδιασμό.

5. Κεφάλαιο 5: Συνδέοντας το πολιτισμικό προϊόν και την τουριστική διαχείριση με τη σύγχρονη μαθησιακή και ανακαλυπτική διαδικασία

Η συμμετοχή του ανθρώπου στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης προϋποθέτει την αναγνώριση της αξίας του παρελθόντος και τη θεώρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως θεμελιώδους υπόβαθρου της ταυτότητάς μας (Ott and Pozzi 2011). Η αξιοποίηση τεχνολογιών και περιεχομένου πολυμέσων στη διάχυση, επικοινωνία, προβολή και εκμάθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει αρχίσει εδώ και χρόνια να αποκτά την απαραίτητη δυναμική, τουλάχιστον σε ερευνητικό επίπεδο. Η χρήση σύγχρονων και συνδυασμένων μέσων ενημέρωσης βελτιώνει τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος βιώνει και αντιλαμβάνεται τον πολιτισμό (Guttentag 2010) και μετατρέπει τον τρόπο αντίληψης της ιστορίας μέσα από την ερευνητική ανταλλαγή δεδομένων (Hansson et al. 2020). Η ψηφιοποίηση πολιτιστικών στοιχείων προκαλεί ταυτόχρονα ευχαρίστηση για το ευρύ κοινό και χρηστικότητα για τους ειδικούς στην πολιτιστική κληρονομιά (Cucchiara et al. 2012). Ο επισκέπτης ενός μνημείου πολιτιστικής κληρονομιάς δημιουργεί προσδοκίες για την απόλαυση και την γνώση που θα αποκτήσει κατά την επιτόπια επίσκεψή του (Chandini Pendit et al. 2015). Επίσης η χρήση νέων τεχνολογιών επιτρέπει την παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς με επίκεντρο τον ίδιο τον χρήστη και τις προσωπικές του αναζητήσεις και ανάγκες (Levy et al. 2020). Η πολιτιστική μάθηση ενισχύεται μέσα από μεθόδους αλληλεπίδρασης με συνεργατικά χαρακτηριστικά, που μπορούν να αποτελέσουν μια πρακτική προσέγγιση σε εφαρμογές ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς και να ενισχύσουν την κοινωνική διάσταση στην εμπειρία που δημιουργείται (Bekele and Champion 2019). Στην σημερινή εποχή η μαθησιακή διαδικασία είναι συνυφασμένη με τη χρήση νέων τεχνολογικών εργαλείων, τα οποία χρησιμοποιούνται ευρύτατα στην τουριστική και πολιτιστική βιομηχανία και τα οποία χρησιμοποιούνται από όλους τους μαθητευόμενους, μαθητές και μη. Ο επισκέπτης ενός προορισμού λειτουργεί επίσης ως μαθητευόμενος (Gossling 2018; Moorhouse et al 2017) καθώς η γνώση

που αποκτά διευρύνεται με τη χρήση της τεχνολογίας δημιουργώντας μεγαλύτερη συνδεσιμότητα και προσωπική σχέση με τον προορισμό που επισκέπτεται. Υπό αυτό το πρίσμα εξετάζεται στο κεφάλαιο αυτό ο γενικότερος ρόλος της μαθησιακής διαδικασίας στην προώθηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και πως αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την εκπαίδευση και την ανακαλυπτική διαδικασία.

5.1 Άτυπη μάθηση και πολιτιστική κληρονομιά

Η ευρεία διάδοση της πληροφορίας, η διαρκώς αυξανόμενη κινητικότητα και η βελτιωμένη προσβασιμότητα των τοποθεσιών, μέσα από τα ταξίδια, καλλιεργεί στον άνθρωπο μια ενισχυμένη περιέργεια για τις τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς και μια καινούργια ζήτηση για απόκτηση βιωματικής εμπειρίας. Η γνωσιακή σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές και να εντάσσεται στο πλαίσιο διαφορετικών θεωριών μάθησης, βασική αφετηρία των οποίων είναι η προέλευση της γνώσης και της σχέσης της με το περιβάλλον (Poulimenou, Kaimara and Deliyannis 2018). Η μάθηση ως διαδικασία είναι μια διαρκής κατάσταση στην οποία ο καθένας μπορεί να αποτελέσει έναν εν δυνάμει «μαθητή», καθώς μπορεί να είναι τυπική, ανεπίσημη ή άτυπη (Colardyn and Bjornavold 2004). Ειδικότερα, η πολιτιστική κληρονομιά, ως έννοια που περιλαμβάνει ποικίλα στοιχεία της παγκόσμιας πολιτιστικής ιστορίας, αποτελεί ένα πεδίο που διευρύνει την ανθρώπινη ανάγκη για μάθηση με μη δομημένο τρόπο (Jailani et al. 2016) και ανάγεται στο πεδίο της **άτυπης μάθησης**. Υπάρχουν τρία είδη άτυπης μάθησης, που προτείνονται από τον Schugurensky (2000), η αυτοκατευθυνόμενη (Self-Directed), η παρεμπίπτουσα (Incidental) και η κοινωνικοποίηση (Socialization). Σύμφωνα με τον Rogoff (Rogoff et al. 2016), η άτυπη μάθηση είναι μη μορφωτική, ενσωματώνεται σε ουσιαστική δραστηριότητα και βασίζεται στην πρωτοβουλία, το ενδιαφέρον ή την επιλογή του μαθητευόμενου. Μια χαρακτηριστική περίπτωση άτυπης μάθησης είναι εκείνη που προσφέρεται στους πολιτιστικούς χώρους και η οποία συνδέεται με την τουριστική δραστηριότητα ως κομμάτι της κοινωνικοποίησης του ανθρώπου. Οι επισκέπτες μπορούν να μάθουν για την ιστορία της πολιτιστικής κληρονομιάς με έναν πιο

χαλαρωτικό και ευχάριστο τρόπο, που διεξάγεται εκτός μια δομημένης διαδικασίας μάθησης και με τη χρήση κινητών συσκευών επικοινωνίας, χωρίς να περιορίζεται η διαδικασία από τον χώρο και τον χρόνο. Στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης, νέες μέθοδοι έχουν δημιουργηθεί για να παρέχουν στους επισκέπτες άτυπη μάθηση, μέσα από την επεξήγηση της ανάπτυξης της κοινωνίας (φύση), των εκφράσεων, των σχέσεων και των πλαισίων αυτής της εξέλιξης, και ταυτόχρονα να δημιουργούν ενδιαφέρον και να παράγουν ψυχαγωγία (Tišliar 2017).

Στον τομέα του τουρισμού υπάρχουν πολλές περιπτώσεις, κατά τις οποίες ένας επισκέπτης ταξιδεύει χωρίς να έχει προγραμματίσει επισκέψεις σε μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους, και χωρίς πρόθεση να εμβαθύνει τις γνώσεις του για τον τόπο που επισκέπτεται, αλλά ταξιδεύει αποκλειστικά για σκοπούς αναψυχής. Αυτός ο επισκέπτης μπορεί να συναντήσει πολλές ενδιαφέρουσες τοποθεσίες και μέσα από την επαφή του με νέα περιβάλλοντα να μάθει αβίαστα, χωρίς αρχικά να το έχει ζητήσει ή επιδιώξει (τυχαία ή άτυπη μάθηση). Όπως και στην παρεμπίπτουσα μάθηση, υπάρχει μια αίσθηση απρογραμμάτιστης διαδικασίας, χωρίς συγκεκριμένη πρόθεση για μάθηση, χωρίς στόχο και χωρίς καθοδήγηση (Spector 2016) και ο «μαθητής» αποκτά γνώσεις μέσα από μια δραστηριότητα αρκετά διαφοροποιημένη από την εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε να μην γίνεται άμεσα αντιληπτή από τον ίδιο τον μαθητή αλλά και από τρίτους (Marsick et al. 2017).

Η ευκαιρία του ταξιδιού προωθεί τις δεξιότητες και οι τεχνολογίες αιχμής μπορούν να προωθήσουν και να ενισχύσουν την τυχαία ή άτυπη μάθηση, μετατρέποντάς τη σε σκόπιμη μάθηση. Έτσι, τα ταξίδια μπορεί να αποτελέσουν την πλατφόρμα που υποστηρίζει τη νέα παιδαγωγική του 21ου αιώνα, η οποία εστιάζει στην ικανότητα μάθησης, επικοινωνίας, συνεργασίας, συμμετοχής, εξερεύνησης και δημιουργίας. Οι δεξιότητες αυτές είναι γνωστές ως «τα 4 Cs» (Critical thinking, Communication, Collaboration and Creativity – κριτική σκέψη, επικοινωνία, συνεργασία και δημιουργικότητα) (D'cruz 2017· Liguori and Rappoport 2018· Magno, Bardemorilla and Pecson 2016· Piniuta 2019). Στην

υπηρεσία των 4 Cs η τρέχουσα τάση της εκπαίδευσης, η «έξυπνη εκπαίδευση», προσφέρει μέσω της τεχνολογικής ανάπτυξης έξυπνα μαθησιακά περιβάλλοντα που παρέχουν εμπειρίες στους εκπαιδευόμενους (Gros 2016· Zhu, Yu and Riezebos 2016). Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι τεχνολογίας που χρησιμοποιούνται για την προώθηση και ενίσχυση της «έξυπνης» μάθησης. Οι νέες συσκευές επικοινωνίας και οι νέες τεχνολογίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες (Gros 2016). Οι έξυπνες συσκευές, οι οποίες είναι μικρές, φορητές και προσιτές (π.χ. smartphones/tablets, φορητοί υπολογιστές, γυαλιά Google κ.λπ.), υποστηρίζουν τους μαθητευόμενους ανά πάσα στιγμή και οπουδήποτε, και τα έξυπνα λογισμικά παρέχουν προσαρμοστικότητα και ευελιξία. Οι ταξιδιώτες έχουν τα κινητά τους τηλέφωνα για να επικοινωνούν, να βγάζουν φωτογραφίες και να αποτυπώνουν την εμπειρία τους. Στις «έξυπνες πόλεις», δηλαδή στις πόλεις που αντιπροσωπεύουν ένα περιβάλλον όπου η τεχνολογία είναι ενσωματωμένη στην καθημερινή ζωή (Buhalis and Amaranggana 2013), είναι πολύ πιθανό να βρει κάποιος σημεία ενδιαφέροντος με τη χρήση γραμμικών κωδικών δύο διαστάσεων (QR Codes). Οι εφαρμογές για κινητά που βασίζονται στην εικονική και επαυξημένη πραγματικότητα, επιτρέπουν στους επισκέπτες να προσθέσουν τις δικές τους πληροφορίες και το δικό τους περιεχόμενο, και να μετατραπούν από απλοί επισκέπτες σε παρόχους περιεχομένου, μια διαδικασία που ενεργοποιεί τις αρχές της μάθησης από τον σχεδιασμό τους.

Η μάθηση μέσα από τον σχεδιασμό (learning by design) είναι μια προσπάθεια δημιουργίας κοινωνικών μαθησιακών σχέσεων και συνεργατικών δεσμών παιδαγωγικού σχεδιασμού (Kalantzis and Cope 2010· Kolodner et al. 1998). Η αυξανόμενη εξέλιξη στην ψηφιακή και ασύρματη επικοινωνία ευνοεί τη μάθηση μέσω κινητών συσκευών ως ένα σύγχρονο και ιδιαίτερα αποτελεσματικό εργαλείο προς χρήση από κάθε εκπαιδευτικό, παρέχοντάς του μια σειρά από πλεονεκτήματα, όπως φορητότητα, κινητικότητα χρηστών, διεισδυτικότητα, πανταχού παρουσία και άμεση αλληλεπίδραση με το εξωτερικό περιβάλλον (Koukopoulos and Koukopoulos 2019). Η χρήση ψηφιακών πολιτιστικών προϊόντων προσφέρει διαδραστική εμπειρία δημιουργώντας νέες συνθήκες

πολιτιστικού τουρισμού και η αλληλεπίδραση αποκτά στοιχεία εμπειρίας παιχνιδιού (Poulimenou, Kaimara and Deliyannis 2018). Αυτά τα ψηφιακά πολιτιστικά προϊόντα αποτελούν τους εικονικούς οδηγούς, για τους φυσικούς επισκέπτες που θα είναι σε θέση να μάθουν εξερευνώντας, καθοδηγούμενοι από εικονικούς πράκτορες (Lepouras and Vassilakis 2005), και εικονικές περιηγήσεις που απευθύνονται σε απομακρυσμένους επισκέπτες-χρήστες του διαδικτύου (De Carolis et al. 2018). Τα τρισδιάστατα ολογράμματα και οι συσκευές τηλεπαρουσίας εξαλείφουν τη γεωγραφική απόσταση, επιτρέποντας στους ταξιδιώτες να είναι ουσιαστικά παρόντες σε οποιαδήποτε τοποθεσία ανά πάσα στιγμή (Frey and Briviba 2020). Ένα διαδραστικό σύστημα με εικονικές περιηγήσεις δεν προσφέρει στους επισκέπτες –φυσικούς ή απομακρυσμένους– μόνο μια δυναμική εμπειρία περιήγησης αλλά και την ευκαιρία να γνωρίσουν την παρουσία ειδικών συσκευών που έχουν προγραμματιστεί για ξεναγήσεις (Diallo, Gobee and Durairajah 2015).

Τέλος, η νέα παιδαγωγική προσέγγιση ονομάζεται «παγκόσμια εκπαίδευση» ή αλλιώς "worldschooling". Ο όρος αυτός αναφέρθηκε για πρώτη φορά από τον Gerzon (2007), έναν ταξιδιώτη και συγγραφέα, ο οποίος και τον ορίζει ως μια κατάσταση που «[...] όλος ο κόσμος είναι το σχολείο σου, αντί το σχολείο να είναι ολόκληρος ο κόσμος σου». Η παγκόσμια εκπαίδευση προωθεί την ανθρώπινη ανάπτυξη, ανεξάρτητα από δημογραφικά χαρακτηριστικά και προσωπικά ενδιαφέροντα, σε τρεις τομείς: κοινωνική ανάπτυξη, προσωπική ανάπτυξη και βιωματική ακαδημαϊκή μάθηση (experiential academics) (Ferraro 2016). Για την προσωπική ανάπτυξη, που σχετίζεται με την καλλιέργεια δεξιοτήτων της καθημερινής ζωής και της διά βίου μάθησης, η γνώση δημιουργείται μέσα από εμπειρίες εκτός διδασκαλίας. Η εφαρμογή αυτής της θεωρίας συνίσταται στη μάθηση μέσα από την ταξιδιωτική εμπειρία, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές δομές εκπαίδευσης. Προς αυτή την κατεύθυνση τα ταξίδια μπορεί να είναι εκπαιδευτικά, επειδή διευρύνουν το μυαλό, καθώς οι άνθρωποι μαθαίνουν και ερμηνεύουν εμπειρίες (Stone and Petrick 2013). Την τελευταία δεκαετία εφαρμόστηκε από τη Lainie Liberti, την ανεπίσημη ιδρύτρια της θεωρίας του «Προγράμματος Παγκόσμιας Εκπαίδευσης», η λειτουργία διαφόρων

εκπαιδευτικών καταλυμάτων ανά τον κόσμο, στα οποία η εκπαιδευτική διαδικασία έδινε έμφαση στη συνεργατική μάθηση, τη συνδημιουργία και τη λειτουργία μιας κοινότητας, δημιουργώντας μια βαθύτερη πολιτιστική εμπειρία από εκείνη του κλασικού ταξιδιού (Riley 2017). Οι ακολουθούντες την εν λόγω πρακτική θεωρούν ότι τα ταξίδια ενισχύουν κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες που οδηγούν στην αίσθηση μιας παγκόσμιας ταυτότητας (Germann Molz 2017).

5.2 Σχέση τουριστικής τυπολογίας με μαθησιακή διαδικασία και απόκτηση γνώσης

Παρά το γεγονός ότι με τη χρήση της τεχνολογίας η πολιτιστική κληρονομιά έχει καταστεί διεθνώς προσβάσιμη και οι τοποθεσίες παγκόσμιας κληρονομιάς αποτελούν τουριστικούς προορισμούς υψηλής επισκεψιμότητας, οι επισκέπτες δεν ενδιαφέρονται πάντα για τον πολιτισμό του προορισμού τους (Campos-Soria, Núñez-Carrasco and García-Pozo 2020). Η αυξανόμενη προσβασιμότητα δεν συνεπάγεται υποχρεωτικά και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς τα κίνητρα για επίσκεψη σε έναν προορισμό μπορούν να είναι διαφορετικά και ποικίλα, αναλόγως με τον τύπο του επισκέπτη. Προκύπτει, επομένως, ένας προβληματισμός σχετικά με το κατά πόσον ένας τυχαίος επισκέπτης, χωρίς ενδιαφέρον βαθύτερης και βιωματικής εμπειρίας με έναν προορισμό, μπορεί παρά ταύτα να αποκτήσει γνώση της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου που επισκέπτεται και να συνδράμει με ακούσιο τρόπο στην προφύλαξή της. Η διαχείριση της εικόνας προορισμού είναι ζωτικής σημασίας για τους τουριστικούς διαχειριστές, καθώς οι προορισμοί ανταγωνίζονται μεταξύ τους κυρίως για την εικόνα του προορισμού (Baloglu and Brinberg 1997). Η διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης εικόνας συμβάλλει σημαντικά στις συμπεριφορές που σχετίζονται με τα ταξίδια, μεταξύ αυτών και την επιλογή ενός προορισμού και την ίδια την πρόθεση για ταξίδι από την πλευρά του επισκέπτη (Bigné Alcañiz, Sánchez García and Sanz Blas 2009· Li et al. 2017). Υπό αυτό το πρίσμα, έχει ασκηθεί κριτική ότι η διαχείριση της πολιτιστικής

κληρονομιάς επικεντρώνεται παραδοσιακά περισσότερο στα φυσικά χαρακτηριστικά μιας τοποθεσίας παρά στην εμπειρία του χρήστη και επισκέπτη αυτής της τοποθεσίας και σε αντίθεση με το γεγονός ότι στην τουριστική βιομηχανία η εμπειρία του χρήστη αποτελεί μια δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ επισκέπτη και ταξιδιωτικού συστήματος (Ek et al. 2008· Mahdizadeh 2016).

Κατά την προετοιμασία ενός ταξιδιού, ο εν δυνάμει επισκέπτης προετοιμάζεται μέσα από την αναζήτηση πληροφοριών για τον προορισμό του, είτε μέσα από κάποια ιστοσελίδα, είτε από έναν ταξιδιωτικό οδηγό είτε από κάποιο άλλο παραδοσιακό μέσο τουριστικής προβολής και επικοινωνίας. Ο όγκος και το είδος της πληροφορίας που αναζητά ο επισκέπτης, εξαρτάται από την τυπολογία του σύμφωνα με τις ανωτέρω ταξινομήσεις που περιγράφησαν στο κεφάλαιο 4. Η αναζήτηση της πληροφορίας, τόσο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας ενός ταξιδιού όσο και κατά την παραμονή σε έναν προορισμό, αποτελεί μια μαθησιακή διαδικασία που προσφέρει στον επισκέπτη διαφορετικά επίπεδα εμβάθυνσης στην πολιτιστική κληρονομιά και στις αξίες της. Η γνωσιακή εμβάθυνση επιτρέπει σε ένα επισκέπτη να γίνει «κομμάτι» του πολιτισμού, να τον θεωρήσει έστω και προσωρινά «δικό του» και ακούσια να οδηγηθεί στο να λάβει μέτρα προστασίας του. Παράλληλα, οι σύγχρονες δυνατότητες των τεχνολογιών επικοινωνίας έχουν αναγνωριστεί ως μέσα για την υποστήριξη του βιώσιμου τουρισμού μέσω της ευαισθητοποίησης, της αξιοποίησης και της καθοδήγησης για τους ντόπιους και τους επισκέπτες (Miri 2012· Schieder, Adukaite and Cantoni 2013). Οι δυνατότητες για μάθηση μέσω κινητών συσκευών ενισχύονται περαιτέρω από τις διαρκείς ενέργειες των κρατών να δημιουργούν ηλεκτρονικά αρχεία και να ψηφιοποιούν την πολιτιστική τους κληρονομιά (UNESCO 2005) προσφέροντας στους συνειδητοποιημένους ενδιαφερόμενους πληθώρα ψηφιοποιημένης πληροφορίας. Αλλά και οι λιγότερο συνειδητοποιημένοι ενδέχεται να επηρεαστούν από την ευκολία πρόσβασης σε αυτή την πληροφορία και να κατακτήσουν υψηλότερα επίπεδα γνώσης από τα αρχικώς αναμενόμενα, όταν προετοίμαζαν το ταξίδι τους.

Σήμερα, ο αριθμός των ψηφιακών πόρων, των σχετικών με την πολιτιστική κληρονομιά και δυνητικά διαθέσιμων για έρευνα, μελέτη ή ψυχαγωγία, είναι

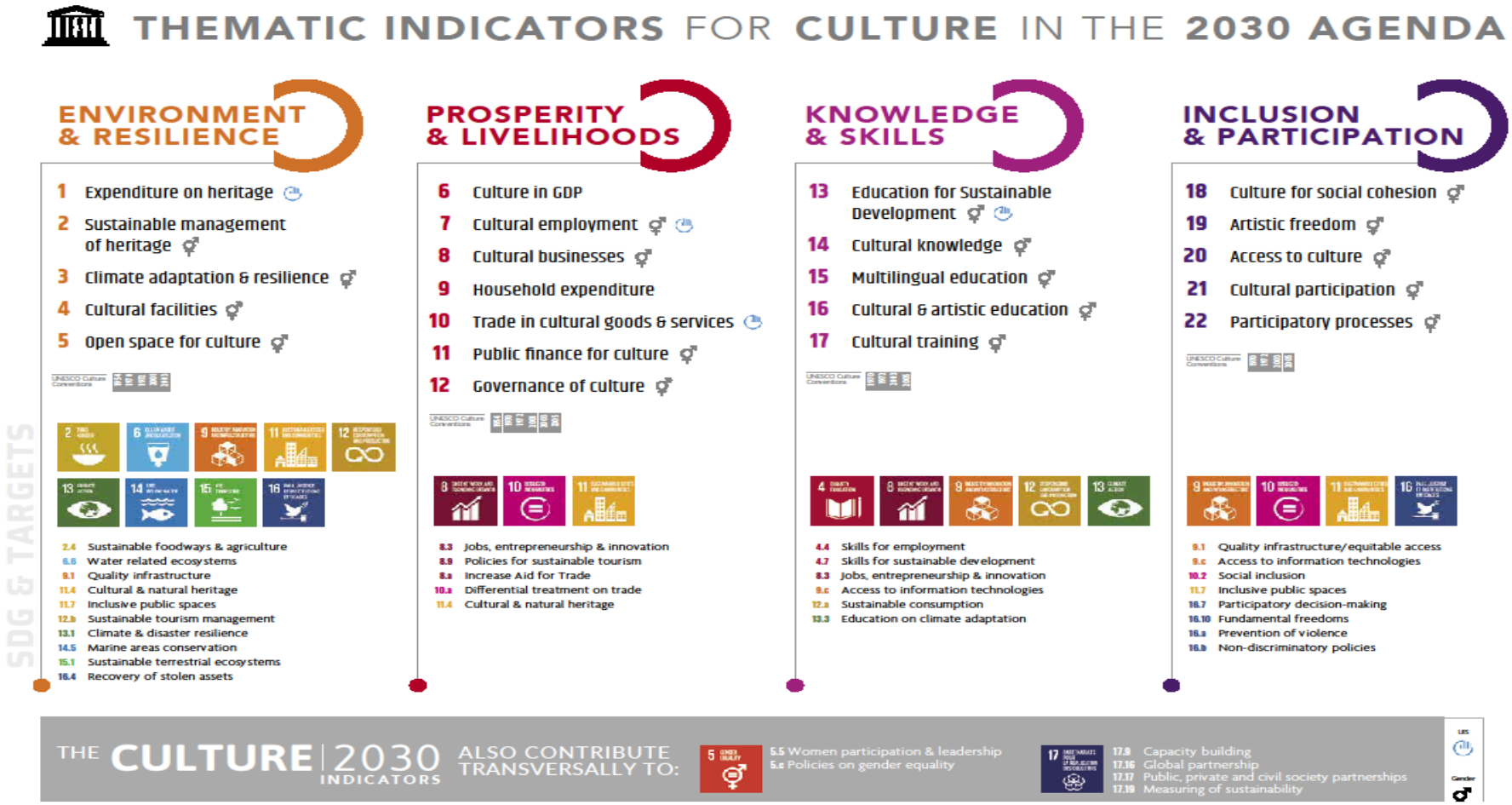
εκπληκτικός και πολυμορφικός. Κυμαίνεται από την παραγωγή DVD/CD υψηλής ποιότητας και τη δημιουργία ψηφιακών πυλών μέχρι την τρισδιάστατη απεικόνιση, το ολογραμματικό περιεχόμενο και τη δημιουργία ολοκληρωμένων ψηφιακών βιβλιοθηκών με εκατομμύρια διαθέσιμα αρχεία, όπως η Europeana. Αυτή η πληθώρα μέσων και πληροφορίας επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς κάθε μορφής να προτείνουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες που βασίζονται στα ανωτέρω ηλεκτρονικά μέσα, τα οποία μπορούν αφενός να υποστηρίξουν την εις βάθος μελέτη αντικειμένων ή τοποθεσιών και αφετέρου να υποστηρίξουν μια ολοκληρωμένη και συνολική κατανόηση του ιστορικού, γεωγραφικού, οικονομικού και κοινωνικού πλαισίου (Ott and Pozzi 2011). Οι μαθησιακές αυτές προσεγγίσεις τονίζουν τη σημασία του πολιτιστικού και κοινωνικού πλαισίου, εκεί όπου λαμβάνει χώρα η μάθηση, δεδομένου ότι αυτό το πλαίσιο είναι αυστηρά συνυφασμένο με τη διαδικασία παραγωγής νέας γνώσης (J. S. Brown, Collins and Duguid 1989). Υπό αυτό το πρίσμα, οι εκπαιδευτικές εμπειρίες, ιδίως εκείνες που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, θα πρέπει να εμφανίζονται σε διαφορετικούς χώρους από τις αίθουσες διδασκαλίας, έτσι ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μπορούν να έρθουν σε βιωματική επαφή με το περιβάλλον που μελετούν (Ott and Pozzi 2011).

Οι τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορικής μπορούν να διασφαλίσουν την πρόσβαση σε έναν τεράστιο όγκο πληροφορίας, η οποία από τη φύση της είναι ελεύθερη να «ανακαλυφθεί» (Δεληγιάννης 2010). Αυτό γίνεται προς την κατεύθυνση της υποστήριξης, αφενός, της ενεργού, βιωματικής μάθησης και της εξατομίκευσης, αφετέρου, των μαθησιακών δυνατοτήτων. Κατά συνέπεια, οι επισκέπτες μιας τοποθεσίας μπορούν να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες για έναν προορισμό με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, διαδραματίζοντας ενεργό ρόλο στην ανάκτηση πληροφοριών και δημιουργώντας το δικό τους μαθησιακό μονοπάτι, με βάση τα ενδιαφέροντα, τους προσωπικούς τους στόχους, τις ανάγκες κ.τ.λ. Η διαδικασία αυτή, εκτός από την ενίσχυση της απόκτησης γνώσεων για ένα προορισμό, βελτιώνει επίσης α) την ικανότητα των επισκεπτών να ανακτήσουν πληροφορίες, β) τις μεθόδους αξιολόγησής τους και γ) την προσέγγισή τους στη

μάθηση γενικότερα. Από αυτή την άποψη οι τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορικής μπορούν να προσφέρουν απεριόριστες δυνατότητες εύρεσης νέων και ανεξερεύνητων δεσμών παρέχοντας μια παγκόσμια προοπτική των τοποθεσιών πολιτιστικής κληρονομιάς που μπορούν να θεωρηθούν και μελετηθούν όχι μεμονωμένα και αποσπασματικά αλλά ως τμήμα μιας διεθνούς κοινότητας που συνδέεται με παράγοντες διαφορετικής μεν φύσης, π.χ. κοινωνικοοικονομικούς, ιστορικούς, γεωγραφικούς, πολιτιστικούς, αλλά αλληλένδετους.

5.3 Μαθησιακή διαδικασία και βιώσιμη ανάπτυξη

Η βιώσιμη ανάπτυξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην απόκτηση γνώσεων αναφορικά με τις αξίες και τους θεσμούς της. Ο τέταρτος στόχος του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στη διασφάλιση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και της προώθησης ίσων ευκαιριών για τη διά βίου μάθησης προς όλους. Η σπουδαιότητα της μάθησης στη βιώσιμη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς διαφαίνεται και μέσα από τους Θεματικούς Δείκτες της UNESCO για τον Πολιτισμό, οι οποίοι σχεδιάστηκαν το 2019 ως Παράρτημα στην Ατζέντα 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Εικόνα 8). Οι δείκτες αυτοί είναι χωρισμένοι σε 4 κατηγορίες: α) περιβάλλον και ανθεκτικότητα, β) ευημερία και βιοπορισμός, γ) γνώση και δεξιότητες, και δ) ένταξη και συμμετοχή. Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται ξεκάθαρα στη συμβολή του πολιτισμού στην ενίσχυση της μάθησης και της δημιουργίας γνώσεων και ικανοτήτων, εστιάζοντας, μεταξύ άλλων, στη μετάδοση των τοπικών πολιτιστικών αξιών, στην προώθηση της ενδυνάμωσης μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία, στην ενίσχυση της πολιτισμικής πολυμορφίας και στην κατανόηση της βιωσιμότητας μέσα από την ενίσχυση των πολιτισμικών αξιών (UNESCO 2019), αποσυνδέοντας τη βιώσιμη διαχείριση από την υποχρεωτική διατήρηση της φυσικής υπόστασης της κληρονομιάς (Kirkegaard 2020).

Εικόνα 7: Οι θεματικοί δείκτες για τον πολιτισμό στην Agenda 2030 (Unesco 2019).

Οι κοινωνικές προεκτάσεις αυτής της κατανόησης και η ενεργή εμπλοκή των τοπικών κοινοτήτων στην πολιτιστική διαχείριση συχνά παραβλέπονται από τους λήπτες αποφάσεων σε επίπεδο διαχείρισης και δεν συμπεριλαμβάνονται στους στρατηγικούς τους στόχους. Στην ίδια κατεύθυνση η UNESCO έχει συστήσει το Παγκόσμιο Δίκτυο Πόλεων που Μαθαίνουν «UNESCO Global Network of Learning Cities», το οποίο είναι προσανατολισμένο στην ανταλλαγή τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών μεταξύ των πόλεων που συμμετέχουν. Το Δίκτυο αναδεικνύει τη μαθησιακή διαδικασία ως πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη υποστηρίζοντας πλήρως την επίτευξη των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και ειδικά τους Στόχους 4 και 11, υποστηρίζοντας τη δια βίου μάθηση, τον διαπολιτισμικό διάλογο και την ισότιμη ευκαιρία για μάθηση εντός του δικτύου της. Η πρωτοβουλία αυτή, επικεντρώνει τη χρήση της εκπαίδευσης για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, στην συνεργασία που οδηγεί στη δημιουργία βελτιωμένων κοινοτήτων μέσα από την ανάπτυξη της εκπαίδευσης και άλλων υπηρεσιών στις αστικές περιοχές (Nemeth 2020).

Η βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από την εκπαίδευση προϋποθέτει το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την επικύρωση των εργαλείων αξιολόγησης των ικανοτήτων βιωσιμότητας ως μέσου συμβολής στην παρακολούθηση των πρωτοβουλιών στον τομέα (Gebrian et al 2020). Στην κατεύθυνση αυτή οι Giangrande και άλλοι (Giangrande et al. 2019) σχεδίασαν ένα πλαίσιο ανάπτυξης ικανοτήτων το οποίο αναγνωρίζει την προσδοκία για διαφορετικά αποτελέσματα κατά τη μαθησιακή διαδικασία και τονίζει τη σημασία της ενδοπροσωπικής συμμετοχής στην ικανοποίηση των στόχων της Agenda 2030 και ειδικά για τον υποστόχο 4.7 ο οποίος αναφέρεται μεταξύ άλλων στη διασφάλιση της γνώσης και την καλλιέργεια δεξιοτήτων για την παραγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και στην αναγνώριση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει μια μεθοδολογία αξιολόγησης που στηρίζεται στην ενεργή μάθηση με την εφαρμογή πολλαπλών πληροφοριών. Σε αυτό εφαρμόστηκε η διαδικασία ποιοτικής προσέγγισης η οποία συνίσταται σε επαναλαμβανόμενες διεργασίες διαλεκτικής ανάλυσης, εμπνευσμένη από την Τεχνική των Δελφών, σε 5 στάδια: στόχοι της έρευνας, ανταλλαγή βιβλιογραφικών

αναφορών και πρακτικών συνεισφορών, ανάπτυξη και βελτίωση του πλαισίου, δοκιμή του πλαισίου με εξωτερικούς συμμετέχοντες και τέλος πρακτική εφαρμογή και περιγραφή των διαδικασιών. Καθώς η εκπαίδευση θεωρείται κατά γενική αποδοχή ότι πρέπει να προωθεί την ανάπτυξη ικανοτήτων στην καθημερινή ζωή (Napal et al 2020), η δημιουργία του ανωτέρω πλαισίου επεδίωξε στην ανάπτυξη μιας διαδικασίας αξιολόγησης με δύο βασικά ερωτήματα: Ποιες είναι οι ικανότητες που πρέπει να επιτύχει η εκπαίδευση, για την επίτευξη του υποστόχου 4.7 και πως ενεργοποιούνται αυτές οι ικανότητες, ώστε να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος; Το πλαίσιο αυτό λόγω του περιορισμού του στη χρήση, δεν μπορεί να παράξει συνολικές απαντήσεις για τα ερωτήματα αυτά, δίνει παρόλα αυτά μία νέα διάσταση για το πως μπορούν να χρησιμοποιηθούν ποιοτικά χαρακτηριστικά στην αξιολόγηση των διαδικασιών που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση στη βιώσιμη ανάπτυξη, διαφορετικές από τις συνήθης μεθόδους αξιολόγησης που στηρίζονται σε ποσοτικούς δείκτες.

5.4 Συμπεράσματα για τη βιώσιμη διαχείριση μνημείων μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη ενός μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς αποτελεί έναν δύσκολο στόχο για την παγκόσμια κοινότητα, στον οποίο η μαθησιακή διαδικασία και η εκπαίδευση διαδραματίζουν θεμελιώδη ρόλο. Τα ζητήματα που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι πολυδιάστατα και επιτάσσουν την εφαρμογή αντιστοίχως πολύπλοκων διατομεακών και διεπιστημονικών προσεγγίσεων μάθησης και αντικατοπτρίζουν τη διασυνδεδεμένη φύση της βιώσιμης ανάπτυξης (Bramwell-Lalor 2019). Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά αναφέρει χαρακτηριστικά την ανάγκη για «εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα πληροφόρησης για την ενίσχυση της εκτίμησης και του σεβασμού» (UNESCO 1972) για τους τόπους πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Ειδικότερα καταλήγουμε ότι στο σύγχρονο πλαίσιο αντίληψης της βιώσιμης ανάπτυξης, η εκπαίδευση θεωρείται κύριος στόχος και μάλιστα όχι ως ένα σύνολο γνώσεων που αποκτάται τυπικά αλλά ως μια διαδικασία που πραγματοποιείται σε επίσημα, τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα και ο οποίος

ενσωματώνει την πολιτική, τη θεσμική διακυβέρνηση, την κατάρτιση, την απόκτηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση. Διάφοροι τομείς εκπαίδευσης, όπως η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η παγκόσμια εκπαίδευση, η οικονομική εκπαίδευση, η εκπαίδευση για την ανάπτυξη, η πολυπολιτισμική εκπαίδευση, η εκπαίδευση για τη συντήρηση, η υπαίθρια εκπαίδευση, η εκπαίδευση για την παγκόσμια αλλαγή, μεταξύ άλλων, συμπληρώνονται από την εκπαίδευση στη βιωσιμότητα (Leal Filho et al 2019). Στην κατεύθυνση αυτή, η επίτευξη του Στόχου 4 του ΟΗΕ για την Βιώσιμη Ανάπτυξη, είναι μεγάλης σημασίας, ειδικά μέσα από την προώθηση των κατάλληλων παραγόντων και εργαλείων που θα προάγουν την ενεργή οικοδόμηση της γνώσης και την συνειδητή αντίληψη των αλλαγών που προκαλούνται (Catarci 2021).

6. Κεφάλαιο 6: Εφαρμόζοντας σύγχρονες τεχνολογικές διαδικασίες στην πολιτιστική διαχείριση

Σήμερα, η χρήση και εφαρμογή νέων τεχνολογιών είναι κρίσιμης σημασίας για την αποτελεσματική διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς (Petric et al 2020). Η τεχνολογία έχει μεταβάλλει την αντίληψη του κόσμου για τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν και συνδέονται μεταξύ τους και αποτελεί έναν δυναμικό παράγοντα επιρροής των παγκόσμιων πολιτισμικών αξιών (Salehan, Kim and Lee 2018). Οι τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορικής έχουν αναπτυχθεί με ταχείς ρυθμούς, ενισχύοντας την κατανόηση του παρελθόντος και την απόδοσή του στις μέρες μας περιλαμβάνοντας και το σύνολο των σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων, τους διάφορους τομείς της γνώσης, καθώς και τη συνεκτικότητα των σχέσεων που συνδέουν την τεχνολογία με την κοινωνία και το άτομο, οι οποίες προσδιορίζουν τις διάφορες πολιτιστικές αλλαγές (Combi 2016). Η πρόοδος στον τομέα της μηχανικής, σε συνδυασμό με τη διαθεσιμότητα νέων πηγών δεδομένων και πληροφορίας, δημιουργεί προϋποθέσεις καινοτομίας στους τομείς της ψηφιακής επιμέλειας και απεικόνισης πολιτισμικού περιεχομένου (Jboor et al. 2019). Η σύγχρονη τεχνολογική πρόοδος και εξέλιξη, με τις υφιστάμενες αλλά και μελλοντικές εφαρμογές της, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικά επίπεδα της πολιτιστικής διαχείρισης, ειδικά δε εφόσον η χρηστικότητα της τεχνολογίας την καθιστά χρήσιμη και πιο διαδεδομένη (Bujeha 2020). Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στην πολιτιστική διαχείριση αφορούν τον τομέα της προστασίας και αποκατάστασης μνημείων (Lakhani et al. 2018· Boehlen and Sample 2020· Alboul et al. 2019), τη διαχείριση επισκεπτών (Bakiewicz et al. 2017· Edwards 2013· Enseñat-Soberanis, Frausto-Martínez and Gándara-Vázquez 2019· Hughes and Moscardo 2019), τη συλλογή δεδομένων για την ενίσχυση της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων στη διαχείριση (Colecchia 2019· Higgins-Desbiolles 2018), τη διαμόρφωση «έξυπνων πόλεων» που έχουν ενσωματώσει τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στις πολιτικές τους με εργαλεία έξυπνης διαχείρισης (Margarita Angelidou et al. 2018) καθώς και τη βελτίωση της σχέσης των χρηστών με την πολιτιστική κληρονομιά (Micheli 2020). Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλος της τεχνολογίας σε σχέση με τον χρήστη, τα διαθέσιμα εργαλεία και δεδομένα

(big data), τον τρόπο που αυτά μπορούν να επηρεάσουν τις διαδικασίες διαχείρισης των μνημείων, είτε σε επίπεδο τουριστικής προβολής και ανάπτυξης, είτε για τη συλλογή και αξιοποίηση της πολιτιστικής πληροφορίας, είτε για την προστασία και συντήρηση των μνημείων με την εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών παρακολούθησης.

6.1 Προσαρμοστικά πληροφοριακά συστήματα για την κάλυψη των αναγκών του χρήστη: από το θεωρητικό υπόβαθρο στις εφαρμογές

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να υλοποιηθεί σήμερα από εξελιγμένα πολυαισθητηριακά πληροφοριακά συστήματα που επεξεργάζονται και διαχειρίζονται πλούσια και ποικιλόμορφη πληροφορία εξαχθείσα από ετερογενείς πηγές δεδομένων, όπως «μεγάλα δεδομένα», δίκτυα αισθητήρων, κοινωνικά δίκτυα, ψηφιακές βιβλιοθήκες, συλλογές πολυμέσων, υπηρεσίες δεδομένων του διαδικτύου κ.ο.κ. και μέσα από εξελιγμένες εφαρμογές που ενισχύουν την εμπειρία του χρήστη (Amato et al. 2017). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα διαδραστικά συστήματα «υψηλής τεχνολογίας», που λειτουργούν για την εξυπηρέτηση επισκεπτών σε μουσεία, εκθέσεις, αρχαιολογικούς και άλλους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, και τα οποία αξιοποιούν εφαρμογές κινητών συσκευών, ηχητικούς οδηγούς, συστήματα εικονικής και επαυξημένης πραγματικότητας, εικονικούς και τρισδιάστατους κόσμους και διαφόρων μορφών διαδραστικές εγκαταστάσεις, χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση αυτής της εμπειρίας (Koutsabasis 2017). Σε μεγαλύτερη κλίμακα οι έξυπνες πόλεις αξιοποιούν τις τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορικής, συγχωνεύοντάς τες με τις παραδοσιακές υποδομές μιας πόλης προκειμένου για το συντονισμό της διαχείρισης με χρήση ψηφιακής τεχνολογίας (Ahad et al 2020).

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται αναφορικά με τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αξιοποίηση της εμπειρίας του χρήστη. Σύμφωνα με τον Guo (2012), υπάρχουν τα εξής τέσσερα στοιχεία που αποτυπώνουν την εμπειρία του χρήστη: η αξία, η χρηστικότητα, η προσαρμοστικότητα και η ελκυστικότητα. Η τελευταία έχει μεγάλη σημασία, καθώς σχετίζεται με τη συναισθηματική προσέγγιση του χρήστη και την απόλαυση που αυτός αποκομίζει, όταν βιώνει μια εμπειρία (Guo 2012) (Εικόνα 7).

Τα τέσσερα στοιχεία της εμπειρίας του χρήστη	
Αξία Είναι χρήσιμο;	**Χρηστικότητα** Είναι εύκολο στη χρήση;
Προσαρμοστικότητα Είναι εύκολο στη χρήση;	**Ελκυστικότητα** Είναι διασκεδαστικό και ευχάριστο;

Εικόνα 8: Τα τέσσερα χαρακτηριστικά της εμπειρίας του χρήστη σύμφωνα με τον Guo, 2012.

Η εμπειρία του χρήστη επηρεάζεται επίσης από το πολιτιστικό υπόβαθρο και το προφίλ του κάθε χρήστη, μέσα από το οποίο δημιουργείται μια προσωποποιημένη αλληλεπίδραση και εξατομικευμένη πολιτιστική εμπειρία (Konstantakis et al 2020). Η αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων και διαφορετικού πολιτιστικού υπόβαθρου των χρηστών ορίζει την πολιτισμική εμπειρία του χρήστη (Cultural User Experience – CUX) ως *τη μοναδική παραγόμενη γνώση και εμπειρία από διαφορετικές πολιτιστικές ταυτότητες* (Konstantakis et al. 2017). Η αξιολόγηση της εμπειρίας του χρήστη καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική στους μουσειακούς χώρους (Portales et al, 2018), όπως στις περιπτώσεις των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς που διαθέτουν τα χαρακτηριστικά του ανοιχτού μουσείου (Σαλή Παπασαλή, 2006), καθώς οι χώροι αυτοί συνδέονται με την κοινωνική εμπειρία που μπορεί να αποκομίσει ο χρήστης μέσα από τη διάδραση με άλλους ανθρώπους και ταυτόχρονα αποτελεί μια εμπειρία με μουσειολογικό περιεχόμενο (Wong 2019).

Σε επίπεδο διαχείρισης προορισμού η εμπειρία του χρήστη ενισχύεται μέσα από τη διεύρυνση της πρόσβασης στην ιστορική και πολιτιστική πληροφόρηση, προσφέροντας σε όλους τους εμπλεκόμενους (επισκέπτες, διαχειριστές, παρόχους πολιτιστικής πληροφορίας) και μέσα από σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία έγκυρη, ελεγμένη και ποιοτική πληροφορία (du Cros 2019). Οι Di Pietro, Guglielmetti Mugion, Arcese και Mattia (Mattia et al. 2017) παρουσίασαν το 2017 μια διττή ταξινόμηση των μακροκατανομών τεχνολογίας που μπορούν να παρατηρηθούν στον πολιτιστικό τουρισμό: διαδικτυακές τεχνολογίες που εστιάζουν στη χρήση ιστοσελίδων και σε

εφαρμογές για κινητά, καθώς και τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται επιτόπια, όπως ξεναγικές συσκευές που βελτιώνουν την επίσκεψη και την εμπειρία (π.χ. ηχητικοί ξεναγοί, εντοπιστές GPS και εφαρμογές για κινητά). Μέσω των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας πρόσθετες πληροφορίες μπορούν να κοινοποιηθούν στους επισκέπτες δημιουργώντας ένα σημείο εστίασης της εμπειρίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (Di Pietro, Guglielmetti Mugion and Renzi 2018). Ταυτόχρονα, οι προσδοκίες των επισκεπτών εξελίσσονται συνεχώς, καθώς οι νέες μορφές τεχνολογίας μεσολαβούν σε όλο και πιο εξατομικευμένες αλληλεπιδράσεις προκαλώντας έναν περίπλοκο σχεδιασμό εμπειριών ταξιδιού, ο οποίος υποστηρίζει την ετερογένεια των επισκεπτών (Al Subhi and Bell 2019). Η αξιοποίηση καινοτόμου τεχνολογίας αιχμής μπορεί να καταστήσει τον τρόπο μετάδοσης της πληροφορίας προσφιλή και αισθητικά ευπαρουσίαστο, επιτρέποντας στον επισκέπτη να λαμβάνει διαδραστικά αξιόπιστη και ελεγμένη διαμεσική πληροφορία και ταυτόχρονα με τη χρήση ειδικού εξοπλισμού να βιώνει συναισθήματα εμβύθισης, δημιουργώντας μια εμπειρία προσαρμοσμένη στα ενδιαφέροντά του. Τα ίδια τεχνολογικά εργαλεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διαχείριση των επισκεπτών και σε προέκταση του προορισμού. Αυτό επιτυγχάνεται υλοποιώντας δυναμικές επιλογές περιήγησης, βαθμωτή παροχή προσαρμοσμένου περιεχομένου, παιχνιδικές εμπειρίες, δράσεις ανακαλυπτικής μάθησης, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο οι οποίες, πέρα από την προσαρμοστική τους διάσταση στα ενδιαφέροντά του επισκέπτη, μπορούν να υλοποιήσουν στρατηγικές διαμοιρασμού του πλήθους σε εναλλακτικές τοποθεσίες, επιτυγχάνοντας τη μείωση της ανθρωπογενούς επιβάρυνσης, και την προσαρμογή της τουριστικής εισροής στη φέρουσα ικανότητα του μνημείου. Ένα παράδειγμα αυτών των δυνατοτήτων αποτελεί η ανάπτυξη από την ερευνητική ομάδα του Εργαστηρίου Διαδραστικών Τεχνών του Ιονίου Πανεπιστημίου, του έργου «Ψηφιακός Οδηγός Περιήγησης στην Παλιά Πόλη

της Κέρκυρας, με χρήση επαυξημένης πραγματικότητας και ολογραμμάτων»[15] το οποίο δημιούργησε την εφαρμογή Hologrammatic Corfu. Ο σχεδιασμός και υλοποίηση του εν λόγω έργου παρέχει πολλές από τις ανωτέρω δυνατότητες αξιοποίησης των τεχνολογικών εργαλείων για βιώσιμη διαχείριση. Υποστηρίζει τη δυναμική περιήγηση διαφορετικών τύπων επισκέπτη καθώς κι ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων: από θεματικές διαδρομές μεταξύ των σημείων ενδιαφέροντος έως τη δημιουργία δυναμικής προσαρμογής της επίσκεψης ανάλογα με τις δυνατότητες προσβασιμότητας του χρήστη, τα ενδιαφέροντα του, τις καιρικές ή άλλες συνθήκες που επικρατούν και την οπτικοποίηση αφανών περιοχών των σημείων ενδιαφέροντος (π.χ. οροφές), προσφέροντας ολοκληρωμένη γνωριμία με το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Το ανωτέρω έργο παρέχει ανοικτά τα δεδομένα επισκεψιμότητας που συλλέγονται ανώνυμα από τους χρήστες ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν άμεσα από τον φορέα διαχείρισης ή από επιχειρήσεις οι οποίες επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία που συγκεντρώνονται σχετικά με τις συνήθειες των επισκεπτών. Προσφέρει επίσης πρόσβαση σε τεκμηριωμένο περιεχόμενο το οποίο ακόμη και αν κάποιος βρίσκεται δίπλα στο μνημείο δεν μπορεί να το βιώσει λόγω της θέσης του ή της αδυναμίας πρόσβασης, όπως φαίνεται παρακάτω παραδείγματα (Εικόνες 9, 10).

[15] Το έργο "Holograms", με ελληνικό τίτλο «Ψηφιακός Οδηγός Περιήγησης με Χρήση Επαυξημένης Πραγματικότητας και Ολογραμμάτων, συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ 2014-2020» και υλοποιείται από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο -Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας, σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κέρκυρας.

Εικόνα 9: Το μνημείο Μαϊτλαντ στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας σε τρισδιάστατη απεικόνιση (Λεωνίδας Κούφαλης, 2020)

Εικόνα 10: Η οροφή του μνημείου Μαϊτλαντ στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας σε τρισδιάστατη απεικόνιση (Λεωνίδας Κούφαλης, 2020)

Η εμπειρία του χρήστη ενισχύεται περαιτέρω όταν αξιοποιούνται στις τεχνολογικές εφαρμογές τεχνικές παιγνιοποίησης (Suh et al, 2016), οι οποίες χρησιμοποιούνται ευρέως για να ενισχύσουν τη συμμετοχικότητα των επισκεπτών και των μόνιμων κατοίκων μιας περιοχής στην τοπική πολιτιστική κληρονομιά (Holloway-Attaway and Vipsjö 2020· Liarokapis and Debattista 2017· De Ascaniis et

al. 2018. Παιγνιοποίηση θεωρείται η χρήση των στοιχείων του παιχνιδιού[16] σε ένα περιβάλλον που δεν είναι παχνιδικό, όπως για παράδειγμα οι επιχειρηματικές δραστηριότητες, η εκπαίδευση ή ο τουρισμός (Deterding et al. 2011· Kaimara et al. 2019). Η παιγνιοποίηση μιας δραστηριότητας παρέχει κίνητρα και αυξάνει το ενδιαφέρον των ανθρώπων για συμμετοχή (Kaimara and Deliyannis 2018) χωρίς να συγχέεται με το παιχνίδι και τους μηχανισμούς του[17]. Στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης η παιγνιοποίηση μπορεί να συνδέεται με τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την γνωριμία κι επαφή με ένα μνημείο ή τοποθεσία πολιτιστικής κληρονομιάς ενισχύοντας την ικανοποίηση των χρηστών και προσφέροντας εύκολη και διασκεδαστική πρόσβαση σε νέες εξατομικευμένες υπηρεσίες (Bugeja et al 2020; Bonacini et al 2021). Πληθώρα παιχνιδικών εφαρμογών έχουν σχεδιασθεί, οι οποίες δομούν τη μηχανική τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παρακινούν τους χρήστες να καλλιεργήσουν προσωποποιημένες εμπειρίες, εμβαθύνοντας την επαφή τους με ένα μνημείο και ενισχύοντας την άτυπη ανακαλυπτική διαδικασία και την ενεργοποίηση της ιστορικής ανασκόπησης στην εμπειρία του χρήστη (Jones et al 2019). Ταυτόχρονα η παιγνιοποίηση της επικοινωνίας των χρηστών με ένα μνημείο ή έναν πολιτιστικό χώρο ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση με άλλους χρήστες (Negruşa et al. 2015) και την συμμετοχική διαδικασία μάθησης (Nofal et al 2020).

Πολλές παιχνιδικές εφαρμογές χρησιμοποιούν εμβυθιστικές τεχνολογίες (Immersive Technologies) για την ενίσχυση της εμπειρίας του χρήστη οι οποίες περιλαμβάνουν φυσικούς και εικονικούς κόσμους, όπως η εικονική πραγματικότητα (Virtual Reality), η επαυξημένη πραγματικότητα (Augmented Reality) και η μικτή πραγματικότητα (Mixed Reality). Η εικονική πραγματικότητα είναι τεχνολογία υπολογιστών που χρησιμοποιεί ρεαλιστικές εικόνες, ήχους και άλλες αισθητηριακές

[16] Σύμφωνα με τον Prensky (2001), τα παιχνίδια έξι βασικά δομικά στοιχεία: 1) κανόνες, 2) στόχους, 3) αποτελέσματα & ανατροφοδότηση, 4) σύγκρουση/ανταγωνισμό/πρόκληση, 5) αλληλεπίδραση και (6) εκπροσώπηση ή ιστορία.

[17] Οι μηχανισμοί του παιχνιδιού αναφέρονται στα επιτεύγματα, στην επιβράβευση, στις μεταβαλλόμενες ανταμοιβές, στα εικονικά αντικείμενα, στα αντικίνητρα, στις ενημερωμένες πληροφορίες κ.τ.λ. (Fabricatore 2007)

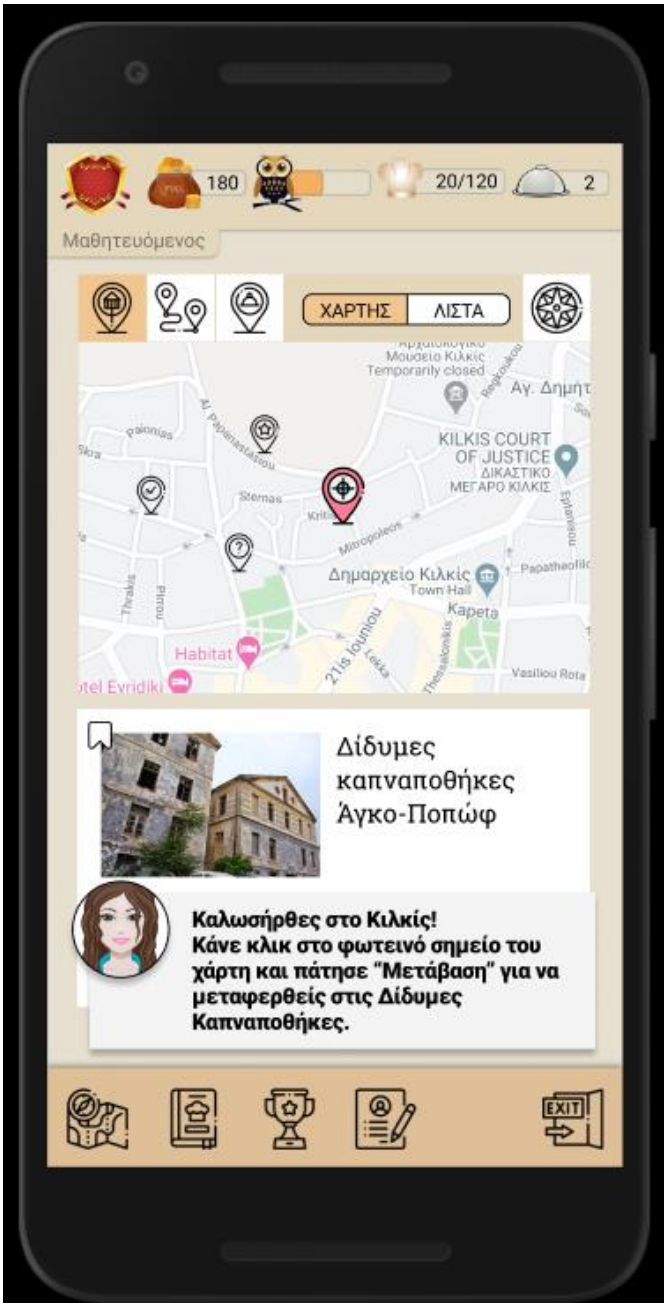
εμπειρίες, προκειμένου να μιμηθεί ένα πραγματικό περιβάλλον και να προσομοιώσει τη φυσική παρουσία του χρήστη (Kersten et al. 2018) χωρίς την πραγματική επαφή με το φυσικό περιβάλλον. Ο όρος «επαυξημένη πραγματικότητα» αναφέρεται στην αντίληψη την αλληλεπίδραση του ανθρώπου στον πραγματικό κόσμο με την προβολή εικονικών αντικειμένων σε πραγματικό χρόνο και σε αντιστοίχιση μαζί του (R. Azuma et al. 2001· R. T. Azuma 1997 · Kidd et al 2016). Η «μικτή πραγματικότητα» συνδυάζει στοιχεία του πραγματικού και του εικονικού περιβάλλοντος σε διάφορες αναλογίες (Milgram et al 1995). Τυπικά παραδείγματα χρήσης τέτοιων τεχνολογιών μπορεί κανείς να συναντήσει σε διάφορους πολιτιστικούς χώρους, στους οποίες οι επισκέπτες βιώνουν μια διαδικασία άτυπης μάθησης με τη χρήση αυτών των τεχνολογιών χωρίς αυτό να τους είναι εξ αρχής αντιληπτό (Deliyannis and Papadopoulou 2017· Deliyannis and Papaioannou 2014, 2015· Poulimenou et al. 2018· Poulimenou, Kaimara and Deliyannis 2018). Τέτοιου είδους εφαρμογές έχουν μεγάλη απήχηση σε περιπτώσεις μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Papathanasiou-Zuhrt et al 2017; Tan et al 2017). Οι τεχνολογίες αυτές χρησιμοποιούν συχνά την έννοια του «διαμεσικού» η οποία αναφέρεται σε ένα σύνολο αφηγηματικών και μη αφηγηματικών στοιχείων που ρέουν συστηματικά σε πολλαπλές πλατφόρμες (Herr-Stephenson et al. 2013· Jenkins et al. 2009). Η αφήγηση μιας ιστορίας για ένα συγκεκριμένο θέμα μπορεί να διεξαχθεί συνδυάζοντας διαφορετικούς τύπους μέσων, όπως εικόνες, κείμενο, ήχο, βίντεο και μουσική (Robin and McNeil 2012). Αυτή η διαδικασία διατυπώνει την έννοια της διαμεσικής αφήγησης (Transmedia Storytelling). Η διαμεσική αφήγηση δεσμεύει τους χρήστες μέσω της προσωπικής συναισθηματικής συμμετοχής με βάση το μνημονικό σύστημα του εγκεφάλου, που σημαίνει ότι οι χρήστες θυμούνται τις πληροφορίες πιο εύκολα, όταν παρουσιάζονται με τη μορφή μιας ιστορίας (Raybourn 2012).

Ένας ακόμα όρος που χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία είναι εκείνος του «πολυτροπικού» (Cross-media). Αν και οι δύο όροι χρησιμοποιούνται με παρόμοιο τρόπο, η πραγματική διαφορά τους έγκειται στην προσέγγιση των μέσων αφήγησης. Στην πολυτροπική αφήγηση οι πληροφορίες παρουσιάζονται σε πολλές μορφές, ενώ η διαμεσική αφήγηση επιτρέπει στον χρήστη να επεκτείνει, ή ακόμη και να αλλάξει, το περιεχόμενο της αφήγησης (Fiorelli 2013). Αυτή η λειτουργία μπορεί να

αξιοποιηθεί με τη χρήση τεχνολογίας αιχμής και έξυπνων συσκευών μετατρέποντας τους χρήστες σε δημιουργούς περιεχομένου και ενεργούς κατασκευαστές των γνώσεών τους, και σε "prosumers", που είναι ταυτόχρονα παραγωγοί και καταναλωτές (Kaimara, Poulimenou and Deliyannis 2020).

Τα παραπάνω στοιχεία συγκεντρώνονται στην παιχνιδική εφαρμογή εξερεύνησης και γευσιγνωσίας με το ακρωνύμιο "Brenda", η οποία υλοποιείται από την ερευνητική ομάδα του εργαστηρίου Διαδραστικών Τεχνών του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο του συγχρηματοδοτούμενου έργου με τίτλο "BREDA: Digital Gastronomy Tours"[18]. Τα χαρακτηριστικά της εφαρμογής περιλαμβάνουν: ιστορική πληροφορία, ενημέρωση και ξενάγηση, παιγνιοποίηση, εκπαιδευτικά παιχνίδια, επαυξημένες εξερευνητικές δραστηριότητες και στοιχεία ανακαλυπτικής μάθησης, γαστρονομία και σύνδεση με το πολιτιστικό απόθεμα της περιοχής εφαρμογής καθώς και συμμετοχή των τοπικών επιχειρήσεων (Εικόνα 11).

[18] Το έργο "BREDA: Digital Gastronomy Tours" συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα-Επιχειρηματικότητα-Καινοτομία, ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020», με Συντονιστή Φορέα το Επιμελητήριο Κιλκίς.

Εικόνα 11: Εικόνα από την παιχνιδική εφαρμογή Brenda σχεδιασμένη στην πλατφόρμα figma (Αγγελική Βαξάλη, 2020)

Μέσα από τα ανωτέρω παραδείγματα παρουσιάζονται ενδεικτικές τεχνολογικές εφαρμογές που έχουν αναπτυχθεί στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης. Ο ανοικτός σχεδιασμός τους αναφορικά με την επανάχρηση των δεδομένων που συγκεντρώνουν επιτρέπει την περαιτέρω αξιοποίηση τους σε επίπεδο διαχείρισης. Υπό αυτό το πρίσμα το επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζει τη σημασία των μεγάλων δεδομένων (big data) καθώς όπως δείχνει η ανασκόπηση της διεθνούς

βιβλιογραφίας ο εν λόγω τομέας παρέχει νέες και σημαντικές τεχνολογικές δυνατότητες.

6.2 «Μεγάλα δεδομένα» και διαχείριση πληροφορίας

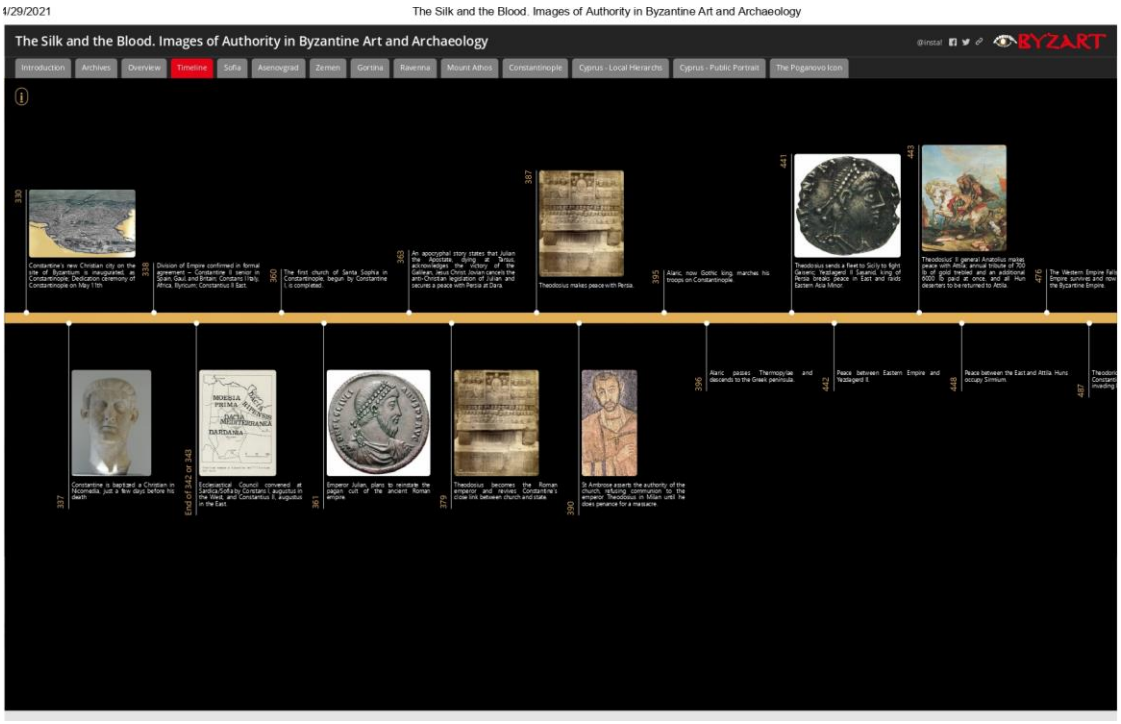
Κατά την τελευταία δεκαετία, οι τεχνολογίες του «διαδικτύου των πραγμάτων» (Internet of Things) και η μαζική χρήση κινητών συσκευών επικοινωνίας συνέβαλαν στη δημιουργία μιας τεράστιας ροής δεδομένων, η χρήση των οποίων και η ερμηνεία τους επιτρέπουν μέσα από μεθοδολογίες ανάλυσης και οπτικοποίησης, τη δημιουργία κρίσιμων γνώσεων στους εμπλεκόμενους φορείς στην πολιτιστική διαχείριση (Picciali et al. 2020). Στις σύγχρονες αυτές τεχνολογίες εντάσσονται τα «μεγάλα δεδομένα» (Big Data) τα οποία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ψηφιοποίηση και επανάχρηση των πολιτισμικών πόρων (Zhao et al. 2020). Τα «μεγάλα δεδομένα» (Big Data) αποτελούν μεγάλη καινοτομία στη διαχείριση και επεξεργασία της πληροφορίας καθώς και καθοριστικό παράγοντα για την πολιτιστική κληρονομιά, με τη διαμόρφωση νέων μεθόδων ψηφιοποίησης και τυποποίησης πληροφοριακών στοιχείων, στην κατεύθυνση της δημιουργίας κοινωνικής και οικονομικής αξίας (X. Su et al. 2019). Τα «μεγάλα δεδομένα» διαθέτουν τεράστιο όγκο και ταχύτητα παραγωγής, δημιουργούνται ανάλογα με την αλληλεπίδραση των χρηστών με τις μηχανές αναζήτησης, τις ιστοσελίδες και καθορίζονται από τις αντιδράσεις των χρηστών στα αποτελέσματα αναζήτησης και από το περιεχόμενο που λαμβάνουν εκείνοι (Drivas et al. 2020) ενώ σημαντική είναι και η καταγραφή της συμπεριφοράς του χρήστη μέσω των αισθητηρίων των συσκευών που χρησιμοποιεί (Ahsan et al 2020; Poongodi et al 2020). Παράλληλα διευκολύνουν την ενσωμάτωση του παραδοσιακού πολιτισμού στα σύγχρονα πρότυπα ζωής (Gu 2020) και μέσα από τις σύγχρονες τεχνικές τηλεπισκόπησης ενισχύουν τη δυνατότητα παρακολούθησης των παγκόσμιων πολιτιστικών οικοσυστημάτων και μια μεγάλη ποικιλία ανθρώπινων δραστηριοτήτων σχετικές με τις μεταφορές, τον τουρισμό, τις συγκρούσεις, κ.α., όπως αυτές εξελίσσονται σε πραγματικό χρόνο (Levin et al 2019). Η χρήση των «μεγάλων δεδομένων» στην πολιτιστική διαχείριση μπορεί να προσφέρει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση των κινδύνων και των απειλών των μνημείων (Xia 2020; Agapiou 2016). Παρά το γεγονός

ότι η Διεθνής Ένωση Προστασίας της Φύσης διενεργεί τακτικές αξιολογήσεις για την κατάσταση διατήρησης όλων των φυσικών και μικτών Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO (Osipova et al. 2017), τα «μεγάλα δεδομένα» μπορούν να παρέχουν ειδοποιήσεις σχεδόν σε πραγματικό χρόνο (Levin et al. 2019) δημιουργώντας αμεσότητα στον εντοπισμό του προβλήματος και στην αντιμετώπισή του.

Τα «μεγάλα δεδομένα» χρησιμοποιούνται ευρέως και σε εφαρμογές για τη διαχείριση τουριστικών προορισμών, διενεργώντας σημασιολογικές αναζητήσεις και παρεμβάσεις, ώστε μέσα από την αξιοποίηση τεχνικών τεχνητής νοημοσύνης να προτείνονται επισκέψιμα σημεία βάσει των συμπερασμάτων της αναζήτησης που έχει προηγηθεί (X. Su et al. 2019). Η χρήση των «μεγάλων δεδομένων» παρέχει στους διαχειριστές και εμπλεκόμενους φορείς μια ολοκληρωμένη εικόνα σε σχέση με τη διάδοση και τη διασπορά της πληροφορίας, ενώ ταυτόχρονα οι τουριστικές βιομηχανίες και οι οργανισμοί μπορούν να μάθουν πολλά για τις προτιμήσεις των πελατών τους λαμβάνοντας αποτελεσματικές και σωστές αποφάσεις σχετικά με την προβολή και την προώθηση ενός προορισμού (Shi et al. 2016). Η λειτουργία διαδικτυακών σελίδων κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της δυνατότητας χρήσης και αξιοποίησης των «μεγάλων δεδομένων» στην τουριστική βιομηχανία. Σήμερα οι επισκέπτες μοιράζονται τις εμπειρίες τους (εικόνες, βίντεο, ιστορίες, κ.α.) σε ιστοσελίδες όπως το facebook, το twitter, το tik tok, το instagram, τουριστικά blogs, σελίδες κριτικών όπως το tripadvisor, κ.α. και το ψηφιακό αποτύπωμα που αφήνει ο διαμοιρασμός αυτού του όγκου της πληροφορίας παρέχει πολύτιμη γνώση για την τουριστική διαχείριση. Αντίστοιχα η χρήση κατάλληλα διαμορφωμένων εργαλείων ψηφιακής περιήγησης, ευνοεί τη συλλογή μαζικής πληροφορίας σχετικά με την επισκεψιμότητα μιας τοποθεσίας, τις καιρικές και άλλες συνθήκες που επικρατούσαν τη στιγμή της επίσκεψης, τις προτιμήσεις των επισκεπτών αλλά και στοιχεία για την πραγματική κατάσταση της τοποθεσίας, μέσω της πολυμεσικής τεκμηρίωσης από τους ίδιους τους επισκέπτες ή με τη σύνδεση των στοιχείων αυτών από εξωτερικές πηγές σε επίπεδο μεταδεδομένων. Με τον τρόπο αυτό οι διαχειριστές ενός προορισμού μπορούν να αντλούν στατιστικά στοιχεία καθώς και να εξελίσσουν την πολιτική τους σύμφωνα με τις πληροφορίες που

επεξεργάζονται ώστε να προτείνουν ή και να αποθαρρύνουν την επίσκεψη σε ένα σημείο αναφοράς.

Σε παγκόσμιο επίπεδο η ετερόκλητη φύση και το μεγάλο εύρος των δεδομένων που παράγονται, αποτελούν ερευνητική πρόκληση (Garau 2014) καθώς μπορούν να συνδυαστούν με προϋπάρχοντα στοιχεία που προσφέρει η ευρεία ψηφιοποίηση των αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς και τα μεταδεδομένα τα οποία είναι ήδη διαθέσιμα σε πολλές ψηφιακές βιβλιοθήκες και διαδικτυακούς καταλόγους (Freire et al 2019). Διάφορες βάσεις δεδομένων και πλατφόρμες χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση της ψηφιοποίησης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (Hagedorn-Saupe et al 2018) προωθώντας τη γνώση και δημιουργώντας μια αίσθηση κοινής κληρονομιάς. Μία από τις σημαντικότερες και μεγάλης κλίμακας βάσεις δεδομένων σε αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Europeana, η οποία συγκεντρώνει μεταδεδομένα από πολλά ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, δημιουργώντας τεράστιο αριθμό ψηφιοποιημένου υλικού στο διαδίκτυο και προωθώντας την ιδέα της κοινής κληρονομιάς στους ευρωπαίους πολίτες (Anagnostou et al 2020). Μεθοδολογίες ανάλογες με αυτές που χρησιμοποιεί η Europeana για τη συλλογή δεδομένων, μπορούν, με ελάχιστη προσαρμογή, να αξιοποιηθούν στη διαχείριση πολιτιστικής πληροφορίας, είτε παρουσιάζοντας την ψηφιακή κληρονομιάς με απλό και συμμετοχικό τρόπο για τους τελικούς χρήστες που επιθυμούν να δημιουργήσουν νέο περιεχόμενο (Giannakoulopoulos et al 2021) ή παρέχοντας τη βάση για περαιτέρω διερεύνηση και εφαρμογές παρουσίαση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το συγχρηματοδοτούμενο έργο με τίτλο "Byzart: Byzantine Art and Archaeology in Europeana", που υλοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Μπολόνια στην Ιταλία σε συνεργασία με λοιπούς ερευνητικούς φορείς, μεταξύ των οποίων το Εργαστήριο Διαδραστικών Τεχνών του Ιονίου Πανεπιστημίου, και το οποίο είχε σαν στόχο την ψηφιακή τεκμηρίωση πάνω από 75.000 στοιχείων αναφορικά με τη βυζαντινή τέχνη και αρχιτεκτονική, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα Θεματικό Κανάλι στη Europeana (Εικόνα 12).

Εικόνα 12: Ενδεικτικό χρονολόγιο (timeline) που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου BYZART για να συνδράμει την χρονολογική παρακολούθηση των ψηφιοποιημένων τεκμηρίων (Γιαννακουλόπουλος 2019).

Η ευρεία διάδοση της γνώσης που υποστηρίζεται με βάση την ψηφιοποίηση και διαθεσιμότητα της πολιτιστικής πληροφορίας μπορεί να συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και στη βιώσιμη ανάπτυξή τους (Eschenfelder et al 2018).

6.3 Διαχείριση μέσω παρακολούθησης, εντοπισμού μεταβολών και αντιμετώπιση κινδύνων

Η τεχνολογική πρόοδος κι εξέλιξη στην πολιτιστική διαχείριση χρησιμοποιείται επίσης για την προστασία ενός μνημείου, μέσα από διαδικασίες άμεσης αποκατάστασης και πρόληψης της υποβάθμισής του. Οι μέθοδοι και τα εργαλεία ψηφιακής αποτύπωσης σε συνδυασμό με τις τεχνολογίες ψηφιοποίησης της πολιτιστικής πληροφορίας, διασφαλίζουν την έννοια της αυθεντικότητας, η οποία βρίσκεται στη βάση των σύγχρονων θεωριών για την πολιτιστική κληρονομιά (Di Giuseppantonio et al. 2018· Domínguez-Quintero, González-Rodríguez and Paddison 2020· Holtorf 2018). Η αξιοποίηση εργαλείων ρεαλιστικής αποτύπωσης όπως για παράδειγμα τα ολογράμματα και η τρισδιάστατη απεικόνιση και η φωτογραμμετρία,

μπορούν να προσφέρουν μια πραγματική σύνδεση της σημερινής πολιτιστικής κληρονομιάς με το παρελθόν (Hu et al. 2020). Ενδεικτικό παράδειγμα τέτοιων εφαρμογών αποτελεί το μοντέλο που πρότειναν το 2018 οι Malagnino, Mangialardi, Zavarise και Corallo (Malagnino et al. 2018) για τη βελτιστοποίηση της αποκατάστασης ιστορικών κτηρίων («Μοντελοποίηση πληροφοριών ιστορικών κτηρίων», "Historic Building Information Modeling – HBIM"), το οποίο δημιουργεί παραμετροποιημένα αντικείμενα μέσα από την ανάλυση ιστορικών δεδομένων για την αναπαράσταση αρχιτεκτονικών στοιχείων. Στο εν λόγω μοντέλο τα εικονικά αρχιτεκτονικά στοιχεία περιέχουν πληροφορίες σχετικά με τις μεθόδους κατασκευής τους και τα υλικά που χρησιμοποιούνται ενώ μέσω μιας ημιαυτόματης μεθόδου και χρησιμοποιώντας μια πλατφόρμα για τη διαχείριση διαφορετικών εφαρμογών λογισμικού, παράγεται ένα τρισδιάστατο ιστορικό μοντέλο κτιρίου. Η χρήση αντίστοιχα παραμετροποιημένων μοντέλων επιτρέπει την απεικόνιση του πολιτιστικού αποθέματος διαχρονικά, εντοπίζοντας σημεία που ενδέχεται να χρήζουν αποκατάσταση και διατηρώντας ψηφιακό αρχείο όλων των φάσεων εξέλιξης ενός μνημείου, κάτι το οποίο αποτελεί στοιχείο προστιθέμενης αξίας του προγράμματος Hologrammatic Corfu όπως προαναφέρθηκε. Τα εργαλεία πολυπαραμετρικής απεικόνισης και μοντελοποίησης μπορούν να αξιοποιηθούν για την αναδημιουργία του παρελθόντος όπως υπήρχε αρχικά (Smith, Walford and Jimenez-Bescos 2018). Η τρισδιάστατη απεικόνιση συνδράμει επίσης στην παρακολούθηση των μνημείων από τις επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής, των φυσικών καταστροφών και των ανθρωπίνων παρεμβάσεων (Fieber et al 2017). Στην περίπτωση μιας καταστροφής, απαιτείται τεράστιος όγκος πόρων, σε σύντομο χρονικό διάστημα για τον εντοπισμό και την τεκμηρίωση της κατάστασης, ειδικά στις περιπτώσεις που ένα μνημείο βρίσκεται σε απομονωμένη ή δυσπρόσιτη περιοχή. Σε τέτοιες περιπτώσεις η προϋπάρχουσα υψηλής ποιότητας τεκμηρίωση του μνημείου, η δυνατότητα γρήγορης ανάκτησης δεομένων, ο γεωγραφικός πληθοπορισμός (geographical crowdfunding) και η ψηφιακή χαρτογράφηση μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη γρήγορη συλλογή πληροφορίας αναφορικά με τις κρατούσες ζημιές (Xiao et al 2018). Σήμερα οι διαδικασίες διαχείρισης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς χρησιμοποιούν μη επανδρωμένα αεροσκάφη (drones) για τη βελτίωση της συλλογής, καταγραφής και παρουσίασης δεδομένων. Η χρήση drones μπορεί να αξιοποιηθεί για

την άμεση μετάδοση πληροφορίας, σε πραγματικό χρόνο, διευκολύνοντας τη λήψη επιτόπιων αποφάσεων στο πεδίο (Kurpiel et al. 2018). Παράλληλα η συλλογή εναέριων εικόνων και βίντεο επιτρέπει την μακροσκοπική παρατήρηση των μνημείων, κάνοντας ορατά σημεία που δεν είναι εύκολα ή καθόλου προσβάσιμα (Unal et al 2020) κι εντοπίζοντας λεπτομέρειες που χρήζουν παρέμβασης. Το σύνολο της πληροφορίας που συλλέγεται με τη χρήση drones μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία δισδιάστατων (2D) και τρισδιάστατων (3D) αναπαραστάσεων ακόμα και για την επαύξηση ενός μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς και την μετάδοση πληροφορίας σε πραγματικό χρόνο επιτυγχάνοντας μία ολοκληρωμένη οπτική προσέγγιση.

Συμπερασματικά, η αποτύπωση των μνημείων με χρήση σύγχρονων τεχνολογιών ως μέσων καταγραφής και αναπαραγωγής πιστών οπτικών αντιγράφων προσφέρει από τη μία πλευρά στους μελετητές τη δυνατότητα να επεξεργαστούν από κοντά αντικείμενα χωρίς να δημιουργούνται προβλήματα καταστροφής των πρωτοτύπων ενώ παράλληλα η ύπαρξη ψηφιοποιημένων αντιγράφων ακριβείας μπορεί να υποστηρίξει την επανασύνθεσή τους σε περίπτωση μερικής ή ολικής φθοράς από φυσικές καταστροφές και ανθρωπογενείς παρεμβάσεις.

6.4 Κριτική ανάλυση – χρήση των εφαρμογών στην ευρύτερη διαχείριση

Η χρήση των ανωτέρω τεχνολογιών συνδέεται άρρηκτα με τη βιώσιμη διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς η αξιοποίηση των κατάλληλων τεχνολογικών εργαλείων βελτιώνει την εμπειρία όλων των κατηγοριών χρηστών ενός μνημείου, δημιουργώντας προϋποθέσεις αειφορίας. Οι επισκέπτες ενημερώνονται πολυμεσικά και διαδραστικά για την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, διαμορφώνουν εξατομικευμένη επαφή με το μνημείο, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά και τον διαθέσιμο χρόνο τους, και έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν και να διανέμουν προσωποποιημένο περιεχόμενο. Η διαδικασία αυτή ενισχύει την ανακαλυπτική μάθηση κατά τη διάρκεια της επίσκεψης σε ένα μνημείο καθώς και τα αισθήματα σεβασμού και ανάγκης προστασίας του μνημείου. Οι μόνιμοι κάτοικοι ενισχύουν τη γνώση τους για το μνημείο, μέσα από τεχνικές που

προσφέρουν περαιτέρω πληροφορία από αυτή που παρέχει η καθημερινή ζωή και επαφή. Ανακαλύπτουν οπτικές του μνημείου που δεν είναι πάντα διαθέσιμες ή ορατές και βελτιώνουν την αίσθηση τοπικής ταυτότητας και κατ' επέκταση την ανάγκη προστασίας και βιώσιμης ανάπτυξης του μνημείου τους. Επιπλέον οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές που επιτρέπουν την διαχείριση έκτακτων αναγκών και άμεσης ενημέρωσης για κινδύνους του μνημείου, καθιστά τους μόνιμους κατοίκους σε, παρόχους πληροφορίας και συμμέτοχους και κοινωνούς των δράσεων προστασίας και αποκατάστασης. Οι θεσμικοί φορείς μπορούν και αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες στη διαδικασία διαχείρισης του μνημείου και μέσα από την οπτικοποίηση με διαφορετικούς τρόπους συμβάλλουν στον γρήγορο εντοπισμό προβλημάτων και στην εφαρμογή άμεσων λύσεων αντιμετώπισης και αποκατάστασης.

Η ευρεία χρήση της τεχνολογίας στην πολιτιστική διαχείριση δεν πραγματοποιείται χωρίς περιορισμούς. Παρά την πρόοδο όμως που εμφανίζεται στη χρήση των τεχνολογικών εργαλείων και παρά την απλοποίηση της πρόσβασης στην πληροφόρηση, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά ζητήματα προς επίλυση σχετικά με τα πρότυπα που πρέπει να εφαρμόζονται για την αποτελεσματική οργάνωση της πληροφόρησης και τη διαχείριση της γνώσης (Merlo 2017) καθώς και στην ανάγκη υψηλής ανάλυσης αποτύπωση, ειδικά σε περιπτώσεις μεγάλων σε έκταση μνημείων, η οποία μπορεί να επηρεαστεί από τους περιορισμούς των υπολογιστικών μηχανών (Komianos et al, 2014). Οι προτεινόμενες λύσεις θα πρέπει να εξετάζονται ως προς την οικονομική βιωσιμότητά τους, την αποτελεσματική διαχείριση του χρόνου και την παροχή αξιόπιστων ερμηνειών (Banfi, Brumana and Stanga 2019). Υπό αυτό το πρίσμα όταν αναφερόμαστε στη βιώσιμη διαχείριση Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς με χρήση νέων τεχνολογικών εργαλείων, η διαχείριση αυτή θα πρέπει θα πρέπει να βασίζεται σε μια μακροπρόθεσμη (τακτική και έκτακτη) μεθοδολογία διατήρησης, παρακολούθησης και διάγνωσης των μνημείων για τη βελτίωση της επίγνωσης της κατάστασης τους καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους (Masini and Soldovieri 2017). Επίσης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι περιορισμοί που μπορεί να τίθεται στην ανάπτυξη τέτοιων περιβαλλόντων όπως για παράδειγμα η

ηλικία των χρηστών ή περιορισμένη γνώση υπολογιστών όταν αναφερόμαστε στη δημιουργία εικονικών περιβαλλόντων (Kabassi et al, 2019).

Η χρήση των ανωτέρω τεχνολογικών εργαλείων μπορεί να συνδράμει και στην επίτευξη ορισμένων Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ειδικά εκείνων που συνδέονται με τη διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (11.4) και τον βιώσιμο τουρισμό (8.9). Οι δείκτες που προτείνονται από τον Ο.Η.Ε. για την μέτρηση το βαθμού ικανοποίησης και εφαρμογής των ανωτέρω υποστόχων έχουν κυρίως οικονομοκεντρικό χαρακτήρα. Ο δείκτης αναφορικά με τη διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς μετρά τις επενδύσεις σε αυτό τον τομέα ενώ ο δείκτης αναφορικά με τον βιώσιμο τουρισμό αναφέρεται στην αύξηση της τουριστικής ανάπτυξης σε σχέση με το ΑΕΠ και τον αριθμό των θέσεων εργασίας στον τομέα. Οι νέες τεχνολογίες συνδράμουν τόσο στην προσέλκυση επενδύσεων όσο και στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας της τουριστικής βιομηχανίας, με αποτέλεσμα η εφαρμογή κατάλληλων εργαλείων να προσεγγίζει τους δείκτες επίτευξης των ανωτέρω υποστόχων. Συμπερασματικά η ωφέλεια της χρήσης σύγχρονων τεχνολογιών στην διαχείριση είναι μια πολύπλευρη διαδικασία η οποία ενσωματώνει πολλαπλούς εμπλεκόμενους και δημιουργεί υπεραξία μέσω της καινοτομίας.

7. Κεφάλαιο 7: Σχεδιασμός και ανάπτυξη του διαδραστικού πλαισίου CORRELATE για τη βιώσιμη διαχείριση των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Στα προηγούμενα κεφάλαια αναλύθηκαν οι κύριες συνιστώσες που επηρεάζουν τη διαχείριση των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς: η σχέση της διαχείρισης με την τουριστική ανάπτυξη (κεφ. 4), η χρήση των νέων τεχνολογικών εργαλείων στην πολιτιστική και τουριστική διαχείριση (κεφ. 5) και ο ρόλος της μαθησιακής διαδικασίας στην πολιτιστική διαχείριση (κεφ. 6). Από τη βιβλιογραφική έρευνα του τομέα των πλαισίων διαχείρισης (Adie 2019· Bourdeau, Gravari-Barbas and Robinson 2016· Cameron and Rössler 2017· De Luca et al. 2020· Makuvaza 2017· Navas-Carrillo and Navarro-de-Pablos 2019· Ripp, Eidenschink and Milz 2011· Scuttari, Isetti and Habicher 2019) προκύπτουν μια σειρά ζητημάτων που χρήζουν αντιμετώπισης, ώστε η διαχείριση των μνημείων να πραγματοποιείται με επίκαιρο και αποτελεσματικό τρόπο και με όρους βιώσιμης ανάπτυξης.

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται και παρουσιάζεται ένα νέο ολοκληρωμένο πλαίσιο για την βιώσιμη διαχείριση των μνημείων, στο οποίο σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι ανωτέρω συνιστώσες, μπορεί δε να προσαρμοστεί διαδραστικά ώστε να καλύψει ολοκληρωμένα κάθε περίπτωση διαχείρισης μνημείου.

7.1 Χρησιμοποιώντας τα σύγχρονα πρότυπα βιωσιμότητας ως παράγοντα διαχείρισης

Η παγκόσμια κληρονομιά (υλική και άυλη) αποτελεί διαχρονικά αντικείμενο ερευνητικού προβληματισμού και συζητήσεων, ειδικά σε ό,τι αφορά στο περιεχόμενό της, στις έννοιες που θεραπεύει και στην κινητήρια δύναμη πίσω από τη διαχείρισή της (Fredholm 2015). Η βιώσιμη διαχείριση της παγκόσμιας κληρονομιάς προϋποθέτει τη σαφή εφαρμογή όρων και διαδικασιών για την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική αειφορία της (Nocca 2017) δημιουργώντας και τις αντίστοιχες διαχειριστικές διαστάσεις. Υπό το πρίσμα αυτό είναι σαφές ότι το σύστημα της παγκόσμιας κληρονομιάς, ανεξάρτητα από τη θεσμική ή εθνική του υπόσταση, τοποθετεί τον σχεδιασμό της διαχείρισης ενός μνημείου στην κορυφή των

προτεραιοτήτων των εμπλεκόμενων παραγόντων για τη διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου. Ο βαθμός πολυπλοκότητας του μνημείου (Pendlebury, Short and While 2009) και οι πολλαπλοί παράγοντες, ειδικότητες και φορείς που εμπλέκονται (Hirsenberger et al. 2019· Ringbeck 2017· Seyfi, Michael Hall and Fagnoni 2019) καθιστά τη διαχείρισή του πιο σύνθετη. Ειδικά στις περιπτώσεις που το μνημείο αποτελεί ταυτόχρονα και ιστορικό κέντρο, η διαδικασία αυτή γίνεται πολύ πιο σύνθετη, καθώς η βιώσιμη διαχείρισή του εξαρτάται από όλους τους παράγοντες που έχουν περιγραφεί ανωτέρω. Ο μεγάλος αριθμός χρηστών του μνημείου και οι διαφορετικές ανάγκες όλων αυτών, σε συνδυασμό με την αυξημένη τουριστική επισκεψιμότητα και έκτακτες εξωγενείς συνθήκες που μπορεί να επηρεάζουν το μνημείο, δημιουργούν ακόμα πιο έντονα την ανάγκη για μια τακτική επικαιροποίηση των σχεδίων διαχείρισης και μια συστηματική αξιολόγηση των περιγραφόμενων στόχων και των προτεινόμενων δράσεων, ώστε η διαχείριση του μνημείου να πραγματοποιείται με επίκαιρους όρους και να μπορεί να εξασφαλίσει, τουλάχιστον σε επίπεδο σχεδιασμού, την επιθυμητή βιωσιμότητα. Απαιτείται, επομένως, μια αναλυτική, εμπεριστατωμένη και ευπροσάρμοστη διαδικασία διαχείρισης, προκειμένου να δημιουργηθούν ισχυρότερες δεσμεύσεις από πλευράς των διαχειριστών των μνημείων για την προστασία τους στο διηνεκές καθώς και μεγαλύτερες προοπτικές διατήρησης των αξιών τους για τις μελλοντικές γενιές.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, στο πλαίσιο της 70ής Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, υιοθετήθηκε η Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ή αλλιώς Ατζέντα 2030, και οι σχετικοί με αυτή 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) με τους 169 υποστόχους τους και τους 304 δείκτες της. Οι ΣΒΑ έχουν αρχικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το 2030 και αποτελούν μοντέλο γενικής εφαρμογής σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς δημιουργούν δεσμεύσεις υλοποίησης για κάθε χώρα, ανεξαρτήτως επιπέδου ανάπτυξης, πολιτικών και προτεραιοτήτων. Οι τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης –κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική– προωθούνται εξίσου μέσα από την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 (ECOSOC 2019). Η εφαρμογή αυτής της Ατζέντας αποτελεί ευθύνη των τοπικών και εθνικών κυβερνήσεων καθώς και των κρατών μελών της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά.

Ο Στόχος 11, ο «Αστικός Στόχος» (Culture21 2016), αναφέρεται στις «Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες» και περιλαμβάνει τον υποστόχο 11.4. «Ενίσχυση των

προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς», τον μοναδικό εκ των 169 υποστόχων που συνδέεται άμεσα και άρρηκτα με την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς. Ο πολιτισμός, γενικότερα, αναφέρεται σε τέσσερα θεματικά πεδία (εκπαίδευση, οικονομική ανάπτυξη, καταναλωτικά και παραγωγικά πρότυπα, και βιώσιμες πόλεις), αλλά δεν υφίσταται ως ξεχωριστός στόχος. Η συνδεσιμότητα όμως των 17 ΣΒΑ με την παγκόσμια κληρονομιά δεν εξαντλείται στην οριοθέτηση ενός αποκλειστικού υποστόχου, καθώς υπάρχουν ζητήματα διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς που σχετίζονται άμεσα με άλλους ΣΒΑ και ειδικούς υποστόχους. Στις περιπτώσεις των μνημείων-ιστορικών πόλεων, η ικανοποίηση πολλών εκ των ΣΒΑ (π.χ. προσιτές επιλογές για στέγαση, κτηριακή αποκατάσταση, βελτίωση κοινόχρηστων χώρων, αστικοποίηση, θέματα ενεργειακής διαχείρισης) είναι ζητήματα θεμελιώδους σημασίας, καθώς συνδέονται με το σύνολο των λειτουργικών απαιτήσεων του μνημείου. Η χρήση των ΣΒΑ στο πλαίσιο της πολιτιστικής διαχείρισης μνημείων χρησιμοποιεί τα δομικά τους χαρακτηριστικά, την πληρότητα της κατηγοριοποίησης που προσφέρουν, καλύπτοντας τις προϋποθέσεις για ευημερία και βελτίωση της ποιότητας ζωής, και τα μετρήσιμα χαρακτηριστικά κάθε στόχου (Εικόνα 13), τα οποία περιγράφονται στους επιμέρους υποστόχους (Labadi 2019) (Εικόνα 14).

Εικόνα 13: Οι 17 στόχοι του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Πηγή: un.org)

Εικόνα 14: Οι 17 στόχοι και οι 169 συνδεδεμένοι υποστόχοι του ΟΗΕ (Πηγή: www.theglobalgoals.org)

Εκτός από τις θεωρητικές εκτιμήσεις σχετικά με τη μεταβαλλόμενη ορολογία για τον πολιτισμό (που κυμαίνονται από την πολιτιστική ιδιοκτησία, την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά, τα πολιτιστικά αγαθά ή προϊόντα), ο ρόλος του πολιτισμού στην κοινωνία επαναπροσδιορίζεται συνεχώς μέσω της σύνδεσής του με άλλους

τομείς γνώσης και μάθησης: από την ανάπτυξη της πολιτιστικής οικονομίας, στο ενδιαφέρον για τις δημιουργικές βιομηχανίες και την πρόσφατη συζήτηση σχετικά με τον ρόλο του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη (Sabatini 2019). Η βιώσιμη διαχείριση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εφαρμογής της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, ενώ ήδη από το 2015, στο πλαίσιο της 20ης Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού, υιοθετήθηκε η «Πολιτική για την Βιώσιμη Ανάπτυξη της Παγκόσμιας Κληρονομιάς» βάση της οποίας επικαιροποιήθηκαν οι Επιχειρησιακές Οδηγίες ώστε να ενσωματώσουν τις αρχές της ανωτέρω Πολιτικής περί βιωσιμότητας, στη διαχείριση των μνημείων και να ευθυγραμμίσουν την εφαρμογή της Σύμβασης με την Ατζέντα του Ο.Η.Ε. (Hosagrahar 2019). Η επίτευξη αυτού του στόχου συνάδει κυρίως με την έννοια της «συνέχειας» της παγκόσμιας κληρονομιάς και τη δυνατότητά της να είναι προσαρμοστική στις αλλαγές (Khalaf 2021) σε επίπεδο διαχείρισης.

7.2 Σχεδιασμός και Ανάλυση του Πλαισίου CORRELATE

Ο σχεδιασμός, η παραμετροποίηση, η επικαιροποίηση και τελικά η εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης για τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι μια διαδικασία που εξελίσσεται και απαιτεί ανασχεδιασμό και αναδιοργάνωση, προκειμένου να καλύπτει τις σύγχρονες εξελίξεις σε επίπεδο βιωσιμότητας αλλά και να μεριμνά για τις προβλέψιμες και απρόβλεπτες παραμέτρους που ενδέχεται να επηρεάζουν τη βιωσιμότητα αυτή. Συνεπώς, κρίνεται επιβεβλημένη η δημιουργία ενός σύγχρονου πλαισίου βιώσιμης διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, προκειμένου να εφαρμοστεί μια ενιαία διαδικασία διαχείρισης, η οποία θα λαμβάνει υπόψη το σύνολο των διεθνώς αποδεκτών προϋποθέσεων ευημερίας και ποιότητας ζωής, διασφαλίζοντας την βιώσιμη ανάπτυξη του μνημείου.

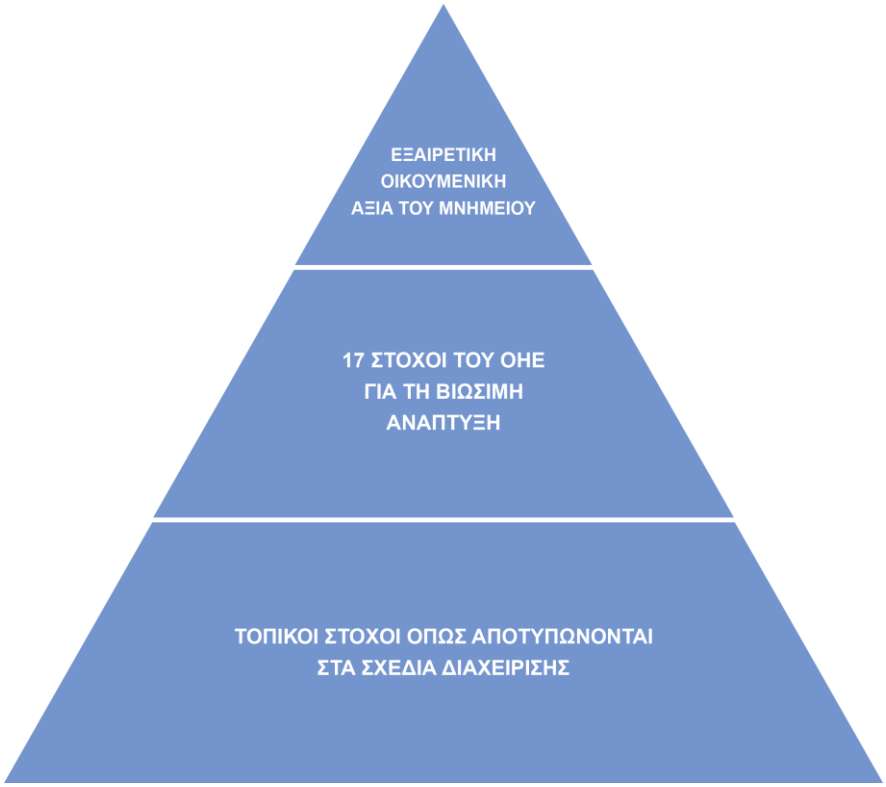
Στην προσπάθεια ικανοποίησης αυτής της αναγκαιότητας, σχεδιάσθηκε και εφαρμόσθηκε πιλοτικά ένα νέο καινοτόμο πλαίσιο, με τίτλο «**Διαδραστικό πλαίσιο βιώσιμης διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς**» με ακρωνύμιο CORRELATE, προερχόμενο από τους αγγλικούς όρους «**interaCtive framewORk foR sustainablE worLd heritAge siTe managEment**». Το προτεινόμενο πλαίσιο (**CORRELATE**), που εισάγεται για πρώτη φορά μέσω της παρούσας διατριβής δεν

απεμπολεί τις παραδοσιακές διαδικασίες για τον σχεδιασμό, την παρακολούθηση, αξιολόγηση και επικαιροποίηση των σχεδίων διαχείρισης, αντιθέτως εξελίσσει αυτή τη διαδικασία εισάγοντας τους ΣΒΑ ως δομικά στοιχεία αξιολόγησης της επιτυχίας των οριοθετημένων στόχων σε επίπεδο μνημείου. Καθορίζει με ολοκληρωμένο τρόπο τις σχέσεις μεταξύ των παραγόντων και παραμέτρων που συμμετέχουν στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων τόσο του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO όσο και των χαρακτηρισμένων μνημείων, καλύπτοντας την ανάγκη σφαιρικής κάλυψης των προϋποθέσεων που θέτουν οι 17 (σήμερα) ΣΒΑ. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του προτεινόμενου πλαισίου είναι η συμβατότητά του με υφιστάμενα σχέδια διαχείρισης και η τοποθέτησή του είτε σε επίπεδο σχεδιασμού, για μνημεία που δεν διαθέτουν σχέδιο διαχείρισης, είτε σε επίπεδο υποστήριξης για τα μνημεία που βρίσκονται σε διαδικασία υλοποίησης και επικαιροποίησης των σχεδίων τους. Τα ζητήματα και οι στόχοι που είχαν τεθεί στο παρελθόν από τους διαχειριστές των μνημείων δεν ακυρώνονται, αντιθέτως εκσυγχρονίζονται, ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες και προϋποθέσεις των ΣΒΑ και με τον τρόπο αυτό ενισχύουν τις προοπτικές για την αειφόρο ανάπτυξη του μνημείου, διασφαλίζοντας παράλληλα την συνέχεια και ακεραιότητα της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του. Η περίπτωση των μνημείων που βρίσκονται εντός της ελληνικής επικράτειας είναι χαρακτηριστική σε σχέση με τη ευρύτητα των περιπτώσεων που μπορεί κανείς να διαχειριστεί. Στην Ελλάδα, τα 18 μνημεία που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Μνημείων της UNESCO, είναι και φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, 3 είναι πόλεις, ενώ τα περισσότερα είναι μεμονωμένα μνημεία και από το σύνολο μόνον τα δύο έχουν ήδη ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης.

7.3 Δομικά στοιχεία του πλαισίου διαχείρισης μνημείων CORRELATE

Το σχήμα (Εικόνα 15) αποτυπώνει τη νέα διάρθρωση της διαδικασίας διαχείρισης που εισάγει το πλαίσιο CORRELATE έναντι της έως τώρα εφαρμογής των σχεδίων διαχείρισης, η οποία περιελάμβανε μόνο τα επίπεδα που βρίσκονται στην κορυφή και τη βάση της πυραμίδας. Σύμφωνα με τη νέα διάταξη, στην κορυφή του σχήματος παραμένει ο στόχος της διατήρησης της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου καθώς αυτό δεν αποτελεί αντικείμενο αναθεώρησης ή προσαρμογής παρά μόνο εσαεί προστασίας. Στη μέση του σχήματος τοποθετούνται για πρώτη φορά οι 17

ΣΒΑ ως βασικό επίπεδο αξιολόγησης και κατάταξής τους σύμφωνα με τους τοπικούς στόχους, και στη βάση του σχήματος τοποθετούνται οι επιμέρους τοπικοί στόχοι, όπως αυτοί αναπτύσσονται για κάθε μνημείο ξεχωριστά, καθώς η υλοποίηση καθενός εξ αυτών θα πρέπει πρώτα να αξιολογείται σύμφωνα με τους ΣΒΑ, ώστε οι ανώτεροι στόχοι να καθίστανται εφικτοί και να διασφαλίζεται η βιωσιμότητα του μνημείου.

Εικόνα 15: Τα τρία επίπεδα διαχείρισης, σύμφωνα με την top-down σχεδίαση του CORRELATE

Η σημαντικότερη συμβολή του παρόντος προτεινόμενου πλαισίου έγκειται στο γεγονός ότι τοποθετεί την πολιτιστική κληρονομιά στο επίκεντρο της διαχείρισης, όπως βρίσκεται σε κάθε έναν από τους 17 στόχους και μπορεί να συνθέσει μια διαφορετική λύση ανάλογα με τις επιμέρους ιδιαιτερότητες κάθε τομέα εφαρμογής, αποκαλύπτοντας και αξιοποιώντας τις αλληλένδετες σχέσεις μεταξύ διαφορετικών ΣΒΑ που με πρώτη ματιά δεν φαίνεται να σχετίζονται ή να αλληλοεπηρεάζονται: Για να επιτευχθεί η διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Khalaf 2020) (**1ο** επίπεδο – κορυφή πυραμίδας), θα πρέπει να αξιολογηθεί η διαχείριση των τοπικών στόχων, όπως αυτοί έχουν αποτυπωθεί στα σχέδια διαχείρισης των μνημείων. Η αξιολόγηση αυτή, σύμφωνα με το πλαίσιο CORRELATE, διυλίζεται μέσα από το **2ο** επίπεδο – μέση πυραμίδας, το

οποίο περιέχει το εκάστοτε αποδεκτό σύστημα αναγνώρισης αξιών, που αποτελείται σήμερα από τους 17 Στόχους του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη και διαμορφώνει το **3ο** επίπεδο – βάση πυραμίδας, δηλαδή τους νέους τοπικούς στόχους που διαμορφώνονται για το μνημείο.

Η καινοτομία του πλαισίου εντοπίζεται στον τρόπο αλληλεπίδρασης των παραγόντων που συνδέονται με τη διαχείριση ενός μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς, με την εισαγωγή μιας νέας ενδιάμεσης διαδικασίας επανακαθορισμού των στόχων με κριτήρια που διαφέρουν από το στενό πλαίσιο των τοπικών προτεραιοτήτων. Με την αξιολόγηση των τοπικών στόχων σε σχέση με τους πλέον ταιριαστούς ΣΒΑ για κάθε δράση ξεχωριστά και με τη συστηματική διερεύνηση της αποτελεσματικότητας τους, δημιουργείται ένα σύστημα πολυπαραμετρικής αξιολόγησης των εκάστοτε αποφάσεων και ενεργειών. Η στρατηγική αυτή επιλογή χρήσης των 17 ΣΒΑ στη διαδικασία διαχείρισης προσφέρει μια μέθοδο αποτύπωσης που αποκαλύπτει αν οι εκάστοτε στόχοι και προτεινόμενες επιλογές αντιμετώπισης των τοπικών αναγκών επιλύουν αποτελεσματικά τα εντοπισθέντα προβλήματα, ή αν δεν τα επιλύουν ή ακόμα και αν δημιουργούν νέα. Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός προϋποθέτει, σε συνέχεια των ανωτέρω, συνεργασία και σύνδεση με άλλα σχετικά διαχειριστικά σχέδια ή στόχους, π.χ. χωροταξικά, αναπτυξιακά κ.ά., αλλά και με εμπλεκόμενους φορείς εκτός του βασικού συστήματος πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην επόμενη ενότητα περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθείται, έτσι ώστε ο σχεδιασμός να λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες και προοπτικές που έχουν ήδη αποτυπωθεί σε διεθνές επίπεδο.

7.4 Γενική επισκόπηση βασικών σταδίων και διαδικασιών εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE

Το πλαίσιο CORRELATE εφαρμόζεται σε τρία στάδια, τα οποία αναλύονται σε οκτώ διαδικασίες (Εικόνα 16):

Εικόνα 16: Η διασύνδεση των συνθετικών στοιχείων-ενοτήτων του CORRELATE.

Το πρώτο στάδιο (Ε1) στο οποίο ακολουθούνται τέσσερις διαδικασίες ξεκινά με τον προσδιορισμό όλων των εμπλεκομένων φορέων και παραγόντων στην διαχείριση και στη λήψη αποφάσεων για το μνημείο καθώς και στην επιλογή ειδικών εμπειρογνωμόνων για να ικανοποιήσουν τα κενά σε τομείς εξειδίκευσης που (συνήθως) δεν καλύπτονται από το υφιστάμενο δυναμικό διαχείρισης (Ε1.1). Στη συνέχεια γίνεται η αποτύπωση του πεδίου εφαρμογής του πλαισίου και της διαβούλευσης (Ε1.2), και αποτυπώνονται οι υφιστάμενοι κίνδυνοι (Ε1.3) και γ τέλος περιγράφονται τα κατάλληλα τεχνολογικά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν (Ε1.4). Το δεύτερο στάδιο (Ε2) αφορά στην αξιολόγηση και

κατάταξη των ΣΒΑ και των αντίστοιχων υποστόχων τους, σε σχέση με τους τοπικούς στόχους (Ε2.1), και στην αποτύπωση των προϋποθέσεων για την επίτευξη των γενικότερων στόχων μέσω της υλοποίησης των σχετιζόμενων δράσεων (Ε2.2). Το τρίτο και τελευταίο στάδιο (Ε3) αφορά στον καθορισμό των δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του πλαισίου (Ε3.1), ώστε να επιτευχθεί διαρκής ανατροφοδότηση σημαντικών συστημικών πληροφοριών προς τους διαχειριστές του μνημείου (Ε3.2). Σημειώνεται ότι η παρούσα έρευνα δεν ασχολείται με τον καθορισμό νέων δεικτών, αλλά ακολουθεί το προτεινόμενο πλαίσιο δεικτών του ΟΗΕ, όπως περιγράφονται στο Παράρτημα ΙΙ αυτής της διατριβής.

7.5 Ανάλυση διαδικασίας εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE (Στάδιο Ε.1)

Προκειμένου για την ολοκληρωμένη εφαρμογή του προτεινόμενου πλαισίου, προτείνονται ορισμένες προϋποθέσεις λειτουργίας του, οι οποίες βρίσκονται σε παράλληλο επίπεδο με τους στόχους των σχεδίων διαχείρισης, που θα πρέπει κατά το δυνατόν να ικανοποιούνται σωρευτικά.

7.5.1 Προσδιορισμός εμπλεκομένων στη διαχείριση και ορισμός ειδικών εμπειρογνωμόνων (Ε.1.1)

Η υλοποίηση του προτεινόμενου πλαισίου προϋποθέτει τον προσδιορισμό και εντοπισμό όλων των εμπλεκομένων στη διαχείριση του μνημείου, δηλαδή τους επίσημους φορείς διαχείρισης, τους τοπικούς πολιτικούς παράγοντες αλλά και λοιπούς φορείς και παράγοντες που δύνανται να συμμετέχουν. Σκοπός είναι να εμπλακούν στην υλοποίηση του πλαισίου όλοι όσοι επηρεάζουν τη λήψη σημαντικών αποφάσεων. Ειδικά στις περιπτώσεις των μνημείων που είναι ενταγμένα μέσα σε λοιπά αστικά ή άλλα περιβάλλοντα, ο ρόλος των τοπικών παραγόντων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς μια απόφαση που δεν αφορά εκ πρώτης όψεως το μνημείο αλλά τη γενικότερη λειτουργία μιας περιοχής, μπορεί εν δυνάμει να επηρεάσει και το μνημείο. Στο στάδιο αυτό κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία των κατά τόπους Φορέων Διαχείρισης των Μνημείων με ειδικούς εμπειρογνώμονες (Amin et al. 2008· Garrett and Mitchell 2018), οι οποίοι διαθέτουν την επιστημονική

επάρκεια και εξειδίκευση, ώστε να αξιολογήσουν επαρκώς τις δράσεις των σχεδίων διαχείρισης. Η συμμετοχή των εμπειρογνωμόνων οδηγεί σε μια ανεξάρτητη αξιολόγηση, αδέσμευτη από τοπικές πολιτικές ή προτεραιότητες, και κυρίως προσφέρει τη δυνατότητα αξιοποίησης των διεθνών εξελίξεων ανά τομέα και αντικείμενο, ώστε η συνεισφορά των εμπειρογνωμόνων στην αξιολόγηση των δράσεων να στηρίζεται στα πλέον σύγχρονα δεδομένα. Η δημιουργία της Ομάδας Εμπειρογνωμόνων αποτελεί στην ουσία ένα think tank από ποικίλες ειδικότητες, τα στελέχη του οποίου επιστρατεύονται κατά περίπτωση (ad hoc) και σύμφωνα με τις ανάγκες που προκύπτουν, ενώ συνεργάζονται με τους θεσμοθετημένους Φορείς Διαχείρισης των Μνημείων.

7.5.2 Αποτύπωση τομέα εφαρμογής / πεδίου παρέμβασης και διαδικασία διαβούλευσης (Ε 1.2)

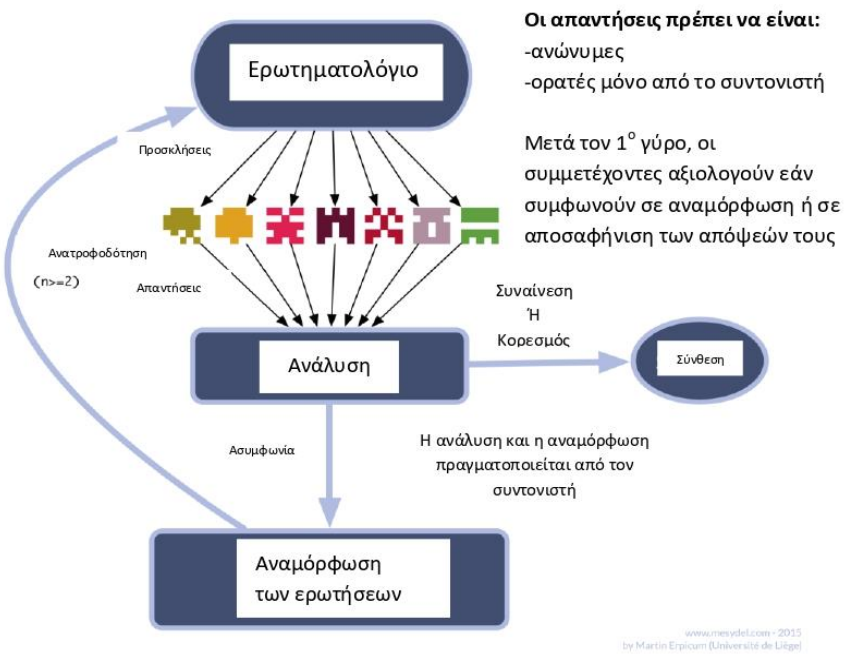
Η εφαρμογή του CORRELATE θέτει ως αρχική διαδικασία τον επαναπροσδιορισμό της περιοχής παρέμβασης, πάνω στην οποία θα χρησιμοποιηθεί το πλαίσιο από τα όργανα και τους φορείς διαχείρισης του μνημείου. Μπορεί να αφορά στην επικαιροποίηση του σχεδίου διαχείρισης συνολικά ή στη χρήση του για τη βελτιστοποίηση των προς υλοποίηση παρεμβάσεων ως προς ένα μέρος του μνημείου ή για μια συγκεκριμένη δέσμη ενεργειών και στόχων. Σε κάθε περίπτωση, το πλαίσιο προτείνει τη ρεαλιστική καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, η οποία ενδέχεται να είναι εν πολλοίς διαφοροποιημένη σε σύγκριση με την κατάσταση που περιγράφηκε, όταν είχε αρχικώς συνταχθεί το σχέδιο διαχείρισης. Πριν από την έναρξη της εφαρμογής, είναι σημαντικό να αποτυπωθεί είτε ο τομέας εφαρμογής του (π.χ. ένας συγκεκριμένος στόχος που χρήζει αναθεώρησης) είτε το πεδίο παρέμβασης (π.χ. μια συγκεκριμένη περιοχή εντός του μνημείου ή μια κατηγορία δράσεων [εκπαίδευση]). Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται πως όλα τα επόμενα βήματα θα υλοποιηθούν στοχευμένα και σύμφωνα με τις επιλογές αυτού του σταδίου.

Η διαδικασία της διαβούλευσης αποτελεί βασική παράμετρο λειτουργίας του προτεινόμενου πλαισίου, καθώς εξασφαλίζει με δομημένο τρόπο τη συμμετοχή όλων των παραγόντων (άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενους). Η διαδικασία συμπεριλαμβάνει ορατές από όλους παραμέτρους, οι οποίες πρέπει να οριοθετούνται και να

περιγράφονται σύμφωνα με τους στόχους του ΟΗΕ κατά τη διαβούλευση, ώστε να διασφαλίζεται η ανοικτή φύση της και η κατανόηση από όλους σχετικά με τα νέα δεδομένα που εισάγονται και πώς αυτά επηρεάζουν το σύνολο. Με τον τρόπο αυτό οι προτάσεις δεν περιορίζονται στις απόψεις εκείνων που λαμβάνουν τις αποφάσεις, αλλά η αξιολόγηση τους μεριμνά για την αποφυγή ακραίων λύσεων, οι οποίες δεν ικανοποιούν τους ανωτέρω στόχους και μπορεί να οδηγήσουν σε υποβάθμιση των αξιών του μνημείου και της ποιότητας ζωής. Η διαδικασία της διαβούλευσης λειτουργεί είτε για το σύνολο των στόχων και δράσεων που πρόκειται να επικαιροποιηθούν, π.χ. στο τέλος της περιόδου αναφοράς εφαρμογής ενός σχεδίου διαχείρισης, είτε κατά περίπτωση, όταν π.χ. ο φορέας διαχείρισης του μνημείου πρόκειται να υλοποιήσει μια σημαντική δράση, η εφαρμογή της οποίας επηρεάζει το σύνολο ή μεγάλο μέρος των χρηστών του μνημείου.

Η διαδικασία διαβούλευσης που προτείνεται να χρησιμοποιείται στο πλαίσιο του πλαισίου CORELLATE είναι η μέθοδος των Δελφών, η οποία χρησιμοποιείται για τη διερεύνηση ενός πολύπλοκου προβλήματος από μια ομάδα εμπειρογνωμόνων. Οι εμπειρογνώμονες χρησιμοποιούνται ως πηγή παροχής στοιχείων, λόγω της ειδικής τους γνώσης στο υπό διερεύνηση αντικείμενο (Strasser 2017). Με τη χρήση της εν λόγω μεθόδου καθίσταται εφικτή η εξασφάλιση συναίνεσης (concensus) στην έκβαση του τελικού αποτελέσματος της μελέτης περίπτωσης, καθώς οι ειδικοί εμπειρογνώμονες λειτουργούν ανώνυμα, χωρίς οι απόψεις του ενός να επηρεάζουν τις απόψεις του άλλου, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο αντικειμενική και συναινετική έκβαση του αποτελέσματος, με ελαχιστοποίηση της επιρροής που μπορούν να ασκήσουν οι πιο ισχυροί εμπλεκόμενοι, με πίεση της ομάδας και με μείωση του στατιστικού «θορύβου» (Dalkey 1967). Σύμφωνα με τον (Muse 2020) η μέθοδος των Δελφών συνίσταται σε μια επαναληπτική και διαδραστική διαβούλευση. Όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω σχήμα (Εικόνα 17) που περιγράφει τη διαδικασία εφαρμογής της μεθόδου, η ομάδα των εμπειρογνωμόνων καλείται να συμμετάσχει στη διαδικασία απαντώντας στο ερωτηματολόγιο που έχει συνταχθεί και αποστέλλοντας τις απαντήσεις ανώνυμα στον συντονιστή. Οι απαντήσεις αναλύονται από τον συντονιστή και, εφόσον υπάρχει ασυμφωνία, επιστρέφονται πίσω στους ειδικούς για διαβούλευση μέχρι να συναποφασίσουν συναινετικά σε μια έκβαση ή να καταλήξουν ότι υπάρχει κορεσμός

της πιθανότητας συναίνεσης, συνθέτοντας τις προηγούμενες απόψεις. Η διαδικασία αυτή μπορεί να επαναλαμβάνεται όσες φορές χρειαστεί σε μια διαδικασία ελεγχόμενης ανατροφοδότησης. Εκτός από τη γνώμη τους, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να παρέχουν επιπλέον σχόλια για να δικαιολογούν τις απαντήσεις τους. Στη βιβλιογραφία καλύπτονται διαφορετικοί τρόποι για την αντιμετώπιση περιπτώσεων στις οποίες η επίτευξη απόλυτης συναίνεσης δεν υπήρξε εφικτή (Melander 2018; Belton et al 2019; Strohmeier 2020). Ένα βασικό πλεονέκτημα της παρούσας τεχνικής είναι ότι δεν επιβάλλει αυστηρές μεθοδολογικές οδηγίες ως προς τη συναίνεση (Bellali et al 2011), με αποτέλεσμα στην περίπτωση αυτή να αποτυπώνονται εναλλακτικές και προτάσεις ανάλογα με το βαθμό συναίνεσης, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω αξιολόγηση και ολοκλήρωση των επόμενων βημάτων.

Εικόνα 17: Διαδικασία εφαρμογής της μεθόδου των Δελφών (Απόδοση στα ελληνικά από Erpicum 2015).

Η τεχνική αυτή έχει χρησιμοποιηθεί με επιτυχία σε πληθώρα παραδειγμάτων (J. Skulmoski, T. Hartman and Krahn 2007· Mozuni and Jonas 2017· Ocampo et al. 2018· Sekayi and Kennedy 2017· Strasser 2017) αλλά και σε διάφορες περιπτώσεις πολιτιστικής διαχείρισης, όπως στην αξιολόγηση του ρόλου των πολιτιστικών αξιών στον ψηφιακό μετασχηματισμό (Hartl and Hess 2017) και στην αξιολόγηση των

απόψεων ηγετών σε θεσμικές κουλτούρες (Fuller, Henderson and Bustamante 2015). Η χρήση της προτεινόμενες τεχνικής δεν αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματική λειτουργία καθώς κάθε περίπτωση εφαρμογής του CORRELATE μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το πρόβλημα που καλείται να διαχειριστεί και τη διαθεσιμότητα πηγών και ειδικών. Η αποτελεσματικότητά της όμως θεωρείται ιδιαίτερα χρηστική σε περιπτώσεις αξιολόγησης υποκειμενικών κρίσεων σε συλλογική βάση αλλά και όταν οι συμμετέχοντες διαθέτουν διαφορετική επιστημονική εξειδίκευση (Linstone et al 1975; Rowe et al 1991), παράμετροι που ισχύουν σωρευτικά στις περιπτώσεις που εξετάζονται.

7.5.3 Εκτίμηση και διαχείριση κινδύνων (E1.3)

Η μεταβολή των παραμέτρων που σχετίζονται με την αξιολόγηση της διαχείρισης του μνημείου, περιλαμβάνει και τη διαδικασία εκτίμησης και διαχείρισης κινδύνων, η οποία λειτουργεί σε τρία επίπεδα:

- Αποτυπώνοντας γνωστούς καταγεγραμμένους κινδύνους που ενδέχεται να παρουσιαστούν και για τους οποίους πρέπει να υπάρχει σαφώς καταρτισμένο σχέδιο αντιμετώπισης.
- Αντιμετωπίζοντας παροδικές ακραίες συνθήκες, οι οποίες απαιτούν λήψη εκτάκτων μέτρων.
- Αντιμετωπίζοντας άγνωστους μέχρι σήμερα κινδύνους και ακραίες συνθήκες, το αποτέλεσμα των οποίων αποτυπώνεται μόνιμα στο μνημείο και οι οποίες δεν μπορούν να προβλεφθούν εκ των προτέρων.

Η εκπόνηση σχεδίου διαχείρισης κινδύνων και ακραίων συνθηκών λειτουργεί παράλληλα με το προτεινόμενο πλαίσιο, ώστε κάθε δράση που τίθεται σε αξιολόγηση, να υλοποιείται βάσει των επικαιροποιημένων προτάσεων αλλά και σε σχέση με τις πραγματικές συνθήκες, στις οποίες βρίσκεται το μνημείο σε μια δεδομένη περίοδο. Κάθε φορέας διαχείρισης, κατά τη διαδικασία εκπόνησης ενός σχεδίου αλλά και σε όλα τα στάδια της επικαιροποίησής του, μπορεί να προβλέψει πιθανούς κινδύνους, αναλόγως των συνθηκών που παραδοσιακά επηρεάζουν το μνημείο. Με τα σύγχρονα δεδομένα και τη διεθνή εμπειρία είναι δυνατόν όχι να προβλεφθεί ακριβώς αλλά να εκτιμηθεί η περίσταση μιας έκτακτης κρίσης και να έχει ληφθεί η

απαραίτητη μέριμνα για την αντιμετώπιση και τον μετριασμό των δυσχερών αποτελεσμάτων. Η κατάσταση ετοιμότητας ενός μνημείου να αντιμετωπίσει μια έκτακτη ανάγκη δημιουργεί προϋποθέσεις βιωσιμότητας και αειφορίας.

7.5.4 Αποτύπωση υφιστάμενης τεχνολογίας και εφαρμογών στη διαχείριση (Ε1.4)

Το προτεινόμενο πλαίσιο CORRELATE λαμβάνει υπόψη τη χρήση σύγχρονων μεθοδολογιών εφαρμογής τεχνολογιών αιχμής, προάγοντας και υιοθετώντας τις απαραίτητες υποδομές και την καινοτομία. Στοιχεία όπως η ανοικτή πρόσβαση στα δεδομένα, η διαλειτουργικότητα και η ιδιωτικότητα αποτελούν βασικούς πυλώνες σχεδιασμού των διαδικασιών, καθώς προσφέρουν προς όλους σημαντικές αναπτυξιακές προοπτικές. Η διαδικασία υλοποιείται μέσω της διαβούλευσης με επιστημονικούς φορείς, σε περιοδική βάση είτε έκτακτα, και οι οποίοι μπορούν να αποτυπώσουν, πέραν των σύγχρονων τάσεων, και τις μελλοντικές εξελίξεις. Στο πλαίσιο των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, η γενική ιδέα είναι ότι η κοινή χρήση της γνώσης, της καινοτομίας, της τεχνολογίας και των χρηματοδοτικών πόρων οδηγεί σε παγκόσμια επιτεύγματα (Gulseven et al 2020). Η αποτύπωση της κατάστασης σε επίπεδο χρήσης τεχνολογίας αλλά και υφιστάμενων υποδομών είναι αναγκαία για την οριοθέτηση των τεχνολογικών εργαλείων που δύνανται να αξιοποιηθούν στη διαχείριση. Η χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας αναφέρεται με σαφήνεια σε αρκετούς από τους ΣΒΑ. Ενδεικτικά, ο υποστόχος 4β στοχεύει στην εκπαίδευση και κατάρτιση στη χρήση νέων τεχνολογιών, ο υποστόχος 5β επικεντρώνεται στην χρήση της τεχνολογίας για την ενίσχυση της ενδυνάμωσης των γυναικών, ο υποστόχος 9γ καλύπτει την πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες και το προσιτό διαδίκτυο ενώ ο υποστόχος 17.8 καλύπτει τη λειτουργία της τράπεζας τεχνολογίας (technology bank) και του μηχανισμού οικοδόμησης ικανότητας στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας. Κάθε δράση που περιγράφεται σε ένα σχέδιο διαχείρισης, μπορεί να συμπεριλάβει καινοτομία με εφαρμογή νέων τεχνολογιών για τη βελτίωση της απόδοσής της. Τα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης όμως μιας περιοχής ορίζουν και διαφορετικές επιπτώσεις στην προστασία και προαγωγή της πολιτιστικής κληρονομιάς (Xiao et al 2018). Ως εκ τούτου το στάδιο αυτό είναι απαραίτητο ώστε η δυναμική της χρήσης

νέων τεχνολογιών να τοποθετείται σε ρεαλιστικό επίπεδο και σύμφωνα τόσο με τις ανάγκες όσο και κυρίως με τις δυνατότητες που προσφέρει το μνημείο.

7.6 Ανάλυση διαδικασίας εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE (Στάδιο Ε.2)

Το δεύτερο και κύριο στάδιο εφαρμογής ξεκινά όταν έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις που περιγράφονται στο πρώτο στάδιο, και αποτελείται από την ακολουθία ενεργειών που αναλύονται παρακάτω.

7.6.1 Αξιολόγηση ΣΒΑ και ιεράρχηση βάσει σημαντικότητας/βαρύτητας (Ε2.1)

Στο σημείο αυτό της διαδικασίας εφαρμογής της μεθόδου εξετάζεται η σχέση των 17 ΣΒΑ με τους προς υλοποίηση στόχους, ταξινομούνται (οι ΣΒΑ) σύμφωνα με τη βαρύτητά τους, από τον πλέον σημαντικό στον λιγότερο σημαντικό, και στη συνέχεια απομονώνονται σε εκείνους που είναι άνευ ουσίας (εφαρμογής) για το υπό διερεύνηση μνημείο. Οι στόχοι που περιγράφονται σε ένα σχέδιο διαχείρισης και οι δράσεις που τους ακολουθούν, εξετάζονται οριζόντια σε σχέση και με τους 169 υποστόχους των ΣΒΑ, ώστε να αποτυπωθεί η μεταξύ τους σχέση και αλληλεπίδραση. Η διαδικασία αυτή μπορεί να μοντελοποιηθεί μελλοντικά με τη χρήση κατάλληλα παραμετροποιημένων εργαλείων ώστε να προσφέρει αυτοματοποίηση της διαδικασίας. Είναι προφανές ότι αναλόγως του είδους και της γεωγραφικής τοποθέτησης ενός μνημείου, η αλληλεπίδραση αυτή ποικίλλει και διαφοροποιείται: είναι διαφορετικές οι ανάγκες που προκύπτουν για ένα μνημείο που βρίσκεται σε ένα αστικό δυτικό περιβάλλον από εκείνες που αντιμετωπίζει ένα μνημείο σε εμπόλεμη ζώνη ή σε μια αναπτυσσόμενη χώρα με ελλείψεις σε βασικές υποδομές. Στην παρούσα κατάσταση ο σχεδιασμός της διαδικασίας αξιολόγησης σχεδιάζεται στο πλαίσιο ανάπτυξης ενός πληροφοριακού συστήματος, επιτρέποντας την μετέπειτα αλγοριθμική του αξιοποίηση στο πλαίσιο αυτοματοποιημένων μεθόδων και διαδικασιών, αξιοποιώντας εργαλεία ψηφιοποίησης των δεδομένων που εντάσσονται στην ιεράρχηση ώστε να με κατάλληλη παραμετροποίηση να καθορίζει αυτόματα τις δράσεις σύμφωνα με τη σημασία τους.

Τη διαφοροποίηση αυτή των αναγκών έρχεται να αντιμετωπίσει η ολοκληρωμένη σχεσιακή προσέγγιση μεταξύ ΣΒΑ και τοπικών/μνημειακών στόχων,

καθώς υπέρτατη ανάγκη για όλους είναι η διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου, χωρίς όμως να είναι ίδιες οι ανάγκες και οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει κάθε μνημείο χωριστά.

Στο ανωτέρω περιγραφόμενο πλέγμα ΣΒΑ, υποστόχων και τοπικών στόχων επισημαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης και υλοποίησης που θα πρέπει να έχει κάθε τοπικός στόχος σε σχέση με κάθε ΣΒΑ και υποστόχο. Η σήμανση περιλαμβάνει τρεις βασικές κατηγορίες:

- στόχοι που είναι σημαντικό να επιτευχθούν στο σύνολό τους (κατηγορία α)·
- στόχοι που είναι σημαντικό να επιτευχθούν σε περιορισμένο ποσοστό (κατηγορία β)·
- στόχοι που δεν έχουν εφαρμογή ή δεν μπορούν να επιτευχθούν (κατηγορία γ).

7.6.2 Προσδιορισμός δράσεων σύμφωνα με την προηγούμενη ταξινόμηση (Ε2.2)

Σε δεύτερο στάδιο, απομονώνονται οι τοπικοί στόχοι της α και β κατηγορίας και τοποθετούνται σε νέο σχεδιάγραμμα μαζί με τις δράσεις που περιλαμβάνουν και σε συνάρτηση με τους **στόχους, υποστόχους και δείκτες** που τους αφορούν. Κάθε δράση που προτείνεται, αξιολογείται αναλυτικά, ώστε να τοποθετηθούν οι προϋποθέσεις εκείνες που θα οδηγούσαν στην ικανοποίηση των υποστόχων. Στη διαδικασία αυτή είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν οι προτεινόμενοι από τον ΟΗΕ δείκτες παρακολούθησης, ώστε να είναι μετρήσιμος ο βαθμός ικανοποίησης ενός υποστόχου μέσα από την υλοποίηση μιας δράσης. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα ελάχιστο πλαίσιο διαχειριστικών απαιτήσεων που διασφαλίζει στους φορείς της διαχείρισης ότι, αν η υλοποίηση μιας δράσης δεν καλύπτει τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί, τότε δεν αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η ικανοποίηση του υποστόχου. Οι ελάχιστες προϋποθέσεις αποτυπώνονται μέσα από τη διεθνή εμπειρία και τις τρέχουσες παγκόσμιες εξελίξεις, ώστε να διασφαλίζεται ότι, ακόμα και αν μια δράση έχει σχεδιαστεί στο παρελθόν αλλά πρόκειται να υλοποιηθεί στο μέλλον, πριν την υλοποίησή της θα προηγηθεί μια διαδικασία αξιολόγησης και επικαιροποίησης που δεν θα καθιστά τη δράση παρωχημένη και τα αποτελέσματά της ανεπαρκή. Η δε διαδικασία προσφέρει, πέραν από την επικαιροποίηση των τοπικών στόχων, και νέα στοιχεία για τον διαρκή εμπλουτισμό του σχεδίου διαχείρισης, σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες, καθώς ο

χρονικός σχεδιασμός έχει δευτερεύουσα σημασία, εφόσον κάθε δράση αξιολογείται ακριβώς πριν υλοποιηθεί. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας καταλήγει σε μια νέα δέσμη ενεργειών για την επίτευξη του εκάστοτε στόχου, στην οποία πλέον εντάσσονται προϋποθέσεις βιωσιμότητας ανάλογα με το αποτέλεσμα και την αξιολόγηση των προηγούμενων βημάτων. Κάθε δράση σχετίζεται με σαφείς ΣΒΑ και τους αντίστοιχους δείκτες τους, ώστε να καθίσταται εφαρμοστέα μια μετρήσιμη διαδικασία παρακολούθησης και περαιτέρω αξιολόγησης. Η παρακολούθηση προσδιορίζεται από σαφές χρονοδιάγραμμα, στο οποίο τοποθετούνται ορόσημα επίτευξης, και είναι τα στάδια εκείνα που θα αξιολογηθούν από τους προτεινόμενους δείκτες.

Με τη χρήση του περιγραφόμενου ανωτέρω πλαισίου, η διαχείριση ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς πραγματοποιείται με όρους βιωσιμότητας και κυρίως έχοντας λάβει υπόψη τις πλέον πρόσφατα καταγεγραμμένες ανάγκες σε παγκόσμιο επίπεδο για τη βελτίωση του επιπέδου ζωής. Το πλαίσιο CORRELATE μπορεί να εφαρμοστεί για τη συνολική επικαιροποίηση ενός σχεδίου διαχείρισης αλλά και υποσύνολο τομέων για τη μερική επικαιροποίησή του. Ακόμα σημαντικότερη όμως είναι η χρήση του στα προτεινόμενα προς ένταξη μνημεία, και ειδικά κατά το στάδιο σύνταξης των σχεδίων διαχείρισης, καθώς λαμβάνονται υπόψη και σφαιρικά όλα τα χαρακτηριστικά που ισχύουν σήμερα για την παγκόσμια ευημερία.

7.7 Διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης του πλαισίου CORRELATE (Στάδιο Ε.3)

Το πλαίσιο CORRELATE αποτελεί μία πρόταση, η οποία παρέχει τις συνιστώσες εφαρμογής σε όλο το εύρος μελετών περιπτώσεων, καθώς παρέχει δυνατότητες προσαρμογής στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε μνημείου. Σε επιτελικό επίπεδο τα στάδια που πρέπει να υλοποιηθούν, περιλαμβάνουν προτεινόμενους εφαρμοστέους δείκτες που έχουν δημιουργηθεί από το Τμήμα Στατιστικής του ΟΗΕ σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες για κάθε δείκτη, αλλά και από τα διεθνή ιδρύματα που διορίζονται ως οργανισμοί «θεματοφύλακες», με σκοπό να συλλέγουν δεδομένα από εθνικές πηγές και να συντάσσουν διεθνώς συγκρίσιμες εκτιμήσεις (Custodian Agencies) (UNDESA

2017). Το θεμελιώδες εργαλείο για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του σχεδίου διαχείρισης είναι η θέσπιση ενός ικανού συστήματος παρακολούθησης.

Σε σχέση με τους 17 Στόχους του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, έχει διαμορφωθεί μία πλατφόρμα [19] στην οποία αξιοποιούνται οι δείκτες παρακολούθησης κι εφαρμογής για τη διαμόρφωση της γενικής κατάταξης των χωρών διεθνώς αναφορικά με την επίτευξη των 17 Στόχων. Από ένα σύνολο 193 κρατών που είναι μέλη του ΟΗΕ, η Ελλάδα βρίσκεται σε κατάταξη στο νούμερο 43, με ποσοστό ικανοποίησης των 17 Στόχων 74,33 % (στατιστικά 2020). Στην παρακάτω εικόνα (18) εμφανίζεται η κατάσταση της Ελλάδας σε σχέση με την επίτευξη του κάθε ένα Στόχου ξεχωριστά.

Εικόνα 18: Συνοπτική παρουσίαση της κατάστασης της Ελλάδας σε σχέση με την επίτευξη των 17 ΣΒΑ (https://dashboards.sdgindex.org/profiles/GRC, τελευταία πρόσβαση 09/05/2021).

[19] https://dashboards.sdgindex.org/rankings

Σύμφωνα με τα ανωτέρω περιγραφόμενο, η κατάρτιση του σχεδίου διαχείρισης αποτελεί απλώς απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της εφαρμογής του, αλλά δεν επαρκεί από μόνη της. Ο κρίσιμος παράγοντας της επιτυχίας έγκειται στην ικανότητα των εμπλεκόμενων φορέων να προσδιορίσουν τα έργα ως πραγματικές και απτές δράσεις που μπορούν πραγματικά να μετριάσουν τους κινδύνους του μνημείου. Ως εκ τούτου, κρίνεται θεμιτό να καθορίζονται δείκτες παρακολούθησης όχι μόνο για ένα σχέδιο διαχείρισης συνολικά, αλλά και για μια μεμονωμένη δράση που προτείνεται, και σε πλήρη συμβατότητα με τους αντίστοιχους δείκτες που περιγράφονται στους ΣΒΑ, ούτως ώστε η διαδικασία αξιολόγησης και επικαιροποίησης να μπορεί να οικοδομηθεί πάνω σε αυτούς. Η παρακολούθηση των σχεδίων και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των δράσεων που υλοποιούνται στο πλαίσιό τους συνίστανται κυρίως στον έλεγχο των μακρο-καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και στην εποπτεία της διαδικασίας διαχείρισης του ίδιου του μνημείου. Στο πλαίσιο ενός σχεδίου διαχείρισης η διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης μπορεί να γίνεται σε δύο φάσεις, όταν υπάρχουν σαφείς προσδιορισμένοι δείκτες: εκ των προτέρων (ex ante) με κύριο θέμα τη συνοχή του σχεδίου με τη διατήρηση της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου, και κατά τη διαδικασία (in itinere) για την επικύρωση της προόδου των έργων, τον επαναπροσδιορισμό των δεικτών παρακολούθησης και τον έλεγχο της επίτευξης ή μη των στόχων με την πάροδο του χρόνου. Η χρήση των δεικτών που προτείνει ο ΟΗΕ για την αξιολόγηση και παρακολούθηση της υλοποίησης των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη μπορούν να αποτελέσουν έναν παράγοντα ενεργοποίησης, ειδικά δε με τα μετατροπή και προσαρμογή τους σε τοπικό επίπεδο. Υπό αυτό το πρίσμα τίθεται το ζήτημα του συντονισμού μεταξύ των τοπικών αρχών και εθνικών κυβερνήσεων αλλά και οργανισμών, ώστε οι δείκτες που θα χρησιμοποιούνται να φιλτράρονται κατάλληλα μέσα από τα διαφορετικά επίπεδα συνεργασίας (Klap et al 2020). Η εφαρμογή της διαδικασίας παρακολούθησης και αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του πλαισίου λειτουργεί στη βάση της ανατροφοδότησης της πληροφορίας που θα είναι απαραίτητη για τη μελλοντική λειτουργία του συστήματος.

7.8 Εφαρμογή σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών

Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στις δυσμενείς επιπτώσεις που προκαλούνται από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, γεγονός που επιτάσσει σε κάθε περίπτωση την άμεση και επείγουσα αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων (Stanton-Geddes et al. 2017). Παγκοσμίως εφαρμόζονται διάφορα πρωτόκολλα, συμβάσεις πολιτικές και μέτρα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς από κινδύνους καταστροφών (Hallegatte et al. 2017· Hosagrahar et al. 2016· Nwankwo, Wendt and Bonnici 2019· Taboroff 2000). Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς είναι καθοριστική για την προστασία της ανθρώπινης ζωής και της ασφαλούς διαβίωσης, και ως εκ τούτου θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της βιώσιμης διαχείρισης. Το προτεινόμενο πλαίσιο CORRELATE και η μεθοδολογία εφαρμογής του βρίσκει εφαρμογή και στις περιπτώσεις έκτακτων αναγκών και ειδικών συνθηκών. Όταν οι διαχειριστές των μνημείων καλούνται να αντιμετωπίσουν ένα νέο πρόβλημα, μπορούν να ακολουθήσουν την προτεινόμενη μεθοδολογία για την κατάρτιση ενός κατάλληλα προσαρμοσμένου σχεδίου, ώστε η επίλυση να μη δημιουργεί νέα προβλήματα (Conflict). Ο βασικός στόχος του σχεδίου αντιμετώπισης του προβλήματος πρέπει να είναι η επαναφορά του μνημείου στην κανονική του λειτουργία. Στις περιπτώσεις αυτές η έννοια της βιωσιμότητας δεν συνδέεται με την ανάπτυξη αλλά με τη διατήρηση και επαναφορά του μνημείου στην προ της κρίσης κατάσταση και στον περιορισμό του υποβιβασμού του από τις έκτακτες συνθήκες.

7.9 Το πλαίσιο CORRELATE στην πράξη – οδηγός και επεξήγηση βημάτων

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει με συνοπτικά βήματα τη διαδικασία εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE στην πράξη, χρησιμοποιώντας γενικευμένα παραδείγματα και σχήματα. Περιγράφεται η σειρά των δράσεων, της αποτύπωσης των αναγκών και της διερεύνησης, στοιχεία που συνθέτουν δομικά τη διαδικασία. Η παρουσίαση της μεθοδολογίας περιγράφεται μέσα από τα Σχέδια Καρτελών Στόχων που έχουν δημιουργηθεί ειδικά για αυτό τον σκοπό. Δημιουργήθηκαν 17 Καρτέλες Στόχων (Πίνακας 2), μία για κάθε έναν εκ των Στόχων του ΟΗΕ, οι οποίες ενσωματώνουν τους διασυνδεδεμένους υποστόχους για ευκολία ανεύρεσης. Παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά επιλεγμένα παραδείγματα· το πλήρες

ευρετήριό τους βρίσκεται στο Παράρτημα Ι, το οποίο είναι διαθέσιμο ψηφιακά για εκτύπωση και άμεση χρήση.

ΣΤΟΧΟΣ Χ (Τίτλος Στόχου και περιγραφή του)	
Υποστόχος Χ.1	**Περιγραφή του υποστόχου**
Υποστόχος Χ.2	**Περιγραφή του υποστόχου**
Υποστόχος Χ.....	**Περιγραφή του υποστόχου**

Πίνακας 2: Παράδειγμα Καρτέλας Στόχου και υποστόχων. Η αντίστοιχη καρτέλα υπάρχει για κάθε έναν εκ των 17 Στόχων στο Παράρτημα Ι.

Το πρώτο στάδιο της εφαρμογής του πλαισίου (Ε.2.1) περιλαμβάνει την αξιολόγηση του περιεχομένου των 17 Στόχων, κατατάσσοντάς τους σύμφωνα με τις προτεραιότητες που έχουν τεθεί για το μνημείο παρέμβασης. Έχει προηγηθεί η συγκρότηση της ομάδας εμπειρογνωμόνων στο στάδιο (Ε1.1), οι οποίοι σε συνεργασία με τους λοιπούς φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση, μελετούν το μνημείο παρέμβασης αποτυπώνοντας την υφιστάμενη κατάσταση (Ε1.2) και τη διαθέσιμη τεχνολογία προς αξιοποίηση (Ε1.3). Αναλαμβάνοντας εκτίμηση των πιθανών κινδύνων που εμφανίζονται (Ε1.4), η ομάδα προβαίνει σε διαβούλευση αναφορικά με τους στόχους που έχουν τεθεί αρχικά και περιγράφονται στο σχέδιο διαχείρισης και τους 17 Στόχους του ΟΗΕ. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνει μια αρχική κατάταξη των 17 Στόχων σύμφωνα με τις ανάγκες και προτεραιότητες του μνημείου (Ε2.1). Οι Στόχοι που θεωρείται ότι δεν έχουν καμία εφαρμογή στο μνημείο, αφαιρούνται ως μη σχετικοί. Η διαδικασία ολοκληρώνεται τοποθετώντας τους εναπομείναντες Στόχους σε σειρά, από τον πιο σημαντικό στον λιγότερο σημαντικό. Στο παρακάτω ενδεικτικό σχήμα (Πίνακας 3) ο Στόχος 17 αξιολογείται ως ο πιο σημαντικός και ακολουθεί ο Στόχος 3, κατόπιν ο Στόχος 10 κ.ο.κ. Οι υπόλοιποι στόχοι που δεν περιλαμβάνονται στην κατάταξη (2, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15) έχουν αξιολογηθεί από την ομάδα των εμπειρογνωμόνων ως μη σχετικοί (στην παρούσα περίπτωση η κατάταξη των Στόχων είναι τυχαία και χρησιμοποιήθηκε ως παράδειγμα εφαρμογής).

ΣΤΟΧΟΣ 17	ΣΤΟΧΟΣ 3	ΣΤΟΧΟΣ 10	ΣΤΟΧΟΣ 8	ΣΤΟΧΟΣ 1	ΣΤΟΧΟΣ 7	ΣΤΟΧΟΣ 11	ΣΤΟΧΟΣ 4	ΣΤΟΧΟΣ 16

Πίνακας 3: Ενδεικτική κατάταξη Στόχων, με βάση την αξιολόγηση της σημασίας τους από ειδικούς εμπειρογνώμονες σε σχέση με το μνημείο.

Στη συνέχεια, και αφού έχουν αφαιρεθεί οι μη σχετικοί Στόχοι, η ομάδα των εμπειρογνωμόνων ξεκινά για κάθε έναν από τους εναπομείναντες Στόχους τη διαδικασία αξιολόγησης των υποστόχων, ως προς τον βαθμό εφαρμογής και επιρροής τους στην υλοποίηση του εκάστοτε Στόχου και μόνον για το επιλεγμένο μνημείο εφαρμογής. Για κάθε υποστόχο επιλέγεται ένας χαρακτηρισμός μεταξύ των: «Απόλυτα σχετικός», «Λίγο σχετικός», «Χωρίς εφαρμογή». Στο παρακάτω σχήμα οι απόλυτα σχετικοί υποστόχοι σημαίνονται με χρώμα πορτοκαλί, οι λίγο σχετικοί με ανοιχτό πορτοκαλί και οι καθόλου σχετικοί με χρώμα γκρι (Πίνακας 4).

ΣΤΟΧΟΣ 17		**ΣΤΟΧΟΣ 3**		**ΣΤΟΧΟΣ 10**	
Υποστόχος 17.1	Απόλυτα σχετικός	**Υποστόχος 3.1**	Λίγο σχετικός	**Υποστόχος 10.1**	Απόλυτα σχετικός
Υποστόχος 17.2	Απόλυτα σχετικός	**Υποστόχος 3.2**	Απόλυτα σχετικός	**Υποστόχος 10.2**	Λίγο σχετικός
Υποστόχος 17.3	Λίγο σχετικός	**Υποστόχος 3.3**	Χωρίς εφαρμογή	**Υποστόχος 10.3**	Λίγο σχετικός
Υποστόχος 17.4	Λίγο σχετικός	**Υποστόχος 3.4**	Απόλυτα σχετικός	**Υποστόχος 10.4**	Χωρίς εφαρμογή

Πίνακας 4: Παράδειγμα Στόχων μετά και την αξιολόγηση των υποστόχων που περιλαμβάνουν πλήρη κατηγοριοποίηση του βαθμού σχετικότητάς τους σε σχέση με το μνημείο αναφοράς.

Βασικός σκοπός της διαδικασίας είναι να εξεταστούν μεθοδικά τα δεδομένα που θέτουν οι 169 υποστόχοι στην προοπτική διαμόρφωσης του νέου σχεδίου διαχείρισης. Η διαδικασία αυτή εξασφαλίζει τη μέγιστη συνέπεια με τις προτεραιότητες του ΟΗΕ. Τα ανωτέρω δυο στάδια ολοκληρώνουν τη βασική δομή της διαδικασίας σε σχέση τους 17 Στόχους του ΟΗΕ. Στο σημείο αυτό έχουν αποτυπωθεί, εξεταστεί και αξιολογηθεί οι προτεραιότητες που θέτουν οι διαχειριστές για το μνημείο.

Ακολουθεί η διαδικασία αξιολόγησης, εξειδίκευσης και επαναπροσδιορισμού των δράσεων που περιγράφονται σε κάθε σχέδιο διαχείρισης, ώστε η υλοποίησή τους να διασφαλίζει την επίτευξη των σχετικών υποστόχων, δημιουργώντας μια νέα επικαιροποιημένη έκδοση. Το σχήμα (Πίνακας 5) παρουσιάζει τον τρόπο αποτύπωσης των προτάσεων προς υλοποίηση, σε σχέση με τους ΣΒΑ. Στην αριστερή στήλη παρουσιάζεται ο στόχος του ΟΗΕ (Χ) ακολουθούμενος από τους υποστόχους του και τον χαρακτηρισμό τους από τους ειδικούς εμπειρογνώμονες. Στα δεξιά της

εικόνας παρουσιάζεται ο στόχος του σχεδίου διαχείρισης που βρίσκεται υπό αναθεώρηση (Ψ) και οι δράσεις που αρχικά περιγράφονταν στο σχέδιο διαχείρισης. Η σχέση μεταξύ των στηλών αριστερά και δεξιά είναι σημαντική, καθώς οι προτεινόμενες δράσεις πρέπει να υπηρετούν τους στόχους και τους υποστόχους αντίστοιχα.

ΣΤΟΧΟΣ Χ ΤΟΥ ΟΗΕ		**ΣΤΟΧΟΣ Ψ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ**	
Υποστόχος Χ.1	**Χαρακτηρισμός υποστόχου**	**Δράση Ψ.1**	**Προτάσεις υλοποίησης της δράσης σύμφωνα με αντίστοιχο υποστόχο Χ.1 και τον χαρακτηρισμό του**
Υποστόχος Χ.2	**Χαρακτηρισμός υποστόχου**		**Προτάσεις υλοποίησης της δράσης σύμφωνα με αντίστοιχο υποστόχο Χ.2 και τον χαρακτηρισμό του**
Υποστόχος Χ.....	**Χαρακτηρισμός υποστόχου**		**Προτάσεις υλοποίησης της δράσης σύμφωνα με αντίστοιχο υποστόχο Χ.....**

Πίνακας 5: Παράδειγμα διαμόρφωσης προτάσεων υλοποίησης δράσεων σύμφωνα με την αξιολόγηση των ΣΒΑ.

Η παρουσίαση των λύσεων σε αυτή τη διάταξη επιτρέπει στους ειδικούς να εντοπίζουν περιπτώσεις κατά τις οποίες μια πρόταση μπορεί να επιλύει ένα πρόβλημα, αλλά να δημιουργεί νέο/νέα σε άλλο υποστόχο. Αυτή η δυναμική συγκέντρωση και οπτικοποίηση των προτεινόμενων λύσεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε επίπεδο διαβούλευσης μεταξύ των ειδικών και των διαχειριστών του μνημείου για τη βελτιστοποίηση των δράσεων. Η εφαρμογή του προτεινόμενου πλαισίου στην πράξη προσφέρει ένα ευμετάβλητο και προσαρμοστικό εργαλείο στις διαφορετικές συνθήκες που μπορεί να επικρατούν σε μια δεδομένη περίοδο, και το οποίο συνδράμει στη βιώσιμη διαχείριση. Η τοποθέτηση των 17 Στόχων του ΟΗΕ, οι οποίοι σήμερα αποτελούν ένα γενικής αποδοχής κείμενο για την παγκόσμια ευημερία, στο επίκεντρό

της εξασφαλίζει την ευρεία αποδοχή της μεθόδου, κάτι που μπορεί να μεταβληθεί, αν χρειαστεί στο μέλλον αλλαγή των στόχων με κάποιο διαφορετικό πλαίσιο αναφοράς. Η προσαρμοστικότητα της μεθόδου έγκειται στο γεγονός πως το αποτέλεσμα της ανωτέρω διαδικασίας αποτελεί μια από τις πολλαπλές πιθανές προτάσεις που μπορεί να διαφοροποιούνται, όταν εκπονούνται ταυτόχρονα από διαφορετικές ομάδες εμπειρογνωμόνων. Αυτό αποτελεί ένα ιδιαίτερα χρήσιμο χαρακτηριστικό του συστήματος, καθώς οι διαφορετικές προσεγγίσεις αποτυπώνουν τις εκάστοτε απόψεις στη βάση τους και επιτρέπουν τη διεξοδική ανάλυση αλλά και τη σύνθεση των παραγόντων σε μια νέα πιο αναλυτική πρόταση απλώς με τη σύνθεση των προτάσεων στα στάδια (Ε2.1) και (Ε2.2). Η διαδικασία προτείνεται να επαναλαμβάνεται σε όσους κύκλους επεξεργασίας και διαβούλευσης απαιτούνται μέχρι τη διαμόρφωσης της τελικής πρότασης, είτε με συναίνεση των εμπλεκόμενων μερών είτε με άλλο τρόπο έκβασης του αποτελέσματος, π.χ. με πλειοψηφία.

7.10 Προσαρμοστικότητα του πλαισίου στις πραγματικές συνθήκες

Το θέμα της διαχείρισης μνημείων αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό ζήτημα, καθώς, όταν λαμβάνεται μια απόφαση και υλοποιείται μια δράση από έναν φορέα διαχείρισης, ουσιαστικά επηρεάζονται οι χρήστες του αλλά και το ίδιο το μνημείο. Αυτοί που εισηγούνται, λαμβάνουν και εφαρμόζουν την απόφαση ενδέχεται να μην έχουν την απαραίτητη γνώση και εμπειρία για να αξιολογήσουν την επιρροή και το αποτέλεσμά της, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει παράπλευρα προβλήματα. Μια δεύτερη παράμετρος αποτελεί το γεγονός ότι μια ιστορική πόλη-μνημείο που διαθέτει αυτοδιοίκηση, ίσως να μην διαθέτει το σύνολο των ειδικών που απαιτούνται, ώστε να εξεταστούν σφαιρικά όλα τα προβλήματα που προκύπτουν με τις αλλαγές. Αυτές οι δύο παράμετροι αξιολογήθηκαν κατά τη διαδικασία διερεύνησης και λήφθηκαν συγκεκριμένες αποφάσεις για τον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων που προκύπτουν από αυτές:

Α. Σε επίπεδο ποιότητας ζωής, το βασικό μοντέλο αποτύπωσης αναγκών που χρησιμοποιήθηκε, είναι αυτό που προτείνει ο ΟΗΕ (17 United Nations Sustainable Development Goals), ένα σύστημα που προσφέρει το εύρος που απαιτείται για να καλύψει γενικευμένα και ειδικά όλες τις περιπτώσεις

μνημείων, τους γενικούς αλλά και τους ειδικούς τύπους εμπλεκομένων-χρηστών και την ποιότητα ζωής χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα μετρήσιμα στοιχεία και διαδικασία αποτύπωσης. Το σύστημα αυτό έχει υιοθετηθεί ευρέως από το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας κοινότητας, προσαρμόζεται δε ενεργά και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να καλύψει τις ανάγκες των πολιτών και να βελτιώσει την ευημερία τους (Kastrinos and Weber 2020· Salvia et al. 2019).

Β. Η έλλειψη ειδικών αποτελεί σημαντικό στοιχείο, το οποίο μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά σε επίπεδο λήψης αποφάσεων. Συχνά και σε επίπεδο διοίκησης και αυτοδιοίκησης μια περιορισμένη ομάδα ειδικών καλείται να λάβει αποφάσεις για θέματα τα οποία δεν βρίσκονται ακριβώς μέσα στη σφαίρα της ειδικότητας της. Μέσα από το προτεινόμενο πλαίσιο CORRELATE το ζήτημα αυτό εξισορροπείται από το γεγονός ότι υπάρχουν οι ήδη αποτυπωμένες αξίες για τη βιωσιμότητα, με τους αντίστοιχους δείκτες μέτρησης της αποτελεσματικότητας. Εναλλακτικά μπορούν να κληθούν εξωθεσμικοί ειδικοί (Outsourcing), ώστε να καλυφθούν τα επιστημονικά κενά που αποτυπώνονται από τη διαδικασία εφαρμογής του πλαισίου.

Γ. Η χρήση των ειδικών εμπειρογνωμόνων στη διαδικασία της διαβούλευσης, ανεξάρτητα από τον τρόπο που θα ακολουθηθεί για τη διαβούλευση ή το βαθμό συναίνεσης που θα επιτευχθεί, λειτουργεί ως μοχλός αποσυμπίεσης των αποφάσεων από πολιτικές πιέσεις οι πεποιθήσεις καθώς η επιλογή και χρήση των απόψεων των εμπειρογνωμόνων γίνεται από τους ίδιους τους φορείς διαχείρισης των μνημείων. Παρά το γεγονός ότι δεν προκύπτει κάποια υποχρέωση ακολουθίας των προτάσεων των εμπειρογνωμόνων, η διαδικασία που έχει ακολουθηθεί πραγματοποιείται με στόχο τη γενικότερη ευημερία και βιωσιμότητα του μνημείου και της ευρύτερης περιοχής στο οποίο αυτό ανήκει, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αγνοηθεί.

Η αξιοποίηση των ανωτέρω στο πλαίσιο της έρευνας εξυπηρετεί τη σύγχρονη πραγματικότητα όπως αυτή έχει διαμορφωθεί σε διεθνές επίπεδο, χωρίς να είναι περιοριστική ή δεσμευτική ως προς τη χρήση του προτεινόμενου πλαισίου εφαρμογής της διαχείρισης. Στην περίπτωση κατά την οποία το σημερινό βασικό μοντέλο αποτύπωσης αναγκών (Α) τροποποιηθεί ή αντικατασταθεί στο μέλλον, το προτεινόμενο πλαίσιο δύναται να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Αντιστοίχως, σε

επίπεδο ειδικών και με βάση την εξέλιξη της διεπιστημονικότητας, η κάλυψη των ειδικοτήτων συνδυάζεται με τους τομείς της σύγχρονης ζωής.

Στη χώρα μας η επιτυχής εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης αποτελεί μια προτεραιότητα. Από το 2019 έχει ξεκινήσει η διαδικασία εκπόνησης ενός Εθνικού Σχεδίου Εφαρμογής για τους ΣΒΑ, στο οποίο θα αποτυπώνονται οι κεντρικές και μακροπρόθεσμες πολιτικές που εφαρμόζονται ή πρόκειται να εφαρμοσθούν στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης προσέγγισης των ΣΒΑ. Στην κατεύθυνση αυτή ορίζονται και μια σειρά εθνικών δεικτών για την παρακολούθηση της προόδου εφαρμογής (Γενική Γραμματεία Κοινοβουλευτικών και Νομικών Θεμάτων 2021).

Η σημασία του προτεινόμενου πλαισίου διαχείρισης CORRELATE αναδεικνύεται όταν κανείς εξετάζει την έλλειψη οριοθέτησης των παραγόντων που επηρεάζουν τη διαχείριση ενός μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς, με χρήση αντικειμενικών παραμέτρων, ανεπηρέαστων από ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά συμφέροντα ή πεποιθήσεις καθώς η διατήρηση και η διαχείριση της κληρονομιάς συνδέονταν ανέκαθεν με την πολιτική εξουσία (Luger et al 2020). Η έννοια της παγκόσμιας κληρονομιάς εξελίσσεται παράλληλα με την κοινωνία και πλέον έχει μεταβληθεί από ιστορικά κτίρια και μνημεία σε τοποθεσίες, τέχνες, ιδέες, αξίες, κ.α.. δημιουργώντας την ανάγκη για διευρυμένη διαχείριση, η οποία μάλιστα επηρεάζεται από λοιπούς παράγοντες της σύγχρονης κοινωνίας όπως η κλιματική αλλαγή, τα δημογραφικά ζητήματα, την αύξηση του τουρισμού, κ.α. Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η πολιτιστική κληρονομιά από τις εθνικές και τοπικές αρχές και τους ενδιαφερόμενους φορείς και τις τοπικές κοινωνίες έχει άμεση επίδραση στον τρόπο διαχείρισής της, ερμηνείας και κατανόησής της. Ωστόσο, υπάρχει απουσία εναρμόνισης της πολιτιστικής διαχείρισης με την επίτευξη των ΣΒΑ (Petti et al 2020). Αυτή την εναρμόνιση καλείται να ικανοποιήσει η εφαρμογή του CORRELATE, σύμφωνα με το οποίο οι ΣΒΑ θα καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο διαχείρισης των μνημείων. Η πρόταση εφαρμογής του πλαισίου προσαρμόζεται στα σύγχρονα πρότυπα και αξίες για τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως αυτά έχουν αποτυπωθεί από τον ΟΗΕ. Τα πρότυπα όμως αυτά δεν είναι περιοριστικά για την λειτουργία του πλαισίου καθώς μπορεί να εφαρμοσθεί αναλογικά σε κάθε εξέλιξη ή διαφοροποίηση αυτών των προτύπων. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η αξιοποίηση οικουμενικών προτύπων ώστε η διαχείριση να εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο,

στο οποίο οι στόχοι και οι ανάγκες διαμορφώνονται σύμφωνα με τις παγκόσμιες τάσεις και προτεραιότητες. Εάν όμως και όταν αυτές αλλάξουν, το ίδιο πλαίσιο μπορεί εκ νέου να έχει εφαρμογή χωρίς να μεταβάλλεται η ουσία της λειτουργίας του.

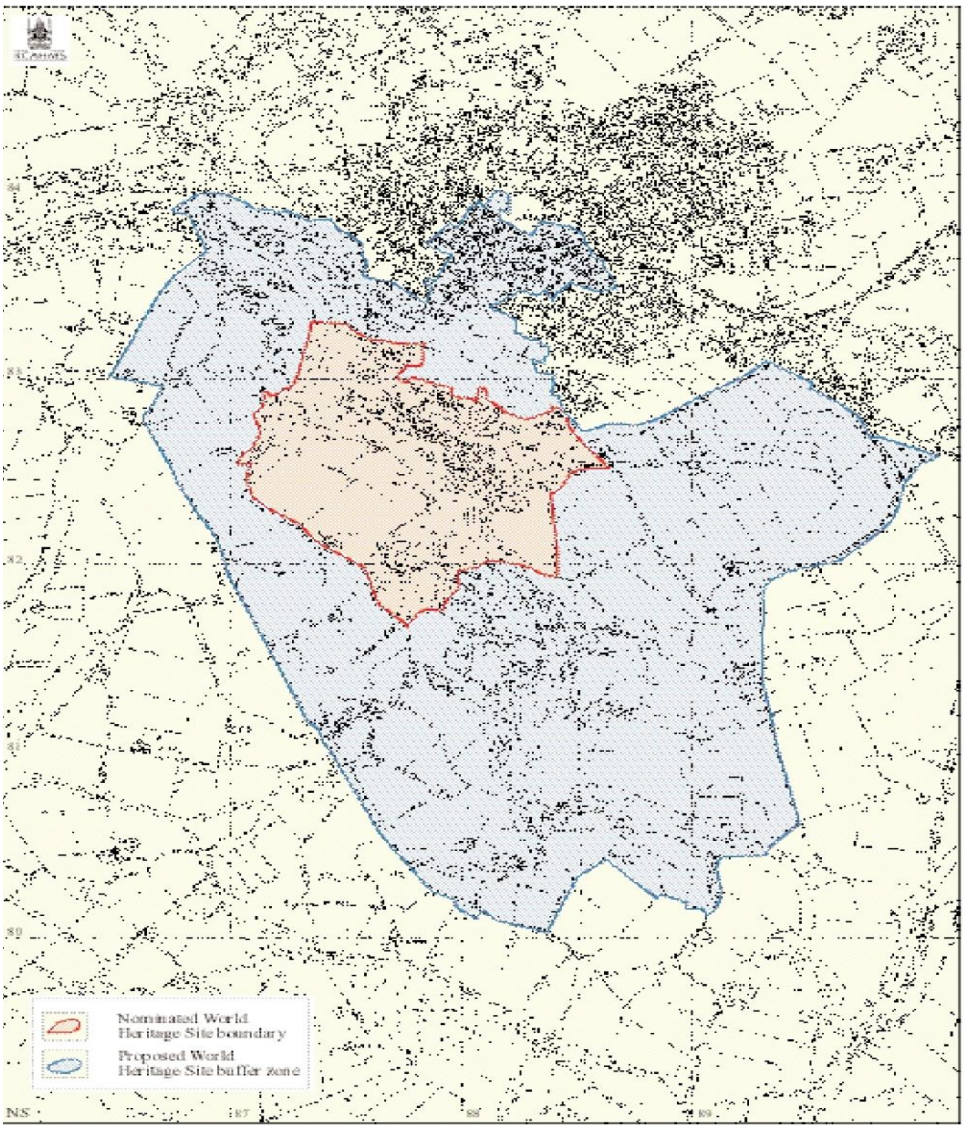
8. Κεφάλαιο 8: Εξέταση Σχεδίων Διαχείρισης και Διαδικασιών άλλων μνημείων

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικοί στόχοι των σχεδίων διαχείρισης τεσσάρων μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO, τα οποία μελετήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής. Στόχος της μελέτης ήταν η αναζήτηση των διαδικασιών με τις οποίες πραγματοποιείται η διαχείριση αυτών των μνημείων και η διαδικασία επικαιροποίησης των σχεδίων διαχείρισής τους. Από το σύνολο των μνημείων που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, επιλέχθηκαν πέντε (5) μνημεία (μεταξύ αυτών το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας το οποίο αναλύεται εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο) τα οποία παρουσιάζουν συναφή χαρακτηριστικά σε επίπεδο μνημείου, ώστε να καθίσταται εφικτή η σύγκριση μεταξύ τους. Όλα τα μνημεία που εξετάσθηκαν αποτελούν ταυτόχρονα και ιστορικά κέντρα, με ζώντα ιστό λειτουργίας, εντός των οποίων διαμένουν και εργάζονται πολίτες, ενώ παράλληλα αποτελούν και πόλο έλξης πολλών επισκεπτών, με έντονη ανάγκη για βιώσιμη διαχείριση λόγω της πολυπλοκότητας της λειτουργίας τους. Η βιώσιμη ανάπτυξη προτάσσει την αντιμετώπιση του κόσμου ως ένα ολοκληρωμένο σύστημα που συνδέει το χώρο, το χρόνο και τους ανθρώπους και εκτείνεται πέραν των γεωγραφικών ορίων της πόλης, στο οποίο σύστημα θα πρέπει να ενσωματώνονται οι πολιτιστικοί πόροι που είναι σημαντικοί για την υποστήριξη της βιωσιμότητας (Turner 2017). Δεδομένου ότι η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, έχουν θέσει το ζήτημα της βιωσιμότητας στην πρώτη γραμμή της παγκόσμιας ιεραρχίας, τα ζητήματα αυτά αποτέλεσαν άξονα της μελέτης ώστε να εξετάζεται και η συνάφειά τους με τα ανωτέρω σχέδια διαχείρισης καθώς και η πρόβλεψη δράσεων ή πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη των μνημείων σε αυτά.

8.1 Το Μνημείο του Νιού Λάναρκ, Σκωτία

Το χωριό του Νιού Λάναρκ ιδρύθηκε το 1785 και χαρακτηρίζεται από τα βαμβακουργεία του, τα οποία λειτουργούσαν με νερόμυλους από το 1786 έως το

1968. Στα τέλη του 19ου αιώνα η περιοχή αποτελούσε πρότυπο βιομηχανικό οικισμό με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και σημαντική υδραυλική εκμετάλλευση, πρωτοπόρα για την εποχή. Η οικιστική δομή που έλαβε η περιοχή ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με το σκοπό που εξυπηρετούσε ως βιομηχανική περιοχή με οργανωμένες κοινότητες που αναπτύχθηκαν τον 18ο και 19ο αιώνα. Στην περιοχή εγκαταστάθηκε ως εργοστασιάρχης ο ουτοπιστής Ρόμπερτ Όουεν, ο οποίος έγινε κατόπιν γνωστός για τις κοινωνικές του μεταρρυθμίσεις. Το μνημείο του Νιού Λάναρκ ενεγράφη στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO το 2001, σύμφωνα με τα κριτήρια ii, iv και vi.

Εικόνα 19: Οριοθέτηση του μνημείου του Νιού Λάναρκ και των ζωνών προστασίας (Σχέδιο Διαχείρισης του Μνημείου, 2000)

Το αρχικό σχέδιο διαχείρισης για το μνημείο αφορούσε τη χρονική περίοδο 2013-2018 και περιελάμβανε τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση και

λειτουργία του μνημείου καθώς και τους στόχους εφαρμογής και ανάπτυξης. Οι έξι αυτοί στόχοι αφορούσαν σε:

- Προστασία και ενίσχυση της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας του μνημείου, με τη διαχείριση, προστασία και διατήρηση των ιστορικών κτιρίων καθώς και του πολιτιστικού και φυσικού τοπίου.
- Προώθηση της ευαισθητοποίησης και κατανόησης της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας του μνημείου στο ευρύ κοινό διεθνώς.
- Ενίσχυση της τοπικής οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας με βιώσιμο τρόπο.
- Βελτίωση της προσβασιμότητας στο μνημείο και προώθησή του ως έναν υψηλής ποιότητας προορισμό.
- Αντιμετώπιση του μνημείου ως πηγή εκπαίδευσης και γνώσης.
- Διαμόρφωση ισχυρών συνεργασιών με τοπικούς και εθνικούς φορείς και ενίσχυση των συνεργειών με την τοπική κοινότητα.

Επίσης αυτό το σχέδιο διαχείρισης παρουσίαζε το γενικότερο όραμα για το μνημείο με χρονικό ορίζοντα έως το 2040, δίνοντας με αυτό τον τρόπο έμφαση στη σημασία της βιωσιμότητας για τους διαχειριστές του μνημείου.

Προκειμένου να αναθεωρηθεί το σχέδιο διαχείρισης, ο Σύνδεσμος του Νιού Λάναρκ, πραγματοποίησε διαβούλευση το 2018, με το κοινό και τους κοινωνικούς εταίρους με έμφαση στο «Όραμα για το μέλλον». Σκοπός της διαβούλευσης ήταν να αποτυπωθούν εν νέου οι αξίες και οι στρατηγικοί στόχοι του μνημείου, οι οποίοι κατόπιν να αποτελέσουν τη βάση της αναπτυξιακής δράσης του νέου σχεδίου διαχείρισης. Οι αξίες που αποτυπώθηκαν αναφέρονται μεταξύ άλλων στο εξαιρετικό φυσικό τοπίο και αυθεντικά δομημένο περιβάλλον της περιοχής, στην ζωντανή εργατική κοινότητα που διατηρείται μέχρι σήμερα, στην ύπαρξη σημαντικών ιστοριών ανθρώπων που έζησαν στην περιοχή, στη διασφάλιση μακροπρόθεσμης περιβαλλοντικής και οικονομικής βιωσιμότητας, στην προσφορά ολοκληρωμένης εμπειρίας επισκεπτών, στην οικοδόμηση επιτυχημένων συνεργειών με ευρεία κοινωνική αποδοχή και δέσμευση και στην συνέχιση της επιχειρηματικής καινοτομίας των προγόνων. Οι περιγραφόμενες αξίες αναφέρονται στο ήθος του παρελθόντος, το οποίο αποτελεί κληρονομιά του σήμερα, τοποθετώντας τον ανθρώπινο παράγοντα στο επίκεντρο αυτών των αξιών.

Η τρέχουσα διαχείριση του μνημείου πραγματοποιείται σύμφωνα με ένα σχέδιο 5ετούς διάρκειας (2019-2023), το οποίο πρόκειται να αναθεωρηθεί εκ νέου μετά την παρέλευση αυτής της περιόδου. Το σχέδιο αυτό περιλαμβάνει τόσο τους στόχους πενταετίας καθώς στόχους, η υλοποίηση των οποίων εκτείνεται πέραν αυτής της διάρκειας και αποτελεί μέρος του γενικότερου οράματος για την περιοχή. Αρμόδιοι για την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης είναι ο Σύνδεσμος του Νιού Λάναρκ (New Lanark Trust), ο φορέας Ιστορικό Περιβάλλον Σκωτίας (Historic Environment Scotland) και το Συμβούλιο Δυτικού Λάνκασαϊρ (South Lanarkshire Council), οι οποίοι είναι επίσης επιφορτισμένοι με τον συντονισμό άλλων εμπλεκομένων φορέων και ενδιαφερομένων μερών στη διαχείριση. Η συμμετοχή άλλων διαχειριστικών εταίρων αποτελεί προτεραιότητα από την πλευρά των διαχειριστών, στην κατεύθυνση υλοποίησης ενός πολυσυμμετοχικού μοντέλου, ώστε όλοι οι χρήστες του μνημείου να αποτελούν μέρος των αποφάσεων που τους επηρεάζουν. Ως χρήστες του μνημείου θεωρούνται από το σχέδιο διαχείρισης οι γαιοκτήμονες, η τοπική κοινότητα (κάτοικοι και εργαζόμενοι), οι επισκέπτες, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και οι λοιποί πολιτιστικοί, εκπαιδευτικοί, περιβαλλοντικοί και άλλοι φορείς με ενδιαφέρον για την περιοχή.

Οι στρατηγικοί στόχοι του σχεδίου διαχείρισης για την προστασία και προώθηση του μνημείου αναφέρονται συνοπτικά παρακάτω:

- Διατήρηση και προώθηση του μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς και του περιβάλλοντα χώρου του.
- Διασφάλιση της ποιότητας των εργασιών που θα πραγματοποιηθούν με τις υψηλότερες προδιαγραφές και πρότυπα σύμφωνα με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της περιοχής.
- Ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και διαμόρφωση συνεργασιών με τους κοινωνικούς εταίρους, κατοίκους και γαιοκτήμονες.
- Αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο μνημείο και ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων στο σχέδιο διαχείρισής.

Οι ειδικότεροι στόχοι του μνημείου σύμφωνα με το σχέδιο διαχείρισης είναι δομημένοι σε άξονες και περιγράφονται συνοπτικά ως εξής:

Στόχοι για την προώθηση της **κατανόησης και ευαισθητοποίησης αναφορικά με την εξαιρετική οικουμενική αξία του μνημείου:**

- Διαμόρφωση μια ποικίλης ερμηνείας κι ενός πλούσιου εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Ουσιαστική συνεργασία με τους εργαζόμενους, εθελοντές, τοπική κοινότητα, επισκέπτες και εταίρους.
- Διατήρηση των τεχνουργημάτων και των αρχείων.
- Ενεργοποίηση της συνεχούς έρευνας, σκέψης και συζήτησης σχετικά με ζητήματα που διαμόρφωσαν την τοπική ιστορία.

Στόχοι για την **ανάπτυξη του μνημείου ως τουριστικού προορισμού** και την **ενίσχυση της εικόνας** της περιοχής σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο:

- Διασφάλιση μια διεθνούς κλάσης εμπειρία επισκεπτών σε όλο το μνημείο.
- Διαμόρφωση αποτελεσματικής προβολής, δημοσίων σχέσεων και διαδικτυακής παρουσίας.
- Παροχή νέων θεματικών εμπειριών για την ενθάρρυνση νέων και επαναλαμβανόμενων επισκεπτών.
- Ενίσχυση της συνεργασίας με κοινωνικούς φορείς και εταίρους.

Στόχοι για την οικοδόμηση ενός **βιώσιμου εμπορικά και περιβαλλοντικά** επιχειρησιακού περιβάλλοντος:

- Ανάπτυξη εμπορικής στρατηγικής για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας.
- Προσέλκυση επενδύσεων στο μνημείο.
- Άσκηση συνετούς οικονομικής διαχείρισης και χρηστής εταιρικής διακυβέρνησης.
- Προώθηση ενός θετικού πνεύματος εργασίας για ευέλικτο, εξειδικευμένο και δημιουργικό προσωπικό.
- Διασφάλιση της εφαρμογής μιας αποτελεσματικής στρατηγικής περιβαλλοντικής διαχείρισης για τις επιχειρήσεις.

Οι διαχειριστές του μνημείου, προκειμένου να διασφαλίσουν την ρεαλιστική εφαρμογή των στόχων που περιγράφονται στο σχέδιο διαχείρισης, εκπόνησαν ένα σχέδιο δράσης που μεταφράζει τους στόχους σε παραδοτέα με μετρήσιμα

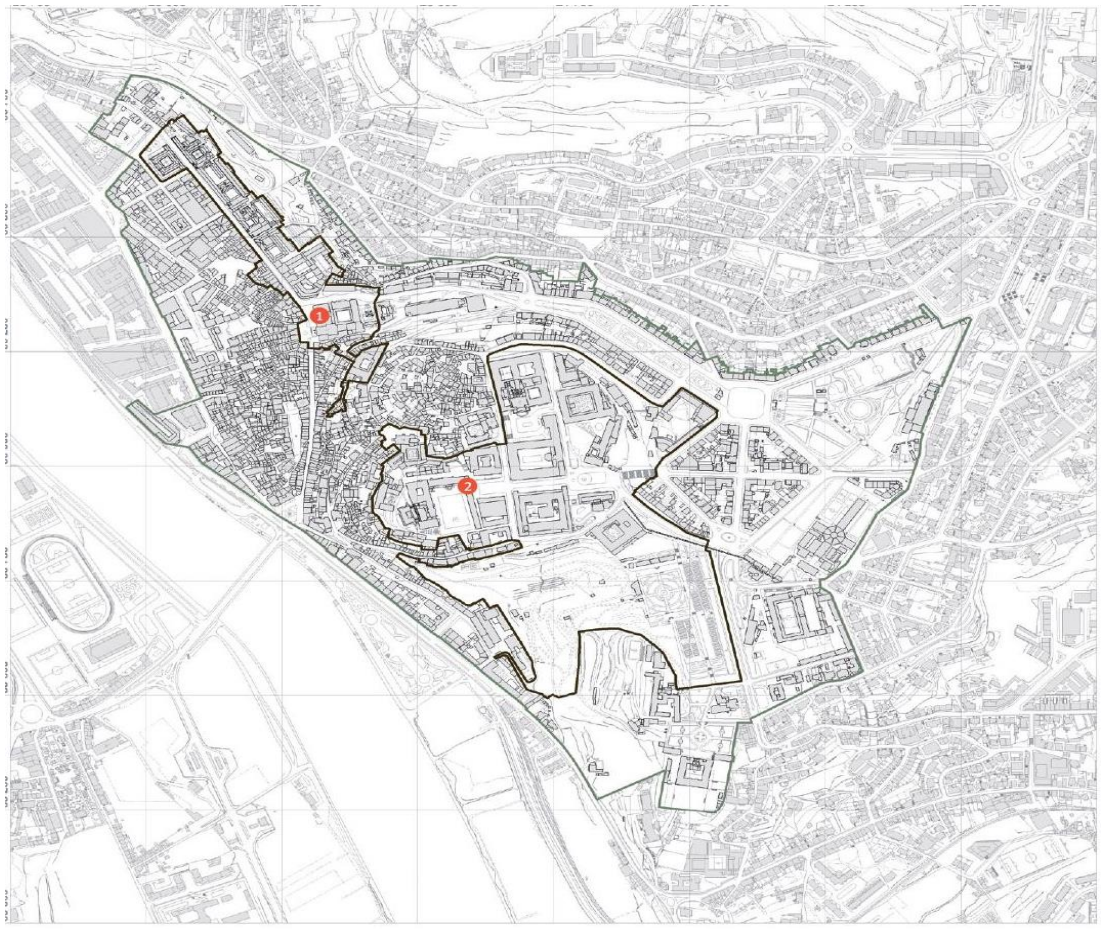
αποτελέσματα. Για την περίπτωση του μνημείου του Νιού Λάναρκ, ο σχεδιασμός της διαχείρισης αποτελεί μια δυναμική διαδικασία που δεν ολοκληρώνεται με το σχεδιασμό και την εκπόνηση του σχεδίου διαχείρισης. Αντίθετα, κεφαλαιοποιεί τη γνώση των συμμετεχόντων στη διαχείριση, εντάσσοντας αυτή την εμπειρία στη διαδικασία της παρακολούθησης, η οποία πραγματοποιείται συστηματικά ώστε οι προτεραιότητες της διαχείρισης να συνάδουν πάντα με το σχέδιο δράσης και το σχεδιασμό της διατήρησης του μνημείου.

8.2 Το Πανεπιστήμιο της Κοΐμπρα -Άλτα Σοφία, Πορτογαλία

Το Πανεπιστήμιο της Κοΐμπρα -Άλτα Σοφία αποτελεί ένα αρχιτεκτονικό σύνολο εγγεγραμμένο στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO από το 2013 σύμφωνα με τα κριτήρια ii, iv και vi. Αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα πανεπιστημιούπολης που απεικονίζει την αλληλεξάρτηση μεταξύ πόλης και Πανεπιστημίου τόσο στην αρχιτεκτονική δομή της πόλης όσο και στις διάφορες θεσμικές λειτουργίες του Πανεπιστημίου που εκτείνονται σε όλη την πόλη. Η Κοΐμπρα είναι μια από τις αρχαιότερες πόλεις της Πορτογαλίας, η ιστορία της οποίας φαίνεται να ξεκινά στην περιοχή Άλτα (Alta) λόγω των ευνοϊκών γεωστρατηγικών συνθηκών που προσέφερε ο λόφος. Λόγω της άρρηκτης σχέσης μεταξύ Πανεπιστημίου και πόλης, ο χαρακτηρισμός του Πανεπιστημίου ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς αποτελεί ταυτόχρονα και χαρακτηρισμό για την ίδια την πόλη της Κοΐμπρα όπου η ανάπτυξη του ενός διεγείρει την ανάπτυξη του άλλου (Capela et al 2015) και δημιουργεί τις ανάλογες διαχειριστικές απαιτήσεις.

Σύμφωνα με το Δημοτικό Γενικό Σχέδιο της Κοΐμπρα του 1994 (PDM – Plano Director Municipal), ο Δήμος Κοΐμπρα είναι ο κύριος φορέας υπεύθυνος για την αστική διαχείρισή της περιοχής. Για το λόγο αυτό, το σχέδιο διαχείρισης, εισήγαγε μια νέα διαδικασία διαχειριστικής σχέσης για την υλοποίησή του, στην οποία συμμετέχει και η διοίκηση του Πανεπιστημίου ως στρατηγικός εταίρος για τη δημιουργία των απαραίτητων συνεργειών στον τομέα της εκπαίδευσης και της παροχής τεχνικής βοήθειας. Ήδη κατά τη διαδικασία υποβολής της υποψηφιότητας για το μνημείο, το Πανεπιστήμιο συνεργάζονταν με το Δήμο, σε δομημένες ομάδες

εργασίας, προκειμένου να συντάξουν ένα σχέδιο διαχείρισης επωφελές για όλους τους παράγοντες.

Εικόνα 20: Οριοθέτηση του μνημείου του Πανεπιστημίου της Κοϊμπρα και Άλτα Σοφία καθώς και των ζωνών προστασίας (Σχέδιο Διαχείρισης του Μνημείου, 2013)

Το τελικό σχέδιο διαχείρισης για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη της περιοχής εγκρίθηκε το 2010 από το Δήμο, σύμφωνα με το οποίο διαμορφώνονται δύο επίπεδα διαχείρισης:

- το 1ο επίπεδο που ονομάζεται Διοικητικό Συμβούλιο και είναι αρμόδιο για την υλοποίηση του σχεδίου διαχείρισης σε συνεργασία με το Τεχνικό Διαχειριστικό Γραφείο, το οποίο συνεπικουρεί προσφέροντας εξειδικευμένη τεχνική βοήθεια και επικοινωνία με το ευρύ κοινό και
- το 2ο επίπεδο διαχείρισης, το Συμβουλευτικό Συμβούλιο, το οποίο ελέγχει και αξιολογεί την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης.

Το σχέδιο διαχείρισης περιγράφει τους βασικούς στόχους και πολιτικές για το μνημείο, οι οποίοι αφορούν στη διατήρηση και επαναξιολόγηση των περιοχών που

περιλαμβάνει το μνημείο και η ζώνη προστασίας του, στην ενίσχυση της εκπαίδευσης και της έρευνας, στην αναζωογόνηση της περιοχής, ιδίως στο Πανεπιστήμιο, στην προώθηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς, στην προαγωγή του ποιοτικού τουρισμού και στη διάδοση της ταυτότητας του Πανεπιστημίου της Κοΐμπρα. Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται μέσα από υλοποίηση ορισμένων δράσεων οι κυριότητες των οποίων περιλαμβάνουν:

- τον καθορισμό μεθόδων για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς με την εφαρμογή προτύπων αριστείας,
- τη διατομεακή συνεργασία για την αποκατάσταση του αστικού ιστού,
- την ενθάρρυνση της ιστορικής έρευνας,
- τον επαναπροσδιορισμό της οδού Σοφία, με επανάχρηση περιοχών από το Πανεπιστήμιο,
- την υποστήριξη του υφιστάμενου δικτύου μουσείων,
- την αποκατάσταση και αναζωογόνηση του Βοτανικού Κήπου,
- τη δημιουργία διαφοροποιημένων τουριστικών διαδρομών,
- τη δημιουργία προγραμμάτων κατάρτισης σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά,
- την ενθάρρυνση της μελέτης και της έρευνας σχετικά με λιγότερο παρεμβατικές τεχνικές αποκατάστασης της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- την ενδυνάμωση της έρευνας για το Τραγούδι της Κοΐμπρα,
- την εμβάθυνση της γνώσης για την αξία του Πανεπιστημίου της Κοΐμπρα παγκοσμίως.

Οι ανωτέρω δράσεις υποστηρίζονται από μια σειρά πολιτικών παρεμβάσεων που στοχεύουν στην επιτυχή υλοποίησή τους. Οι βασικότερες των οποίων είναι οι εξής:

- η σύναψη προγραμματικών συμβάσεων προγράμματος με φορείς της Κεντρικής Κυβέρνησης για το Πανεπιστήμιο
- η θέσπιση πρωτοκόλλων συνεργασίας με δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς σχετικά με τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς,
- η εγκατάσταση ενεργειακά αποδοτικών και περιβαλλοντικά βιώσιμων συστημάτων και υποδομών στα κτίρια,

- ο σχεδιασμός κατάλληλων μουσειολογικών προγραμμάτων για την ίδρυση Πανεπιστημιακού Μουσείου,
- η δημιουργία μέσων τεχνικής υποστήριξης για την αποκατάσταση των φοιτητικών κοινοτικών κατοικιών,
- η ενίσχυση της διασύνδεσης των διαφόρων τουριστικών διαδρομών της πόλης και του μνημείου,
- η διαρκής ενημέρωση του δικτυακού τόπου του μνημείου, ως μέσο εξωτερικής προβολής και τράπεζας πληροφοριών,
- η εκπαίδευση ειδικών σε παρεμβάσεις για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς με τα υψηλότερα πρότυπα ποιότητας
- η διοργάνωση διασκέψεων, σεμιναρίων και συνεδρίων για την κατάρτιση του κοινού αλλά και των λοιπών ενδιαφερομένων σε ζητήματα αναφορικά με την προστασία, προώθηση και επανάχρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

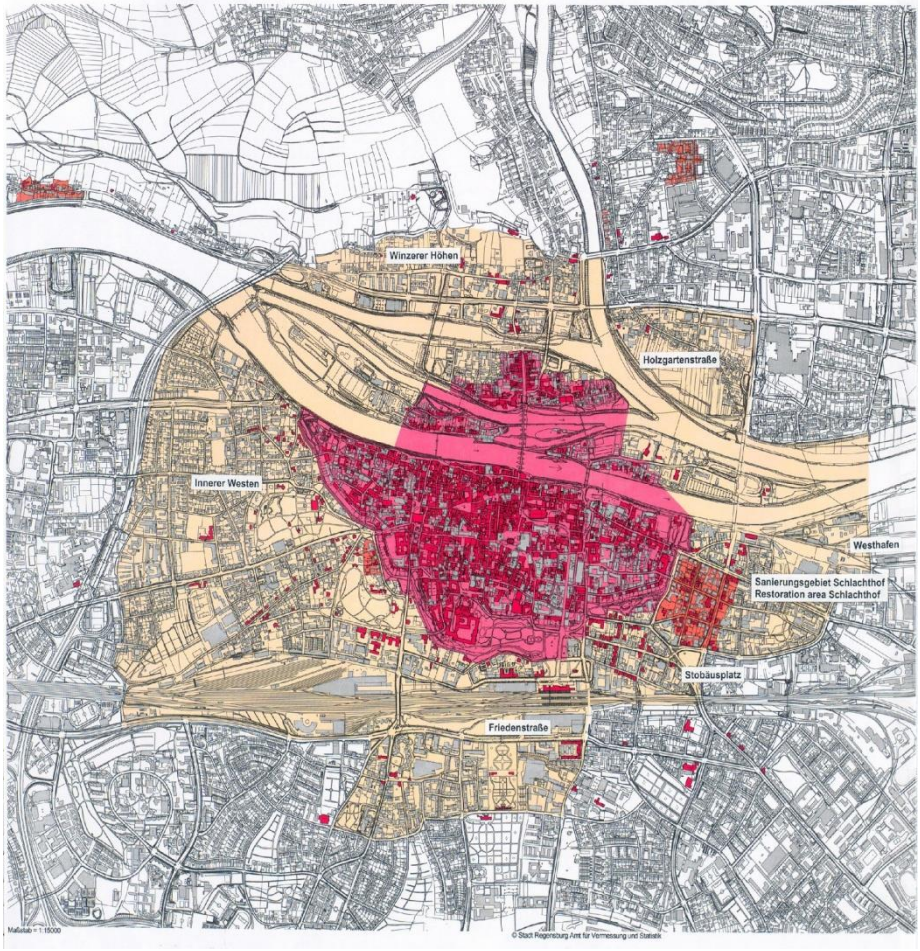
Η υλοποίηση των ανωτέρω στόχων, δράσεων και πολιτικών αποτυπώνεται στο σχέδιο διαχείρισης σε επιμέρους σχέδια δράσης ανά τομέα, στα οποία περιγράφεται ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησης, οι εμπλεκόμενοι φορείς υλοποίησης καθώς και το εκτιμώμενο κόστος. Σε επίπεδο παρακολούθησης και επικαιροποίησης, το σχέδιο διαχείρισης προβλέψει την αξιολόγηση και τον επανακαθορισμό των προτεραιοτήτων ανά πενταετία, την εκτέλεση των σχεδίων δράσης και την αξιολόγησή τους μετά την παρέλευση δέκα ετών καθώς και την εκπόνηση ανάλυσης αναφορικά με τις επιπτώσεις των επισκεπτών στο μνημείο. Η διαδικασία της παρακολούθησης γίνεται από τους φορείς διαχείρισης σε συνεργασία με τους τοπικούς χρήστες του μνημείου για την επίτευξη των στόχων οι οποίοι έχουν καθορισθεί για περίοδο τριάντα ετών συνολικά.

8.3 Η Παλιά Πόλη του Ρέγκενσμπουργκ με το Στατάμχοφ, Γερμανία

Η μεσαιωνική πόλη του Ρέγκενσμπουργκ, βρίσκεται στον ποταμό Δούναβη στην Βαυαρία και αποτελεί μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO από το 2006, σύμφωνα με τα κριτήρια ii,iii και iv. Η πόλη του Ρέγκενσμπουργκ αποτελείται από έναν μεγάλο αριθμό ιστορικών κτιρίων και κτισμάτων, αρχαία ρωμαϊκά, ρωμαϊκά και γοτθικά ενώ σε όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα (11ος-14ος

αιώνας) λειτουργούσε ως σημαντικός εμπορικός κόμβος. Η περιοχή του χαρακτηρισμένου μνημείου εκτείνεται σε 182 εκτάρια και περιβάλλεται από μια «ζώνη ασφαλείας» (buffer zone), έκτασης άνω των 775 εκταρίων. Η διαχείριση του μνημείου γίνεται στο πλαίσιο ενός σχεδίου διαχείρισης, το οποίο εφαρμόζεται από το 2007. Τα βασικά ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει το σχέδιο διαχείρισης είναι η διαφύλαξη της ιστορικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την πολυλειτουργικότητα της Παλιάς Πόλης, στην οποία διαμένουν μόνιμοι κάτοικοι – περίπου 15.000 σε ένα σύνολο κατοίκων 150.000-, υπάρχουν εργαζόμενοι και επίσης λειτουργεί ως κέντρο γαστρονομίας, αναψυχής, λιανικού εμπορίου και τουρισμού καθώς φιλοξενεί χιλιάδες επισκεπτών ετησίως.

Το μοντέλο διαχείρισης του μνημείου είναι πολυπαραγοντικό και στοχεύει στην συμμετοχή όλων των πιθανών εμπλεκόμενων φορέων όπως μόνιμοι κάτοικοι, τοπικές και δημοτικές αρχές καθώς και άλλες συναφείς ομάδες. Καθώς η συμμετοχή των πολιτών προβλέπεται θεσμικά στον τομέα του σχεδιασμού των χρήσεων γης από τον Γερμανικό Κώδικα Κατασκευών (Building Code), οι κάτοικοι λαμβάνουν μέρος σε ανοιχτή διαβούλευση για κάθε θέμα που αφορά την ανάπτυξη ενός νέου σχεδίου ή την τροποποίηση των χρήσεων γης. Εκτός από τη συμμετοχή των πολιτών, μεγάλη σημασία αποδίδεται στη συμμετοχή των ειδικών εμπειρογνωμόνων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στην πόλη του Ρέγκενσμπουργκ, εδράζει και λειτουργεί μια ανεξάρτητη αρχιτεκτονική συμβουλευτική επιτροπή, η οποία γνωματεύει για ζητήματα που αφορούν την ανάπτυξη της πόλης. Επιπροσθέτως, στη διαδικασία λήψης αποφάσεων λειτουργεί συμβουλευτικά και η Διευθύνουσα Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς του ICOMOS, στην οποία δύο σύμβουλοι, ένας εκπρόσωπος της Μόνιμης Διάσκεψης των Υπουργών Παιδείας και Πολιτισμού των Ομόσπονδων Κρατιδίων, ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Επιστημών, Έρευνας και Τεχνών της Βαυαρίας, ο επικεφαλής του Βαυαρικού κρατικού γραφείου για τη συντήρηση των μνημείων και ο επικεφαλής της πόλης του Ρέγκενσμπουργκ, αναφέρονται για όλα τα σημαντικά οικοδομικά έργα που ενδέχεται να επηρεάζουν το μνημείο (Ripp et al 2019).

Εικόνα 21: Οριοθέτηση του μνημείου της Παλιάς Πόλης του Ρέγκενσμπουργκ με το Στατάμχοφ και των ζωνών προστασίας (Σχέδιο Διαχείρισης του Μνημείου, 2006)

Λίγο μετά την εγγραφή του μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε το 2008 να αναθεωρήσει το σχέδιο διαχείρισης (Ripp et al 2019). Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συγχρηματοδοτούμενου έργου «HerO-Heritage as Opportunity», η ομάδα εργασίας του Ρέγκενσμπουργκ, σχεδίασε ένα επικαιροποιημένο σχέδιο διαχείρισης με τη συνεργασία ειδικών εμπειρογνωμόνων και πολιτών, εφαρμόζοντας τη λογική της συνδιαχείρισης. Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε μικρές ομάδες προκειμένου να εργαστούν πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα του σχεδίου διαχείρισης. Παρά το δημοκεντρικό μοντέλο διαχείρισης, στο οποίο τον κύριο ρόλο εφαρμογής του σχεδίου διατηρεί ο δήμος του Ρέγκενσμπουργκ, οι τοπικές αυτές ομάδες λειτούργησαν υποβοηθητικά, παρακολουθώντας και συμμετέχοντας στη διαδικασία. Η διαδικασία επικαιροποίησης του σχεδίου διαχείρισης οδήγησε στην αποτύπωση 8 τομέων

ενδιαφέροντος, για τους οποίους αναπτύχθηκε ειδικό σχέδιο δράσης. Οι τομείς αυτοί ήταν οι εξής:

- **Υλική πολιτιστική κληρονομιά.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις του τομέα αφορούν κυρίως στην αποκατάσταση των ιστορικών κτιρίων με δημόσια και ιδιωτική χρηματοδότηση, η βιώσιμη επανάχρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, με τεκμηρίωση της χρηστικότητας του κτιριακού αποθέματος και η λήψη μέτρων για την προστασία του μνημείου από τους φυσικούς κινδύνους και τις κλιματολογικές αλλαγές.

- **Πολιτισμός και τουρισμός.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις του τομέα περιλαμβάνουν τη διοργάνωση πολλαπλών πολιτιστικών εκδηλώσεων εντός του μνημείου, και στο δημόσιο χώρο, ειδικά για παιδιά και νέους. Επίσης οι δράσεις προσβλέπουν στην ενίσχυση της τουριστικής ελκυστικότητας και τη βελτίωση των τουριστικών υποδομών, μέσα από τη δημιουργία ενιαίας πολιτιστικής ταυτότητας και πιστοποίησης ποιότητας, που θα αφορά όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες.

- **Οικονομική ανάπτυξη.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις εστιάζουν στην ενίσχυση της παλιάς πόλης ως κύριο χώρο παροχής υπηρεσιών λιανικής και εμπορίου. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με την εγκαθίδρυση ενός «εμπορικού σήματος της Παλιάς Πόλης» για τα συνεργαζόμενα καταστήματα, ώστε να ενισχυθεί αίσθηση της «κοινότητας». Επίσης οι δράσεις προβλέπουν την ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων και την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών ιδεών.

- **Στέγαση.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις του τομέα αφορούν στην εξασφάλιση της στέγασης κατοικίας στην περιοχή του μνημείου και στην δημιουργία διαφοροποιημένων οικιστικών μορφωμάτων, φιλικών προς της οικογένεια αλλά και οικονομικά αποδοτικών στο πλαίσιο της ενθάρρυνσης της κοινωνικής πολυμορφίας. Η βελτίωση της ποιότητας του οικιστικού περιβάλλοντος στην περιοχή παγκόσμιας κληρονομιάς

προσβλέπει να ευθυγραμμιστεί με τις ανάγκες των οικογενειών και των ηλικιωμένων πολιτών, διατηρώντας τον πολυλειτουργικό χαρακτήρα της περιοχής.

- **Μετακινήσεις.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις αφορούν στην ενίσχυση της μετακίνησης με δημόσιες συγκοινωνίες, στον περιορισμό των μηχανοκίνητων προσωπικών μεταφορών ώστε να περιοριστούν τα κυκλοφοριακά ζητήματα και στην διαμόρφωση πεζοδρόμων και ποδηλατικών υποδομών. Επίσης οι δράσεις προβλέπουν την δημιουργία επαρκών χώρων στάθμευσης περιφερειακά του μνημείου.

- **Πολεοδομία και ανάπτυξη.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις αφορούν στη βελτίωση, αναβάθμιση και ανασχεδιασμό των δημόσιων χώρων, με γνώμονα τη διαφύλαξη των ιδιαιτεροτήτων του μνημείου. Οι νέες κατασκευές θα ολοκληρώνονται σε συνάρτηση με τη υφιστάμενη εικόνα της περιοχής, αναδεικνύοντας νέες αρχιτεκτονικές μορφές, συμβατές με το αστικό τοπίο και τα χαρακτηριστικά της πολιτιστικής κληρονομιάς που αντιπροσωπεύει.

- **Περιβάλλον και αναψυχή.**

Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις αφορούν στη διασφάλιση των χώρων πρασίνου και την επέκτασή τους όπου είναι δυνατόν. Στόχος είναι η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην περιοχή με μετατροπή των πράσινων ζωνών παράλληλα με το ποτάμι, σε χώρους αναψυχής. Επιπρόσθετα οι δράσεις προβλέπουν την αύξηση της ενεργειακής απόδοση του μνημείου και των κτιρίων που περιλαμβάνει με τη χρήση καινοτόμων ενεργειακά λύσεων για την αποκατάσταση και λειτουργικότητα των κτιρίων.

- **Ευαισθητοποίηση και έρευνα.**

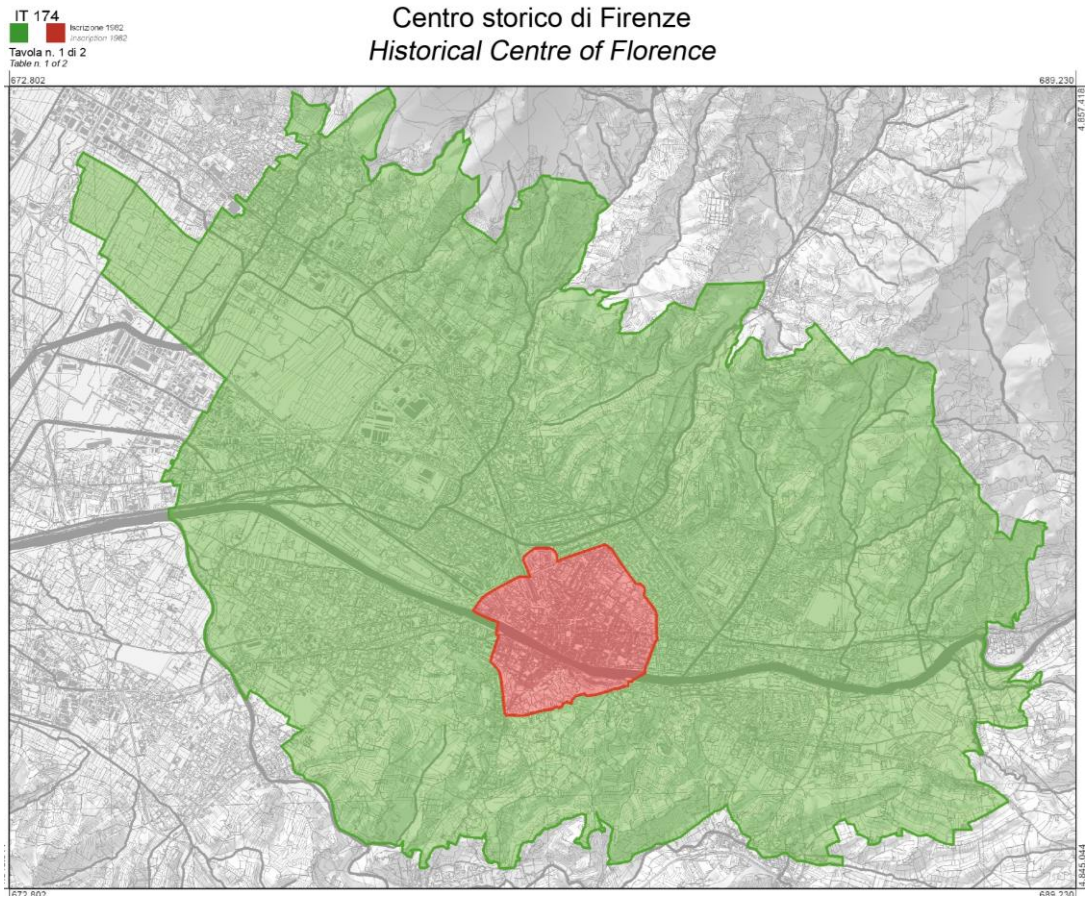
Οι κύριες προτεινόμενες δράσεις περιλαμβάνουν την ενημέρωση των κατοίκων και ιδιοκτητών για τα οφέλη που απορρέουν από τον χαρακτηρισμό της παλιάς πόλης ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς. Οι ενημέρωση προβλέπει και την εκπαίδευση αναφορικά με την εξαιρετική οικουμενική αξία του μνημείου καθώς και την τρέχουσα ιστορική και πολιτισμική του σπουδαιότητα. Οι δράσεις προβλέπουν επίσης την ανάπτυξη ειδικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών για παιδιά και νέους,

προκειμένου να αποκτήσουν γνώσεις αναφορικά με την παγκόσμια κληρονομιά του Ρέγκενσμπουργκ. Η επιστημονική και ακαδημαϊκή κοινότητα θα ενεργοποιηθεί στην κατεύθυνση της υλοποίησης ερευνητικών έργων για την σχετικά με την εξισορρόπηση της πολιτιστικής αξίας του μνημείου με τις τρέχουσες χρήσεις του.

Οι παραπάνω τομείς δημιουργούν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης του μνημείου, το οποίο επιχειρεί να εξισορροπήσει τη διαφύλαξη της οικουμενικής αξίας του με τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, με όρους κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς. Βασικός στόχος του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Διαχείρισης ήταν η ανάπτυξη μιας νέας προσέγγισης για τη διαχείριση ιστορικών αστικών περιοχών, που συνδυάζει την κληρονομιά του μνημείου, το πολιτιστικό τοπίο και τις σύγχρονες απαιτήσεις των χρηστών του. συνδυάζοντας το κληρονομημένο ιστορικό αστικό τοπίο και δομή, καθώς και την ταυτότητα του τόπου με τις σύγχρονες απαιτήσεις των χρηστών του. Το σχέδιο διαχείρισης της Παλιάς Πόλης του Ρέγκενσμπουργκ, βρίσκεται σε διαρκή αναθεώρηση από τα όργανα διοίκησης, διαμορφώνοντας ένα μακροπρόθεσμο όραμα για τη βιωσιμότητα της πόλης και την περαιτέρω ανάπτυξη μιας στρατηγικής που θα ενεργοποιεί τις τοπικές κοινότητες για την προστασία και διαφύλαξη του μνημείου. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η διαχείριση του μνημείου της Παλιάς Πόλης του Ρέγκενσμπουργκ με το Στατάμχοφ πραγματοποιείται στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης, το οποίο επικαιροποιήθηκε ριζικά λίγα χρόνια μετά την ένταξη του μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και συνεχίζει να εξελίσσεται σύμφωνα με τις ανάγκες του μνημείου και με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξή του.

8.4 Το Ιστορικό Κέντρο της Φλωρεντίας, Ιταλία

Το μνημείο του Ιστορικού Κέντρου της Φλωρεντίας ενεγράφη στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO το 1982, σύμφωνα με τα κριτήρια i, ii iii, iv και vi. Ως ιστορικό κέντρο θεωρείται η περιοχή που περικλείεται στα τείχη της πόλης του 14ου αιώνα. Η αρχική εγγραφή στον Κατάλογο δεν περιελάμβανε ζώνη προστασίας του μνημείου, η οποία προτάθηκε και ενεγράφη το 2015, ώστε να εξασφαλισθεί πιο ολοκληρωμένη προστασία του μνημείου.

Εικόνα 22: Οριοθέτηση του μνημείου του ιστορικού κέντρου της Φλωρεντίας και των ζωνών προστασίας (Σχέδιο Διαχείρισης του Μνημείου, 2015)

Το μνημείο διαθέτει σχέδιο διαχείρισης από το 2006, ακολουθώντας τις οδηγίες της UNESCO για σχεδιασμό και εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης ακόμα και για μνημεία, τα οποία είχαν εγγραφεί Στον Κατάλογο πριν την ύπαρξη τέτοιας υποχρέωσης. Εκτός του σχεδίου διαχείρισης η πόλη της Φλωρεντίας έχει υιοθετήσει και ένα σχέδιο δράσης για την αστική ανάπτυξη, σύμφωνα με το οποίο το ιστορικό κέντρο θεωρείται περιοχή πολιτικού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και κατ' επέκταση στην περιοχή αυτή μπορούν να λάβουν χώρα μόνο ενέργειες διατήρησης και αποκατάστασης.

Ο βασικός φορέας διαχείρισης και ευθύνης του μνημείου είναι ο Δήμος Φλωρεντίας, ο οποίος έχει συστήσει ένα ad hoc γραφείο επιφορτισμένο με την αρμοδιότητα υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης. Το σχέδιο διαχείρισης στηρίζεται σε ένα κύριο **όραμα** για την πόλη σύμφωνα με το οποίο «*η βιώσιμη ανάπτυξη που επικεντρώνεται στον άνθρωπο, στον αμοιβαίο σεβασμό και στον διαπολιτισμικό διάλογο μπορεί*

να παράσχει τα θεμέλια πάνω στα οποία θα οικοδομηθεί ένα νέο και συνεπές όραμα για μια ζωντανή, ακμάζουσα και φιλόξενη πόλη». Το ιστορικό κέντρο της Φλωρεντίας αποτελεί ένα πολύπλοκο μνημείο στο οποίο ο σύγχρονος αστικός ιστός της πόλης συνδέεται με την ιστορικότητα του χώρου και για το λόγο αυτό, η διαχείρισή του απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδυάζει τις αυξημένες ανάγκες προστασίας και διατήρησης του μνημείου με τις σύγχρονες απαιτήσεις της πόλης και των χρηστών της. Υπό αυτό το πρίσμα το ανωτέρω ad hoc γραφείο αντιμετώπισε την αναγκαιότητα προσδιορισμού μια ενιαίας επιχειρησιακής στρατηγικής στην οποία συνεργάζονται οι τοπικοί, εθνικοί αλλά και διεθνείς παράγοντες. Σε διεθνές επίπεδο η συνεργασία πραγματοποιείται με τους φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς όπως η ίδια η UNESCO, το ICOM και το ICCROM. Σε εθνικό επίπεδο η συνεργασία του Δήμου πραγματοποιείται με το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, την Ιταλική Εθνική Επιτροπή της UNESCO και την Ένωση Ιταλικών Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Σε τοπικό επίπεδο η συνεργασία πραγματοποιείται κυρίως αλλά όχι σωρευτικά, με την Περιφερειακή Αρχή της Τοσκάνης, τα περιφερειακά γραφεία του Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, το Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας και την Έδρα UNESCO για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη και τον Πολιτισμό της Ειρήνης, το Κέντρο Της UNESCO της Φλωρεντίας, τα Ξένα Ινστιτούτα, τα ερευνητικά ινστιτούτα, τις Ενώσεις, τα Ιδρύματα, τις Εμπορικές Ενώσεις και το Εμπορικό Επιμελητήριο, το Τμήμα Πολιτικής Προστασίας, κ.α. Στις ανωτέρω συνεργασίας διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο και η συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων καθώς η συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση αναγνωρίζεται ως κύριος στόχος για την εφαρμογή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Μέσα από αυτή την πολυσυμμετοχική και διευρυμένη διαδικασία, ενισχύεται η ευαισθητοποίηση αναφορικά με την τοπική πολιτιστική κληρονομιά στην κατεύθυνση τη βιώσιμης διαχείρισης του μνημείου και στην επίτευξη του οράματος για την Φλωρεντία, δηλαδή της οικοδόμηση μιας «*ζωντανής, ακμάζουσας και φιλόξενης πόλης*».

Το πρώτο σχέδιο διαχείρισης για το μνημείο καταρτίστηκε το 2006, επικαιροποιήθηκε και τροποποιήθηκε τα επόμενα χρόνια (2007 και 2008) και είχε ως σκοπό την παρακολούθηση του μνημείο για την άντληση των απαραίτητων πληροφοριών που θα οδηγούσαν στην εκπόνηση ενός νέου σχεδίου διαχείρισης με

μεγάλο χρονικό πλαίσιο εφαρμογής και σαφής καθορισμένους στόχους. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι το αρχικό σχέδιο διαχείρισης λειτούργησε ως βάση ανάπτυξης και πιλοτικής εφαρμογής ώστε να αποτυπώσει στην πράξη τις ανάγκες και προκλήσεις για το μνημείο. Ο σχεδιασμός και κατάρτιση του νέου σχεδίου διαχείρισης ξεκίνησε το 2013, κατόπιν της περιοδικής παρακολούθησης του μνημείου από την UNESCO, και είχε σαν στόχο την αποτύπωση δράσεων και εργαλείων για την αντιμετώπιση των κρισιμοτήτων που προέκυψαν από την περιοδική αναφορά και που σχετίζονται με τη διατήρηση της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας του μνημείου. Η διαδικασία της επικαιροποίησης πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία ομάδων εργασίας (focus groups) τα οποία δομήθηκαν σε τρεις κατηγορίες για να επιληφθούν συγκεκριμένων θεματικών δράσεων: 1) Ομάδα Εργασίας για την προστασία, διατήρηση και επανεκτίμηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, 2) Ομάδα Εργασίας για τη αειφορία και τη βιώσιμη απόλαυση του μνημείου από κατοίκους, τους χρήστες της πόλης και τους επισκέπτες και 3) Ομάδα Εργασίας για την αντιμετώπιση των κινδύνων του ιστορικού κέντρου. Λαμβάνοντας τα πορίσματα της περιοδικής έκθεσης, το νέο σχέδιο διατήρησης εστιάζει σε αυτά όπως αναλύονται και συγκεκριμένα στις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, στις περιβαλλοντικές αλλαγές και τον κίνδυνο πλημμύρας του ποταμού Άρνο, στην αναγκαιότητα βελτίωσης των αστικών μεταφορών, στην ερήμωση του Ιστορικού Κέντρου από τους μόνιμους κατοίκους και στην ατμοσφαιρική ρύπανση. Το νέο σχέδιο διαχείρισης, το οποίο έχει διάρκεια υλοποίησης την περίοδο 2016-2020, προσδιορίζει τις επιχειρησιακές στρατηγικές που πρέπει να εφαρμοστούν και τα έργα που πρέπει να υλοποιηθούν για τη διατήρηση της διατήρησης της ακεραιότητας και της αυθεντικότητας του μνημείου και δομείται στους παρακάτω τομείς προτεραιοτήτων και πολιτικών:

- Διαχείριση του τουριστικού συστήματος
- Παρακολούθηση και γνώση της μνημειακής κληρονομιάς
- Το σύστημα μεταφορών
- Ο ποταμός Άρνο και η κλιματική αλλαγή
- Η διαμονή στο ιστορικό κέντρο

Κάθε θεματικός τομέας υλοποιείται υπό μέσα από συγκεκριμένες δράσεις οι οποίες αναγνωρίζονται σύμφωνα με το ζήτημα που αντιμετωπίζουν (διάγνωση, διαβίωση, διαφύλαξη), έχουν συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα (βραχυπρόθεσμο 0-1 έτη, μεσοπρόθεσμο 1-3 έτη και μακροπρόθεσμο 3-6 έτη), δείκτες παρακολούθησης της υλοποίησής τους και αναφέρονται στο βαθμό συνέπειάς του με τα 5Cs", δηλαδή τους στρατηγικούς στόχους της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Αναπόσπαστο μέρος του σχεδίου διαχείρισης αποτελεί η διαδικασία παρακολούθησης τόσο της υλοποίησης των προτεινόμενων δράσεων όσο και η κατάστασης έκτακτης ανάγκης στην οποία μπορεί να περιέλθει ξαφνικά το μνημείο, ώστε να λαμβάνεται μέριμνα για τις απαραίτητες παρεμβάσεις. Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης του μνημείου, το 2018 υποβλήθηκε ξεχωριστό σχέδιο παρακολούθησης του σχεδίου διαχείρισης, μια διαδικασία που παρουσιάζεται σε δύο φάσεις: η πρώτη φάση επικεντρώνεται στην επαλήθευση της συμμόρφωσης του δράσεων με την αποστολή τους και τη διατήρηση της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας του μνημείου και η δεύτερη φάση επικεντρώνεται στην αξιολόγηση της προόδου των έργων, προσδιορίζοντας τους δείκτες παρακολούθησης και βαθμό επιτυχίας και ολοκλήρωσης εντός του καθορισμένου χρονικού πλαισίου. Καινοτόμο χαρακτηριστικό του σχεδίου παρακολούθησης αποτελεί η εισαγωγή των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη εντός της διαδικασίας αξιολόγησης και η αποτύπωση ενός φύλλου αξιολόγησης για κάθε δράση ξεχωριστά, σύμφωνα με την παρακάτω ακολουθία:

- Τίτλος της δράσης και στόχος που ικανοποιεί
- Υπεύθυνοι φορείς για την υλοποίηση
- Συνάφεια με συγκεκριμένους Στόχους του ΟΗΕ
- Συνάφεια με Στρατηγικούς Στόχους για τη Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά
- Αναμενόμενα Αποτελέσματα
- Δείκτες αποτελεσματικότητας
- Διάστημα υλοποίησης

- Προϋπολογισμός
- Βαθμός υλοποίησης

Η διαδικασία αυτή επιτρέπει αφενός την αποτύπωση της προόδου της εφαρμογής του σχεδίου δράσης αι αφετέρου την εξαγωγή συμπερασμάτων για το κατά πόσο ορισμένες δράσεις που επελέγησαν κατά την κατάρτιση του σχεδίου διαχείρισης μπορούν ακόμα να θεωρούνται στρατηγικής σημασίας μετά την παρέλευση μιας περιόδου αναφοράς ώστε να προετοιμάζεται κατάλληλα ο επόμενος κύκλος αξιολόγησης.

8.5 Συγκριτικά στοιχεία μεταξύ των εξεταζόμενων σχεδίων διαχείρισης

Όπως περιγράφεται στα σχέδια διαχείρισης κάθε μνημείο καλείται να αντιμετωπίσει σύγχρονες προκλήσεις που σχετίζονται όχι μόνο με την προστασία του μνημείου αλλά και με τη γενικότερη ανάπτυξή του σύμφωνα με τις τρέχουσες εξελίξεις της παγκόσμιας κοινότητας. Η βιώσιμη ανάπτυξη διαμορφώνεται σε συνάφεια με την αστική ανάπτυξη αυτών των περιοχών, αντιμετωπίζοντας τις πληθυσμιακές τάσεις, τις απαιτήσεις στέγασης, τα κυκλοφοριακά ζητήματα, την κλιματική αλλαγή, την τουριστική ροή, την οικονομική βιωσιμότητα και πλέον σήμερα, πιο αναγκαίο από ποτέ, την αντιμετώπιση έκτακτων συνθηκών όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί μετά την πανδημία του ιού covid-19.

Επιχειρώντας μία συγκριτική προσέγγιση μεταξύ των ανωτέρω σχεδίων διαχείρισης, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν σημαντικές ομοιότητες μεταξύ τους, ειδικά σε ότι αναφορά τους βασικούς στόχους και πολιτικές που αυτά περιγράφουν (Πίνακας 6).

ΜΝΗΜΕΙΟ	**Νιού Λάναρκ**	**Πανεπιστήμιο της Κοΐμπρα -Άλτα Σοφία**	**Παλιά Πόλη του Ρέγκενσμπουργκ με το Στατάμχοφ**	**Ιστορικό Κέντρο της Φλωρεντίας**
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ	2001	2013	2006	1982

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ	ii, iv,vi	ii, iv,vi	ii,iii, iv	i,ii,iii,iv,vi
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	2012	2010	2007	2006
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΥΛΟΠΟΠΟΙΗΣΗ	2013-2018	Σε ισχύ έως το 2040		Έως την επικαιροποίησή του
ΝΕΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	2019	-	2010	2016
ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ	Κατανόηση και ευαισθητοποίηση για την Ε.Ο.Α. του μνημείου Ανάπτυξη του τουρισμού και ενίσχυση της εικόνας της περιοχής Οικοδόμηση βιώσιμου εμπορικά και περιβαλλοντικά επιχειρησιακού περιβάλλοντος	Διατήρηση και επαναξιολόγηση των περιοχών του μνημείου Ενίσχυση της εκπαίδευσης και της έρευνας Αναζωογόνηση της περιοχής Προώθηση της ευαισθητοποίησης Προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς Διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς Προαγωγή του ποιοτικού τουρισμού Διάδοση της ταυτότητας του Πανεπιστημίου της Κοΐμπρα	Προστασία της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς Ενίσχυση του πολιτισμού και τουρισμού Οικονομική ανάπτυξη Βελτίωση της στέγασης για όλους Βελτίωση των μετακινήσεων Ρυθμίσεις για πολεοδομία και ανάπτυξη στο μνημείο Προστασία του περιβάλλοντος και δημιουργία χώρων αναψυχής	Διαχείριση του τουριστικού συστήματος Παρακολούθηση και γνώση της μνημειακής κληρονομιάς Βελτίωση του συστήματος μεταφορών Αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών σε σχέση με τον ποταμό Άρνο Αντιμετώπιση του ζητήματος στέγασης και διαμονής στο ιστορικό κέντρο

			Ευαισθητοποίηση και έρευνα για το μνημείο	

Πίνακας 6: Συγκριτικός πίνακας βασικών στοιχείων των σχεδίων διαχείρισης των μνημείων.

Παρατηρείται ότι οι δύο βασικοί παράγοντες που αναλύθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια, ο τουρισμός και η εκπαίδευση, αποτελούν προτεραιότητες για όλα τα υπό εξέταση μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς. Το ζήτημα της τουριστικής ανάπτυξης και διαχείρισης αναλύεται στα σχέδια διαχείρισης ως παράγοντας αύξησης της τουριστικής επισκεψιμότητας και της γενικότερης ανάπτυξης του μνημείου και υπό αυτό το πρίσμα προτείνονται εξειδικευμένες δράσεις που έχουν σαν στόχο την βελτίωση της τουριστικής υποδομής και εμπειρίας. Αντιστοίχως, το ζήτημα της εκπαίδευσης τοποθετείται στις βασικές πολιτικές των σχεδίων διαχείρισης, ειδικά στον τομέα της ανάπτυξης γνώσεων αναφορικά με τις αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και στην απόκτηση δεξιοτήτων σχετικά με τη διαχείρισή της και την προστασία της.

Κανένα από τα τέσσερα σχέδια διαχείρισης δεν εξετάζει ως ξεχωριστό παράγοντα επιρροής της διαχείρισης την τεχνολογία, γεγονός που επιτρέπει να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η χρήση της τεχνολογίας αντιμετωπίζεται από τους διαχειριστές των μνημείων ως ένα μέσο για την υλοποίηση δράσεων και όχι ως αυτοτελής στόχος. Η αναφορά στις τεχνολογικές εξελίξεις γίνεται σε σχέση με τον πολιτιστικό μετασχηματισμό των μνημείων μέσα από την διαδικασία ψηφιοποίησης καθώς και στον τομέα της εκπαίδευσης, ο οποίος μπορεί να εξελιχθεί με την τεχνολογική ανάπτυξη και χρήση. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι τα ανωτέρω σχέδια διαχείρισης εμπλέκουν την τοπική κοινωνία στη διαχείριση, τοποθετώντας τους χρήστες του μνημείου εντός της διαχειριστικής δομής, δημιουργώντας μνημεία με χαρακτηριστικά κοινωνικής συνοχής. Η εμπλοκή των χρηστών στη διαχείριση πραγματοποιείται σε συμφωνία με τους Στόχους του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη για όλους, χωρίς αποκλεισμούς και στην βάση του σχεδιασμού ολοκληρωμένων αναπτυξιακών πολιτικών που εξισορροπούν τις

ανάγκες όλων των κατηγοριών χρηστών χωρίς να υποβαθμίζεται η εξαιρετική οικουμενική αξία του μνημείου.

Σε σχέση με τα ζητήματα που πραγματεύεται η Ατζέντα 2020 και οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, τα εξεταζόμενα σχέδια διαχείρισης διαφαίνεται να εντάσσουν στις πολιτικές τους αρκετούς από τους στόχους αυτούς. Ο συσχετισμός αυτός δεν πραγματοποιείται μνημονεύοντας τους Στόχους του ΟΗΕ στα σχέδια διαχείρισης, ούτε ως παράγοντα που λήφθηκε υπόψη κατά τη διαδικασία επικαιροποίησης των σχεδίων διαχείρισης (καθότι τα εξεταζόμενα μνημεία είχαν εγγραφεί στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς πριν το 2015, έτος αναφοράς για την παρουσίαση των 17 Στόχων) αλλά ούτε και ως παράγοντες. Η μοναδική περίπτωση που αντιμετωπίζει τους 17 Στόχους ως δομικό στοιχείο της παρακολούθησης αποτελεί το παράδειγμα του Ιστορικού Κέντρου της Φλωρεντίας, αξιοποιώντας την πληροφορία που δίνουν οι υποστόχοι και οι αντίστοιχοι δείκτες τους προκειμένου για την αξιολόγηση των δράσεων προς υλοποίηση του σχεδίου διαχείρισης του μνημείου. Η διαδικασία αυτή, η οποία παρουσιάζεται περιορισμένα στην περίπτωση της Φλωρεντίας μπορεί να εξελιχθεί μέσω του διαδραστικού πλαισίου CORRELATE ώστε οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ να αποτελέσουν κριτήριο επαναξιολόγησης και όχι μόνο παρακολούθησης των προτεινόμενων δράσεων στα σχέδια διαχείρισης, ώστε αυτά να συνάδουν με τις προκλήσεις που προκύπτουν σε παγκόσμια επίπεδο αλλά με τη μεταφορά τους στις τοπικές ανάγκες.

Όπως αποτυπώνονται στο ανωτέρω σχήμα οι κύριοι στόχοι των σχεδίων διαχείρισης, γίνεται αντιληπτό ότι εξετάζονται πολλοί παράγοντες που εντάσσονται στους 17 στόχους του ΟΗΕ χωρίς όμως να έχει προηγηθεί η απαραίτητη προτυποποίηση ώστε ο σχεδιασμός ή η επικαιροποίηση ενός σχεδίου διαχείρισης να λαμβάνει υπόψη όλα τα στοιχεία εκείνα που θεωρούνται σημαντικά για τη βιωσιμότητα σήμερα. Συνεπώς οι εκάστοτε στρατηγικές εξέλιξης και προτεινόμενοι άξονες αποτυπώνονται αποσπασματικά και μόνο σε σχέση με το μνημείο και τις δράσεις, χωρίς να εμφανίζεται η αλληλεπίδραση τους με άλλους τομείς καθώς λείπει η αποτύπωση της κατάταξης των στόχων σε επίπεδο σημασίας και μεταξύ τους προτεραιότητα για το μνημείο. Για παράδειγμα στην περίπτωση της Φλωρεντίας

εξετάζεται το θέμα της κλιματικής αλλαγής αλλά μόνο σε σχέση με τον ποταμό Άρνο και όχι με το σύνολο των επιδράσεων που μπορεί να έχει στο μνημείο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, γίνονται σαφείς οι λόγοι για τους οποίους απαιτείται η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης μεθοδολογικής προσέγγισης όχι απολογιστικά (συνδέοντας δηλαδή τις ήδη προγραμματισμένες δράσεις με στόχους) αλλά προορατικά, με προτεραιότητες, άξονες, κανόνες και μετρήσιμα αποτελέσματα, γεγονός που η παρούσα έρευνα καλύπτει μέσω της εφαρμογής του CORELLATE. Το επόμενο κεφάλαιο στο οποίο εξετάζεται πιλοτικά η εφαρμογή του πλαισίου για το μνημείο της παλιάς πόλης της Κέρκυρα, στοχεύει να αναδείξει το επίπεδο ανάλυσης που προκύπτει σε μια πραγματική μελέτη περίπτωσης σε συνεργασία με ειδικούς εμπειρογνώμονες και τοπικούς φορείς.

9. Κεφάλαιο 9: Το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας και η πιλοτική εφαρμογή του πλαισίου CORRELATE

Το νησί της Κέρκυρας βρίσκεται ανατολικά της Ιταλίας και δυτικά της Ηγουμενίτσας, είναι το δεύτερο σε έκταση μεγαλύτερο νησί του Ιονίου Πελάγους και αποτελεί κύριο σημείο επικοινωνίας με την ηπειρωτική Ελλάδα, σε στρατηγική γεωπολιτική θέση ήδη από την αρχαιότητα. Κατά τη διάρκεια των αιώνων η Κέρκυρα είχε καταληφθεί από πολυάριθμους λαούς συμπεριλαμβανομένων των Ρωμαίων, Νορμανδών, Ανδηγαυών, Βενετών, Βρετανών, Γάλλων και Ρώσων. Τα διαφορετικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά που έφεραν μαζί τους οι λαοί αυτοί άφησαν δυνατά κατάλοιπα που είτε αφομοιώθηκαν δημιουργικά είτε αναπτύχθηκαν γόνιμα από τους Κερκυραίους. Τα χαρακτηριστικά αυτά εμπλουτίζουν το πολιτιστικό προφίλ του νησιού και συνδιαμορφώνουν την εικόνα του σύγχρονου κερκυραϊκού πολιτισμού. Η διαχρονική επικοινωνία και επαφή της Κέρκυρας με άλλους πολιτισμούς οδήγησε σε ανταλλαγή στοιχείων σε όλα τα επίπεδα, τα οποία σήμερα έχουν επηρεάσει την κοινωνική και πολιτιστική ζωή των κατοίκων. Η επιρροή του βυζαντινού και κυρίως του ενετικού πολιτισμού είχε ως αποτέλεσμα την άνθηση της μουσικής, του θεάτρου και της αρχιτεκτονικής, και την ανάπτυξη εθίμων και παραδόσεων. Ένας σημαντικός αριθμός από μουσεία και άλλους πολιτιστικούς χώρους φιλοξενούν τα τεκμήρια των πολιτισμών που αναπτύχθηκαν στο νησί ενώ σημαντικά λογοτεχνικά και πολιτιστικά κέντρα καλλιεργούν τη γνώση, την ιστορία και την εκπαίδευση, με στόχο τη διατήρηση της ιδιαίτερης πολιτιστικής ταυτότητας της Κέρκυρας και των Ιονίων Νήσων γενικότερα.

Η παλιά πόλη της Κέρκυρας αποτελεί μέρος της σημερινής πόλης της Κέρκυρας, πρωτεύουσα και διοικητικό κέντρο του Νομού. Εντός των ορίων της κατοικεί μεγάλο μέρος του πληθυσμού του νησιού, εδράζουν πληθώρα επιχειρήσεων, λειτουργούν σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά κέντρα κι επίσης αποτελεί εμπορικό κέντρο για το σύνολο του νησιού. Πέραν των μονίμων κατοίκων της, δέχεται καθημερινά μεγάλο αριθμό χρηστών, οι οποίοι προσέρχονται στο κέντρο της πόλης. Η πόλη της Κέρκυρας αντιμετωπίζει πολυάριθμα ζητήματα που σχετίζονται με τη λειτουργική καθημερινότητα και που συχνά δυσχεραίνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και άλλων χρηστών. Ενδεικτικά, υπάρχει περιορισμένος αριθμός θέσεων

στάθμευσης εντός και περιφερειακά του ιστορικού κέντρου για να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων αλλά και εργαζόμενων και επισκεπτών, συναντάται κυκλοφοριακή φόρτιση κυρίως τις ώρες αιχμής, η οποία εντείνεται με την κυκλοφορία στο ιστορικό κέντρο τουριστικών λεωφορείων κατά την τουριστική περίοδο, οι κατοικίες του ιστορικού κέντρου είναι ακριβές και συχνά παραμελημένες, χωρίς να τους έχουν πραγματοποιηθεί οι απαραίτητες εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης, δεν υπάρχει ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων και ανακύκλωσης, κ.α. Τα ζητήματα αυτά μεταξύ άλλων, επιβαρύνουν τόσο την καθημερινή ζωή των χρηστών του μνημείου, όσο και το ίδιο το μνημείο, οδηγώντας σε σταδιακή υποβάθμισή του. Στο παρόν κεφάλαιο, εξετάζουμε την πιλοτική χρήση του πλαισίου CORRELATE για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, ώστε να διαπιστώσουμε μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, πώς η διαμόρφωση στρατηγικού σχεδιασμού που λαμβάνει υπόψη τις σύγχρονες απαιτήσεις για βιώσιμη ανάπτυξη, μπορεί να οδηγήσει στο σχεδιασμό αξιολογημένων προτεραιοτήτων για το μνημείο και τους χρήστες του βασισμένων σε διεθνή πρότυπα βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

9.1 Περιγραφή του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας

Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας αποτελεί αναγνωρισμένο ιστορικό μνημείο από το ελληνικό κράτος ήδη από το 1980 (Προεδρικό Διάταγμα, 1980)[20] και αποτελεί Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO (απόφαση 31 COM 8β.40) από το 2007 (UNESCO 2007). Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας αποτελεί τη μοναδική αυτού του μεγέθους ελληνική ιστορική πόλη που διατηρείται ως επί το πλείστον αναλλοίωτη μέχρι σήμερα[21], «…*διατυπώνοντας με αυθεντικότητα στον χώρο, την ιδιαίτερη ιστορική συγκυρία που τη διαμόρφωσε*…»[22]. Στην Ελλάδα οι πολιτιστικές αξίες της Κέρκυρας ως μνημείο έχουν αναγνωριστεί με την υπ' αρ. Υ.Α.

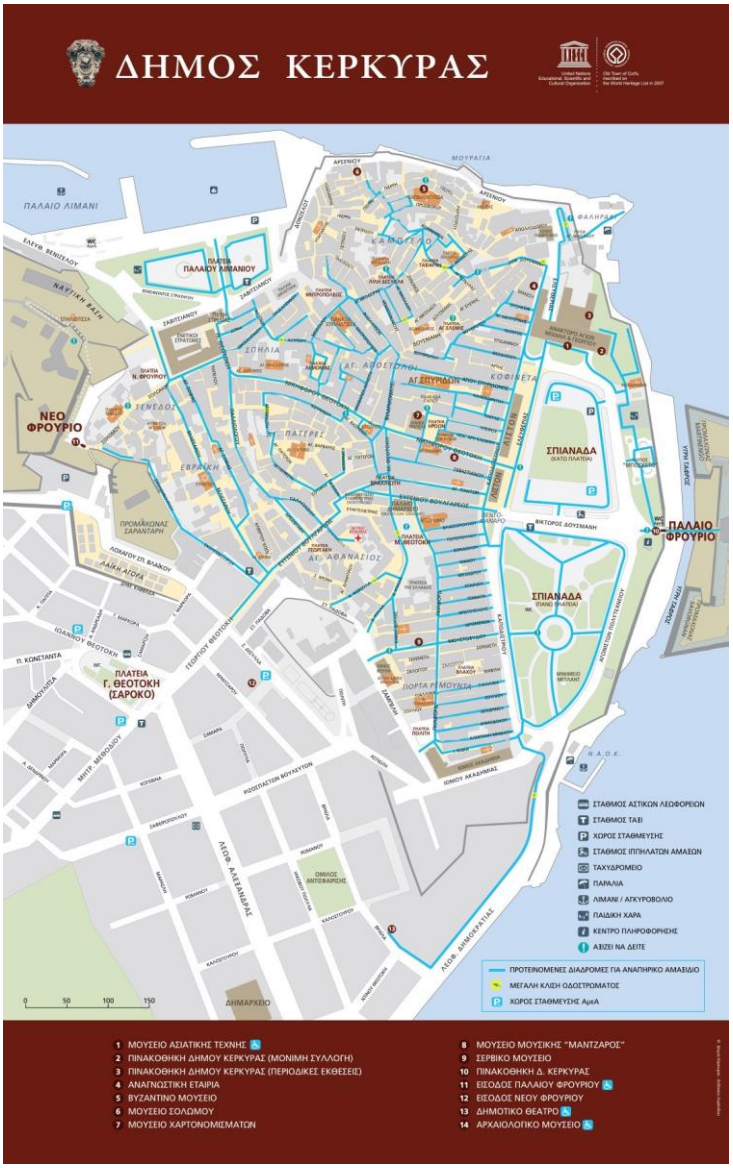
[20] Προεδρικό Διάταγμα 22.4.1980, «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακού οικισμού, περιοχής της παλαιάς πόλεως Κέρκυρας» (ΦΕΚ 274/Δ/1980), 5.5.1980.

[21] Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων 2020-2023 (σελ. 80)

[22] Σχέδιο Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012 (Κεφ. 1.2.5).

Β1/Φ33/29925/828/27-5-80/ΦΕΚ 512/Β/4-6-80 κήρυξη της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας από το Υπουργείο Πολιτισμού ως «*ιστορικού διατηρητέου Μνημείου*» και έχει θεσπιστεί ειδική πολιτική προστασίας (Σχέδιο Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, 2006-2012). Λόγω της έκτασης και της φύσης του μνημείου θα μπορούσε κανείς και να το χαρακτηρίσει ως «ανοιχτό» ή «υπαίθριο» μουσείο (Σαλή Παπασαλή 2006), το οποίο εκτείνεται ανάμεσα σε δύο φρούρια, το Παλαιό και το Νέο. Το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας έχει δημιουργηθεί από τη σύνθεση πολυάριθμων πολιτιστικών και φυσικών παραγόντων που συναποτελούν ένα δυναμικό τοπίο πολιτιστικών, περιβαλλοντικών και ανθρώπινων χαρακτηριστικών καθώς και εννοιολογικών αντιλήψεων του παρελθόντος και του παρόντος (Ashmore and Knapp 1999· Jacques 1995).

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά πολλών και διαφορετικών χρονικών περιόδων συνδυάζονται πολυπολιτισμικά σε ένα μνημείο που περιλαμβάνει φρούρια, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς χώρους, μικρές πλατείες, μικρά και μεγάλα πάρκα, ένα οδικό σύστημα χαρακτηριστικών δρόμων (καντούνια), αρχοντικά με ετερογενή τεχνοτροπία (νεοκλασικά, βενετσιάνικα, μοντέρνα κ.ά.), εκκλησίες και άλλα θρησκευτικά μέρη, ιστορικά κτίρια, μουσεία, κατοικίες, σχολεία, καταστήματα και υπηρεσίες δημόσιες και ιδιωτικές (Εικόνα 23). Το ιστορικό κέντρο της Κέρκυρας περιλαμβάνει, εκτός του πλούσιου κτηριακού δυναμικού, μια σειρά από ανοιχτούς χώρους –μικρές πλατείες και πάρκα– με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα την πλατεία Σπιανάδα, η οποία είναι η μεγαλύτερη στην Ελλάδα και μία εκ των μεγαλύτερων πλατειών στο βαλκανικό χώρο. Το ιστορικό κέντρο της πόλης συμπληρώνεται με την ύπαρξη σημαντικού αριθμού (σχεδόν 40) ναών, εντός της ζώνης προστασίας του μνημείου, μεταξύ αυτών η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, η Εβραϊκή Συναγωγή και ο Ρωμαιοκαθολικός Καθεδρικός Ναός των Αγίων Ιακώβου και Χριστοφόρου (Ντουόμο).

Εικόνα 23: Χάρτης του Ιστορικού Κέντρου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, με σήμανση των σημαντικών σημείων ενδιαφέροντος (Δήμος Κέρκυρας 2017).

Μια σειρά από ιστορικά κτήρια υπογραμμίζουν τη συνύπαρξη της ελληνικής και δυτικής αρχιτεκτονικής, όπως η Ιόνιος Βουλή, το Μέγαρο Καποδίστρια, το Ανάκτορο του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και του Αγίου Γεωργίου, το οποίο στεγάζει σήμερα το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης της Κέρκυρας· άλλα ιστορικά κτήρια είναι το Θέατρο San Giacomo (σήμερα στεγάζει το Δημαρχείο), το Περιστύλιο του Maitland, το οποίο κατασκευάστηκε το 1816 και πάλι από τον συνταγματάρχη George Whitmore, το ιστορικό κτήριο της Ιόνιου Ακαδημίας που ιδρύθηκε το 1824 και ήταν το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο. Η Παλιά Πόλη παραμένει το κύριο αξιοθέατο του νησιού ως ένας σύνθετος χώρος και μια μοναδική πολιτιστική οντότητα υψηλών αισθητικών

αξιών, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και μια ζωντανή πόλη που φιλοξενεί τη συντριπτική πλειονότητα των πολιτιστικών ιδρυμάτων και των δραστηριοτήτων της τοπικής πολιτιστικής οικονομίας (Mariani et al. 2014). Αξίζει να σημειωθεί, στο πλαίσιο της πολιτιστικής και δημιουργικής ανάπτυξης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, ο ρόλος των περιφερειακών προαστίων του Μαντουκιού, στα ανατολικά, και της Γαρίτσας, στα νότια. Αυτά τα περιφερειακά προάστια επεκτείνουν την οικονομική γεωγραφία του κέντρου της πόλης (Collis, Felton and Graham 2010) και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική, τουριστική και οικονομική ανάπτυξή της, ενεργώντας ως αναπτυσσόμενες δημιουργικές θέσεις για τους ντόπιους και τους επισκέπτες.

9.2 Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας ως επισκέψιμο μνημείο και τουριστικός προορισμός

Η Κέρκυρα δέχεται σε ετήσια βάση διάφορα ρεύματα εισερχόμενων επισκεπτών που θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν χρησιμοποιώντας παραμέτρους όπως 1) η διάρκεια της επίσκεψής τους, 2) το είδος της επίσκεψής τους και 3) ο σκοπός της επίσκεψης τους (ΟΧΕ Κέρκυρας 2017). Στις παραμέτρους αυτές μπορεί να προστεθεί και η περίοδος (εποχή) της επίσκεψης, χαρακτηριστικό που σχετίζεται με την αξιολόγηση της εποχικότητας του τουρισμού στην περιοχή. Ο όγκος της τουριστικής ροής διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση των παραπάνω παραμέτρων (Papaioannou et al. 2016). Τα τελευταία χρόνια καταφθάνουν στο αεροδρόμιο της Κέρκυρας πάνω από 1.000.000 επισκέπτες ετησίως (Corfu Airport 2020), περίπου δηλαδή το 6% των συνολικών αφίξεων της χώρας (ΣΕΤΕ 2020). Ο αριθμός των αφίξεων μέσω θαλάσσιου τουρισμού και τουρισμού κρουαζιέρας είναι εξίσου σημαντικός. Οι επισκέπτες κρουαζιέρας που επισκέπτονται την Κέρκυρα, ξεπερνούν σε ετήσια βάση την τελευταία πενταετία τους 650.000, ενώ οι λοιπές αφίξεις διά θαλάσσης ξεπερνούν τα 1.500.000 άτομα (Ένωση Λιμένων Ελλάδος 2020). Η πόλη της Κέρκυρας και το ιστορικό κέντρο της αποτελούν ελκυστικό προορισμό για επίσκεψη κρουαζιέρας λόγω των πολλών εναλλακτικών προτάσεων που προσφέρονται για διάφορες περιηγήσεις.

Εκτός από τον αριθμό των αφίξεων, είναι επίσης σημαντικό να διερευνηθεί η χωρητικότητα κλινών των τουριστικών καταλυμάτων. Στον Δήμο Κεντρικής

Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων εδράζουν 60 ξενοδοχεία, δυναμικότητας 21.644 κλινών (Δήμος Κέρκυρας 2021) εκ των οποίων ελάχιστα βρίσκονται στο ιστορικό κέντρο καλύπτοντας μια δυναμικότητα περίπου 2.000 κλινών. Το ιστορικό κέντρο της πόλης δεν προσφέρει υπηρεσίες ενοικιαζόμενων δωματίων και μόνο τα τελευταία χρόνια ένας σημαντικός αριθμός διαμερισμάτων είναι διαθέσιμα στους επισκέπτες μέσω της πλατφόρμας Airbnb. Η πλειονότητα των τουριστών που επισκέπτονται την πόλη της Κέρκυρας, διαμένουν έξω από την Παλιά Πόλη και επισκέπτονται το Ιστορικό Κέντρο κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο νησί. Για την Κέρκυρα τα πιο δημοφιλή χαρακτηριστικά του τουρισμού θεωρούνται οι κλιματικές συνθήκες, οι παραλίες και το φυσικό περιβάλλον (Vitouladiti 2014). Το γεγονός αυτό συνάδει με την αποκέντρωση των επισκεπτών εκτός ιστορικού κέντρου και τον περιορισμό των επισκεπτών σε αυτό για μικρό διάστημα που δεν τους επιτρέπει να αποκτήσουν βαθύτερη γνώση και να εξερευνήσουν το πολιτιστικό προφίλ της. Παρά τον μεγάλο αριθμό και την πολυφωνία των πολιτιστικών ιδρυμάτων στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, οι οργανωμένες και ατομικές επισκέψεις σε μουσεία και άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς και φορείς παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τη δυναμική της τουριστικής ροής. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας για την πενταετία 2015-2020, το Παλαιό Φρούριο δέχεται κατά ετησίως πάνω από 150.000 επισκέπτες ενώ τα υπόλοιπα μουσεία εντός της Παλιάς Πόλης δεν ξεπερνούν στο σύνολο τις 70.000 επισκέψεις. Επιπλέον, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στην Παλιά Πόλη, πολύ σπάνια και τυχαία προσελκύουν τουρίστες καθώς λαμβάνουν χώρα κυρίως κατά τις απογευματινές και βραδινές ώρες, όταν οι περισσότεροι τουρίστες επιστρέφουν στα ξενοδοχεία ή στα κρουαζιερόπλοιά τους. Αυτή η περιορισμένη συμμετοχή των τουριστών σε πολιτιστικές εκδηλώσεις δικαιολογείται περαιτέρω από το γεγονός ότι πολλοί τουρίστες, όπως δηλώνουν, δεν ενημερώνονται για τις εκδηλώσεις αυτές από τους ταξιδιωτικούς πράκτορες ή/και τα ξενοδοχεία τους.

Οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες στην Κέρκυρα, όσον αφορά την ανάπτυξη της στρατηγικής για την τουριστική προώθηση, μπορούν να συνοψιστούν σε τρία σημαντικά ορόσημα (Papaioannou et al, 2018). Το πρώτο ήταν το έτος 1994, όταν η Κέρκυρα φιλοξένησε τη Σύνοδο Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατά τη διάρκεια της οποίας η κεντρική κυβέρνηση και οι τοπικές αρχές επένδυσαν σημαντικά

στην αναζωογόνηση σημαντικών πολιτιστικών μνημείων στην Παλιά Πόλη για να φιλοξενήσουν τις συνεδριάσεις. Το δεύτερο ορόσημο ήταν η ένταξη της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Unesco. Πριν από την ένταξη στον Κατάλογο, ο Δήμος Κέρκυρας ίδρυσε ένα εξειδικευμένο γραφείο, το «Γραφείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας», στελεχωμένο από ειδικούς στην πολιτιστική διαχείριση, αρχαιολόγους, αρχιτέκτονες και άλλους επαγγελματίες, με καθήκον να προετοιμάσουν το φάκελο υποψηφιότητας για την Κέρκυρα και ένα σχέδιο διαχείρισης σε περίπτωση επιτυχίας. Το τρίτο ορόσημο ήταν η επέκταση του επιστημονικού προσανατολισμού του Ιονίου Πανεπιστημίου στην παρακολούθηση της τεχνολογικής ανάπτυξης του 21ου αιώνα. Το 2004 ιδρύθηκε το Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας με στόχο «*"να καλλιεργεί και να προάγει την οπτικοακουστική έκφραση μέσω της διδασκαλίας και της έρευνας γύρω από τις εφαρμογές της σύγχρονης οπτικοακουστικής τεχνολογίας στον ευρύτερο χώρο της τέχνης και της μαζικής επικοινωνίας*»[23] το οποίο προάγει ενεργά την τέχνη και τον πολιτισμό μέσω σύγχρονων τεχνολογιών, παρέχοντας μοναδικά διεπιστημονικά προγράμματα σπουδών. Καθηγητές, ερευνητές και φοιτητές, σε συνεργασία με άλλα Τμήματα του Πανεπιστημίου και σε συνεργασία με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς, έχουν οργανώσει διάφορες δραστηριότητες στους τομείς της παραδοσιακής και της σύγχρονης πολιτιστικής βιομηχανίας, όπως οι εικαστικές και παραστατικές τέχνες, η μουσική, τα διαδραστικά συστήματα και την επικοινωνία. Ο ρόλος του Πανεπιστημίου στην ενίσχυση της πολιτιστικής και αναπτυξιακής ταυτότητας της Κέρκυρας αναπτύχθηκε περαιτέρω την τελευταία τριετία, με την ενσωμάτωση του Τ.Ε.Ι. Ιονίων Νήσων και την ίδρυση νέων ερευνητικών και διδακτικών οντοτήτων όπως το Τμήμα Τμήμα Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας, το Τμήμα Περιβάλλοντος και το Τμήμα Τουρισμού.

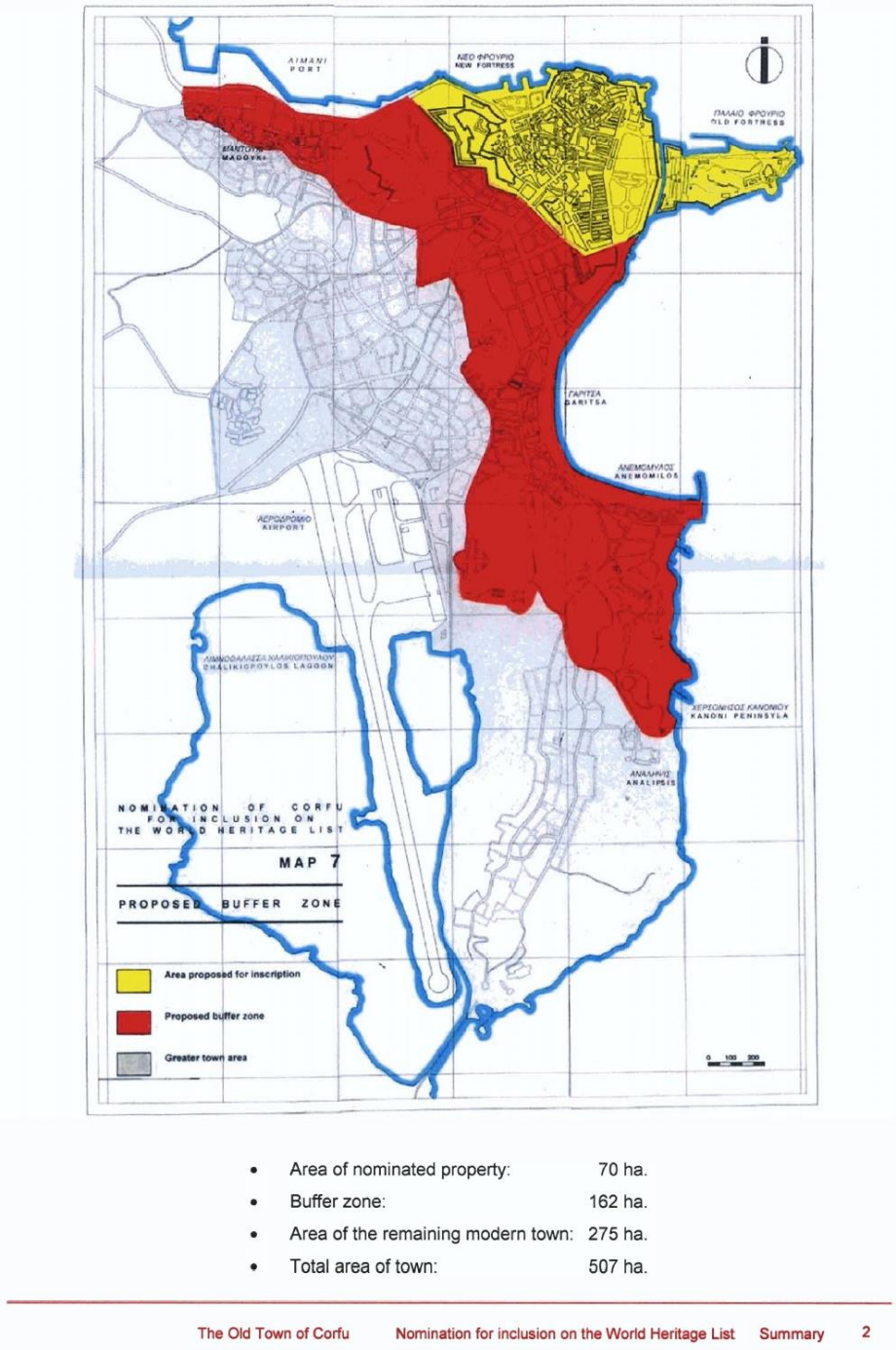
Τα παραπάνω ορόσημα για τη δημιουργικότητα και την πολιτιστική έκφραση στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας λειτουργούν κυρίως στην κατεύθυνση της αποκατάστασης των πολιτιστικών χώρων, στη δημιουργία νέων παραδόσεων και στην εξωστρέφεια ως προς τις δραστηριότητες των πολιτιστικών φορέων. Παράλληλα, τα δύο Φρούρια εξελίχθηκαν από μνημεία επίσκεψης σε διάσημους χώρους φιλοξενίας

[23] Ιδρυτικός Νόμος 325/2004

πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ιστορικές γειτονιές, όπως η Πλατεία Λεμονιάς και η Εβραϊκή Συνοικία, αναζωογονήθηκαν αποτελώντας νέες καλλιτεχνικές συνοικίες στην Παλιά Πόλη. Υποβαθμισμένες προαστιακές περιοχές όπως το Μαντούκι και η Γαρίτσα επανήλθαν στη ζωή με έργα αστικής ανάπλασης που προσφέρουν προστιθέμενη αξία στη ζώνη της Παλιάς Πόλης. Παράλληλα, πολιτιστικά ιδρύματα όπως οι Φιλαρμονικές Εταιρείες εγκατέλειψαν σταδιακά παραδοσιακές σκηνές παράστασης, όπως το Δημοτικό Θέατρο Κέρκυρας (Jones et al. 2014) και αξιοποίησαν αναβαθμισμένους εξωτερικούς χώρους για τις δραστηριότητές τους. Οι πρωτοβουλίες είχαν άμεση επιρροή στην προώθηση και την προαγωγή του πολιτισμού, οδηγώντας σε συνεργασία μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Σήμερα, η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας έχει έναν ιδιαίτερα ζωντανό χαρακτήρα από άποψη πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, σχεδόν σε κάθε δημιουργικό τομέα. Μουσεία, δημιουργίες και εκθέσεις τέχνης, θέατρο, λαϊκός πολιτισμός και χοροί, λογοτεχνικές δημοσιεύσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις και προϊόντα βασισμένα σε νέες τεχνολογίες αποτελούν τομείς καλών παραδειγμάτων. Μέσα στα μάλλον μικρά όριά της, υπάρχουν οκτώ (8) μουσεία: Αρχαιολογικό Μουσείο (δημόσιο), Μουσείο Αντιβουνιώτισσας (δημόσιο), Μουσείο Ασιατικής Τέχνης (δημόσιο), Μουσείο Χαρτονομισμάτων (ιδιωτικό), Μουσείο Μουσικής «Νικόλαος Μάντζαρος» (ιδιωτικό), Μουσείο Σολωμού (ιδιωτικό), Σερβικό Μουσείο (ιδιωτικό) και Μουσείο Ζωντανής Ιστορίας «Casa Parlante» (ιδιωτικό). Τα περισσότερα από αυτά τα μουσεία προσφέρουν στους επισκέπτες τις μόνιμες συλλογές τους και μια σειρά από προσωρινές εκθέσεις τοπικών και διεθνών καλλιτεχνών. Όσον αφορά στην έκθεση και στην προώθηση της τέχνης, η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας διαθέτει τη Δημοτική Πινακοθήκη (δημόσια), που διαθέτει μια τεράστια συλλογή έργων καλλιτεχνών των Ιονίων Νήσων των τελευταίων τριών αιώνων. Στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας υφίστανται πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, όπως αυτές ορίζονται από την UNESCO, και διαθέτουν καθολικά χαρακτηριστικά: διττή φύση των δραστηριοτήτων (οικονομικών και πολιτιστικών), δημιουργικότητα στο κέντρο κάθε δράσης και προϊόντος, αξιοποίηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, αυτοχρηματοδότηση όλων των δραστηριοτήτων και χρήση ενός συνδυασμού δημιουργικών και μη δημιουργικών δεξιοτήτων στην παραγωγή και την προώθησή τους (Rozentale and Lavanga 2014).

9.3 Η οριοθέτηση του μνημείου και οι πολιτιστικές του αξίες

Τα όρια του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας εντοπίζονται στον άξονα των οδών Λοχαγού Βλάικου, Σταματίου Δεσύλλα και Ακαδημίας, οι οποίες οριοθετούν τις οχυρώσεις της δυτικής και νότιας πλευράς. Η επιφάνεια του μνημείου είναι περίπου 70 εκτάρια και αποτελεί το «Ιστορικό Κέντρο» της σύγχρονης πόλης, η οποία έχει συνολική έκταση περίπου 507 εκτάρια. Το ενταγμένο Μνημείο στον Κατάλογο της UNESCO, αποτελείται από την Παλιά Πόλη και τα δύο Φρούρια, ενώ περιλαμβάνει επιπροσθέτως μια ζώνη προστασίας που καλύπτει μεγάλη αστική περιοχή, στην οποία εντάσσονται ποικίλα μνημεία και πολιτιστικοί χώροι (Εικόνα 2):

Εικόνα 24: Οριοθετημένες ζώνες του μνημείου (Σχέδιο διαχείρισης 2006).

Σύμφωνα με το Σχέδιο διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, η μοναδικότητα του μνημείου διαμορφώνεται από τη σύνθεση των κάτωθι πολιτιστικών αξιών:

i. **το Παλαιό και Νέο Φρούριο**, τα οποία αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα βενετικής οχυρωματική αρχιτεκτονικής·

ii. **οικιστική δομή – σύστημα δρόμων**, που δομείται σε τρεις τομείς, με υποδιαιρέσεις σε δέκα συνοικίες, καθεμία εκ των οποίων έχει ονομαστεί

σύμφωνα με την εκκλησία της περιοχής**.** Το σύστημα των δρόμων παραμένει το ίδιο μέχρι και σήμερα και έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τη μορφολογία του εδάφους·

iii. **ελεύθεροι χώροι – πλατείες – πάρκα**, με κύριο σημείο την Πλατεία της Σπιανάδας, η οποία καταλαμβάνει το 1/3 της επιφάνειας του Ιστορικού Κέντρου, καθώς και πληθώρα άλλων πλατειών και ελεύθερων χώρων που βρίσκονται διάσπαρτα σε διάφορα σημεία του οικιστικού περιβάλλοντος·

iv. **κτηριακή υποδομή**, η οποία χαρακτηρίζεται από δημοσία και ιδιωτικά κτήρια διάφορων ιστορικών περιόδων, με έμφαση στη ενετοκρατία, τη γαλλοκρατία και την αγγλοκρατία·

v. **λοιπά πολιτισμικά χαρακτηριστικά**, που διαμορφώθηκαν ανά τους αιώνες**.**

Η Επιτροπή Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, έχοντας εξετάσει τα έγγραφα WHC-07/31.COM/8B και WHC-07/31.COM/INF.8B.1, συμπεριέλαβε την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, με βάση το Κριτήριο (iv), υιοθετώντας την Δήλωση για την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία του μνημείου[24]. Η ένταξη της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς τεκμηριώνεται με το Κριτήριο iv: «*Το αστικό και λιμενικό σύνολο της Κέρκυρας, το οποίο κυριαρχείται από τα φρούριά του, βενετικής προέλευσης, αποτελεί αρχιτεκτονικό παράδειγμα εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας τόσο ως προς την αυθεντικότητά του όσο και ως προς την ακεραιότητά του*[25]».

---

[24]«*Το σύνολο των οχυρώσεων και η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας βρίσκονται σε στρατηγικό σημείο, στην είσοδο της Αδριατικής Θάλασσας. Ιστορικά, οι ρίζες τους φτάνουν μέχρι τον 8ο αιώνα π.Χ. και τη βυζαντινή περίοδο. Έχει, λοιπόν, δεχτεί ποικίλες επιρροές και μείγμα διαφορετικών ανθρώπων. Από τον 15ο αιώνα και για τέσσερεις περίπου αιώνες, η Κέρκυρα ήταν κάτω από την κυριαρχία των Βενετών, ενώ μετά ακολούθησαν γαλλικές, βρετανικές και ελληνικές κυβερνήσεις. Σε πολλές περιπτώσεις χρειάστηκε να προασπίσει τη βενετική θαλάσσια αυτοκρατορία εναντίον του οθωμανικού στρατού. Η Κέρκυρα αποτελεί ένα καλά μελετημένο παράδειγμα της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής, το οποίο σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Sanmicheli και απέδειξε την αξία του μέσα από πρακτική πολέμου. Η Κέρκυρα έχει μια ιδιαίτερη ταυτότητα, η οποία αντανακλάται στον σχεδιασμό του οχυρωματικού της και στο νεοκλασικό κτηριακό δυναμικό της. Ως τέτοια, μπορεί να τοποθετηθεί δίπλα σε άλλες σημαντικές μεσογειακές οχυρωμένες πόλεις-λιμάνια*».

[25] Απόφαση 31 COM 8B.40 της 31ης Συνεδρίασης της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς, σελ. 167

Η συνολική μορφή των οχυρώσεων έχει διατηρηθεί με εμφανή τα ίχνη της Ενετοκρατίας, ειδικά στις περιπτώσεις του Παλαιού και του Νέου Φρουρίου. Η σημερινή μορφή του συνόλου προκύπτει από τις εργασίες που έγιναν κατά τον 19ο και 20ό αιώνα. Η αυθεντικότητα και η ακεραιότητα του αστικού ιστού είναι παρόμοιες με αυτές που χαρακτηρίζουν μια νεοκλασική πόλη.

9.4 Το Σχέδιο διαχείρισης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας

Το Σχέδιο διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, 2006-2012, είχε συνταχθεί με πρωτοβουλία του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, Τμήμα Κέρκυρας, και του τότε Δήμου Κερκυραίων, από τους αρχιτέκτονες Μαίρη Μητροπία και Λεωνίδα Στανέλλο, προκειμένου να συνυποβληθεί μαζί με την αίτηση εγγραφής της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Είναι δομημένο σε 5 βασικές ενότητες, οι οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένα ζητήματα και να επιλύσουν συγκεκριμένα προβλήματα. Για κάθε ενότητα έχει καταγραφεί μια σειρά παραδοχών με τους αντίστοιχους στόχους. Οι κύριοι στόχοι, όπως περιγράφονται στο Σχέδιο διαχείρισης είναι οι ακόλουθοι[26]:

- *Προώθηση της αποτελεσματικής διαχείρισης του προτεινόμενου Μνημείου.*
- *Εξασφάλιση ότι οι μοναδικές αξίες του Μνημείου γίνονται κατανοητές και ότι θα διατηρηθούν στο μέλλον.*
- *Προστασία και προβολή της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας ως μιας ζωντανής και οικονομικά ενεργής πόλης, η οποία ωφελείται από τη λειτουργία της ως πόλης Μνημείου.*
- *Βελτίωση των λειτουργικών προβλημάτων της πόλης, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις, ώστε κάτοικοι και επισκέπτες να απολαμβάνουν και να κατανοούν το Μνημείο.*
- *Διάχυση του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής στα θέματα κληρονομιάς της πόλης, διαμορφώνοντας σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο μια κοινή συνείδηση για τη διαχείρισή της.*

[26] Σχέδιο Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012, Εισαγωγή, σελ. 3

Για την υλοποίηση των στόχων του Σχεδίου διαχείρισης αποτυπώνεται μια σειρά από δράσεις, οι οποίες, ανάλογα με την περίπτωση, βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, μεμονωμένα αλλά και ως σύνολο, συντελούν στην ολοκληρωμένη εφαρμογή του Σχεδίου διαχείρισης.

Η **1η ενότητα**, «**Εφαρμογή του σχεδίου και επιπτώσεις**», ασχολείται με ζητήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή του Σχεδίου διαχείρισης και των επιπτώσεων που μπορεί να προκύψουν από την εφαρμογή του. Τα σημαντικότερα ζητήματα είναι τα κάτωθι:

ζήτημα 1: Διοίκηση (4 δράσεις),

ζήτημα 2: Χρηματοδότηση (2 δράσεις),

ζήτημα 3: Διαχείριση των κινδύνων (2 δράσεις),

ζήτημα 4: Διάχυση των πληροφοριών (2 δράσεις),

ζήτημα 5: Εποπτεία (2 δράσεις),

ζήτημα 6: Οριοθέτηση (1 δράση),

ζήτημα 7: Τοπική κοινωνία (2 δράσεις),

ζήτημα 8: Θεσμική προστασία (3 δράσεις),

ζήτημα 9: Αξιολόγηση της μεταβολής (1 δράση),

ζήτημα 10: Έλεγχος του χαρακτήρα των επεμβάσεων (2 δράσεις),

ζήτημα 11: Σύγχρονη ανάπτυξη (2 δράσεις).

Η **2η Ενότητα**, «**Προστασία και διατήρηση**», έχει ως κύρια μέριμνα την αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με την προστασία του χαρακτηρισμένου μνημείου, και ταυτόχρονα με τη διασφάλιση της αποτελεσματικής αειφόρου διατήρησής του. Τα σημαντικότερα ζητήματα είναι τα κάτωθι:

ζήτημα 12: Ιδιοκτησιακό καθεστώς (3 δράσεις),

ζήτημα 13: Χρηματοδότηση (2 δράσεις),

ζήτημα 14: Ιστορικό περιβάλλον (2 δράσεις),

ζήτημα 15: Κτηριακό δυναμικό (3 δράσεις),

ζήτημα 16: Φυσικό περιβάλλον (3 δράσεις),

ζήτημα 17: Φρούρια και οχυρώσεις (6 δράσεις),

ζήτημα 18: Δημόσιος χώρος (5 δράσεις).

Η **3η Ενότητα**, «**Τεκμηρίωση, εκπαίδευση και έρευνα**», ασχολείται με ζητήματα που σχετίζονται με την κατανόηση του μνημείου από το ευρύ κοινό και τη

θεώρησή του ως αντικειμένου έρευνας και μελέτης, με στόχο τη διευρυμένη προστασία του. Τα σημαντικότερα ζητήματα της ενότητας αυτής είναι τα κάτωθι:

ζήτημα 19: Τεκμηρίωση (2 δράσεις),

ζήτημα 20: Εκπαίδευση (3 δράσεις),

ζήτημα 21: Έρευνα (1 δράση).

Η **4η Ενότητα**, «**Πρόσβαση και μετακινήσεις**», πραγματεύεται ζητήματα αναφορικά με την προσβασιμότητα του μνημείου από όλους τους χρήστες του. Τα σημαντικότερα ζητήματα είναι τα κάτωθι:

ζήτημα 22: Κυκλοφορία (2 δράσεις),

ζήτημα 23: Στάθμευση (2 δράσεις),

ζήτημα 24: Άξονες και σημεία εισόδου (4 δράσεις),

ζήτημα 25: Τουριστικά λεωφορεία (1 δράση),

ζήτημα 26: Δημόσιες συγκοινωνίες (2 δράσεις),

ζήτημα 27: Πεζοί και ποδηλάτες (1 δράση),

ζήτημα 28: Πρόσβαση για όλους (3 δράσεις).

Τέλος, η **5η Ενότητα**, «**Διαχείριση επισκεπτών**», περιλαμβάνει την αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων που σχετίζονται με την τουριστική κίνηση και την επισκεψιμότητα, και κατ' επέκταση με τα σχετικά θέματα προστασίας του μνημείου. Τα σημαντικότερα ζητήματα της ενότητας αυτής είναι τα κάτωθι:

ζήτημα 29: Παροχές και διευκολύνσεις προς τους επισκέπτες (2 δράσεις),

ζήτημα 30: Διάχυση των επισκεπτών (2 δράσεις),

ζήτημα 31: Τουριστική αγορά (3 δράσεις),

ζήτημα 32: Τοπική κοινωνία (1 δράση).

Όλες οι δράσεις που περιγράφονται, είχαν ένα γενικό χρονικό προσδιορισμό για την πιθανή διάρκεια υλοποίησής τους:

βραχυπρόθεσμο, μέχρι δύο χρόνια·

μεσοπρόθεσμο, μέχρι έξι χρόνια·

μακροπρόθεσμο, μέχρι δέκα χρόνια ή και περισσότερα·

συνεχιζόμενο, συνεχής εφαρμογή.

Επιπρόσθετα, οι περιγραφόμενες δράσεις θα μπορούσαν να υλοποιηθούν από έναν ή και περισσότερους φορείς συνεργατικά, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο ένα «συλλογικό εργαλείο για τη συντονισμένη διαχείριση του μνημείου».

Επιπρόσθετα, το Σχέδιο διαχείρισης προέβλεπε αναθεώρηση κάθε έξι χρόνια, ώστε να επανεξετάζονται τα ζητήματα που αντιμετωπίζει, και να καθίστανται εφικτές οι απαραίτητες τροποποιήσεις και προσαρμογές στις εκάστοτε συνθήκες.

Για την ορθή εφαρμογή του Σχεδίου διαχείρισης, ο Δήμος Κερκυραίων υποστήριξε πολύ σθεναρά τη σύσταση του Φορέα Διαχείρισης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, συστήνοντας ειδική ομάδα εργασίας για την παροχή πληροφοριακών και συμβουλευτικών στοιχείων προς τον Δήμαρχο Κερκυραίων ως προς την εφαρμογή του Σχεδίου διαχείρισης της Παλιάς Πόλης, με τη συνεχή αποστολή σχετικών υπομνημάτων στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού. Εν τέλει, το τελευταίο υπέβαλε πρόταση το 2011 για τη σύσταση Διαθεσμικού – Διεπιστημονικού Φορέα, ο οποίος υπογράφηκε το 2012 και απαρτίστηκε από τους: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού (ΥΠΠΟΤ), Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, Δήμο Κερκυραίων και Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ). Εκτελεστικό Όργανο του Φορέα αυτού είναι η Επιστημονική Επιτροπή Παρακολούθησης[27], η οποία αποτελείται από 17 μέλη:

1. Τον Δήμαρχο Κερκυραίων ως Πρόεδρο. Αναπληρωτής του Δημάρχου ορίζεται ο Αντιδήμαρχος Κερκυραίων, αρμόδιος για θέματα πολιτισμού.

2. Τον Προϊστάμενο της 21ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, αναπληρούμενο από τον νόμιμο αναπληρωτή του.

3. Τον Προϊστάμενο της Η΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων, αναπληρούμενο από τον νόμιμο αναπληρωτή του.

4. Έναν εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων (ΔΒΜΑ) του ΥΠΠΟΑ, που ορίζεται μαζί με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού.

5. Έναν εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων (ΔΑΒΜΜ) του ΥΠΠΟΑ, που ορίζεται μαζί με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού.

---

[27] Άρθρο 9, Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού (ΥΠΠΟΤ)-Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, Δήμου Κερκυραίων, Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων (ΤΑΠ) (2012)

6. Έναν εκπρόσωπο της ΥΝΜΤΕ Ιονίων Νήσων, αναπληρούμενο από τον νόμιμο αναπληρωτή του, ή της Διεύθυνσης Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (ΔΙΝΕΣΑΚ), μέχρι να λειτουργήσει η ΥΝΜΤΕ, που ορίζεται μαζί με τον αναπληρωτή του επίσης από τον Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού.

7. Έναν εκπρόσωπο του ΤΑΠ, που ορίζεται μαζί με τον αναπληρωτή του από το ΔΣ του ΤΑΠ.

8-9. Δυο εκπροσώπους του ΥΠΠΟΑ από τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού, που ορίζονται μαζί με τους αναπληρωτές τους από τον Υπουργό Πολιτισμού και Τουρισμού.

10. Έναν εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΝ, που ορίζεται μαζί με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

11. Έναν εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Ειδικών Έργων Αναβάθμισης Περιοχών του ΥΠΕΝ, που ορίζεται μαζί με τον αναπληρωτή του από την Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

12-13. Δύο εκπροσώπους του Δήμου (ορίζονται από τον Δήμο).

14-15. Δύο εκπροσώπους της Περιφέρειας (ορίζονται από την Περιφέρεια).

16-17. Δύο εκπροσώπους του ΤΕΚ (ορίζονται από το ΔΣ του ΤΕΚ).

Η σύσταση του διεπιστημονικού φορέα αποτελείται αποκλειστικά από τους αρμόδιους διαχειριστικούς φορείς και εκπροσώπους της τοπικής κοινωνίας, χωρίς να συμπεριλαμβάνει εκπροσώπους της τοπικής κοινωνίας ή άλλους φορείς που επηρεάζονται ή μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργία και χρήση του μνημείου. Χαρακτηριστική είναι η απουσία εκπροσώπων του Ιονίου Πανεπιστημίου από τη σύνθεση το οποίο εδρεύει στο εν λόγω μνημείο. Η περιορισμένη συμμετοχή στη διαχείριση αναφέρεται και στην Περιοδική Αναφορά που πραγματοποιήθηκε από την UNESCO το 2013, όπου συγκεκριμένα προσδίδει στις τοπικές κοινότητες κάποιο ρόλο (*some input*) στις συζητήσεις που πραγματοποιούνται για τη διαχείριση αλλά απολύτως καμία συμμετοχή στην ίδια τη διαχείριση. Από τους κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς, συμμετέχει μόνο το Τεχνικό Επιμελητήριο, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ζητήματα που σχετίζονται με την αποκατάσταση του κτιριακού δυναμικού και τη χρήση αυτού, αποτελούσε προτεραιότητα των διαχειριστών του μνημείου.

Η διάρκεια του Μνημονίου Συνεργασίας που υπογράφηκε στο ίδιο πλαίσιο, ήταν δεκαετούς διάρκειας (2012-2022) και οι στόχοι του ήταν οι ακόλουθοι[28]:

- *Η διατήρηση της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας μέσω ενός προγράμματος ολοκληρωμένης προστασίας, συντήρησης, ανάδειξης και προβολής των μνημείων της. Το πρόγραμμα αυτό εξισορροπεί την προστασία των πολιτιστικών πόρων και την ικανοποίηση των υφισταμένων και των μελλοντικών κοινωνικοοικονομικών αναγκών.*
- *Η διατήρηση και η ανάδειξη της αυθεντικότητας και της ακεραιότητας των πολιτιστικών αξιών που ενσωματώνουν η ιστορία, η τέχνη, η αρχιτεκτονική και γενικότερα η πολιτιστική κληρονομιά της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας.*
- *Η αναγνώριση και η προβολή της εξέχουσας οικουμενικής σημασίας και του διαχρονικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει το αρχιτεκτονικό σύνολο της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας και ιδίως το οχυρωματικό της σύστημα, το οποίο αποτελεί Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.*
- *Η ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου ως προς το μνημείο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.*
- *Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας, με την ολοκλήρωση του πολεοδομικού σχεδιασμού και την ανάπλαση των σχεδίων και όρων δόμησης στην περιοχή αυτή.*
- *Η επίλυση των λειτουργικών προβλημάτων και των συγκρούσεων των χρήσεων γης στην περιοχή της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας, ώστε να εξυγιανθεί, να αναβαθμισθεί και να αναπτυχθεί ο ιδιαίτερος ρόλος της ως πολιτιστικού και τουριστικού πόλου.*
- *Η βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα του Πολιτισμού και του Πολιτιστικού Τουρισμού και ελέγχου εφαρμογής των πολεοδομικών διατάξεων.*

[28] Άρθρο 1, Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού (ΥΠΠΟΤ)-Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, Δήμου Κερκυραίων, Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων (ΤΑΠ) (2012)

Το πλαίσιο αναθεώρησης του Σχεδίου διαχείρισης το οποίο υπογράφηκε στο πλαίσιο του ανωτέρω μνημονίου αναφέρεται στους επικαιροποιημένους στόχους – βασικούς άξονες επέμβασης, σύμφωνα με τα δεδομένα της τότε περιόδου αναφοράς, και συγκεκριμένα σε:

- *τεκμηρίωση,*
- *οριοθέτηση μνημείου και χωρικό σχεδιασμό,*
- *θεσμικό πλαίσιο,*
- *πολιτική προστασία και διαχείριση κινδύνων,*
- *παρακολούθηση (Monitoring),*
- *πρόγραμμα αποκατάστασης και ανάδειξης των μνημείων,*
- *ανάδειξη και προβολή των μνημείων – βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη,*
- *ένταξη των μνημείων στη σύγχρονη ζωή – ζωή στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας,*
- *χρηματοδότηση,*
- *παρακολούθηση της εφαρμογής του Σχεδίου διαχείρισης.*

9.5 Η μέχρι σήμερα διαχείριση του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας

Η περίπτωση της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας αποτελεί ένα ιστορικό κέντρο – Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, το οποίο αντιμετωπίζει ζητήματα διαχείρισης διαχρονικά. Το Σχέδιο διαχείρισης, το οποίο διαμορφώθηκε σχεδόν πριν από 15 χρόνια, είχε επιτύχει την αναλυτική καταγραφή των διαθέσιμων πόρων της περιοχής παρέμβασης και είχε προσεγγίσει σε μεγάλο βαθμό τα ζητήματα προς επίλυση και αντιμετώπιση. Μέχρι σήμερα όμως δεν έχει πραγματοποιηθεί ολοκληρωμένη αναθεώρηση των αναγκών, ώστε να τροποποιηθεί αυτή η προσέγγιση σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα. Οι Υπηρεσίες του Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων (πρώην Δήμος Κερκυραίων, τέως Δήμος Κέρκυρας) αλλά και λοιποί αρμόδιοι φορείς έχουν κατά καιρούς προβεί σε διάφορες πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση της αναβάθμισης του μνημείου και της αντιμετώπισης των πάγιων προβλημάτων που υφίστανται. Χαρακτηριστικά παραδείγματα πρωτοβουλιών αποτελούν η πρόσφατη πρόσκληση ενδιαφέροντος για καταγραφή των οχημάτων του ιστορικού κέντρου προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα στάθμευσης στο μνημείο αλλά και η παλαιότερη σχεδίαση του Κανονισμού Αστικής Λειτουργίας για την πόλη της Κέρκυρας

που αφορούσε την διαχείριση των κοινόχρηστων χώρων και την αισθητική αναβάθμιση των κτιριακών μετώπων. Η κύρια ευθύνη ανάληψης πρωτοβουλιών για την προστασία και αναβάθμιση του μνημείου, ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού και την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων Κέρκυρας, η οποία προγραμματίζει και υλοποιεί συστηματικά διάφορες εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης προς αυτή την κατεύθυνση. Τα ζητήματα όμως που παραμένουν και αναφέρονται συστηματικά από τους χρήστες του μνημείου ως προβλήματα, αναδεικνύουν το γεγονός ότι η διαχείριση δεν γίνεται ολοκληρωμένα και το μνημείο δεν προσεγγίζεται ως τμήμα μιας λειτουργικής πόλης, η ευημερία των χρηστών της οποίας σχετίζεται με τη βιώσιμη ανάπτυξή της. Εντοπίζεται μία έλλειψη στο σύστημα διαχείρισης μιας κατάλληλης διαδικασίας η οποία να προβλέπει τη συσχέτιση της βιωσιμότητας του μνημείου με τη βιωσιμότητα της πόλης και που να εμπλέκει όλους τους συμμετέχοντες, φορείς και ενδιαφερόμενους, ώστε να καλύπτει τις ανάγκες τους και να αντιμετωπίζει τα προβλήματά τους. Πολλά από αυτά τα ζητήματα αυτά εντοπίζονται αναλυτικά και στην Περιοδική Αναφορά της UNESCO το 2013, όπου περιγράφονται και αναφέρονται μεταξύ άλλων οι ανεπάρκειες της διαχείρισης, οι τομείς παρέμβασης στους οποίους υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης, και οι παράγοντες που επηρεάζουν το μνημείο στην περίοδο αναφοράς, από την εγγραφή του στον Κατάλογο και μέχρι την εκπόνηση της αναφοράς. Στο άρθρο 4.3.3 της αναφοράς επισημαίνεται η δυνατότητα βελτίωσης του συντονισμού μεταξύ των φορέων της διαχείρισης, ενώ στο άρθρο 4.3.5 αναφέρεται ότι το σύστημα διαχείρισης υλοποιείται μόνο εν μέρει. Το άρθρο 4.8.3 αναφέρεται στο βαθμό εμπλοκής των παρακάτω ομάδων στη διαχείριση (διαχειριστές πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπικές αρχές, τοπικές κοινότητες, ερευνητές, ΜΚΟ και βιομηχανία) όπου χαρακτηρίζει τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων, των ΜΚΟ και της βιομηχανίας ως ανύπαρκτη. Ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις γίνονται και στο ζήτημα της διαχείρισης επισκεπτών όπου στο άρθρο 4.7.4. αναφέρεται το περιθώριο βελτίωσης του συστήματος που εφαρμόζεται ενώ στο άρθρο 4.7.5 αναφέρεται η περιορισμένη συνεργασία μεταξύ των διαχειριστών και της τουριστικής βιομηχανίας για την παρουσίαση της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας του μνημείου και την αύξηση της εκτίμησης του μνημείου από τους επισκέπτες. Σε επίπεδο ειδικών εμπειρογνωμόνων που ασχολούνται με τις διαχειριστικές ανάγκες του μνημείου, αναφέρεται στο άρθρο 4.4.13 η περιορισμένη συμμετοχή ειδικών για την προβολή του μνημείου, την προσέγγιση της τοπικής κοινότητας, την προετοιμασία και

ετοιμότητα σε περίπτωση κινδύνων, τον τουρισμό και την επιβολή κανόνων. Παρά το γεγονός ότι η περιοδική αυτή αναφορά δεν προβάλλει την αναγκαιότητα για σημαντικές αλλαγές στο σύστημα διαχείρισης του μνημείου και περιγράφει ως συμπέρασμα μία ικανοποιητική εικόνα σε επίπεδο επίτευξης των στόχων του σχεδίου διαχείρισης, επτά χρόνια μετά την εκπόνηση της αναφοράς, η κατάσταση του μνημείου δεν εμφανίζει ουσιαστικές αλλαγές και σημαντικός αριθμός δράσεων που περιγράφονταν στο σχέδιο διαχείρισης δεν έχουν ακόμα υλοποιηθεί, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο την αναγκαιότητα επικαιροποίησης του σχεδίου διαχείρισης με τρόπο που να συμβαδίζει με τις σύγχρονες ανάγκες και συνθήκες διαβίωσης.

9.6 Πιλοτική εφαρμογή του πλαισίου CORRELATE στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας

Η πιλοτική εφαρμογή του πλαισίου CORRELATE υλοποιήθηκε ακολουθώντας τη διαδικασία που περιγράφεται στο κεφάλαιο 7 με πραγματικά δεδομένα για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Σε επίπεδο ειδικών στη διαδικασία συμμετείχε η Μόνιμη Επιτροπή Διατήρησης & Ανάδειξης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς και Πολιτισμού του Τεχνικού Επιμελητηρίου Κέρκυρας και πέντε εμπειρογνώμονες. Η υλοποίηση της διαδικασίας εφαρμογής πραγματοποιήθηκε σε δύο ξεχωριστά και παράλληλα στάδια προκειμένου να προετοιμαστούν για τον φορέα διαχείρισης του μνημείου ολοκληρωμένες και πολύπλευρες εισηγήσεις και προτάσεις από διαφορετικά κανάλια ειδικών: **στο πρώτο ολοκληρώθηκε το στάδιο διαβούλευσης με τους ειδικούς εμπειρογνώμονες προκειμένου να αποτυπωθούν με δομημένο τρόπο και να καταταχθούν σύμφωνα με τους 17ΣΒΑ οι ατομικές απόψεις τους. Στο δεύτερο αποτυπώθηκαν αντίστοιχα οι απόψεις της Μόνιμης Επιτροπής, μετά από κλειστή διαβούλευση μεταξύ των μελών της**.

1ο στάδιο: διαβούλευση με ειδικούς εμπειρογνώμονες και η εφαρμογή της μεθόδου Delphi

Η διαδικασία της διαβούλευσης σύμφωνα με τη μεθοδολογία εφαρμογής του CORRELATE (στάδια Ε2.1 και Ε.2.2) υλοποιήθηκε χρησιμοποιώντας τη μέθοδο των Δελφών (Delphi Method), που αποτελεί διαδεδομένη επιστημονική μέθοδο για τη

συλλογή απόψεων ειδικών, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Macmillan 1971· J. Linstone and Turoff 1976· Landeta 2006· Fletcher and Marchildon 2014· Hirschhorn 2019· J. Skulmoski, T. Hartman and Krahn 2007· Sekayi and Kennedy 2017). Αναφορικά με τη διαδικασία της εφαρμογής του πλαισίου CORELLATE, υλοποιήθηκαν όλα τα βήματα στην προκαθορισμένη σειρά: αρχικά εμπειρογνώμονες οι οποίοι είτε είναι μέλη θεσμοθετημένων επιτροπών αρμόδιων για το αντικείμενο της έρευνας, είτε η επιστημονική τους κατάρτιση και η επαγγελματική τους εμπειρία σε ειδικά θέματα σχετίζονται με τη διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και τη χρήση νέων τεχνολογιών, επιλέχθηκαν και οργανώθηκαν ώστε να υπάρχει συνάφεια και να εξασφαλιστεί ουσιαστική και πολυεπίπεδη κάλυψη διαφορετικών τομέων διαχείρισης του μνημείου.

Σύμφωνα με τον Langfeldt (2002), μία επιτροπή θα πρέπει να αποτελείται από αντιπροσωπευτικές ειδικότητες, ικανές να επιλύσουν το πρόβλημα που καλούνται να διαχειριστούν και υπό αυτό το πρίσμα. Στην παρούσα φάση της έρευνας επιλέχθηκαν ειδικότητες που να σχετίζονται με τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαχείριση των μνημείων, όπως αυτοί έχουν περιγραφεί σε προηγούμενα κεφάλαια. Η ένταξη των συγκεκριμένων εμπειρογνωμόνων στη διαδικασία στηρίχθηκε στο γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες διαθέτουν επαρκή επαγγελματική εμπειρία στο αντικείμενό τους, πάνω από δεκαετία, καθώς επίσης και στη διαθεσιμότητά τους να συνεργασθούν στην έρευνα τη δεδομένη χρονική περίοδο. Οι ειδικότητες περιλαμβάνουν έναν πολιτικό μηχανικό με ιδιαίτερο αντικείμενο την ανάπλαση, ανάδειξη και διαχείριση του κτηριακού δυναμικού της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 1), έναν ειδικό στη διαχείριση τουριστικού προϊόντος με ειδικότερο αντικείμενο τον σχεδιασμό δράσεων και πρωτοβουλιών τουριστικής προβολής και πολιτισμού στην Κέρκυρα (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 2), έναν εκπαιδευτικό ψυχολόγο με ειδικότερο αντικείμενο τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 3), έναν τοπογράφο μηχανικό με ειδικότερο αντικείμενο το σχεδιασμό γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών και τον στρατηγικό σχεδιασμό με χρήση εφαρμογών πληροφορικής (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 4) και έναν οικονομολόγο με ειδικότερο αντικείμενο το στρατηγικό marketing με νέες τεχνολογίες (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 5). Όπως διαφαίνεται από την επιλογή των ειδικοτήτων, οι δύο εκ των πέντε

εμπειρογνωμόνων διαθέτουν ειδική γνώση του μνημείου, ενώ οι άλλοι τρεις όχι. Η επιλογή αυτή συμβαδίζει με μια ενδεχόμενη ρεαλιστική εφαρμογή του πλαισίου στο μέλλον, κατά την οποία η επιλογή εμπειρογνωμόνων που θα διαθέτουν στο σύνολό τους εκ των προτέρων γνώση του μνημείου δεν θα είναι δεδομένη. Με τον τρόπο αυτό εξετάζονται οι διαφορετικές προσεγγίσεις κάθε εμπειρογνώμονα ανεξαρτήτως εξοικείωσης ή μη με το μνημείο. Συνοπτικά βιογραφικά και οι δηλώσεις συμμετοχής των εμπειρογνωμόνων βρίσκονται στο Παράρτημα IV της παρούσας διατριβής.

Η Επιτροπή του ΤΕΕ Τμήμα Κέρκυρας περιλαμβάνει έναν σημαντικό αριθμό ειδικοτήτων που εμπλέκονται στη διαχείριση, καλύπτοντας με αυτό τον τρόπο διαχειριστικές παραμέτρους που ενδέχεται να μην μπορούν να προσεγγισθούν από τους μεμονωμένους εμπειρογνώμονες. Στην περίπτωση διευρυμένης εφαρμογής η επιλογή των εμπειρογνωμόνων θα πρέπει και πάλι να είναι αντιπροσωπευτική ως προς τα ζητήματα διαχείρισης που θα ανακύψουν αλλά η μεθοδολογία αναζήτησης των εμπειρογνωμόνων επαφίεται στην ευχέρεια του κάθε φορέα διαχείρισης που μπορεί να επιλέξει τα δικά του κριτήρια αξιολόγησης των ειδικών εμπειρογνωμόνων.

Στην παρούσα μελέτη περίπτωσης το αρχικό ερώτημα στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν οι εμπειρογνώμονες και οι οδηγίες που έλαβαν περιλαμβάνουν τα παρακάτω στοιχεία: «*Αξιολογήστε και κατατάξτε κατά αύξουσα σημασία τους 17 Στόχους του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, ώστε αυτό να αποτελέσει τη βάση για την επικαιροποίηση του υφιστάμενου Σχεδίου διαχείρισης. Αποκλείστε τους στόχους που δεν έχουν εφαρμογή στο εν λόγω μνημείο*» (προσδιορισμός του ερωτήματος). Επιπλέον, ως βοηθητικά εργαλεία στην κατανόηση και επεξεργασία του ερωτήματος απεστάλησαν στους εμπειρογνώμονες το Σχέδιο διαχείρισης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας (2006-2012) και η πρόταση του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού για τη Σύσταση του Διαθεσμικού-Διεπιστημονικού Φορέα Διαχείρισης (2011), καθώς και οι 17 καρτέλες που δημιουργήθηκαν ειδικά για αυτό τον σκοπό, καθεμία εκ των οποίων περιλαμβάνει έναν εκ των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, με τους υποστόχους του.

Κατά τον πρώτο κύκλο εφαρμογής του πλαισίου, πραγματοποιήθηκε από τους εμπειρογνώμονες ταξινόμηση των Στόχων, από τον πιο σημαντικό στο λιγότερο σημαντικό, σύμφωνα με την κρίση καθενός ξεχωριστά. Όπως αποτυπώνεται στους πίνακες που ακολουθούν (7-10), κάθε εμπειρογνώμονας διαμόρφωσε την ατομική

του άποψη σε σχέση με την κατάταξη των Στόχων. Τρεις από τους πέντε εμπειρογνώμονες τοποθέτησαν τον Στόχο 11, «Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες», στην πρώτη θέση της αξιολόγησης, ενώ δύο εμπειρογνώμονες τοποθέτησαν τον Στόχο 4, «Ποιοτική εκπαίδευση», στην πρώτη θέση της αξιολόγησης. Όπως διαφαίνεται, οι δύο αυτοί Στόχοι διατηρούνται και για τους 5 εμπειρογνώμονες στις πρώτες θέσεις της αξιολόγησης, δείχνοντας ότι είναι οι πλέον σημαντικοί για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Κατά τα λοιπά, η κατάταξη των Στόχων ακολουθεί εντελώς διαφορετική αξιολόγηση, αποτυπώνοντας τις διαφορετικές προσεγγίσεις σε αρχικό επίπεδο. Σε αυτή τη φάση εφαρμογής ζητήθηκε από τους εμπειρογνώμονες να τεκμηριώσουν τις επιλογές τους, καθώς και σύσταση από τον συντονιστή να συλλεχθούν τα δεδομένα που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της αξιολόγησής τους, ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν στους επόμενους κύκλους της διαδικασίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι οι τρεις εμπειρογνώμονες έχουν γνώση του μνημείου και κατ' επέκταση των προβλημάτων που αυτό αντιμετωπίζει αλλά οι άλλοι δύο όχι, με αποτέλεσμα οι μεν γνώστες να διαμορφώνουν μία κατάσταση με στόχο την επίλυση αυτών των προβλημάτων ενώ οι άλλοι δύο θέτουν ως κύριο στόχο την ευκταία διαχείριση για ένα μνημείο στα πρότυπα του εξεταζόμενου. Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οι απόψεις των εμπειρογνωμόνων όπως εκείνες δηλώθηκαν από τους ίδιους. (Πίνακες 7-11).

	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ (ΔΕΞΙΟΣΤΡΟΦΑ)																
1ος Εμπειρογνώμονας	11	8	4	3	6	9	17	5	13	16	12	7	10	14	15	2	1

Πίνακας 7: Κατάταξη των 17 ΣΒΑ σύμφωνα με τον 1ο εμπειρογνώμονα

«Σε ότι αφορά στην κατάταξη των στόχων που θέτει η «Ατζέντα 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη – Μετασχηματίζοντας τον κόσμο μας» που υιοθετήθηκε το 2015 από τις χώρες μέλη του ΟΗΕ σε σχέση με το Μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, ο σημαντικότερος στόχος του σχεδίου διαχείρισης είναι η προστασία των μνημειακών πολιτιστικών αξιών και η εξισορρόπηση τους με τις ανάγκες μια σύγχρονης πόλης. Υπό αυτό το πρίσμα, η αντιμετώπιση της πόλης Μνημείο ως ένας ζωντανός και οικονομικά ενεργός οργανισμός –κύριος στόχος του σχεδίου- είναι απόλυτα συμβατός με τον ΣΒΑ11. Τόσο η αντίληψη της πόλης- Μνημείο ως ένας ζωντανός πολυκύτταρος οργανισμός που απαιτεί τρόπους αντιμετώπισης στα ζητήματα που προκύπτουν (βιώσιμα συστήματα μεταφοράς, βιώσιμη αστικοποίηση, περιβαλλοντική

διαχείριση) όσο και η έντονη ανάγκη προστασίας και διαφύλαξης του πλούτου της - πολιτιστικού & φυσικού- καθιστούν το ΣΒΑ 11 και το σύνολο σχεδόν των υποστόχων του απόλυτα συμβατά με τους στόχους του σχεδίου διαχείρισης. Ακολουθεί ο ΣΒΑ8, μιας που αποτελεί βασική συνιστώσα για την ορθή διαχείριση της Πόλης- Μνημείο, η διαρκής, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους. Αρκετά σημαντική στόχευση είναι αυτή που αντιστοιχεί στο ΣΒΑ4, δεδομένου ότι η ικανοποίηση του στόχου θα διασφαλίσει την ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση προάγοντας τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση, που είναι το θεμέλιο για τη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων και την αειφόρο ανάπτυξη άρα και της επίτευξης των στόχων. Ακολουθούν οι υπόλοιποι στόχοι, οι οποίοι δεν αφορούν τόσο άμεσα το μνημείο, αλλά σχετίζονται με τη γενικότερη ευημερία».

	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ (ΔΕΞΙΟΣΤΡΟΦΑ)																
2ος Εμπειρογνώμονας	11	4	16	15	7	8	1	6	3	12	10	14	5	13	2	17	9

Πίνακας 8: Κατάταξη των 17 ΣΒΑ σύμφωνα με τον 2ο εμπειρογνώμονα

«Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η αξιολόγηση και κατάταξη των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, αναφορικά με ένα Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO και συγκεκριμένα την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας. Στο πλαίσιο της αξιολόγησής μου οι 17 στόχοι αντιμετωπίζονται είτε ως τομέας που επηρεάζεται από τον τουρισμό, είτε ως τομέας που επηρεάζει τον τουρισμό. Ως σημαντικότερο στόχο, θέτω τον Στόχο 11 και ειδικά τον υποστόχο 11.4 που είναι ο πλέον σχετικός με την περίπτωση του Μνημείου. Μια πόλη που είναι καλή για τους πολίτες της είναι ταυτόχρονα καλή και για τους επισκέπτες της. Ως εκ τούτου ο βιώσιμος τουρισμός έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει τις αστικές υποδομές, την προσβασιμότητα, να προωθήσει την αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων περιοχών και να προκαλέσει επενδύσεις σε πράσινες υποδομές που οδηγούν στη δημιουργία «έξυπνων» λύσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη των τουριστικών προορισμών. Ακολουθεί ο Στόχος 4 καθώς ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι ζωτικής σημασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Το καλά εκπαιδευμένο και επιδέξιο εργατικό δυναμικό συνδράμει στην ευημερία του τουρισμού και παράλληλα η τουριστική βιομηχανία μπορεί να παράσχει κίνητρα για επενδύσεις στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση. Στη συνέχεια τοποθετείται ο Στόχος 16 καθώς η πολυπολιτισμικότητα που προσφέρει το τουρισμός, θέτει τα θεμέλια για πιο ειρηνικές κοινωνίες με κατανόηση και ανοχή στη διαφορετικότητα. Ακολουθούν οι Στόχοι 15 και 7, ο μεν 15 γιατί ο

τουρισμός που ενθαρρύνει τη γνωριμία του φυσικού περιβάλλοντος μπορεί συνδράμει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο σεβασμό των οικοσυστημάτων και τον μετριασμό των ζητημάτων που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή. Ο Στόχος 8 τοποθετείται σε σημαντική σειρά γιατί ο τουρισμός αποτελεί κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας οικονομίας, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, σε πολύ κοντινή θέση με τον Στόχο 1, καθώς η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και ο αντίκτυπός της σε κοινοτικό επίπεδο μπορούν να συνδεθούν με τους εθνικούς στόχους μείωσης της φτώχειας. Οι υπόλοιποι Στόχοι όπως έχουν ταξινομηθεί σχετίζονται σε μικρότερο επίπεδο με την τουριστική ανάπτυξη και κατηγοριοποιούνται αναλόγως».

	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ (ΔΕΞΙΟΣΤΡΟΦΑ)																
3ος Εμπειρογνώμονας	4	11	3	16	14	8	13	7	12	5	9	17	6	10	1	2	15

Πίνακας 9: Κατάταξη των 17 ΣΒΑ σύμφωνα με τον 3ο εμπειρογνώμονα

«Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας και αφού εξετάσθηκαν οι 17 Στόχοι και οι αντίστοιχοι υποστόχοι στο σύνολό τους, προτείνω ως βασικότερο Στόχο για την βιώσιμη ανάπτυξη του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας τον Στόχο 4, ο οποίος τοποθετεί την εκπαίδευση και ειδικά την απόκτηση δεξιοτήτων και γνώσεων στο επίκεντρό του. Όταν μιλάμε για βιωσιμότητα, είναι μεγάλης σημασίας να δοθεί ιδιαίτερη θέση στην ενίσχυση της συμβολής της εκπαίδευσης για την κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ειρήνης, της ισότητας των φύλων, της υγείας, της διαπολιτισμικότητας και της υπεύθυνης διαβίωσης, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο το παγκόσμιο επίπεδο. Ο Στόχος αυτός δίνει προτεραιότητα στην τυπική και άτυπη μαθησιακή διαδικασία. Οι γνώσεις, οι δεξιότητες, οι αξίες και οι στάσεις που απαιτούνται από τους πολίτες για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου τους αλλά και η εκπαίδευση που απαιτείται για να μπορούν να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις και να αναλάβουν ενεργούς ρόλους σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο στην αντιμετώπιση και την επίλυση των σύγχρονων προκλήσεων αντιμετωπίζονται από αυτό τον Στόχο. Ως εκ τούτου τοποθετείται στην πρώτη θέση της αξιολόγησης καθώς αποτελεί κατά την άποψή μου τη βάση υλοποίησης των υπολοίπων στόχων. Ακολουθεί ως ιδιαίτερης σημασίας ο Στόχος 11, ο οποίος τοποθετεί την βιωσιμότητα των πόλεων στην ουσία της υλοποίησής του και είναι εξίσου σημαντικός με τον Στόχο 4 καθώς ανταποκρίνεται στην επίλυση προβλημάτων που επηρεάζουν το ανθρωπογενές περιβάλλον και τη λειτουργία ενός αστικού ιστορικού κέντρου όπως αυτό της Κέρκυρας. Ο Στόχος 3 που ακολουθεί παρά το γεγονός ότι δεν συνδέεται εμφανώς με προβλήματα που

αντιμετωπίζει το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας, εν τούτοις σχετίζεται με τους δύο βασικούς Στόχους στις πρώτες θέσεις της αξιολόγησης ως παράγοντας επίτευξης μέσα από την ποιοτική εκπαίδευση και βιώσιμη ανάπτυξη. Οι υπόλοιποι Στόχοι που ακολουθούν κατατάσσονται σύμφωνα με το βαθμό που επηρεάζουν το μνημείο στο σύνολο. Ορισμένοι Στόχοι όπως περιγράφονται από τον ΟΗΕ φαίνεται εκ πρώτοις να μην σχετίζονται με το μνημείο, όμως εάν τους επεξεργασθεί κάποιος μακροσκοπικά, είναι σαφές ότι κάθε ζήτημα που σήμερα μπορεί να θεωρείται ως μη υπαρκτό, αποτελεί πιθανό κίνδυνο για το μέλλον, κατά συνέπεια δεν μπορούν να αποκλεισθούν απλώς παραμένουν σε χαμηλές θέσεις της αξιολόγησης τη δεδομένη στιγμή της έρευνας. »

	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ (ΔΕΞΙΟΣΤΡΟΦΑ)																
4ος Εμπειρογνώμονας	4	3	16	8	6	11	15	14	13	7	12	10	5	9	17	2	1

Πίνακας 10: Κατάταξη των 17 ΣΒΑ σύμφωνα με τον 4ο εμπειρογνώμονα

«Οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη περιλαμβάνουν ένα γενικό πλαίσιο παρακολούθησης και εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης για το σύνολο των κρατών της παγκόσμιας κοινότητας. Ως γενικοί κανόνες για την επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας και ανάπτυξης των λαών είναι ιδιαίτερα αναλυτικοί και πλουραλιστικοί ως προς το περιεχόμενο. Σε επίπεδο όμως συγκεκριμένης περιοχής, πρέπει κανείς να μελετήσει σε βάθος τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν ώστε να ανταποκρίνονται στις ειδικές ανάγκες αλλά και ταυτόχρονα να κατανοεί την πραγματικότητα της συγκεκριμένη περιοχής ώστε η χρήση των 17 Στόχων για την βιωσιμότητα να είναι το μέγιστο αποτελεσματική. Στην παρούσα έρευνα, η αξιολόγησή μου στηρίζεται αφενός στους Στόχους που θεωρώ ως πλέον σημαντικούς για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας και επιπλέον στους Στόχους εκείνους που μπορούν να επιτευχθούν με χρήση νέων τεχνολογιών. Ο Στόχος 4 αποτελεί τον πιο σχετικό εκ των 17 Στόχων, διότι ενθαρρύνει την εκπαίδευση και κατάρτιση σε όλες τις μαθησιακές βαθμίδες, δημιουργώντας συνθήκες βελτίωσης σε όλα τα υπόλοιπα αντικείμενα. Η ποιοτική εκπαίδευση συνδέεται και με την καλή υγεία και γενικότερη ευημερία του πληθυσμού καθώς και την ενίσχυση των θεσμών (Στόχοι 3 και 16), ώστε να δημιουργούνται οι ελάχιστες προϋποθέσεις για την βελτίωση της ποιότητας ζωής σε όλους τους υπόλοιπους τομείς. Ακολουθούν οι Στόχοι 8, 6 και 11 οι οποίοι αφορούν αντικειμενικές παραμέτρους βιωσιμότητας μια περιοχής και κατ' επέκταση και της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Οι Στόχοι 15 και 14 ακολουθούν καθώς σχετίζονται με τη βιώσιμη διαχείριση των οικοσυστημάτων που αφορούν στο μνημείο αναφοράς και έπονται οι

Στόχοι 13, 7 και 12 που συνδυάζουν όλους του ανωτέρω Στόχους στο επίπεδο αντιμετώπισης των προκλήσεων που προκαλούν ανθρωπογενείς αλλά και φυσικοί παράγοντες όπως η κλιματική αλλαγή αλλά και η υπερκατανάλωση διαθέσιμων πόρων λόγω της αύξησης του τουρισμού. Οι υπόλοιποι Στόχοι ταξινομούνται σύμφωνα με τη γενικότερη σημασία τους για ένα μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς, το οποίο όμως προσομοιάζει σε χαρακτηριστικά με το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας καθώς σε μια άλλη περίπτωση οι στόχοι αυτοί θα μπορούσαν να ενταχθούν σε υψηλότερες βαθμίδες της κατάταξης ».

	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ (ΔΕΞΙΟΣΤΡΟΦΑ)																
5ος Εμπειρογνώμονας	11	4	3	8	16	5	6	13	7	14	15	12	10	17	9	1	2

Πίνακας 11: Κατάταξη των 17 ΣΒΑ σύμφωνα με τον 5ο εμπειρογνώμονα

«Το ερώτημα αφορά στην κατάταξη των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, σε σχέση με το Μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Το Μνημείο αποτελεί ταυτόχρονα και ζώσα περιοχή, στην οποία εδράζουν πληθώρα υπηρεσιών και επιχειρήσεων ενώ ταυτόχρονα κατοικείται από αρκετές χιλιάδες μόνιμους κατοίκους. Ο στόχος 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες» ανταποκρίνεται πλήρως στις ανάγκες του μνημείου καθώς οι υποστόχοι του βρίσκουν άμεση εφαρμογή στην περίπτωση μιας ιστορικής πόλης-μνημείο όπως η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας. Γενικά η πλειοψηφία των υποστόχων και ειδικά ο υποστόχος 11.4 συνάδει με τους στόχους του σχεδίου διαχείρισης. Ο στόχος 4 «Ποιοτική εκπαίδευση» ακολουθεί κυρίως λόγω των υποστόχων που αναφέρονται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση, η εφαρμογή και υλοποίηση των οποίων αποτελεί βασικό υπόβαθρο για την επίτευξη του στόχου 11 αλλά και τη βιώσιμη ανάπτυξη γενικότερα. Στην πορεία τοποθετούνται οι στόχοι 3, 8, 16 και 5, που αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την κοινωνική ευημερία σε γενικότερο πλαίσιο και παρά το γεγονός ότι δεν σχετίζονται με το μνημείο σε επίπεδο απόλυτης προτεραιότητας, πάρα ταύτα η επίτευξή τους είναι προϋπόθεση για την ανάπτυξη του. Ακολουθούν οι στόχοι 6, 13, 7, 14, 15 και 12 οι οποίοι αφορούν τον τρόπο αντιμετώπισης των φυσικών πόρων και την κατανάλωση, οι οποίοι σχετίζονται με το μνημείο λόγω του γεγονότος ότι αποτελεί μια πόλη με μόνιμους κατοίκους και εργαζόμενους αλλά και με πληθώρα επισκεπτών και ο τρόπος που αυτοί αντιμετωπίζουν τους διαθέσιμους πόρους σχετίζεται με τη βιωσιμότητα και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής στην οποία εντάσσεται το μνημείο. Οι στόχοι 10, 17 είναι γενικού σκοπού και δεν αφορούν το μνημείο αποκλειστικά αλλά σχετίζονται με τη γενικότερη ευημερία. Οι στόχοι 9, 1 και 2 δεν

αφορούν το μνημείο και θα μπορούσαν να αποκλεισθούν ως μη σχετικοί παρόλα αυτά επιλέγεται η τοποθέτησή τους στις χαμηλότερες θέσεις στην αξιολόγηση, καθώς η παγκόσμια κρίση που βιώνει η ανθρωπότητα λόγω των τρεχουσών συνθηκών στην οικονομία, θα μπορούσε να οδηγήσει σε δυσχερή αποτελέσματα για περιοχές που βρίσκονται σήμερα σε ανώτερο βιοτικό επίπεδο από τον παγκόσμιο Μ.Ο. και ως εκ τούτου δεν μπορούν να αποκλεισθούν εντελώς»

Εφόσον οι διαφορετικές αξιολογήσεις συλλέχθηκαν και ταξινομήθηκαν, διαμορφώθηκε ο πρώτος συγκεντρωτικός πίνακας κατάταξης με τις απόψεις όλων των εμπειρογνωμόνων ο οποίος απεστάλη εκ νέου στους εμπειρογνώμονες. Στον δεύτερο κύκλο της διαδικασίας ζητήθηκε από τους εμπειρογνώμονες να καταλήξουν σε μια τελική κοινής αποδοχής κατάταξη (concensus) είτε να ενημερώσουν ότι η επίτευξη συναίνεσης ως προς την κατάταξη δεν είναι εφικτή. Ο κύκλος αυτός ολοκληρώθηκε με την επίτευξη συναίνεσης (consensus) μεταξύ των εμπειρογνωμόνων και τη διαμόρφωση ενός νέου, τελικού πίνακα ταξινόμησης, κοινά αποδεκτού από όλους(Πίνακας 12). Στο τελικό σχήμα που επικράτησε, ο Στόχος 11, «Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες», αξιολογήθηκε ότι υπερισχύει του Στόχου 4, «Ποιοτική εκπαίδευση», κατά τη διαδικασία διαβούλευσης μεταξύ των εμπειρογνωμόνων. Κατά τη μεταξύ τους συζήτηση συμφωνήθηκε πως οι υποστόχοι του Στόχου 4 αποτελούν προϋποθέσεις επίτευξης του Στόχου 11 και όχι το αντίστροφο, κατά συνέπεια εντάχθηκαν τελικά δεύτεροι στην ιεράρχηση.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί στο σημείο αυτό πως κατά την εφαρμογή του πλαισίου η διαδικασία του consensus δεν ισοδυναμεί με υποσκελισμό των αρχικών ιδεών των εμπειρογνωμόνων ούτε με υπερίσχυση της πλειοψηφίας. Ο σκοπός της ολοκληρωμένης προσέγγισης της εφαρμογής του πλαισίου είναι η ανάδειξη του σημαντικού ρόλου της διαβούλευσης, κάτι το οποίο επιτεύχθηκε στην εν λόγω εφαρμογή, με αποτέλεσμα η διαδικασία να προσομοιάζει στη ρεαλιστική χρήση του πλαισίου κάτω από πραγματικές συνθήκες.

ΤΕΛΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ 17 ΣΤΟΧΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	
1	ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ (Στόχος 11)
2	ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Στόχος 4)

3	ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ (Στόχος 3)
4	ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (Στόχος 8)
5	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ (Στόχος 9)
6	ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (Στόχος 12)
7	ΖΩΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ (Στόχος 14)
8	ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ (Στόχος 6)
9	ΦΘΗΝΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ (Στόχος 7)
10	ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ (Στόχος 5)
11	ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ (Στόχος 13)
12	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ (Στόχος 17)
13	ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ (Στόχος 10)
14	ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ (Στόχος 15)
15	ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ (Στόχος 16)
16	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΠΕΙΝΑ (Στόχος 2)
17	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΦΤΩΧΙΑ (Στόχος 1)

Πίνακας 12: Τελικός πίνακας κατάταξης των 17 Στόχων.

Στον 3ο κύκλο επεξεργασίας των αποτελεσμάτων ζητήθηκε από την ομάδα εμπειρογνωμόνων να χαρακτηρίσει τους επιμέρους υποστόχους χρησιμοποιώντας την αξιολόγηση που περιγράφεται στη μεθοδολογία, δηλαδή την κατάταξη στις παρακάτω βαθμίδες: «Απόλυτα Σχετικός», «Λίγο Σχετικός», «Καθόλου Σχετικός». Βασικό κριτήριο της αξιολόγησης είναι η σχετικότητα του υποστόχου με το υπό εξέταση μνημείο αναφοράς και συνάφεια τους με τους στόχους του Σχεδίου διαχείρισης. Παρουσιάζοντας συνοπτικά τα αποτελέσματα της αξιολόγησης των δύο πρώτων Στόχων σύμφωνα με την ιεράρχηση που προηγήθηκε, προκύπτει ότι για τον Στόχο 11, οι υποστόχοι 11.2, 1.4, 11.7, 11.α, 11.β, χαρακτηρίσθηκαν ως απόλυτα σχετικοί και όλοι οι υπόλοιποι θεωρήθηκαν ως λίγο σχετικοί. Κανένας υποστόχος δεν θεωρήθηκε καθόλου σχετικός σε συνάρτηση με το εξεταζόμενο μνημείο. Για τον

Στόχο 4, οι υποστόχοι 4.4, 4.5, 4.7 και 4.α θεωρήθηκαν από τους εμπειρογνώμονες ως απόλυτα σχετικοί, οι υποστόχοι 4.1, 4.2, 4.3, 4.6 και 4.γ ως λίγο σχετικοί ενώ ο υποστόχος 4.β χαρακτηρίστηκε ως καθόλου σχετικός.

Στο τελευταίο στάδιο της διαδικασίας στο κεφάλαιο 9.7 ζητήθηκε από τους εμπειρογνώμονες να αξιολογήσουν ενδεικτικές δράσεις του Σχεδίου διαχείρισης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας σύμφωνα με την αξιολόγηση και διεργασία που είχε πραγματοποιηθεί στους προηγούμενους κύκλους.

2ο στάδιο: διαβούλευση της Μόνιμη Επιτροπή Διατήρησης & Ανάδειξη Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς & Πολιτισμού του ΤΕΕ παραρτήματος Κέρκυρας[29]

Το αντίστοιχο ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στους ειδικούς εμπειρογνώμονες στο πλαίσιο εφαρμογής του πλαισίου CORRELATE, προσαρμόστηκε για το 2ο στάδιο και διανεμήθηκε ηλεκτρονικά στα μέλη της Μόνιμης Επιτροπής του ΤΕΕ με τίτλο Διατήρηση & Ανάδειξη Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς & Πολιτισμού. Διατέθηκε με ηλεκτρονικό τρόπο (Google Forms) το αντίστοιχο υποστηρικτικό υλικό αναφορικά με τους 17 Στόχους του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ) & τις Παραδοχές - Στόχοι- Δράσεις Σχεδίου Διαχείρισης 2006-2012 για την Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας. Η συμμετοχή των μελών της Επιτροπής στην ηλεκτρονική διαδικασία έφτασε το 100%.

Το βασικό ερώτημα αξιολόγησης & συσχέτισης των στόχων ήταν το εξής: «*Παρακαλείσθε να αξιολογήσετε το περιεχόμενο των Στόχων κατατάσσοντάς τους σύμφωνα με τις προτεραιότητες που εσείς θα θέτατε για το Μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Η διαδικασία υλοποιείται βαθμολογώντας τους Στόχους σε σειρά από τον πιο σημαντικό (στήλη 17) στον λιγότερο σημαντικό (στήλη 1). Στόχοι που θεωρείτε ότι δεν έχουν καμία εφαρμογή*

[29] Η επιτροπή συγκροτήθηκε με την την υπ' αρ. ΔΕ/2020/Σ10/07/02-06-2020 απόφασή της Διοικούσας Επιτροπής του ΤΕΕ παραρτήματος Κέρκυρας για την περίοδο 2020-2023. Αποτελείται από μηχανικούς διαφόρων ειδικοτήτων (κυρίως Αρχιτέκτονες μηχανικούς λόγω συνάφειας αντικειμένου αλλά και από πολιτικούς μηχανικούς και μηχανολόγους μηχανικούς). Κύριο αντικείμενο ενασχόλησης είναι η γνωμοδότηση επί θεμάτων που σχετίζονται με τη Διατήρηση & Ανάδειξη Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς & Πολιτισμού.

στο Μνημείο δεν βαθμολογούνται. Παρακαλώ μη βάζετε την ίδια βαθμολογία σε δύο στόχους».

Για την τελική κατάταξη των στόχων προστέθηκαν οι βαθμολογίες που αυτοί συγκέντρωσαν και έτσι έγινε η τελική κατάταξη με τις εξής παραδοχές :

σημαντικότητα 1 (1 βαθμός) → ο λιγότερο σημαντικός

Σημαντικότητα 17 (17 βαθμοί) → ο πιο σημαντικός

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης παρατίθενται οργανωμένα σε σχέση με τους στόχους:

ΣΤΟΧΟΣ 1 – ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από το 28,56% των συμμετεχόντων ως ο λιγότερο σημαντικός (σημαντικότητα 1), ενώ από το ποσοστό του 14,29% το κατέταξε σε σπουδαιότητα 5.

ΣΤΟΧΟΣ 2 – ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΠΕΙΝΑ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% το ως σημαντικότητας 14, από 14,29% ως σημαντικότητας 6, από 14,29% ως σημαντικότητας 4 και από 14,29% ως σημαντικότητας 3.

ΣΤΟΧΟΣ 3 – ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από το 28,56% των συμμετεχόντων ως χωρίς κάποια ιδιαίτερη σημασία (σημαντικότητα 2), ενώ από το ποσοστό του 14,29% το κατέταξε σε σημαντικότητα 3.

ΣΤΟΧΟΣ 4 – ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 16, από 14,29% ως σημαντικότητας 14, από 14,29% ως σημαντικότητας 13, από 14,29% ως σημαντικότητας 12 και από 14,29% το ως σημαντικότητας 8.

ΣΤΟΧΟΣ 5 – ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 7, από 14,29% ως σημαντικότητας 5 και από 14,29% ως σημαντικότητας 3.

ΣΤΟΧΟΣ 6 – ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 16, από 14,29% ως σημαντικότητας 13, από 14,29% ως σημαντικότητας 10, από 14,29% ως σημαντικότητας 7 και από 14,29% το ως σημαντικότητας 4.

ΣΤΟΧΟΣ 7 – ΦΤΗΝΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 42.86%

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 15, από 42,86% ως σημαντικότητας 11, από 14,29% ως σημαντικότητας 9, και από 14,29% ως σημαντικότητας 8.

ΣΤΟΧΟΣ 8 – ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 28,57% ως σημαντικότητας 15, από 14,29% ως σημαντικότητας 12, από 14,29% ως σημαντικότητας 11, από 14,29% ως σημαντικότητας 9 και από 14,29% το ως σημαντικότητας 7.

ΣΤΟΧΟΣ 9 – ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 12 και από 14,29% ως σημαντικότητας 10.

ΣΤΟΧΟΣ 10 – ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 6 και από 28,57% ως σημαντικότητας 5.

ΣΤΟΧΟΣ 11 – ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ο στόχος 11 συγκέντρωσε ένα ποσοστό της τάξης ***71.43%*** *ως ο σημαντικότερος στόχος (σημαντικότητα 17) ενώ το 14,29% το κατέταξε σε σπουδαιότητα 15 και ένα αντίστοιχο ποσοστό σε σημαντικότητα 13. Ήταν ο στόχος που συγκέντρωσε την υψηλότερη βαθμολογία.*

ΣΤΟΧΟΣ 12: ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 16, από 14,29% ως σημαντικότητας 14, από 14,29% ως σημαντικότητας 8 και από 14,29% ως σημαντικότητας 5.

ΣΤΟΧΟΣ 13 – ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 12, από 14,29% ως σημαντικότητας 11, από 28,57% ως σημαντικότητας 10 και από 14,29% ως σημαντικότητας 8.

ΣΤΟΧΟΣ 14 – ΖΩΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 28,57% ως σημαντικότητας 14, από 14,29% ως σημαντικότητας 9 και από 14,29% ως σημαντικότητας 7.

ΣΤΟΧΟΣ 15- ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 13, και από 28,57% ως σημαντικότητας 5.

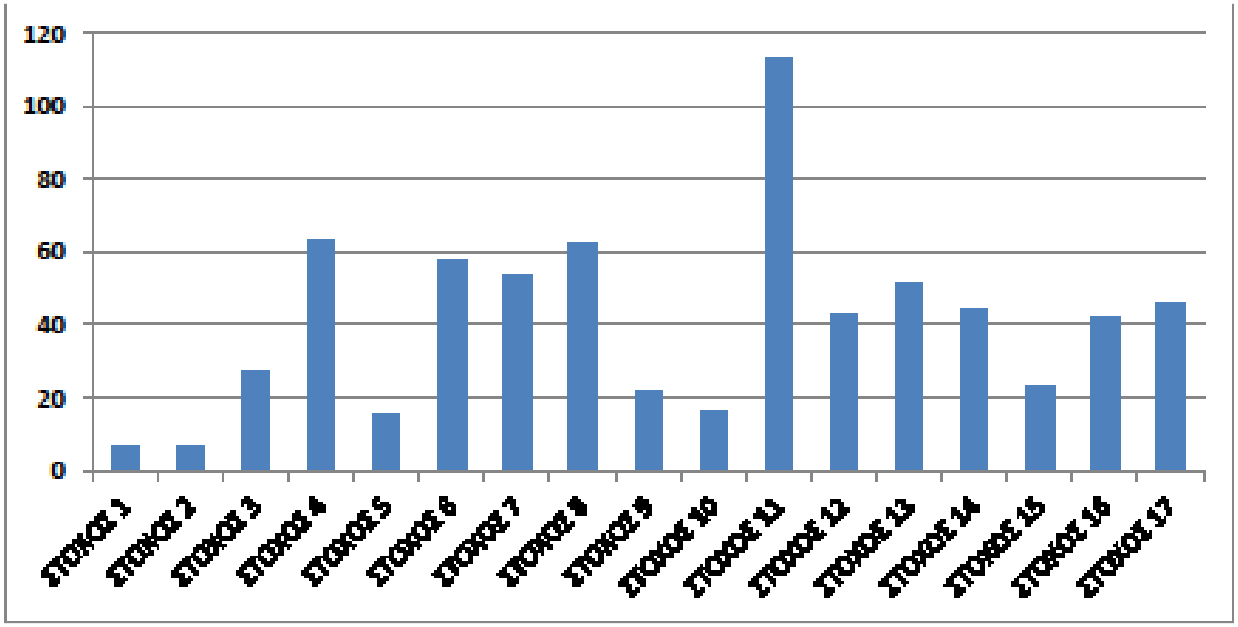
ΣΤΟΧΟΣ 16 – ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 16, από 14,29% ως σημαντικότητας 9, από 14,29% ως σημαντικότητας 7, από 14,29% ως σημαντικότητας 6 και από 14,29% ως σημαντικότητας 4.

ΣΤΟΧΟΣ 17 – ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

Ο στόχος αυτός θεωρήθηκε από 14,29% ως σημαντικότητας 15, από 28,57% ως σημαντικότητας 11, και από 14,29% ως σημαντικότητας 9.

Μετά το άθροισμα της σημαντικότητας κάθε στόχου προέκυψε η παρακάτω κατάταξη:

Πίνακας 13: Τελική κατάταξη 17 Στόχων σύμφωνα με τη σημαντικότητά τους

Από το παραπάνω γράφημα προέκυψε ότι ο σημαντικότερος στόχος είναι ο στόχος 11 που σχετίζεται με τις βιώσιμες πόλεις που σχετίζεται με ζητήματα, όπως αυτά περιγράφονται στους υποστόχους και σχετίζονται με την παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι αλλά και Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Ακολουθεί ο στόχος 4 για την ποιοτική εκπαίδευση που είναι σημαντικό ζητούμενο στη διασφάλιση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομίας και σχετίζεται πολύ άμεσα με τη διαχείριση των μνημείων και έπεται ο στόχος 8 για αξιοπρεπή εργασία και οικονομική ανάπτυξη. Στην κατάταξη επόμενος στόχος είναι ο στόχος 6 και ο στόχος 7. Τόσο το νερό& η αποχέτευση όσο και η φτηνή και καθαρή ενέργεια είναι ζητήματα που απασχολούν το σύνολο του νησιού της Κέρκυρας, όχι μόνο την παλιά πόλη, αν και λόγω παλαιότητας των δικτύων τα ζητήματα αυτά εντείνονται στην παλιά πόλη και σίγουρα λόγω της αύξησης του πληθυσμού που απαντάται τους καλοκαιρινούς μήνες λόγω τουρισμού, εντείνονται περισσότερο τότε.

Ακολουθεί η παρουσίαση της ιεράρχησης των υποστόχων για τους δύο Στόχους που αξιολογήθηκαν ως πιο σημαντικοί.

Στόχος 11

Πολύ σχετικός με ποσοστό 100% θεωρήθηκε ο υποστόχος 11.2 Έως το 2030, παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι.

Ενώ πολύ σημαντικός σε μικρότερο όμως ποσοστό θεωρήθηκε και ο στόχος 11.4 Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Οι στόχοι:

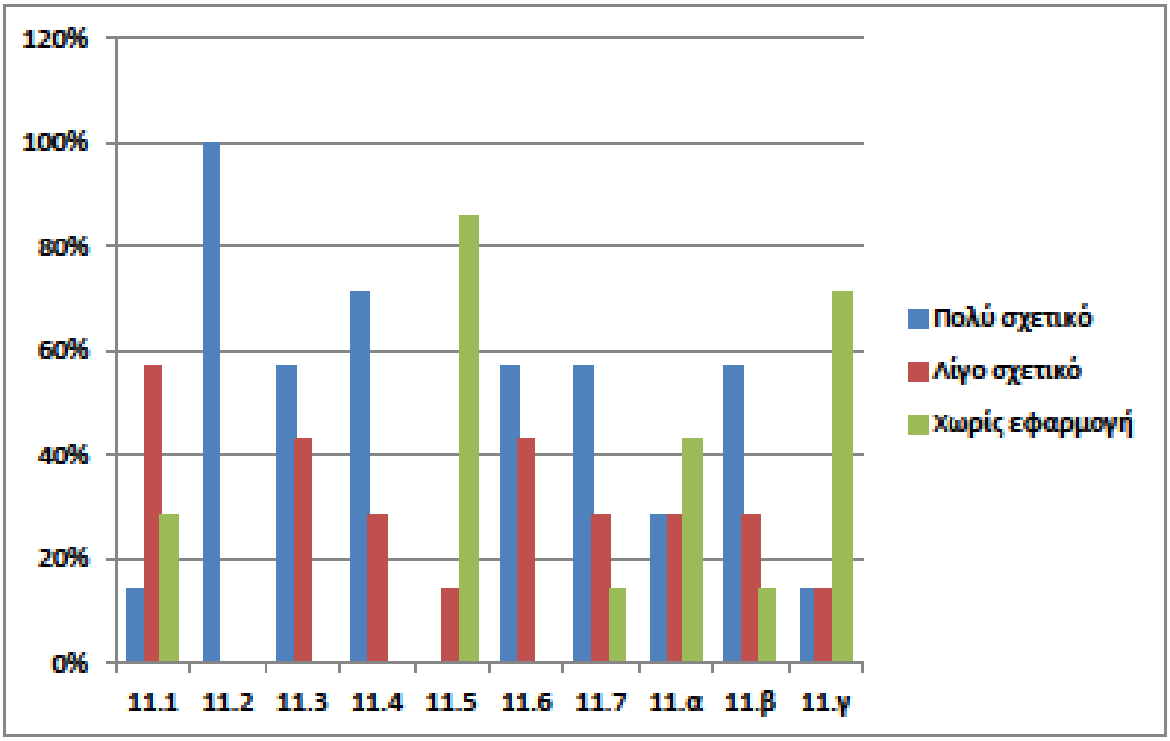
- *11.3 Έως το 2030, βελτίωση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης αστικοποίησης για όλους καθώς και των ικανοτήτων για συμμετοχικό, ολοκληρωμένο και βιώσιμο σχεδιασμό και διαχείριση των ανθρώπινων οικισμών για όλες τις χώρες.*
- *11.6 Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.*
- *11.7 Έως το 2030, παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.*
- *11.β Έως το 2020, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια τα οποία*

αποβλέπουν στην κοινωνική ένταξη, στην αποδοτικότητα των πόρων, στην άμβλυνση των επιπτώσεων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην ανθεκτικότητα απέναντι στις καταστροφές, καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολιστικής διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση των Κινδύνων από Καταστροφές 2015-2030.

Συγκέντρωσαν το 57% ως πολύ σχετικοί, ενώ λίγο σχετικός με ποσοστό 57% θεωρήθηκε ο υποστόχος

11.1 Έως το 2030, διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.

Ο υποστόχος 11.5 Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση Θεωρήθηκε από το μεγαλύτερο βαθμό των συμμετεχόντων ως χωρίς εφαρμογή.

Πίνακας 14: Κατάταξη υποστόχων για το Στόχο 11

Στόχος 4

Πολύ σχετικοί θεωρήθηκαν οι υποστόχοι:

4.1 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μία ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.

4.2 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι έτοιμα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

4.3 Έως το 2030, διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.

4.4 Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα.

4.7 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.

4.a Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.

Ενώ λίγο σχετικοί με μεγαλύτερα ποσοστά θεωρήθηκαν:

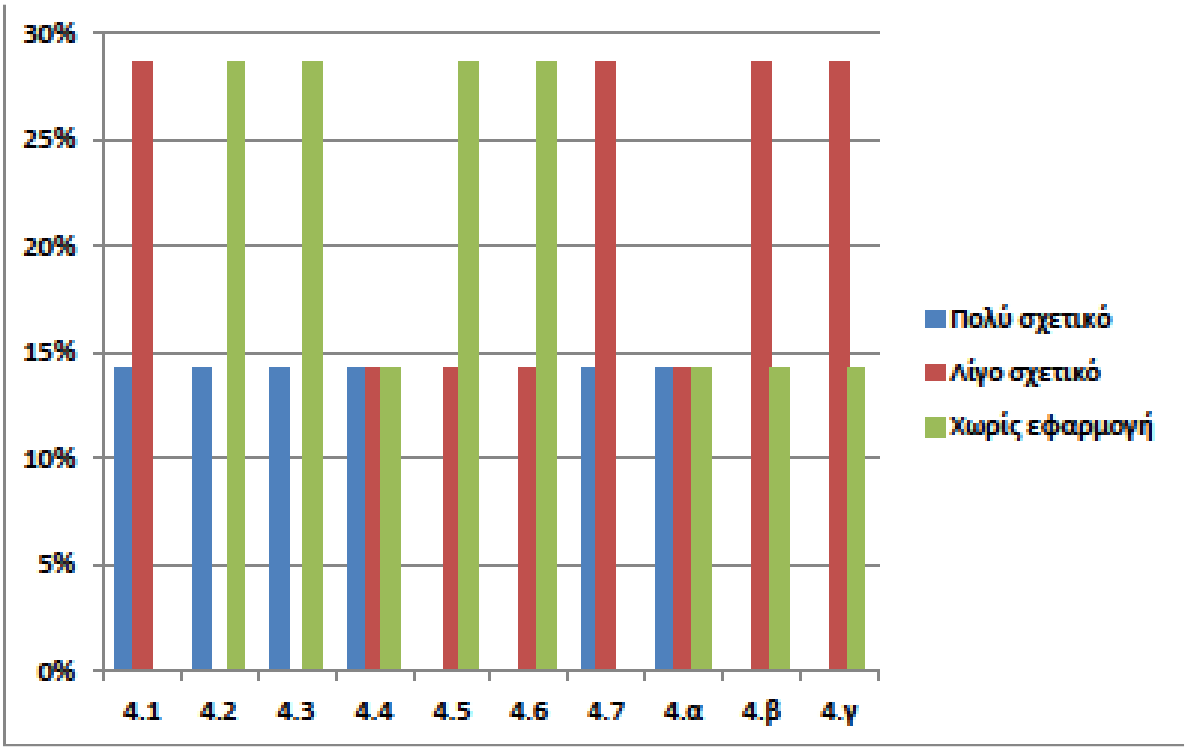
4.1 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μία ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.

4.7 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης

και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.

4.β Έως το 2020, ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες, στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, έτσι ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.

4.γ Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της προσφοράς καταρτισμένων δασκάλων, μέσω, μεταξύ άλλων, της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.

Πίνακας 15: Κατάταξη υποστόχων για το Στόχο 4

Η ολοκλήρωση της διαδικασίας για τη Μόνιμη Επιτροπή του ΤΕΕ, περιλαμβάνει την επιλογή προτεινόμενων Στόχων του Σχεδίου Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, οι οποίοι θα χρησιμοποιηθούν στο μέλλον για περαιτέρω επεξεργασία του προτεινόμενου πλαισίου CORRELATE και για την αποτύπωση

προτάσεων προς τους θεσμικούς φορείς και διαχειριστές του μνημείου. Σε αυτό το στάδιο η διαδικασία έχει ολοκληρωθεί και τα αποτελέσματα της διαβούλευσης μπορούν να προωθηθούν στον φορέα διαχείρισης του μνημείου προκειμένου να θέσει σε διαβούλευση τα αποτελέσματα και στη συνέχεια να ολοκληρώσει τη σύνταξη ενός νέου σχεδίου διαχείρισης.

Συμπερασματικά, το να επιχειρηθεί μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων των δύο σταδίων της διαβούλευσης (ειδικοί εμπειρογνώμονες και Μόνιμη Επιτροπή του ΤΕΕ) αποτελεί μελλοντικό στόχο της έρευνας εάν ο φορέας διαχείρισης επιθυμεί να επιτύχει πλήρη συμφωνία (concensus) μεταξύ όλων των εμπλεκομένων. Σε πρώτο επίπεδο ανάλυσης των αποτελεσμάτων, διαπιστώνεται η γενικότερη σύγκλιση απόψεων μεταξύ των ομάδων ειδικών, καθώς οι Στόχοι 11 και 4 έχουν τοποθετηθεί από όλους στις δύο πρώτες θέσεις της αξιολόγησης και οι Στόχοι 2 και 1 στο τέλος, γεγονός που επιβεβαιώνει την κατάταξη των προτεραιοτήτων που θέτουν οι ειδικοί για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Πολλοί ενδιάμεσοι στόχοι βρίσκονται σχετικά κοντά στην κατάταξη. Για παράδειγμα οι στόχοι 8 και 14 έχουν μόνο μια θέση διαφορά μεταξύ των δυο ομάδων. Παρατηρούμε επίσης πως στοιχεία όπως ο στόχος 9 παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη απόσταση κατάταξης, κάτι που μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της διαβούλευσης ή σε επίπεδο πολιτικής επιλογής των διαχειριστών.

ΤΕΛΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΔΥΟ ΣΤΑΔΙΩΝ																	
ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ	11	4	3	8	9	12	14	6	7	5	13	17	10	15	16	2	1
ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΤΕΕ	11	4	8	6	7	13	17	14	12	16	3	15	9	10	5	2	1

Πίνακας16: Συγκριτικός Πίνακας κατάταξης των ΣΒΑ από ειδικούς εμπειρογνώμονες και Μόνιμη Επιτροπή του ΤΕΕ

Σε επίπεδο χαρακτηρισμού των υποστόχων των δύο αυτών Στόχων, τα αποτελέσματα απεικονίζουν τις αποκλίσεις και τις συγκλίσεις, γεγονός που μπορεί να αναλυθεί μέσω της επανάληψης της διαδικασίας διαβούλευσης. (Πίνακες17και 18).

ΣΤΟΧΟΣ 11 – ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Οι πόλεις αποτελούν κόμβους για την ανταλλαγή ιδεών, για το εμπόριο, τον πολιτισμό, την επιστήμη, την παραγωγικότητα, την κοινωνική ανάπτυξη κ.ά. Στην καλύτερη των περιπτώσεων, οι πόλεις έχουν δώσει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να προοδεύσουν κοινωνικά και οικονομικά. Το να διατηρήσουμε, ωστόσο, τις πόλεις με τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργούνται θέσεις εργασίας και να προάγεται η ευημερία χωρίς την ταυτόχρονη κατάχρηση γης και την κατασπατάληση πόρων είναι μια πρόκληση από μόνη της. Κάποιες από τις συχνές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα αστικά κέντρα, είναι η κυκλοφοριακή συμφόρηση, η έλλειψη κονδυλίων για την παροχή βασικών υπηρεσιών καθώς και η έλλειψη επαρκούς στέγασης και η υποβάθμιση των υποδομών. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, μπορούν να ξεπεραστούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να συνεχίσουν να ακμάζουν και να αναπτύσσονται βελτιώνοντας ταυτόχρονα τη χρήση πόρων και μειώνοντας τη μόλυνση και τη φτώχια. Το μέλλον που θέλουμε, είναι ένα μέλλον στο οποίο οι πόλεις θα προσφέρουν ευκαιρίες για όλους, πρόσβαση σε υπηρεσίες, ενέργεια, στέγαση, μεταφορές κ.ά.

		Ειδικοί Εμπειρογνώμονες	**Μόνιμη Επιτροπή του ΤΕΕ**
11.2	Έως το 2030, παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι.	Απόλυτα Σχετικός	Απόλυτα Σχετικός
11.4	Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.	Απόλυτα Σχετικός	Απόλυτα Σχετικός
11.7	Έως το 2030, παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς, και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.	Απόλυτα Σχετικός	Απόλυτα Σχετικός
11.α	Υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.	Απόλυτα Σχετικός	Χωρίς εφαρμογή
11.β	Έως το 2020, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια, τα οποία αποβλέπουν στην κοινωνική ένταξη, στην αποδοτικότητα των πόρων, στην άμβλυνση των επιπτώσεων και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην ανθεκτικότητα απέναντι στις καταστροφές, καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολιστικής διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση των	Απόλυτα Σχετικός	Απόλυτα Σχετικός

	Κινδύνων από Καταστροφές 2015-2030.		
11.1	Έως το 2030, διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.	Λίγο σχετικός	Λίγο σχετικός
11.3	Έως το 2030, βελτίωση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης αστικοποίησης για όλους καθώς και των ικανοτήτων για συμμετοχικό, ολοκληρωμένο και βιώσιμο σχεδιασμό και διαχείριση των ανθρώπινων οικισμών για όλες τις χώρες.	Λίγο σχετικός	Απόλυτα Σχετικός
11.5	Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.	Λίγο σχετικός	Χωρίς εφαρμογή
11.6	Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.	Λίγο σχετικός	Απόλυτα Σχετικός
11.γ	Υποστήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, μέσω οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, για την οικοδόμηση βιώσιμων και ανθεκτικών κτηρίων με τη χρήση τοπικών υλών.	Λίγο σχετικός	Χωρίς εφαρμογή

Πίνακας 17: Παράδειγμα Στόχου 11 με τον χαρακτηρισμό των υποστόχων.

ΣΤΟΧΟΣ 4 – ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η απόκτηση ποιοτικής εκπαίδευσης είναι η βάση για τη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής και της βιώσιμης ανάπτυξης. Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί όσον αφορά στην πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα και στη φοίτηση των γυναικών και των κοριτσιών στα σχολεία. Οι βασικές γνώσεις γραφής και ανάγνωσης έχουν βελτιωθεί τρομερά. Ωστόσο, απαιτούνται τολμηρότερες προσπάθειες για την υλοποίηση του στόχου της καθολικής εκπαίδευσης.

		Ειδικοί Εμπειρογνώμονες	**Μόνιμη Επιτροπή του ΤΕΕ**
4.4	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα.	Απόλυτα Σχετικός	Ισότιμες απόψεις ως προς τη σχετικότητα
4.5	Έως το 2030, εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση και διασφάλιση της	Απόλυτα Σχετικός	Χωρίς εφαρμογή

	ισότιμης πρόσβασης, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, για τους ευάλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτοχθόνων πληθυσμών και των παιδιών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.		
4.7	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.	Απόλυτα Σχετικός	Λίγο Σχετικός
4.α	Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων, οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.	Απόλυτα Σχετικός	Ισότιμες απόψεις ως προς τη σχετικότητα
4.1	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μια ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.	Λίγο Σχετικός	Απόλυτα Σχετικός
4.2	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι έτοιμα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.	Λίγο Σχετικός	Χωρίς εφαρμογή
4.3	Έως το 2030, διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.	Λίγο Σχετικός	Χωρίς εφαρμογή
4.6	Έως το 2030, διασφάλιση ότι η νεολαία στο σύνολό της καθώς και ένα σημαντικό ποσοστό ενηλίκων, τόσο ανδρών όσο και γυναικών, θα πετύχουν τον γραμματισμό και τον αριθμητισμό.	Λίγο Σχετικός	Χωρίς εφαρμογή
4.γ	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της προσφοράς καταρτισμένων δασκάλων, μέσω, μεταξύ άλλων, της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.	Λίγο Σχετικός	Λίγο Σχετικός
4.β	Έως το 2020, ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες, στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, έτσι ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της	Χωρίς εφαρμογή	Λίγο Σχετικός

	επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.		

Πίνακας 18: Παράδειγμα Στόχου 11 με τον χαρακτηρισμό των υποστόχων.

9.7 Εφαρμογή των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης του CORRELATE στο Σχέδιο Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας

Η ομάδα των ειδικών εμπειρογνωμόνων πέραν της κατάταξης των στόχων και το χαρακτηρισμό των υποστόχων ολοκλήρωσε επίσης πιλοτικά το στάδιο ανάλυσης προτάσεων που προβλέπεται στο πλαίσιο CORRELATE, προκειμένου να δημιουργηθεί μια δέσμη επικαιροποιημένων δράσεων για την υποστήριξη των στρατηγικών στόχων του υφιστάμενου σχεδίου διαχείρισης. Για την πιλοτική εφαρμογή, επιλέχθηκαν οι Στόχοι 11 και 4, οι οποίοι παρουσιάζουν ευρεία αποδοχή σύμφωνα με το προηγούμενο κεφάλαιο. Η επεξεργασία των δράσεων συνδέεται άμεσα με τον Στόχο 20 του Σχεδίου διαχείρισης που αναφέρεται στην εκπαίδευση, ο οποίος εντάσσεται άμεσα στους 17 Στόχους του ΟΗΕ για την Βιώσιμη Ανάπτυξη και διαθέτει μετρήσιμους δείκτες αξιολόγησης, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν στο να επαναπροσδιορισθούν οι προτεινόμενες δράσεις. Η διαδικασία μπορεί να υλοποιηθεί και στους υπόλοιπους στόχους και υποστόχους, καθώς και σε σχέση με το σύνολο των στόχων του Σχεδίου διαχείρισης, το οποίο όμως δεν θα αποτελούσε πιλοτική εφαρμογή αλλά πλήρη αναθεώρηση. Όπως αναφέρεται στο Σχέδιο διαχείρισης, ο Στόχος 20 αφορά τη *Συστηματική προβολή των πολιτιστικών αγαθών της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, προκειμένου να ενισχυθεί η συνείδηση της νέας γενιάς σε θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικότερα ή ειδικότερα για το Μνημείο*. Η ομάδα των εμπειρογνωμόνων έλαβε υπόψη τα προηγούμενα στάδια της πιλοτικής εφαρμογής, σε μια σειρά δράσεων που θα πρέπει να υλοποιηθούν, οι οποίες περιλαμβάνουν τις περιγραφόμενες στο Σχέδιο διαχείρισης δράσεις, εφόσον αυτό κρίνεται σκόπιμο ή εφικτό αλλά με γνώμονα τον βαθμό ικανοποίησης των υποστόχων, ανάλογα με τη σημασία τους για το μνημείο, όπως αυτοί είχαν αξιολογηθεί, και διαμόρφωσε τελικά ένα νέο και επίκαιρο πλέγμα δράσεων, δημιουργημένο σύμφωνα με τις σύγχρονες ανάγκες για βιώσιμη ανάπτυξη. Στο παρακάτω σχήμα (Εικόνα 24) παρουσιάζονται στις πρώτες τέσσερεις στήλες από

αριστερά οι Στόχοι 11 και 4 του ΟΗΕ με τους υποστόχους τους, η σχετικότητα των οποίων έχει ήδη χαρακτηριστεί από τους ειδικούς εμπειρογνώμονες. Στην προτελευταία στήλη αναφέρονται οι προτεινόμενες δράσεις που περιγράφονται στο αρχικό Σχέδιο διαχείρισης για την υλοποίηση του στόχου 20. Στην τελευταία στήλη περιγράφονται αναλυτικά οι δράσεις που προτείνουν οι ειδικοί εμπειρογνώμονες για την επίτευξη του Στόχου 20, επιδιώκοντας ταυτόχρονα να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των Στόχων 11 και 4 του ΟΗΕ και τους υποστόχους τους. Η ευρεία αποτύπωση νέων προτεινόμενων δράσεων αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η επικαιροποίηση των Σχεδίων διαχείρισης λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα κάλυψης των βασικών προϋποθέσεων για ευημερία και βιώσιμη ανάπτυξη.

Συμπερασματικά, στο παράδειγμα που αξιοποιήθηκε μέσω της πιλοτικής εφαρμογής διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι η χρήση του πλαισίου CORRELATE οδήγησε σε μια αναλυτική (όχι απαραίτητα εξαντλητική) κατάσταση προτεινόμενων δράσεων που καλύπτουν θεματικά το σύνολο των σχετικών υποστόχων των υπό εξέταση Στόχων. Στο αρχικό Σχέδιο διαχείρισης υπήρχαν 3 προτεινόμενες δράσεις, οι οποίες μετά τη χρήση του πλαισίου έγιναν 21. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι και οι τρεις δράσεις, όταν θα έφταναν σε επίπεδο εφαρμογής, θα μπορούσαν να αναλυθούν περαιτέρω. Κάτι τέτοιο όμως δεν έχει διαφανεί από τη μέχρι σήμερα λειτουργία του φορέα και των οργάνων διαχείρισης του μνημείου. Συνεπώς, φαίνεται στην πράξη πως η χρήση του CORRELATE δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την εκ των προτέρων ανάλυση των δράσεων που είναι σκόπιμο να υλοποιηθούν, σύμφωνα με την άποψη ειδικών στον τομέα, προσφέροντας μια νέα και ολοκληρωμένη διαχειριστική προσέγγιση.

ΣΤΟΧΟΣ 11 – ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		**ΣΤΟΧΟΣ 4 ΟΗΕ – ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**		**ΣΤΟΧΟΣ 20 ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΣ	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΥΠΟΣΤΟΧΟΣ	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ
Έως το 2030, διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.	Λίγο σχετικός	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μια ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.	Λίγο Σχετικός	1. Συγκρότηση ομάδας εργασίας για την υποβολή πρότασης εμπλουτισμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των σχολείων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης με θέματα ιστορίας του μνημείου και πολιτιστικής κληρονομιάς γενικότερα. 2. Προώθηση προγραμμάτων κατάρτισης για τη στήριξη και ανάπτυξη των τοπικών παραδοσιακών τεχνών και επαγγελμάτων που σχετίζονται με το μνημείο και τα επιμέρους στοιχεία του. 3. Συγκρότηση	1. Επιφόρτιση της ομάδας εργασίας με καταγραφή του εκπαιδευτικού δυναμικού εντός της περιοχής παρέμβασης. 2. Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων αναφορικά με τον πολιτισμό και την πολιτιστική διαχείριση. 3. Καταγραφή των εκπαιδευτικών δομών και δυνατοτήτων για ενήλικες εντός της περιοχής παρέμβασης. 4. Οργάνωση ειδικών εκπαιδευτικών σεμιναριακών μαθημάτων για εξειδίκευση σε καίριους επαγγελματικούς τομείς για απόκτηση δεξιοτήτων. 5. Δημιουργία και οργάνωση ειδικών εκπαιδευτικών δράσεων για ευάλωτες ομάδες. 6. Ενίσχυση της διά βίου μάθησης και της εκπαίδευσης ενηλίκων σε ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς. 7. Δημιουργία συνεργασιών με ΑΕΙ και πολιτιστικά ιδρύματα για εκπαίδευση μαθητών και εκπαιδευτών, δημιουργία διαδικτυακών μαθημάτων δωρεάν, σεμιναρίων, ημερίδων και λοιπών εκπαιδευτικών
Έως το 2030, παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι.	Απόλυτα Σχετικός	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι έτοιμα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.	Λίγο Σχετικός		
Έως το 2030, βελτίωση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης αστικοποίησης για όλους καθώς και των ικανοτήτων για συμμετοχικό, ολοκληρωμένο και βιώσιμο σχεδιασμό και διαχείριση των ανθρώπινων οικισμών για όλες τις χώρες.	Λίγο σχετικός	Έως το 2030, διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.	Λίγο Σχετικός		

Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.	Απόλυτα Σχετικός	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα.	Απόλυτα Σχετικός	ομάδας εργασίας για τη διατύπωση πρότασης ίδρυσης «Μουσείου Πόλης», στο οποίο θα παρουσιάζεται ένας σημαντικός αριθμός στοιχείων για την ιστορία της πόλης, αντικείμενα, αρχεία, βιβλία, φωτογραφίες, συλλογές κ.τ.λ.	δράσεων. 8. Δημιουργία εξειδικευμένων προγραμμάτων για την πολιτιστική εκπαίδευση παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες και άλλες ιδιαιτερότητες, με χρήση ΤΠΕ. 9. Σχεδιασμός και διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που να ενσωματώσουν περιεχόμενο σχετικά με την πολιτιστική πολυμορφία, την τέχνη, τις γλώσσες και τον ρόλο της πολιτιστικής κληρονομιάς στη βιώσιμη ανάπτυξη. 10. Συμμετοχή των πολιτιστικών φορέων στον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών σε όλα τα επίπεδα, γεγονός που συμβαδίζει με τη δημιουργία εκπαιδευτικών κινήτρων για τους εκπαιδευόμενους και την ανάδειξη της συμμετοχικότητας της κοινωνίας. 11. Σχεδιασμός προγραμμάτων σπουδών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης που θα συνδέουν την εκπαιδευτική και πολιτιστική πολιτική και θα περιλαμβάνουν την απόκτηση πολιτιστικών δεξιοτήτων και γνώσεων, τον διαπολιτισμικό διάλογο, την πολυμορφία, την υλική και άυλη κληρονομιά και τα πολιτιστικά δικαιώματα. 12. Διοργάνωση εκπαιδευτικών
Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.	Λίγο σχετικός	Έως το 2030, εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, για τους ευάλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτοχθόνων πληθυσμών και των παιδιών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.	Απόλυτα Σχετικός		
Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.	Λίγο σχετικός	Έως το 2030, διασφάλιση ότι η νεολαία στο σύνολό της καθώς και ένα σημαντικό ποσοστό ενηλίκων, τόσο ανδρών όσο και γυναικών, θα πετύχουν τον γραμματισμό και τον αριθμητισμό.	Λίγο Σχετικός		
Έως το 2030, παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και	Απόλυτα Σχετικός	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα	Απόλυτα Σχετικός		

προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.		καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.			δραστηριοτήτων εντός πολιτιστικών εγκαταστάσεων (π.χ. πολιτιστικά κέντρα, μουσεία, βιβλιοθήκες, θέατρα κ.τ.λ.), τοποθεσίες (κτήρια κληρονομιάς, αρχαιολογικοί χώροι κ.τ.λ.) και προγράμματα (φεστιβάλ, πολιτιστικές πρωτοβουλίες κ.τ.λ.). 13. Προώθηση της συμμετοχής των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών του πολιτισμού στην εκπαίδευση, προκειμένου να προωθηθεί η πρόσβαση και η συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή των πολιτών κάθε ηλικίας. 14. Προώθηση της κατανόησης ότι ο πολιτισμός παίζει ρόλο στη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη, μέσω κατάλληλης ανάπτυξης ικανοτήτων, σχεδιασμού πολιτικής, εφαρμογής και αξιολόγησης κ.τ.λ. 15. Κατανομή κατάλληλων ανθρώπινων, τεχνικών και οικονομικών πόρων στις τοπικές πολιτιστικές πολιτικές, με κατανόηση ότι ο πολιτισμός είναι θεμελιώδης για την επίτευξη τοπικής αειφόρου ανάπτυξης. 16. Δημιουργία ενός επικαιροποιημένου αρχείου άυλης και υλικής τοπικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. 17. Προώθηση της χρήσης ενός οδηγού αναφοράς για την «εκτίμηση πολιτιστικών
Υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.	Απόλυτα Σχετικός	Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.	Απόλυτα Σχετικός		
Έως το 2020, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια τα οποία αποβλέπουν στην κοινωνική ένταξη, στην	Απόλυτα Σχετικός	Έως το 2020, ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες, στα μικρά	Χωρίς εφαρμογή		

αποδοτικότητα των πόρων, στην άμβλυνση των επιπτώσεων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην ανθεκτικότητα απέναντι στις καταστροφές, καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολιστικής διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση των Κινδύνων από Καταστροφές 2015-2030.		νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, έτσι ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.			επιπτώσεων» στο πλαίσιο των πολιτικών πολεοδομικού σχεδιασμού. 18. Θέσπιση μέτρων για την προώθηση του ρόλου του πολιτισμού στην ανακαίνιση ιστορικών κέντρων και σε σχέδια γειτονιάς, περιφέρειας και περιφερειακής ανάπτυξης. 19. Ενίσχυση της προσβασιμότητας σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους, πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για γυναίκες και παιδιά, ηλικιωμένα άτομα και άτομα με αναπηρία. 20. Αναγνώριση του δημόσιου χώρου (δρόμοι, πλατείες και άλλα μέρη) ως βασικών πόρων για πολιτιστική αλληλεπίδραση και συμμετοχή. 21. Υποστήριξη των προγραμμάτων ανάπτυξης ικανοτήτων που αφορούν τον βιώσιμο πολεοδομικό σχεδιασμό, τις μεταφορές, την κινητικότητα και άλλους συναφείς τομείς, ώστε να ενσωματώνουν μια πολιτιστική διάσταση, π.χ. δραστηριότητες με την τοπική αυτοδιοίκηση και τους αναπτυξιακούς οργανισμούς.
Υποστήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, μέσω οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, για την οικοδόμηση βιώσιμων και ανθεκτικών κτηρίων με τη χρήση τοπικών υλών.	Λίγο σχετικός	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της προσφοράς καταρτισμένων δασκάλων, μέσω, μεταξύ άλλων, της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.	Λίγο Σχετικός		

Εικόνα 24: Ενδεικτικός πίνακας προτεινόμενων δράσεων προς υλοποίηση μετά την αξιολόγηση Στόχων και υποστόχων.

9.8 Συμπεράσματα από την εφαρμογή του CORRELATE στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας

Η πιλοτική εφαρμογή του προτεινόμενου πλαισίου στο μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας αποτελεί ένα δείγμα των δυνατοτήτων που μπορεί να προσφέρει το CORRELATE σε επίπεδο προτυποποίησης διαδικασιών για τη βιώσιμη ανάπτυξη των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Στο παράδειγμα εφαρμογής της διαδικασίας στην πράξη χρησιμοποιήθηκε μια αντιστοιχία δύο ΣΒΑ (του 4 και του 11) με έναν στόχο του Σχεδίου διαχείρισης (20) και το αποτέλεσμα ήταν η διαμόρφωση μιας πλουραλιστικής πρότασης υλοποίησης του Στόχου που περιλαμβάνει 21 νέες δράσεις. Η εφαρμογή και των 17 Στόχων για το σύνολο των δράσεων που περιγράφονται σε ένα Σχέδιο διαχείρισης, θα δημιουργούσε ασφαλώς ένα πολλαπλάσιο διάγραμμα υλοποίησης με αναλυτικές προτάσεις, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, τις σύγχρονες εξελίξεις και τις απόψεις των ειδικών. Σκοπός δεν είναι η αποτύπωση μιας ανεξάντλητης κατάστασης προτεινόμενων δράσεων, που δεν μπορούν να υλοποιηθούν, αλλά η δημιουργία μιας αναλυτικής αποτύπωσης των πραγματικών αναγκών του μνημείου, με τρόπο τέτοιο ώστε να διαφαίνεται μέσα από την εφαρμογή του CORRELATE ότι διαφορετικοί Στόχοι μπορούν να υλοποιούνται με κοινές ή ίδιες δράσεις αλλά και ότι οι δράσεις που προτείνονται για την υλοποίηση ενός συγκεκριμένου Στόχου, μπορούν να επηρεάζουν την επίτευξη άλλων Στόχων. Η δημιουργία αυτού του πλέγματος Στόχων-δράσεων σε όλο το εύρος και κλίμακα του μνημείου θα αποτελεί το εγχειρίδιο για την αναθεώρηση των Σχεδίων διαχείρισης και θα μπορεί να προσαρμόζεται και να τροποποιείται ανάλογα με τον βαθμό υλοποίησής του. Επιπρόσθετα, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εγχειρίδιο και για τους φορείς υλοποίησης των δράσεων και όχι μόνο για τους φορείς σχεδιασμού, καθώς η αναλυτική αποτύπωση των αναγκών και των προϋποθέσεων με πρόταση αξιολόγησης της σημασίας ενός Στόχου για το μνημείο, προσφέρει ρεαλιστικές κατευθύνσεις υλοποίησης, σύμφωνα με τις εκάστοτε δυνατότητες σε επίπεδο συνεργασιών και χρηματοδοτήσεων.

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω η διαδικασία αυτή δεν είναι στατική αλλά αποτελεί μια διαδραστική και δυναμικά προσαρμοζόμενη μέθοδο η οποία εφαρμόζεται με βάση τις εκάστοτε ανάγκες, υλοποιείται αποτυπώνοντας

ολοκληρωμένα τις διαφορετικές προσεγγίσεις των εμπλεκομένων στα διάφορα στάδια της διαβούλευσης και εντάσσει τις ομάδες ειδικών στη διαχείριση του μνημείου. Τα παραδείγματα που αναλύονται στο κεφάλαιο 9 δείχνουν πως μπορούν να προσφέρουν παράλληλα ετερογενείς ομάδες ειδικών με θεσμοθετημένους φορείς όπως το ΤΕΕ Κέρκυρας που συμμετέχει θεσμικά στον Διαθεσμικό-Διεπιστημονικό Φορέα Διαχείρισης του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Η συνεργασία με τη Μόνιμη Επιτροπή του ΤΕΕ πρόκειται να συνεχιστεί σε επίπεδο αξιολόγησης των ΣΒΑ αλλά και θα υπάρξει επέκταση της συνεργασίας στο μέλλον για επαναπροσδιορισμό των δράσεων και στον Στόχο 20 αλλά και σε άλλους Στόχους του Σχεδίου Διαχείρισης ώστε να διαμορφωθεί μια πρόταση αποτίμησης του βαθμού υλοποίησης του υφιστάμενου Σχεδίου Διαχείρισης αλλά και προτάσεις για την αναθεώρηση και επικαιροποίησή του. Ήδη υπεγράφη μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ του Ιονίου Πανεπιστημίου και του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος-Παράρτημα Κέρκυρας για τη συγκρότηση επιστημονικής επιτροπής στρατηγικού σχεδιασμού και το συντονισμό επιχειρησιακού πλάνου και δράσεων καινοτομίας στα Ιόνια Νησιά (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2021).

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί πως οι σύγχρονες θεωρήσεις για την πολιτιστική διαχείριση αποδίδουν σημαντικό ρόλο στην εμπλοκή και συμμετοχή των κοινοτήτων στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Li et al 2020; Asad et al 2017; Rasoolimanesh et al 2017; Kim at al 2019). Τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς λειτουργούν και αναπτύσσονται μέσα από τους χρήστες τους, οι οποίοι βιώνουν και αντιλαμβάνονται τόσο τα προβλήματα που υπάρχουν όσο και τα ωφέλη που προκύπτουν από τη βιώσιμη ανάπτυξη του μνημείου. Υπό αυτό το πρίσμα η συμμετοχή των χρηστών του μνημείου σε μια πρωτοβουλία αναθεώρησης ενός σχεδίου διαχείρισης δεν μπορεί να αγνοηθεί, αντιθέτως θα πρέπει να αποτελούν μέρος της διαδικασίας διαβούλεσης σε επίπεδο δράσεων. Οι προτεινόμενες δράσεις όπως επαναδιαμορφώνονται από τις ομάδες των ειδικών εμπειρογνωμόνων μπορούν να τίθενται σε ανοιχτή δημόσια διαβούλευση πριν την οριστική διαμόρφωσή τους ώστε να λαμβάνονται υπόψη ζητήματα καθημερινής αντιμετώπισης προβλημάτων που ίσως δεν είχαν γίνει αντιληπτά σε προηγούμενα στάδια εφαρμογής του πλαισίου αλλά και κυρίως ώστε να διασφαλίζεται το ανοιχτό πρότυπο της διαδικασίας και η

κατά το δυνατόν κοινή συναίνεση όλων των εμπλεκομένων, ώστε η υλοποίηση των δράσεων στο μέλλον να χαίρει αποδοχής και να αποδεικνύεται πραγματικά επωφελής για τους χρήστες και το μνημείο.

10. Κεφάλαιο 10: Σύνοψη και συμπεράσματα

Η παρούσα ενότητα συνοψίζει την έρευνα, παρουσιάζει τα γενικά συμπεράσματα και τα κύρια ευρήματα σε σύνδεση με τα επιμέρους κεφάλαια. Στόχος της διαδικασίας αυτής είναι οι ερευνητές ή αναγνώστες που ενδιαφέρονται για την πολιτιστική διαχείριση να μπορέσουν να προσεγγίσουν το θέμα από τη δική τους οπτική εντοπίζοντας τις διαφορετικές διαστάσεις και προοπτικές των ζητημάτων που πραγματεύεται η διατριβή, και να αξιοποιήσουν την πληροφορία που θα αντλήσουν σύμφωνα με τις ανάγκες τους.

10.1 Η Αναγκαιότητα της Διαχείρισης

Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελούν τεκμήρια των πλέον εξαιρετικών αξιών της ανθρωπότητας, η ορθή διαχείριση των οποίων αποτελεί προϋπόθεση για κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη (Roders and van Oers 2011). Αναφορικά με την σημασία των σχεδίων διαχείρισης, η διερεύνηση του θέματος έδειξε πως πρέπει να τίθενται σε συστηματική διαδικασία αξιολόγησης και επικαιροποίησης, προκειμένου να αντιμετωπίζουν έγκαιρα και αποτελεσματικά τα τρέχοντα ζητήματα που ανακύπτουν στα μνημεία. Υπό αυτό το πρίσμα, στην παρούσα διατριβή αναγνωρίζεται η ανάγκη μεταβολής της διαδικασίας σχεδιασμού των Σχεδίων διαχείρισης, τα οποία πρέπει να εξετάζονται ολιστικά κατά τον αρχικό σχεδιασμό τους ως προς τα ουσιαστικά στοιχεία και τις δράσεις που θα πρέπει να περιλαμβάνουν και ταυτόχρονα να ορίζονται με σαφήνεια οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή υλοποίησή τους, ειδικά όταν περιλαμβάνουν μέτρα και δείκτες για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους (Badia 2011). Τα ανωτέρω συμπεράσματα εξήχθησαν μέσω της εξέτασης του θεωρητικού πλαισίου διαμόρφωσης των Σχεδίων διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και μέσα από τη μελέτη υφιστάμενων Σχεδίων, τα οποία έχουν τροποποιηθεί στην πορεία των χρόνων για να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες των μνημείων που αφορούν και τα οποία παρουσιάσθηκαν αναλυτικά σε προηγούμενο

κεφάλαιο.[30] Η ανάδειξη των βασικών συμπερασμάτων της έρευνας γίνεται στις παρακάτω ενότητες με αναφορές στα επιμέρους κεφάλαια.

Όπως αναλύθηκε στα κεφάλαια 2 και 3, ο χαρακτηρισμός, η ανάδειξη και η διαχείριση των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς λειτουργούν στη βάση ορισμένων αξιωματικών κανόνων. Κάθε μνημείο είναι ξεχωριστό και μοναδικό, όπως αυτό εκφράζεται και δηλώνεται από την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία του. Μέσα από τη μελέτη του νομικού πλαισίου διαφαίνεται ότι η προστασία των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς διέπεται από διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες έχουν κυρωθεί από την πλειονότητα των κρατών σήμερα. Κάθε κράτος ξεχωριστά εφαρμόζει επιπλέον ένα εθνικό πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής και φυσικής του κληρονομιάς, το οποίο επιχειρείται να είναι εναρμονισμένο με το διεθνές δίκαιο αλλά και να λειτουργεί σε αυτόνομο πλαίσιο. Η ίδια αντιστοιχία ισχύει και στην περίπτωση της διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τα κράτη έχουν θεσμοθετήσει διαφορετικούς διαχειριστικούς κανόνες και διαδικασίες για τη διαχείριση των μνημείων τους. Στις περιπτώσεις των μνημείων που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, οι κατά τόπους διαδικασίες εντάσσονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο διαχείρισης, όπως αυτό περιγράφεται και ορίζεται από τις Κατευθυντήριες Γραμμές της UNESCO. Αυτό συμβαίνει διότι τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς ναι μεν ανήκουν γεωγραφικά σε κάποιο κράτος, αλλά ως κληρονομιά ανήκουν στην παγκόσμια ανθρωπότητα και υπό αυτό το πρίσμα θα πρέπει να διέπονται από κανόνες διαχείρισης που υπερισχύουν των εθνικών διαδικασιών. Η προστασία και ανάδειξη των μνημείων γίνεται μέσα από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή ειδικών σχεδίων διαχείρισης, τα οποία είναι διαφορετικά για κάθε μνημείο (συνυποβάλλονται πλέον μαζί με την αίτηση υποψηφιότητας για την ένταξη ενός μνημείου στον Κατάλογο της UNESCO) και άρα αποτελούν και αυτά κριτήριο αξιολόγησης της βιώσιμης διατήρησης και ανάπτυξης του μνημείου. Ο πολυκερματισμός των κανόνων και νομικών πλαισίων αναφορικά με την πολιτιστική διαχείριση των μνημείων, μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικά επίπεδα προστασίας και παρακολούθησης και ως εκ τούτου συμπεραίνεται η αναγκαιότητα

[30] New Lanark World Heritage Site Management Plan 2019-2023 (2019), Monitoring of the Management Plan of the Historic Centre of Florence (2018), The Management Plan of the Historic Centre of Florence (2016), Management Plan – University of Coimbra (2013), Management Plan – Regensburg (2012)

εφαρμογής ενιαίων κανόνων παρακολούθησης τόσο για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα μνημείο διαχρονικά, πριν και μετά την εγγραφή του στον Κατάλογο της UNESCO αλλά και για το βαθμό εφαρμογής και υλοποίησης των στόχων που περιγράφονται στα σχέδια διαχείρισης που ακολουθεί, ώστε να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν ομοιόμορφη και ολοκληρωμένη παρακολούθηση και αξιολόγηση.

Διαπιστώθηκε από τη μελέτη περιπτώσεων μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς ότι η παρακολούθηση της υλοποίησης των σχεδίων διαχείρισης δεν πραγματοποιείται συστηματικά σε μακροσκοπικό επίπεδο, παρά εστιάζει κυρίως στα τοπικά δεδομένα και ανάγκες. Η εξέταση όμως των διεθνών συνθηκών και παραγόντων που δύνανται να επηρεάσουν ένα μνημείο (π.χ. κλιματική αλλαγή, μόλυνση αέρα και υδάτων, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, πολιτικές εξελίξεις κ.α.) μπορεί να αναδείξει διαχειριστικά ζητήματα που δεν φαίνεται εκ πρώτης να σχετίζονται με τη διαχείριση του μνημείου, παρά ταύτα μπορούν να την επηρεάσουν. Η εφαρμογή διαδικασιών παρακολούθησης επιτρέπει την έγκαιρη παρέμβαση σε περιπτώσεις υποβιβασμού ενός μνημείου αλλά και τη διαρκή εξέλιξη των Σχεδίων διαχείρισης με τρόπο ώστε να προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες και πάντοτε με στόχο τη διαφύλαξη της Εξαιρετικής Οικουμενικής Αξίας του μνημείου. Μελετώντας τις Κατευθυντήριες Γραμμές της UNESCO, οι οποίες περιγράφουν αναλυτικά την προτεινόμενη ακολουθία στον σχεδιασμό των Σχεδίων διαχείρισης, αλλά και μελετώντας τη δομή των ανωτέρω αναφερομένων Σχεδίων, προκύπτει η αναγκαιότητα αποτύπωσης των βασικών κατηγοριών χρηστών του μνημείου σε κάθε περίπτωση. Οι βασικές κατηγορίες χρηστών συνήθως συμπίπτουν αλλά μπορούν να έχουν και μικρές διαφοροποιήσεις. Η κατανόηση των διαφορετικών αναγκών και προτεραιοτήτων καθώς και ο εντοπισμός του βαθμού επιρροής τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, σχετίζεται άμεσα με τη διαχείριση του μνημείου.

10.2 Τεχνολογία, Τουρισμός και Μάθηση: ο ρόλος και η σημασία τους

Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελούν τόπους έλξης μεγάλου αριθμού επισκεπτών σε ετήσια βάση και έχουν υψηλή αναγνωρισιμότητα. Όπως αναλύθηκε στο κεφάλαιο 4, η ανάπτυξη δυναμικών τουριστικών ροών δεν συνάδει με τη φέρουσα ικανότητα ενός μνημείου σε επίπεδο φιλοξενίας και υποδοχής. Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν είτε με θετικό είτε με

αρνητικό τρόπο τη διαχείριση ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Εξετάζοντας βιβλιογραφικά τη σύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης με τον χαρακτηρισμό ενός μνημείου ως Παγκόσμιας Κληρονομιάς, διαφαίνεται ότι η τεχνολογία και η ευρεία χρήση της μπορεί να διαδραματίσει σπουδαίο και πολυπαραγοντικό ρόλο στη διαχείριση του μνημείου αλλά και την βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών (Κεφάλαια 4 και 6). Στα κεφάλαια 5 και 6, παρουσιάζονται μέθοδοι και συστήματα τα οποία έχουν αναπτυχθεί για την διαχείριση της πληροφορίας σχετικά με ένα μνημείο, και μπορούν δυνητικά να αξιοποιηθούν και για τη διαχείριση των επισκεπτών αλλά και την τροφοδότηση του πλαισίου CORELLATE με πραγματικά δεδομένα προερχόμενα από τους χρήστες του μνημείου σε πραγματικό χρόνο. Στην κατεύθυνση της διαχείρισης επισκεπτών η χρήση κανόνων διαχείρισης και αξιοποίησης «μεγάλων δεδομένων» (Big Data), όπως αυτά συγκεντρώνονται από εφαρμογές διαμεσικής προβολής προορισμού, επιτρέπουν τη συλλογή πολύτιμης πληροφορίας για τους διαχειριστές των μνημείων, η οποία δύναται να χρησιμοποιηθεί για τον διαμοιρασμό του όγκου των επισκεπτών σε εναλλακτικές τοποθεσίες και τη μείωση της ανθρωπογενούς επιβάρυνσης του μνημείου. Στο κεφάλαιο 6 εξετάζεται πως η εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογιών αφενός προσφέρει νέες δυνατότητες παρακολούθησης του τρόπου που βιώνουν οι επισκέπτες το μνημείο, αλλά και σε επίπεδο χρηστών μπορεί να προετοιμάσει τους επισκέπτες τόσο πριν την άφιξή τους αλλά και in situ, ενεργοποιώντας προϋποθέσεις μεγαλύτερης προστασίας, σεβασμού και υπευθυνότητας. Επιπλέον, η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών αιχμής για τη δημιουργία εξατομικευμένων υπηρεσιών και εμπειριών μπορεί να βελτιώσει την προσωποποιημένη εμπειρία του επισκέπτη συνδέοντας αποτελεσματικά την τοπική παράδοση και καλλιεργώντας κοινές εμπειρίες. Η διερεύνηση εργαλείων και εφαρμογών που χρησιμοποιούνται σήμερα για την πολιτιστική προβολή συνδέει μέσω της παρούσας εργασίας την έννοια και τη σημασία της δημιουργίας «διαμεσικού» περιεχομένου με τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, επιτρέποντας στους χρήστες των μνημείων να διατηρούν ενεργό ρόλο και συμμετοχή, δημιουργώντας το δικό τους περιεχόμενο και αποτυπώνοντας την εμπειρία τους διαδραστικά.

Όπως αναλύθηκε στο κεφάλαιο 5, η πολιτιστική διαχείριση συνδέεται με τη μαθησιακή διαδικασία και τις εκάστοτε εξελισσόμενες μαθησιακές προσεγγίσεις για την προβολή υπάρχουσας και την παραγωγή νέας γνώσης. Η μαθησιακή διαδικασία είναι πολυεπίπεδη και έχει ως στόχο να βελτιώσει το επίπεδο κατανόησης της σημασίας και

των αξιών του μνημείου. Προγράμματα όπως το Learning Cities της UNESCO (Κεφάλαιο 5) λειτουργούν προς αυτή την κατεύθυνση βελτιώνοντας το επίπεδο ζωής των κατοίκων, παρέχοντας τους νέες δεξιότητες και αναπτύσσοντας περαιτέρω το σεβασμό προς το μνημείο. Επιπλέον, τα μνημεία μπορούν να λειτουργήσουν ως χώροι τυπικής και άτυπης μάθησης, καθώς αποτελούν πεδίο υλοποίησης μαθησιακών παιχνιδιών και υποστήριξης παιχνιδικών διαδικασιών, προσφέροντας βιωματική μάθηση και εξατομικευμένες εμπειρίες στους χρήστες τους [Κεφάλαιο 5 και 6]. Η σύνδεση της μαθησιακής διαδικασίας και των νέων μεθόδων βιωματικής πρόσβασης στην πληροφορία επηρεάζει έμμεσα την εξελικτική διαδικασία της διαχείρισης καθώς εξελίσσει τον τρόπο χρήσης των μνημείων. Μπορεί να μη συνδέεται άμεσα με το πλαίσιο αλλά παρέχει τη δυναμική να επηρεάσει την εξελικτική διαδικασία που υποστηρίζεται μέσα από καινοτόμες εφαρμογές οι οποίες παράγουν νέα δεδομένα χρήσης και την ανάγκη διατήρησης και προστασίας.

10.3 Η εξέλιξη της διαχείρισης μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και η σύνδεση με τους 17 ΣΒΑ

Είναι σαφές ότι η διαχείριση των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελεί ένα πολυπαραμετρικό πρόβλημα με πολλαπλές προεκτάσεις, καθώς καλείται να συγκεράσει εθνικούς και διεθνείς κανόνες και διαδικασίες, να αντιμετωπίσει διαφορετικά προβλήματα και προκλήσεις κατά περίπτωση, να συνδέσει διαφορετικές κατηγορίες χρηστών, ενώ παράλληλα επηρεάζεται και συνδιαμορφώνεται από τα δεδομένα που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη. Η βιωσιμότητα των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μεθοδολογία διαχείρισής τους και η υλοποίηση της διαχείρισης απαιτεί την αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των εργαλείων που προσφέρουν οι τεχνολογίες αιχμής. Όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο 8, η έρευνα ανέδειξε ότι οι μέχρι σήμερα εφαρμοζόμενες μεθοδολογίες διαχείρισης δεν λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες σε επίπεδο ικανοποίησης στόχων βιωσιμότητας, όπως αυτοί ορίζονται και περιγράφονται στην Ατζέντα 2030 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η Ατζέντα 2020 και οι 17 ΣΒΑ του ΟΗΕ αποτελούν μία πολύ πρόσφατη εξέλιξη στην παγκόσμια κοινότητα, ως εκ τούτου σχέδια διαχείρισης που είχαν διαμορφωθεί ή

επικαιροποιηθεί πριν από την εξέλιξη αυτή δεν θα μπορούσαν να λάβουν υπόψη τις κατευθύνσεις των ΣΒΑ. Υπό αυτό το πρίσμα διερευνήθηκε στα εξεταζόμενα σχέδια διαχείρισης ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίσουν τις προτεραιότητες που προσεγγίζουν οι ΣΒΑ ακόμα και χωρίς την αναφορά σε αυτούς και το συμπέρασμα που διεξήχθη είναι ότι ασχολούνται με διάφορα ζητήματα αποσπασματικά και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφορετικών παραγόντων. Ειδικά σε ζητήματα που σχετίζονται με τη διαχείριση του περιβάλλοντος, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αλλά και την τουριστική ανάπτυξη και την εκπαίδευση, τα εξεταζόμενα σχέδια διαχείρισης περιγράφουν στόχους και δράσεις μεμονωμένους και χωρίς διασύνδεση, ενώ η χρήση των στοιχείων που δίνουν οι 17 ΣΒΑ και οι υποστόχοι τους, θα μπορούσαν να προσφέρουν την ολοκληρωμένη προσέγγιση που χρειάζεται ένα μνημείο για να διασφαλίσει όσο περισσότερο την ανάπτυξή του. Για παράδειγμα, ενώ όλα τα σχέδια διαχείρισης αναφέρονται στην τουριστική ανάπτυξη και στις δράσεις που πρέπει να υλοποιήσουν ώστε να δημιουργήσουν συνθήκες ελκυστικότητας και αναγνωρισιμότητας για το μνημείου που διαχειρίζονται, κάτι το οποίο περιγράφεται στον υποστόχο 8.9 «Έως το 2030, σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών που προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προάγει τους τοπικούς πολιτισμούς και προϊόντα», χωρίς όμως οι προτεινόμενες δράσεις να διαθέτουν μία σαφή κατεύθυνση προς το πρώτο σκέλος του υποστόχου, δηλαδή τη δημιουργία θέσεων εργασίας, αντικείμενο το οποίο αποτελεί στη διευρυμένη εκδοχή του και αυτόνομο Στόχο του ΟΗΕ « Στόχος 8: Αξιοπρεπής εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη».

10.4 Προτεινόμενο Πλαίσιο CORRELATE

Στις έρευνες για τη διαδικασία διαχείρισης Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (De Luca et al. 2020· Eppich & Grinda 2019· Garcia et al. 2018· Imon 2017· Roders & van Oers 2011· Ripp et al. 2018· Warnock 2018) διαφαίνεται η απουσία διεπιστημονικής προσέγγισης, όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 7, καθώς μεγάλο μέρος των εφαρμοζόμενων σχεδίων επικεντρώνονται στην υλοποίηση των δράσεων που περιγράφονται αλλά όχι στην προσαρμοστικότητα τους σε σχέση με τη μεταβολή των εκάστοτε συνθηκών. Η παρούσα διατριβή καλύπτει αυτό το κενό με την εισαγωγή ενός νέου προσαρμοστικού πλαισίου (CORRELATE) το οποίο:

Α. συνδυάζει το στρατηγικό σχεδιασμό ο οποίος υλοποιείται σε συνεργασία με ειδικούς εμπειρογνώμονες και αποτυπώνει τις πραγματικές συνθήκες των μνημείων.
Β. εναρμονίζει τις προτάσεις των ειδικών και της διαβούλευσης με τους 17 Στόχους του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη (17 ΣΒΑ), διαδικασία που διασφαλίζει τον έλεγχο πληρότητας των προτεινόμενων δράσεων με τις προτεραιότητες που θέτει σήμερα το διεθνώς αποδεκτό πλαίσιο για τη διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και ευημερίας.
Γ. επιτρέπει την εξέλιξη και αναθεώρηση των προτεινόμενων δράσεων σε περιπτώσεις αλλαγής συνθηκών ή έκτακτες ανάγκες.
Δ. προβλέπει τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων με σαφή ρόλο δημιουργώντας μια κοινωνικοκεντρική διαδικασία διαχείρισης στην οποία η έκφραση γνώμης και ανάλυση αναγκών διαχωρίζεται από τις πολιτικές αποφάσεις, μέσω του διακριτού ρόλου των ειδικών εμπειρογνωμόνων, των φορέων διαχείρισης και των χρηστών του μνημείου μεταξύ αυτών των τοπικών κοινοτήτων.
Ε. δημιουργεί την απαραίτητη σύνδεση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων με τους υφιστάμενους δείκτες αξιολόγησης των ΣΒΑ που προτείνει ο ΟΗΕ και την προσαρμογή τους στις ειδικές ανάγκες των μνημείων.

Στο προτεινόμενο πλαίσιο οι διαφορετικοί χρήστες του μνημείου εντάσσονται στη διαδικασία εφαρμογής του είτε ως φορείς που εμπλέκονται με τη διαχείριση, είτε με την προτεινόμενη διαδικασία διαβούλευσης των αναδιαμορφωμένων προτάσεων ώστε να λαμβάνονται υπόψη όλες οι διαφορετικές απόψεις και ανάγκες. Στους τελικούς χρήστες του μνημείου εντάσσονται και οι επισκέπτες, οι οποίοι δεν εμπλέκονται στην εφαρμογή του πλαισίου CORRELATE αλλά απολαμβάνουν τις βελτιώσεις που προκύπτουν μέσα από την αναθεώρηση των στόχων και δράσεων των σχεδίων διαχείρισης, ενισχύοντας την εμπειρία που αυτοί αποκομίζουν.

Συνεπώς, το προτεινόμενο πλαίσιο CORRELATE μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο εξυπηρέτησης των ανωτέρω Στόχων, καθώς μάλιστα λειτουργεί διαδραστικά και με τους 17 Στόχους και υποστόχους που σχεδίασε ο ΟΗΕ και μπορεί να μεταλλάσσεται αναλόγως του ποιοι Στόχοι κρίνεται κάθε φορά ότι είναι σημαντικότεροι για ένα μνημείο και τον φορέα διαχείρισής του. Οι Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ) είναι το πλέον ολοκληρωμένο και διεθνώς αποδεκτό εργαλείο σήμερα για την επίτευξη της παγκόσμιας

ευημερίας και της αναπτυξιακής δράσης του ΟΗΕ. Πάνω στη βάση αυτή το προτεινόμενο πλαίσιο ενσωματώνει τους ΣΒΑ ως πυλώνες υλοποίησης καθώς και ως μέτρο αξιολόγησης των εκάστοτε σχεδίων διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Μια πιθανή τροποποίηση των ΣΒΑ στο εγγύς μέλλον ή η αλλαγή των προτεραιοτήτων και των αναγκών δεν επηρεάζει τη λειτουργία του πλαισίου, καθώς αυτό μπορεί να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα ενσωματώνοντας στη διαδικασία εφαρμογής του νέους ή διαφορετικούς Στόχους, ειδικά εφόσον η εφαρμογή του αυτοματοποιηθεί με τα κατάλληλα τεχνολογικά εργαλεία ώστε η χρήση του να απλοποιηθεί για τους διαχειριστές. Μια από τις πιο σημαντικές παραμέτρους που καλείται να αντιμετωπίσει το CORRELATE, είναι το γεγονός ότι οι ΣΒΑ προτείνεται να υιοθετούνται τόσο από τις ανεπτυγμένες όσο και από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις και τα μεταβαλλόμενα προβλήματα που βιώνει κάθε χώρα, αναλόγως του επιπέδου ανάπτυξής της, αντανακλάται και στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται τα μνημεία της. Ως εκ τούτου, η χρήση των ΣΒΑ για τη βιώσιμη διαχείριση Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς θα πρέπει να προσαρμόζεται στις εκάστοτε εθνικές προκλήσεις δημιουργώντας τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εφαρμογή πολιτικών που θα αποβλέπουν στην ικανοποίηση των τοπικών αναγκών.

Η πιλοτική εφαρμογή του προτεινόμενου πλαισίου CORRELATE στη μελέτη περίπτωσης του μνημείου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας (κεφάλαιο 9) βρίσκει παραμετροποιήσιμη εφαρμογή στις περιπτώσεις των πόλεων-μνημείων, καθώς στην περίπτωση αυτή η βιώσιμη διαχείριση των μνημείου σχετίζεται απόλυτα με την βιώσιμη διαχείριση της ευρύτερης περιοχής παρέμβασης. Οι Στόχοι που ικανοποιούνται για το μνημείο είναι ταυτόχρονα και στόχοι που ικανοποιούνται για την πόλη ως σύνολο, χωρίς να μπορεί το ένα να αποκλειστεί από το άλλο ή να εφαρμοστούν δράσεις στο ένα που δεν θα επηρεάζουν και το άλλο. Αυτή η αλληλεπίδραση δημιουργεί και τις μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας, καθώς ο στόχος της βιώσιμης διαχείρισης του μνημείου ταυτίζεται με τον στόχο για τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Ταυτόχρονα όμως είναι και οι πλέον σύνθετες περιπτώσεις, καθώς μια πιθανή υποβάθμιση της διαχείρισης αφορά στο σύνολο της περιοχής και δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στο μνημείο.

10.5 Επίλογος

Η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά αντανακλά σε διεθνές επίπεδο τις αξίες, τις πεποιθήσεις και την ιστορία ανθρώπων και λαών, προσδιορίζοντας την ταυτότητα και την ακεραιότητά τους ως αναπόσπαστο μέρος του παγκόσμιου γίγνεσθαι. Η διαχείριση των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι ύψιστης σημασίας για τη διατήρηση και ανάδειξη αυτών των αξιών και ως εκ τούτου δεν θα πρέπει να επικεντρώνεται σε μεμονωμένες στρατηγικές και προσεγγίσεις. Οι διαχειριστές οφείλουν να ακολουθούν μια ολιστική προσέγγιση, η οποία θα εντάσσει την προστασία, τη διατήρηση και την ανάδειξη ενός μνημείου στο επίκεντρο των διαδικασιών για τη βιώσιμη ανάπτυξη μιας ευρύτερης περιοχής. Υπό αυτό το πρίσμα, υπάρχει σήμερα μεγάλη ανάγκη για τη διασύνδεση της διαχείρισης της κληρονομιάς με τις στρατηγικές αστικού και περιφερειακού σχεδιασμού καθώς και με τις συναφείς πολιτικές διακυβέρνησης, ώστε η πολιτιστική κληρονομιά να αποτελέσει πυλώνα της αειφόρου ανάπτυξης και θετικό παράδειγμα για την ουσιαστική εφαρμογή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Η κύρια υποστήριξη αυτής της θεώρησης βρίσκεται στο γεγονός ότι οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη εμπεριέχουν στοιχεία που σχετίζονται με τον πολιτισμό και την προστασία του, και θα πρέπει να συνδυάζονται στενά με τις διαδικασίες και στρατηγικές σχεδιασμού, ώστε να διερευνηθούν πλήρως οι δυνατότητές τους, κάτι το οποίο διαφαίνεται και μέσα από τις πρωτοβουλίες των παγκόσμιων Οργανισμών. Στις 18 Απριλίου 2021, στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Ημέρας Μνημείων και Τοποθεσιών, υπογράφηκε ένα Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ του ICOMOS και του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς, για την ανάπτυξη δράσεων που προάγουν και αξιολογούν πρακτικές που υποστηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και για την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης γύρω από προγράμματα που θεωρούν την κληρονομιά ως κινητήριο δύναμη στην επίτευξη των 17 ΣΒΑ (ICOMOS 2021). Επίσης η UNESCO σχεδίασε και εφαρμόζει την πρωτοβουλία «Θόλος Παγκόσμιας Κληρονομιάς» (World Heritage Canopy), η οποία συνίσταται στη λειτουργία μια πλατφόρμας που παρουσιάζει καινοτόμες στρατηγικές και δράσεις που ενσωματώνουν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στη κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης (UNESCO 2021). Σκοπός της λειτουργίας της πλατφόρμας είναι να εμπνεύσει τις τοπικές κοινότητες να αναλάβουν πρωτοβουλίες που συνδράμουν και συνάδουν με τις

δεσμεύσεις που απορρέουν από την αποδοχή των 17 ΣΒΑ, την Ατζέντα 2030, τη Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά και τη Σύσταση για το Αστικό Πολιτιστικό Τοπίο. Επίσης ο «Θόλος» προσβλέπει στην ενίσχυση της κατανόησης του ρόλου της βιώσιμης ανάπτυξης προς όφελος των τοπικών κοινοτήτων, στην προαγωγή λύσεων που ενσωματώνουν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και διασφαλίζουν την Εξαιρετική Οικουμενική Αξία των Μνημείων καθώς και στη διάδοση διαθεματικών ιδεών και παραδειγμάτων που συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι στόχοι βιωσιμότητας των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς βρίσκονται σε εναρμόνιση με τα δεδομένα που προσδιορίζουν οι ΣΒΑ. Οι διαφορετικές διαδικασίες προστασίας ανά μνημείο, περιοχή ή κράτος, σε συνδυασμό με τη διαφοροποιούμενη αναγνώριση της αναγκαιότητας υλοποίησης και των 17 Στόχων του ΟΗΕ σωρευτικά, δημιουργούν την αναγκαιότητα για τυποποιημένες μεθόδους για την αποτίμηση, τη μέτρηση και την παρακολούθηση της διαχείρισης της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Στόχος της μελλοντικής έρευνας αποτελεί, με έναυσμα την περαιτέρω ανάλυση των δύο σταδίων της διαβούλευσης που υλοποιήθηκαν πιλοτικά αλλά και με νέες μελέτες περίπτωσης, η γενικευμένη εφαρμογή, η μεγαλύτερη εξειδίκευση και η μελέτη των δυνατοτήτων συστηματοποίησης του προτεινόμενου πλαισίου CORRELATE ώστε να δημιουργηθεί μια πλατφόρμα αυτοματοποιημένης διαχείρισης της πληροφορίας, στην οποία θα συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι χρήστες μέσω ψηφιακών διαδικασιών, συγκεντρώνοντας, παρακολουθώντας και αναλύοντας τα δεδομένα τύπου Big Data.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ – ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
COE	Council of Europe
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
ICOM	International Council of Museums
INTO	International National Trusts Organisation
IUCN	International Union for Conservation of Nature
ISESCO	Islamic International, Educational, Scientific and Cultural Organisation
WAC	World Archaeological Congress
WMF	World Monuments Fund
DOCOMOMO	International Committee for Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the Modern Movement.
KOICA	Korea International Cooperation Agency
UNITWIN	University Twinning and Networking Programme
ECOSOC	Economic and Social Council
OWHC	Organization of World Heritage Cities
ΕΟΑ	Εξαιρετική Οικουμενική Αξία
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
WH	World Heritage
WMH	World Mixed Heritage
WNH	World Natural Heritage
WHC	World Cultural Heritage
ΤΠΕ	Τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών
CUX	Cultural User Experience
HBIM	Historic Building Information Modeling
GPS	Global Positioning System
GIS	Geographical Information Systems
AR	Augmented Reality
VR	Virtual Reality
MR	Mixted Reality

HeRO	Hetitage as Opportunity
CORRELATE	interaCtive framewORk foR sustainablE worLd heritAge siTe managEment
IoT	Internet of Things – Διαδίκτυο των Πραγμάτων
ΣΒΑ	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΥΠΠΟΤ	Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΤΑΠΑ	Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
ΔΒΜΑ	Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων
ΔΑΒΜΜ	Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων
ΔΙΝΕΣΑΚ	Διεύθυνση Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Aas, Christina, Adele Ladkin and John Fletcher. (2005). "Stakeholder Collaboration and Heritage Management". Annals of Tourism Research 32(1), 28-48.

Alboul, Lyuba, Martin Beer, and Louis Nisiotis. (2019). "Robotics and virtual reality gaming for cultural heritage preservation.": 335-345.

Abraham, Morris, John Crawford, and Tom Fisher. (1999). "Key Factors Predicting Effectiveness Of Cultural Change And Improved Productivity In Implementing Total Quality Management". International Journal Of Quality & Reliability Management16 (2): 112-132.doi:10.1108/02656719910239910.

Adams, Jeffrey Lee. (2010). "Interrogating the Equity Principle: The Rhetoric and Reality of Management Planning for Sustainable Archaeological Heritage Tourism". Journal of Heritage Tourism 5(2), 103-123.

Adie, B.A. (2019). World Heritage and Tourism: Marketing and Management (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429506659

Affleck, Janice and Thomas Kvan. (2008). "A Virtual Community as the Context for Discursive Interpretation: A Role in Cultural Heritage Engagement". International Journal of Heritage Studies 14(3), 268-280.

Agapiou, A. (2017). Remote sensing heritage in a petabyte-scale: Satellite data and heritage Earth Engine© applications. International journal of digital earth, 10(1), 85-102.

Ahad, M. A., Paiva, S., Tripathi, G., & Feroz, N. (2020). Enabling technologies and sustainable smart cities. Sustainable cities and society, 61, 102301.

Ahsan, M., Hon, S. T., & Albarbar, A. (2020). Development of Novel Big Data Analytics Framework for Smart Clothing. IEEE Access, 8, 146376-146394.

Alberts, Heike C. and Helen D. Hazen. (2010). "Maintaining Authenticity and Integrity at Cultural World Heritage Sites". Geographical Review 100(1), 56-73.

Ali, A., Frew, A. J. (2014). Technology innovation and applications in sustainable destination development. Information Technology & Tourism, 14 (4), 265- 290

Almaimoni, Hala et al. (2018). "Developing And Implementing WEB-Based Online Destination Information Management System For Tourism". International Journal of Applied Engineering Research 13(10), 7541-7550.

Al Subhi, Nada Nasser and David Bell. (2019). "Hybrid User Experience (UX) Modelling in a Heritage Setting". In Proceedings - Winter Simulation Conference, 1298-1309.

Amato, Flora et al. (2017). "Big Data Meets Digital Cultural Heritage: Design and Implementation of SCRABS, a Smart Context-Aware Browsing Assistant for Cultural Environments". Journal on Computing and Cultural Heritage 10(1), 1-23.

Amin, Alia, Jacco Van Ossenbruggen, Lynda Hardman and Annelies Van Nispen. (2008). "Understanding Cultural Heritage Experts" Information Seeking Needs". In Proceedings of the ACM International Conference on Digital Libraries, 39-47.

Anagnostou, G., Chatziefstratiou, A., Peristeri, T., & Theofanellis, T. (2020). Suggestions on how to use Europeana for pedagogical purposes in order to promote Europe's cultural heritage. In International Conference on Cultural Informatics, Communication & Media Studies (Vol. 1, No. 1).

Angelidou, M.; Karachaliou, E.; Angelidou, T.; Stylianidis, E. Cultural heritage in smart city environments. Int. Arch. Photogramm. Remote Sens. Spat. Inf. Sci. (2017), 42, 27–32

Angelidou M, Artemis P, Nicos K, Christina K, Tsarchopoulos P, Anastasia P (2017) Enhancing sustainable urban development through smart city applications. J Sci Technol Policy Manag, pp 1–25

Angrisano, Mariarosaria et al. (2016). "Towards Operationalizing UNESCO Recommendations on"Historic Urban Landscape": A Position Paper". Aestimum 69, 165-210.

Artal-Tur, A., Villena-Navarro, M., & Alamá-Sabater, L. (2018). The relationship between cultural tourist behaviour and destination sustainability. Anatolia, 29(2), 237-251.

Asad, M., Le Dantec, C. A., Nielsen, B., & Diedrick, K. (2017). Creating a sociotechnical API: Designing city-scale community engagement. In Proceedings of the 2017 CHI conference on human factors in computing systems (pp. 2295-2306).

Ashmore, Wendy and A Bernard knapp. (1999). "Archaeological Landscapes: Constructed, Conceptualized, Ideational BT - Archaeologies of Landscape". In Archaeologies of Landscape, 1-30.

Azuma, Ronald et al. (2001). "Recent Advances in Augmented Reality. IEEE Comput Graphics Appl". IEEE Computer Graphics and Applications 21(6), 34-47.

Azuma, Ronald T. (1997). "A Survey of Augmented Reality". Presence: Teleoperators and Virtual Environments 6(4): 355–385.

Badia, Francesco. (2011). Contents and Aims of Management Plans for World Heritage Sites: A Managerial Analysis with a Special Focus on the Italian Scenario. ENCATC Journal of Cultural Management and Policy, 1 (1), 40- 49

Bahaire, T. and M. Elliot-White. (1999). "Community Participation in Tourism Planning and Development in the Historic City of York, England". Current Issues in Tourism 2(2–3), 243-276.

Bakiewicz, J., A. Leask, P. Barron and T. Rakic. (2017). "Using Heritage Interpretation to Manage Film-Induced Tourism at Heritage Visitor Attractions." In Visitor Management in Tourism Destinations, 146-158.

Balmer, John M.T. and Weifeng Chen. (2016). "Corporate Heritage Tourism Brand Attractiveness and National Identity". Journal of Product and Brand Management 25(3).

Baloglu, Seyhmus and David Brinberg. (1997). "Affective Images of Tourism Destinations". Journal of Travel Research 35(4), 11-15.

Baloglu, Seyhmus & Mangaloglu, Mehmet. (2001). Tourism Destination Image of Turkey, Egypt, Greece and Italy as perceived by US-based Tour Operator and Travel Agents. Tourism Management. 22. 1-9. 10.1016/S0261-5177(00)00030-3, 1-9.

Banfi, Fabrizio, Raffaella Brumana and Chiara Stanga. (2019). "Extended Reality and Informative Models for the Architectural Heritage: From Scan-to-Bim Process to Virtual and Augmented Reality". Virtual Archaeology Review 10(21), 14-30.

Barthel-Bouchier, D. (2013). Cultural Heritage and the Challenge of Sustainability (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315431055

Bec, Alexandra et al. (2019). "Management of Immersive Heritage Tourism Experiencs: A Conceptual Model". Tourism Management 72, 117-120.

Bekele, Mafkereseb Kassahun and Erik Champion. (2019). "A Comparison of Immersive Realities and Interaction Methods: Cultural Learning in Virtual Heritage". Frontiers in Robotics and AI 6, 91.

Bellotti, Francesco et al. (2012). "A Serious Game Model for Cultural Heritage". Journal on Computing and Cultural Heritage 5(4), 1-27.

Belton, I., MacDonald, A., Wright, G., & Hamlin, I. (2019). Improving the practical application of the Delphi method in group-based judgment: a six-step prescription for a well-founded and defensible process. Technological Forecasting and Social Change, 147, 72-82.

Berkmen, Hulya. (2018). "Importance of a Management Plan in Protection of Cultural Heritage: Istanbul Historic Peninsula Case". WIT Transactions on Ecology and the Environment 217, 637-645.

Bertacchini, Enrico E., and Donatella Saccone. (2012). "Toward a political economy of World Heritage." Journal of cultural economics 36.4: 327-352.

Bertacchini, Enrico, Claudia Liuzza, and Lynn Meskell. (2017). "Shifting the balance of power in the UNESCO World Heritage Committee: an empirical assessment." International Journal of Cultural Policy 23.3: 331-351

Bigné Alcañiz, Enrique, Isabel Sánchez García and Silvia Sanz Blas. (2009). "The Functional-Psychological Continuum in the Cognitive Image of a Destination: A Confirmatory Analysis". Tourism Management 30(5), 715-723.

Blake, Janet. (2000). "On Defining the Cultural Heritage". International and Comparative Law Quarterly 49(1), 61-85.

Boehlen, Wren and Matthew Sample. (2020). "Rehabilitation Culture and Its Impact on Technology: Unpacking Practical Conditions for Ultrabilitation". Disability and Rehabilitation 42(11), 1490-1494.

Boeri andrea, Danila Longo, Chiara Mariotti and Rossella Roversi. (2019). "Planning Long-Term Management for Historic Cities. The Rock Integrated and Sustainable Management Plan". International Journal of Design and Nature and Ecodynamics 14(4), 311-322.

Bonacini, E., & Giaccone, S. C. (2021). Gamification and cultural institutions in cultural heritage promotion: a successful example from Italy. Cultural Trends, 1-20.

Boon, Carol et al. (2014). "Selection and Peer-Review under Responsibility of the Organizing Committee of Understanding Cultural Heritage Visitor Behavior: The Case of Melaka as World Heritage City". Procedia-Social and Behavioral Sciences 130, 1-10.

Borges, Maria Do Rosário, Jaime Serra and Noémi Marujo. (2013). Visitor profiles at world cultural heritage sites: an empirical study of Évora, Portugal. In: JIMÉNEZ, J.M.; et al. (Eds.). Methods and Analysis on Tourism and Environment. 1. ed. New York: Nova Science Publishers, 2013. p. 93–108.

Bourdeau, Laurent, Maria Gravari-Barbas and Mike Robinson. (2016). World Heritage Sites and Tourism: Global and Local Relations. 10.4324/9781315546322.

Boussaa, Djamel. (2017). "Urban Regeneration and the Search for Identity in Historic Cities". Sustainability (Switzerland) 10(1), 48.

Bramwell-Lalor, Sharon. (2019). "Assessment for Learning on Sustainable Development". In Encyclopedia of Sustainability in Higher Education, 1-9.

Brown, John Seely, Allan Collins and Paul Duguid. (1989). "Situated Cognition and the Culture of Learning". Educational Researcher 18(1), 32-42.

Brown, Nicholas E., Claudia Liuzza and Lynn Meskell. (2019). "The Politics of Peril: UNESCO"s List of World Heritage in Danger". Journal of Field Archaeology 44(5), 287-303.

Buckley, Ralf. (2018). "Tourism and Natural World Heritage: A Complicated Relationship." Journal of Travel Research 57 (5): 563–78.

Buckley, Ralf. (2019). "Measuring Sustainability of Individual Tourist Behavior". Journal of Travel Research 58(4), 709-710.

Buhalis, Dimitrios and Aditya Amaranggana. (2013). "Smart Tourism Destinations". In Information and Communication Technologies in Tourism 2014, 553-564.

Bui, Huong T., Tuan-Anh Le and Phuong-Dung Ngo. (2018). "Managing UNESCO World Heritage in Vietnam: Visitor Evaluation of Heritage Mission and Management of Trang An Landscape Complex", Springer, Singapore, 89-105.

Bugeja, M., & Grech, E. M. (2020). Using Technology and Gamification as a Means of Enhancing Users" Experience at Cultural Heritage Sites. In Rediscovering Heritage Through Technology, Springer, Cham, 69-89.

Cameron, Christina and Mechtild Rössler. (2017). "Introduction of Management Planning for Cultural World Heritage Sites". In Aspects of Management Planning for Cultural World Heritage Sites: Principles, Approaches and Practices, Springer, Cham, 3-13.

Camilleri, Mark Anthony. (2018). "The Promotion of Responsible Tourism Management Through Digital Media". Tourism Planning and Development 15(6), 653-671.

Campos-Soria JA, Núñez-Carrasco JA, García-Pozo A. (2021). Environmental Concern and Destination Choices of Tourists: Exploring the Underpinnings of Country Heterogeneity. Journal of Travel Research. 60(3):532-545. doi:10.1177/0047287520933686

Canale, Rosaria Rita, et al. (2019). "UNESCO World Heritage sites and tourism attractiveness: The case of Italian provinces." Land Use Policy 85, 114-120.

Cassatella, Claudia. (2015). "Landscape Scenic Values: Protection and Management from a Spatial-Planning Perspective". In Nature Policies and Landscape Policies: Towards an Alliance,), Springer, Cham, 341-351.

Castañer, Xavier and Mikko Ketokivi. (2018). "Toward a Theory of Organizational Integration". In Advances in Strategic Management, 53-80.

Catarci M. (2021). Intercultural Education and Sustainable Development. A Crucial Nexus for Contribution to the 2030 Agenda for Sustainable Development. Social Sciences.; 10(1):24. https://doi.org/10.3390/socsci10010024.

Caust, Josephine and Marilena Vecco. (2017). "Is UNESCO World Heritage Recognition a Blessing or Burden? Evidence from Developing Asian Countries". Journal of Cultural Heritage 27, 1-9.

Cellini, Roberto. (2011). "Is UNESCO Recognition Effective in Fostering Tourism? A Comment on Yang, Lin and Han". Tourism Management 32(2), 452-454.

Chandini Pendit, U., Zaibon, S. B., & Abu Bakar, J. A. (2015). Conceptual model of mobile augmented reality for cultural heritage site towards enjoyable informal learning aspect. Jurnal Teknologi, 77(29), 123-129.

Cláudio, S. D. C. (2021). Perceptions of residents and hospitality agents towards tourism impacts on sustainability: The Case of UNESCO Literature Creative town of Óbidos (Doctoral dissertation), pp.12-13.

Coccossis, Harry & Mexa, Alexandra. (2017). The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment: Theory and Practice. Routledge. 10.4324/9781315240817.

Colardyn, Danielle and Jens Bjornavold. (2004). "Validation of Formal, Non-Formal and Informal Learning: Policy and Practices in EU Member States". European Journal of Education 39(1), 69-89.

Colecchia, Annalisa. (2019). "Community Heritage and Heritage Community. Participatory Models of Cultural and Natural Heritage Management in Some Inner Areas of the Abruzzo Region (Italy)". Capitale Culturale 2019(19), 129-164.

Collis, Christy, Emma Felton and Phil Graham. (2010). "Beyond the Inner City: Real and Imagined Places in Creative Place Policy and Practice". Information Society 26(2), 104-112.

Combi, M. (2016). Cultures and technology: An analysis of some of the changes in progress—Digital, global and local culture. In Cultural Heritage in a Changing World (pp. 3-15). Springer, Cham.

Crawford, Megan & Wright, George. (2016). Delphi Method. 10.1002/9781118445112.stat07879.

Crisci, Francesco, Marika Gon and Lucia Cicero. (2018). "Managing a World Heritage Site in Italy as Janus Bifrons: A "Decentralized Centralization" between

Effectiveness and Efficiency". In FGF Studies in Small Business and Entrepreneurship, Springer, Cham, 297-310.

Cucchiara, Rita et al. (2012). "Multimedia for Cultural Heritage: Key Issues". In Communications in Computer and Information Science, Springer, Berlin, Heidelberg, 206-216.

Cuccia, Tiziana, Calogero Guccio and Ilde Rizzo. (2016). "The Effects of UNESCO World Heritage List Inscription on Tourism Destinations Performance in Italian Regions". Economic Modelling 53, 494-508.

Lizzie D'cruz . (2017). "Transition from Traditional to Outcome Based Education- A Case Study." IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME) 7.4 38-45.

Dalkey, Norman Crolee, (2021). Delphi, Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, P-3704, 1967. As of May 02,: https://www.rand.org/pubs/papers/P3704.html

De Ascaniis, S., Gravari-Barbas, M., & Cantoni, L. (2018). Tourism Management at UNESCO World Heritage Sites. Lugano: Università Della Svizzera Italiana. Available: https://www.fun-mooc.fr/asset-v1:Paris1+16008+session01+type@asset+block@MOOC_TMatUWHS_manual.pdf

De Carolis, Berardina Nadja et al. (2018). "AVI-CH 2018 - Advanced Visual Interfaces for Cultural Heritage". In Proceedings of the Workshop on Advanced Visual Interfaces AVI, 360-362.

Della Torre, S., Moioli, R., & Pili, A. (2018). Digital tools supporting conservation and management of built cultural heritage. Innovative built heritage models—reflections on cultural heritage theories and practices. CRC Press—Taylor and Francis Group, London, 101-106.

Delitheou, Vasiliki and Karaggiani, Maria and Michalaki, Evanthia. (2020). Sustainable Forms of Tourism and their Prospects for the Development of Corfu. Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=3657610 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3657610

Deliyannis, I.; Giannakoulopoulos, A.; Poulimenou, F. (2019). Combining Byzantine Art Content and Interdisciplinary Technologies. In The Silk and the Blood. Images of Authority in Byzantine Art and Archaeology. Inauguration of the Digital Exhibition and Proceedings of the Final Meeting of "Byzart-Byzantine Art and Archaeology on Europeana" Project, Bologna, Baldini, I., Lamanna, C., Marsili, G., Orlandi, L.M., Eds.; Università di Bologna: Bologna, Italy, 2019; pp. 23–33

Deliyannis, I and E Papadopoulou. (2017). "Creating Innovative Cultural Heritage Experiences Using Adaptive Game-Based Augmented-Reality and Web Technologies". American Journal of Arts and Design 1(1): 8–14.

Deliyannis, I and G Papaioannou. (2014). "Augmented Reality for Archaeological Environments on Mobile Devices: A Novel Open Framework". Mediterranean Archaeology and Archaeometry, 14(1): 1–10.

Vaquero, Manuel & Hernández, María & Mendoza de Miguel, Sofía. (2020). Urban Planning Regulations for Tourism in the Context of Overtourism. Applications in Historic Centres. Sustainability. 13. 70. 10.3390/su13010070.

De Luca, Giuseppe; Shirvani Dastgerdi, Ahmadreza; Francini, Carlo; Liberatore, Giovanni. (2020). "Sustainable Cultural Heritage Planning and Management of Overtourism in Art Cities: Lessons from Atlas World Heritage" Sustainability 12, no. 9: 3929. https://doi.org/10.3390/su12093929.

De Simone, Elina, and Amedeo Di Maio. (2012). "The global cultural good: An economic analysis of the World Heritage." Dynamics of Socio-Economic Systems 3, 16-34.

Deterding, Sebastian et al. (2011). "Gamification: Using Game Design Elements in Non-Gaming Contexts". In Conference on Human Factors in Computing Systems - Proceedings, 2425-2428.

Diallo, Alpha Daye, Suresh Gobee and Vickneswari Durairajah. (2015). "Autonomous Tour Guide Robot Using Embedded System Control". In Procedia Computer Science, 126-133.

Díaz-Parra, I., & Jover, J. (2021). Overtourism, place alienation and the right to the city: insights from the historic centre of Seville, Spain. Journal of Sustainable Tourism, 29(2-3), 158-175.

Di Giuseppantonio Di Franco, Paola, Fabrizio Galeazzi, and Valentina Vassallo. (2018). Authenticity and cultural heritage in the age of 3D digital reproductions. https://www.repository.cam.ac.uk/handle/1810/279665.

Di Pietro, Laura, Roberta Guglielmetti Mugion and Maria Francesca Renzi. (2018). "Heritage and Identity: Technology, Values and Visitor Experiences". Journal of Heritage Tourism 13(2), 97-103.

Domínguez-Quintero, Ana M., M. Rosario González-Rodríguez and Brendan Paddison. (2020). "The Mediating Role of Experience Quality on Authenticity and Satisfaction in the Context of Cultural-Heritage Tourism". Current Issues in Tourism 23(2), 248-260.

Dosquet, F., Lorey, T., Bourliataux-Lajoinie, S., & del Olmo Arriaga, J. L. (2020). Case Study 5: A Paradox of the UNESCO "World Heritage" Label? The Case of the Way of St James of Compostela in France. In Overtourism (pp. 267-284). Palgrave Macmillan, Cham.

Drivas IC, Sakas DP, Giannakopoulos GA, Kyriaki-Manessi D. (2020). Big Data Analytics for Search Engine Optimization. Big Data and Cognitive Computing.; 4(2):5. https://doi.org/10.3390/bdcc4020005

Drost, Anne. (1996). "Developing Sustainable Tourism for World Heritage Sites". Annals of Tourism Research 23(2), 479-484.

Du Cros, Hilary. (2019). "Du Cros, Hilary". In Encyclopedia of Global Archaeology.

Du Cros, Hilary, Thomas Bauer, Carlos Lo and Song Rui. (2005). "Cultural Heritage Assets in China as Sustainable Tourism Products: Case Studies of the Hutongs and the Huanghua Section of the Great Wall". Journal of Sustainable Tourism 13(2), 171-194.

Du Cros, H. and Kong, W.H. (2020), "Congestion, popular world heritage tourist attractions and tourism stakeholder responses in Macao", International Journal of Tourism Cities, Vol. 6 No. 4, pp. 929-951. https://doi.org/10.1108/IJTC-07-2019-0111.

Economou, Maria. (2015). "Heritage in the Digital Age". In A Companion to Heritage Studies, 215-228.

Edwards, J. (2013). Managing heritage and cultural tourism resources. In R. Raj, K. Griffin, & N. Morpeth (Eds.), *Cultural tourism* (pp. 13–25). Oxfordshire: CABI.

Ek, Richard, Jonas Larsen, Søren Buhl Hornskov and Ole Kjær Mansfeldt. (2008). "A Dynamic Framework of Tourist Experiences: Space-Time and Performances in the Experience Economy". Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism 8(2), 122-140.

Enseñat-Soberanis, Fernando, Oscar Frausto-Martínez and Manuel Gándara-Vázquez. (2019). "A Visitor Flow Management Process for Touristified Archaeological Sites". Journal of Heritage Tourism 14(4), 340-357.

Eppich, R.; Grinda, J.L.G. (2019). Sustainable financial management of tangible cultural heritage sites. J. Cult. Herit. Manag. Sustain. Dev. 9, 282–299.

Erkan, Y. (2018). The Way Forward with Historic Urban Landscape Approach Towards Sustainable Urban Development. Built Heritage, 2, 82-89.

Ericsson KA. (1996). The Acquisition of Expert Performance: An Introduction to some of the Issues KA Ericsson (Ed.), The Road to Excellence: The Acquisition of Expert Performance in the Arts and Sciences, Sports and Games, Lawrence Erlbaum Associates, pp. 1-50

Eschenfelder, K. R., Shankar, K., Williams, R. D., Salo, D., Zhang, M., & Langham, A. (2018). A nine dimensional framework for digital cultural heritage organizational

sustainability: A content analysis of the LIS literature (2000–2015). Online Information Review.

Fabricatore, C. (2007). Gameplay and game mechanics: a key to quality in videogames.URL:https://www.oecd.org/education/ceri/39414829.pdf(τελευταία πρόσβαση 12/2020)

Falk, J. H., Ballantyne, R., Packer, J., & Benckendorff, P. (2012). Travel and learning: A neglected tourism research area. Annals of Tourism Research, 39(2), 908-927.

Feilden, B. (1999). Architectural conservation. Journal of Architectural Conservation, 5(3), 7-13.

Ferraro, A. (2016). Evaluation of a temporary, immersive learning community based on worldschooling. Journal of Unschooling and Alternative Learning, 10(20), 16-27.

Fieber, K.D., Mills, J.P., Peppa, M.V., Haynes, I., Turner, S., Turner, A., Douglas, M., Bryan, P.G., (2017). Cultural heritage through time: a case study at hadrian's wall, United Kingdom. In: International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, pp. 297–302.

Fiorelli, G. (2013), "Transmedia storytelling: building worlds for and with fans", available at: http://moz.com/blog/transmedia-storytelling-building-worlds-for-and-with-fans (accessed 12 December 2020)

Fletcher, A. J., & Marchildon, G. P. (2014). Using the Delphi method for qualitative, participatory action research in health leadership. International Journal of Qualitative Methods, 13(1), 1-18.

Freire, N., Voorburg, R., Cornelissen, R., de Valk, S., Meijers, E., & Isaac, A. (2019). Aggregation of linked data in the cultural heritage domain: A case study in the Europeana network. Information, 10(8), 252.

Frey, B., and A. Briviba. (2020). "Revived Originals – A Proposal to Deal with Cultural Overtourism." Tourism Economics, 1354816620945407. doi:10.1177/1354816620945407.

Frey, B. S., & Steiner, L. (2011). World Heritage List: does it make sense?. International Journal of Cultural Policy, 17(5), 555-573.

Fuller, M., Henderson, S., & Bustamante, R. (2015). Assessment leaders' perspectives of institutional cultures of assessment: A Delphi study. Assessment & Evaluation in Higher Education, 40(3), 331-351.

Furtado, Fátima. "Monitoring World Heritage." City and Time, 1(2): 43–6.

Garau, C. (2014). Smart paths for advanced management of cultural heritage. Regional Studies, Regional Science, 1(1), 286-293.

Garcia, G., Vandesande, A., & van Balen, K. (2018). Place attachment and challenges of historic cities: A qualitative empirical study on heritage values in Cuenca, Ecuador. Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development, 8(3), 387-399.

Garrett, B., & Mitchell, G. (2018). The proficiency of experts. University of Pennsylvania Law Review, 166, 901–960.

Cebrián Bernat, G., Junyent i Pubill, M., & Mulà Pons de Vall, I. (2020). Competencies in Education for Sustainable Development: Emerging Teaching and Research Developments. Sustainability, 2020, vol. 12, núm. 2, p. 579.

Gerzon, E. (2007). Worldschooling. Retrieved February 1, 2020 from: http://eligerzon.com/worldschooling.php

Giannakoulopoulos A, Pergantis M, Poulimenou SM, Deliyannis I. (2021) Good Practices for Web-Based Cultural Heritage Information Management for Europeana. *Information*.; 12(5):179. https://doi.org/10.3390/info12050179

Giangrande, N., White, R. M., East, M., Jackson, R., Clarke, T., Saloff Coste, M., & Penha-Lopes, G. (2019). A competency framework to assess and activate education for sustainable development: Addressing the UN sustainable development goals 4.7 challenge. Sustainability, 11(10), 2832.

Ginzarly, M., Houbart, C., & Teller, J. (2019). The Historic Urban Landscape approach to urban management: a systematic review. International Journal of Heritage Studies, 25(10), 999-1019.

González, A. T. (2018). Venecia: el problema del" overtourism" y el impacto de los cruceros. Investigaciones Regionales= Journal of Regional Research, (42), 35-51.

Goodwin, H. (2017). The challenge of overtourism. Responsible tourism partnership, 4, 1-19.

Gössling, S. (2018). Tourism, tourist learning and sustainability: An exploratory discussion of complexities, problems and opportunities. Journal of Sustainable Tourism, 26(2), 292-306.

Grimwade, G., & Carter, B. (2000). Managing small heritage sites with interpretation and community involvement. International Journal of Heritage Studies, 6(1), 33-48.

Gros, B. (2016). The design of smart educational environments. Smart Learning Environments, 3(1), 1-11.

Gu, M. (2020). Visual design for cultural heritage tourism: digital application for Elvas cultural heritage tourism (Doctoral dissertation).

Gullino, P., Beccaro, G. L., & Larcher, F. (2015). Assessing and monitoring the sustainability in rural world heritage sites. Sustainability, 7(10), 14186-14210.

Gulseven, O., Al Harmoodi, F.,Al Falasi, M., ALshomali, I. (2020). How the COVID-19 Pandemic Will Affect the UN Sustainable Development Goals? (2020). SSRN 3592933. Available online: https: //papers.ssrn.com/abstract=3592933 (accessed on 10 March 2021)

Guo, Frank. (2012). More than Usability: The Four Elements of User Experience, Part 1 Uxmatters, 24 April 2012. URL: http://www.uxmatters.com/mt/archives/2012/04/more-than-usability-the-four-elements-of-user-experience-part-i.php (τελευταία πρόσβαση Μάιος 2020)

Guttentag, D. A. (2010). Virtual reality: Applications and implications for tourism. Tourism management, 31(5), 637-651.

Guzman, P., Pereira Roders, A. R., & Colenbrander, B. (2018). Impacts of common urban development factors on cultural conservation in world heritage cities: An indicators-based analysis. Sustainability, 10(3), 853.

Hagedorn-Saupe, M., & Peukert, A. (2018). Do It Yourself Digital Cultural Heritage: Three Services Developed by Europeana Space that Support the Creative Reuse of Digital Cultural Heritage Content. Uncommon Culture, 105-112.

Hajialikhani M. (2014) Cultural Heritage Project Management Based on Project Management Body of Knowledge (PMBOK). In: Smith C. (eds) Encyclopedia of Global Archaeology. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0465-2_1155

Hallegatte, S., Vogt-Schilb, A., Rozenberg, J., and Bangalore, M. (2016). Unbreakable: Building the Resilience of the Poor in the Face of Natural Disasters, World Bank Publications, Washington, USA, 201 pp.

Han, D. I. D., Weber, J., Bastiaansen, M., Mitas, O., & Lub, X. (2019). Virtual and augmented reality technologies to enhance the visitor experience in cultural tourism. In Augmented reality and virtual reality (pp. 113-128). Springer, Cham.

Hansson, K., Cerratto Pargman, T., & Dahlgren, A. (2020). Datafication and cultural heritage: provocations, threats, and design opportunities. In: Proceedings of the 18th European Conference on Computer-Supported Cooperative Work: The International Venue on Practice-centred Computing an the Design of Cooperation Technologies - Workshop Proposals, Reports of the European Society for Socially Embedded Technologies (ISSN 2510-2591), DOI: 10.18420/ecscw2020_ws05

Harding, S. (1999). "Value, Obligation and Cultural Heritage". In Arizona State Law Journal, 31. 291–354.

Hartl, E., & Hess, T. (2017). The role of cultural values for digital transformation: Insights from a Delphi study. Paper presented at the 23rd Americas conference on information systems, Boston, USA.

He, J.; Liu, J.; Xu, S.; Wu, C.; Zhang, J. (2015). A GIS-based cultural heritage study framework on continuous scales: A case study on 19th century military industrial heritage. In 25th International CIPA Symposium; Yen, Y., Cheng, H.M., Eds.; Copernicus Gesellschaft MBH: Gottingen, Germany, 2015; Volume 45, pp. 215–222.

Herman, G. V., Caciora, T., Ilies, D. C., Ilies, A., Deac, A., Sturza, A., ... & Nistor, S. (2020). 3D Modeling of the Cultural Heritage: Between Opportunity and Necessity. Journal of Applied Engineering Sciences, 10(1), 27-30.

Herr-Stephenson, B., Alper, M., Reilly, E., & Jenkins, H. (2013). T is for transmedia: Learning through transmedia play. Journal of Media Literacy Education, 5(2), 366-369.

Higgins-Desbiolles, F. (2018). Sustainable tourism: Sustaining tourism or something more?. Tourism management perspectives, 25, 157-160.

Hirschhorn, F. (2019). Reflections on the application of the Delphi method: lessons from a case in public transport research. International Journal of Social Research Methodology, 22(3), 309-322.

Hirsenberger, H., Ranogajec, J., Vucetic, S., Lalic, B., & Gracanin, D. (2019). Collaborative projects in cultural heritage conservation–management challenges and risks. Journal of Cultural Heritage, 37, 215-224.

Hockings, Marc,Dudley, Nigel, Belokurov, Alexander, Higgins-Zogib, Liza, Stolton, Sue and Burgess, Neil (2007). Tracking progress in managing protected areas around the world: An analysis of two applications of the Management Effectiveness Tracking Tool developed by WWF and the World Bank. Gland, Switzerland: WWF International.

Hølleland, H., Hamman, E., & Phelps, J. (2019). Naming, shaming and fire alarms: the compilation, development and use of the List of World Heritage in Danger. Transnational Environmental Law, 8(1), 35-57.

Hølleland, H., & Niklasson, E. (2020). How (Not) to "Study Up": Points and Pitfalls When Studying International Heritage Regimes. Journal of Field Archaeology, 45(3), 140-152.

Holloway-Attaway, L., & Vipsjö, L. (2020). Using Augmented Reality, Gaming Technologies, and Transmedial Storytelling to Develop and Co-design Local

Cultural Heritage Experiences. In Visual Computing for Cultural Heritage (pp. 177-204). Springer, Cham.

Holtorf, C. (2014). "Preservation Paradigm in Heritage Management." In The Encyclopedia of Global Archaeology, edited by C. Smith, 6128–6131. New York: Springer.

Hosagrahar, J., Soule, J., Girard, L. F., & Potts, A. (2016). Cultural heritage, the UN sustainable development goals, and the new urban agenda. BDC. Bollettino Del Centro Calza Bini, 16(1), 37-54.

Hu, H., Qiao, X., Yang, Y., & Zhang, L. (2021). Developing a resilience evaluation index for cultural heritage site: case study of Jiangwan Town in China. Asia Pacific Journal of Tourism Research, 26(1), 15-29.

Hughes, K., & Moscardo, G. (2019). ICT and the future of tourist management. Journal of Tourism Futures, 5(3), 228–240.

Imon, S. S. (2017). Cultural heritage management under tourism pressure. Worldwide Hospitality and Tourism Themes, 9(3),335–348

Jacques, D. (1995). The rise of cultural landscapes. International Journal of Heritage Studies, 1(2), 91-101.

Jailani, A. K., Arakiφ, K., & Kusakabe&, S. Enjoying Cultural Heritage Experiences as Informal Learning through User"s Nationality Context-Awareness. (2018). The International Journal of E-Learning and Educational Technologies in the Digital Media (IJEETDM) 2(3): 120-127 The Society of Digital Information and Wireless Communications (SDIWC), (ISSN: 2410-0439)

Jboor, N. H., Belhi, A., Al-Ali, A. K., Bouras, A., & Jaoua, A. (2019, April). Towards an inpainting framework for visual cultural heritage. In 2019 IEEE Jordan International Joint Conference on Electrical Engineering and Information Technology (JEEIT) (pp. 602-607). IEEE.

Jenkins, H. (2009). Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century (p. 145). The MIT Press.

Jokilehto, J. (2005). Definition of cultural heritage: References to documents in history. ICCROM Working Group 'Heritage and Society, 4-8.

Jokilehto, J., (2008). What is OUV? Paris: ICOMOS. Available from: http://www.international.icomos.org/publications/monuments_and_sites/16/pdf/Monuments_and_Sites_16_What_is_OUV.pdf [Accessed 18 August 2019]

Jones, C. E., Theodosis, S., & Lykourentzou, I. (2019). The enthusiast, the interested, the sceptic, and the cynic: Understanding user experience and perceived value in

location-based cultural heritage games through qualitative and sentiment analysis. Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH), 12(1), 1-26.

Kabassi, K., Amelio, A., Komianos, V., & Oikonomou, K. (2019). Evaluating museum virtual tours: the case study of Italy. Information, 10(11), 351.

Kaimara, P., Fokides, E., Plerou, A., Atsikpasi, P., & Deliyannis, I. (2020). Serious Games Effect Analysis On Player's Characteristics. International Journal of Smart Education and Urban Society (IJSEUS), 11(1), 75-91.

Kaimara, P., & Deliyannis, I. (2019). Why should I play this game? The role of motivation in smart pedagogy. In Didactics of smart pedagogy (pp. 113-137). Springer, Cham.

Kaimara, Polyxeni, Sofia-Maria Poulimenou and Ioannis Deliyannis. (2020). Digital learning materials: Could transmedia content make the difference in the digital world? L. Daniela (Ed.), Smart Pedagogy of Digital Learning. Routledge.ISBN: 9780429319501

Kalantzis, M., & Cope, B. (2010). The teacher as designer: Pedagogy in the new media age. E-learning and Digital Media, 7(3), 200-222.

Kaldeli, E., Tsakou, G., Giglitto, D., Cesaroni, F., Tzouvaras, V., & Stamou, G. (2019, July). CultureLabs: Cultural heritage and digital technology at the service of social innovation. In CEUR Workshop Proceedings (Vol. 2412, p. 9). CEUR Workshop Proceedings.

Kastrinos, N., & Weber, K. M. (2020). Sustainable development goals in the research and innovation policy of the European Union. Technological Forecasting and Social Change, 157, 120056.

Kersten, T. P., & Edler, D. (2020). Special Issue "Methods and Applications of Virtual and Augmented Reality in Geo-Information Sciences", 119-120.

Khalaf, R. W. (2020). The Implementation of the UNESCO World Heritage Convention: Continuity and Compatibility as Qualifying Conditions of Integrity. Heritage, 3(2), 384-401.

Khalaf, R. W. (2021). World Heritage on the Move: Abandoning the Assessment of Authenticity to Meet the Challenges of the Twenty-First Century. Heritage, 4(1), 371-386.

Kidd, S.H. and H. Crompton. (2016). "Augmented Learning with Augmented Reality". In Mobile Learning Design, Lecture Notes in Educational Technology, ed. D. Churchill et al. Singapore: Springer, 97–108.

Kim, S., Whitford, M., & Arcodia, C. (2019). Development of intangible cultural heritage as a sustainable tourism resource: the intangible cultural heritage practitioners' perspectives. Journal of Heritage Tourism, 14(5-6), 422-435.

Kirkegaard, M. (2020). Informative, Inclusive and Transparent Planning Methods for Sustainable Heritage Management. International Journal of Social and Business Sciences, 14(4), 307-311.

Klopp, J. M., & Petretta, D. L. (2017). The urban sustainable development goal: Indicators, complexity and the politics of measuring cities. Cities, 63, 92-97.

Kolodner, J. L., Crismond, D., Gray, J., Holbrook, J., & Puntambekar, S. (1998). Learning by design from theory to practice. In Proceedings of the international conference of the learning sciences (Vol. 98, pp. 16-22).

Komianos, V., Kavvadia, E., & Oikonomou, K. (2014, July). Efficient and realistic cultural heritage representation in large scale virtual environments. In IISA 2014, The 5th International Conference on Information, Intelligence, Systems and Applications (pp. 1-6). IEEE.

Konstantakis, M., Michalakis, K., Aliprantis, J., Kalatha, E., & Caridakis, G. (2017). Formalising and evaluating cultural user experience. In 2017 12th International Workshop on Semantic and Social Media Adaptation and Personalization (SMAP) (pp. 90-94). IEEE.

Konstantakis, M., & Caridakis, G. (2020). Adding culture to UX: UX research methodologies and applications in cultural heritage. Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH), 13(1), 1-17.

Koukopoulos, Z., & Koukopoulos, D. (2019). Integrating educational theories into a feasible digital environment. Applied computing and informatics, 15(1), 19-26.

Koutsabasis, P. (2017). Empirical evaluations of interactive systems in cultural heritage: A review. International Journal of Computational Methods in Heritage Science (IJCMHS), 1(1), 100-122.

Kurpiel, Rebekah & Ogden, Robert & Turnbull, Daniel. (2018). The sky"s the limit: Applying drone technology to improve cultural heritage management outputs and outcomes, incorporating an example from Bunurong Country. 19-23.

Labadi, Sophia. (2019). "Re-Examining World Heritage and Sustainable Development". In Routledge Companion to Global Heritage Conservation.

Landeta, Jon. (2006). "Current Validity of the Delphi Method in Social Sciences". Technological Forecasting and Social Change 73(5), 467-482.

Leal Filho, W., Tripathi, S. K., Andrade Guerra, J. B. S. O. D., Giné-Garriga, R., Orlovic Lovren, V., & Willats, J. (2019). Using the sustainable development goals towards a

better understanding of sustainability challenges. International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 26(2), 179-190.

Lepouras, George and Costas Vassilakis. (2005). "Virtual Museums for All: Employing Game Technology for Edutainment". Virtual Reality 8(2), 96-106.

Leverington, Fiona et al. (2010). "A Global Analysis of Protected Area Management Effectiveness". Environmental Management 46(5), 685-698.

Levin, Noam, Saleem Ali, David Crandall and Salit Kark. (2019). "World Heritage in Danger: Big Data and Remote Sensing Can Help Protect Sites in Conflict Zones". Global Environmental Change 55, 97-104.

Levy, S., & Gvili, Y. (2020). Online shopper engagement in price negotiation: the roles of culture, involvement and eWOM. International Journal of Advertising, 39(2), 232-257.

Li, J., Krishnamurthy, S., Roders, A. P., & van Wesemael, P. (2020). Community participation in cultural heritage management: A systematic literature review comparing Chinese and international practices. Cities, 96, 102476.

Li, Yunpeng, Clark Hu, Chao Huang and Liqiong Duan. (2017). "The Concept of Smart Tourism in the Context of Tourism Information Services". Tourism Management 58, 293-300.

Liarokapis, Fotis and Kurt Debattista. (2017). "Editorial for Special Issue on Serious Games and Education". Journal of Computing in Higher Education 29(3), 514-515.

Liguori, Antonia and Philippa Rappoport. (2018). Digital storytelling in cultural and heritage education: Reflecting on storytelling practices applied with the Smithsonian Learning Lab to enhance 21st-century learning. International Digital Storytelling Conference: Current Trends in Digital Storytelling: Research & Practices, Zakynthos, Greece.

Lin, Y. X., Chen, M. H., Lin, B. S., & Su, C. H. (2020). Asymmetric effects of cultural and natural World Heritage Sites on tourism receipts. Current Issues in Tourism, 23(24), 3134-3147.

Linstone, H. A., & Turoff, M. (1975). Introduction to the Delphi method: techniques and applications. The Delphi method: Techniques and applications, 3-12.

Liu, Y. (2020). Evaluating visitor experience of digital interpretation and presentation technologies at cultural heritage sites: a case study of the old town, Zuoying. Built Heritage, 4(1), 1-15.

Luger, K. and Ripp, M. (2020): World Heritage Management –Committing to Preservationand Facilitation. In: Luger, K. and Ripp, M. eds.: World Heritage, Place

Making andSustainable Tourism: Towards Integrative Approaches in Heritage Management.(pp. 15-38) StudienVerlag.

Macmillan, T. T. (1971). "The Delphi Technique". Paper presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development, 1-24

Magno, Glenda C, Noraida G Bardemorilla and Ryan R Pecson. (2016). "Student Teachers and Cooperating Teachers" Practices in the 21 St Century Classroom: Developing 21 St Century Skills among Learners". Print) International Journal of Social Science and Humanities Research 4(3), 539-546.

Mahdizadeh, Sara. (2016). "Book Review: Asian Heritage Management: Contexts, Concerns and Prospects". Urban Studies 53(10), 2215-2219.

Makuvaza, S. (2017). Aspects of Management Planning for Cultural World Heritage Sites: Principles, Approaches and Practices Aspects of Management Planning for Cultural World Heritage Sites: Principles, Approaches and Practices. Springer International Publishing

Malagnino, Ada, Giovanna Mangialardi, Giorgio Zavarise and Angelo Corallo. (2018). "Process Modeling for Historical Buildings Restoration: An Innovation in the Management of Cultural Heritage". Acta IMEKO 7(3), 95-103.

Mariani, Marcello M., Dimitrios Buhalis, Christian Longhi and Ourania Vitouladiti. (2014). "Managing Change in Tourism Destinations: Key Issues and Current Trends". Journal of Destination Marketing and Management 2(4), 269-272.

Marsick, Victoria J., Karen E. Watkins, Ellen Scully-Russ and Aliki Nicolaides. (2017). "Rethinking Informal and Incidental Learning in Terms of Complexity and the Social Context". Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation 1(1), 27-34.

Masini, Nicola, and Francesco Soldovieri. (2017). "Cultural Heritage sites and sustainable management strategies." Sensing the Past. Springer, Cham,. 1-19.

Mathew, Paul V. and S. Sreejesh. (2017). "Impact of Responsible Tourism on Destination Sustainability and Quality of Life of Community in Tourism Destinations". Journal of Hospitality and Tourism Management 31, 83-89.

Mattia, Giovanni, Roberta Guglielmetti Mugion, Laura Di Pietro and Gabriella Arcese. (2017). "Cultural Visitors" Engagement and Augmented Reality: An Empirical Investigation". International Journal of Environmental Policy and Decision Making 2(2), 125-142.

McKercher, Bob. (2002). "Towards a Classification of Cultural Tourists". International Journal of Tourism Research 4(1), 29-38.

Melander, L. (2018). Scenario development in transport studies: methodological considerations and reflections on Delphi studies. Futures, 96, 68-78.

Menor-Campos, A., Pérez-Gálvez, J. C., Hidalgo-Fernandez, A., & López-Guzmán, T. (2020). Foreign Tourists in World Heritage Sites: A Motivation-Based Segmentation. Sustainability, 12(8), 3263.

Mergos, George and Marina Papanastassiou. (2017). "Food Security and Sustainability: Globalisation, Investment and Financing". In Food Security and Sustainability, 1-34.

Meskell, Lynn, et al. (2012). "Multilateralism and UNESCO World Heritage: decision-making, States Parties and political processes." International journal of heritage studies 21.5, 423-440.

Miri, Ali. (2012). "The Concept of Cultural Heritage Preservation". e-conservation magazine, 177-178.

Mitsche, Nicole et al. (2013). "Intangibles: Enhancing Access to Cities" Cultural Heritage through Interpretation". International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research 7(1), 68-77.

Molz, J. G. (2017). Learning to feel global: Exploring the emotional geographies of worldschooling. Emotion, Space and Society, 23, 16-25.

Mondini, Giulio. (2018). "An Integrated Approach for Assessing Environmental Damage and (Inter) Generational Debt in the Definition of Territorial Transformation Policies". In Green Energy and Technology, Springer Cham, 1-15.

Moorhouse, N., & Jung, T. (2017). Augmented reality to enhance the learning experience in cultural heritage tourism: An experiential learning cycle perspective. eReview of Tourism Research, 8, 1-5.

Morrison, T. H., Adger, W. N., Brown, K., Hettiarachchi, M., Huchery, C., Lemos, M. C., & Hughes, T. P. (2020). Political dynamics and governance of World Heritage ecosystems. Nature Sustainability, 3(11), 947-955.

Mosler, Saruhan. (2019). "Everyday Heritage Concept as an Approach to Place-Making Process in the Urban Landscape". Journal of Urban Design 24(5), 778-793.

Mozuni, Mehdi and Wolfgang Jonas. (2017). "An Introduction to the Morphological Delphi Method for Design: A Tool for Future-Oriented Design Research". She Ji 3(4), 303-318.

Musikanski, Laura et al. (2019). "Planet Happiness: A Proposition to Address Overtourism and Guide Responsible Tourism, Happiness, Well-Being and

Sustainability in World Heritage Sites and Beyond". International Journal of Community Well-Being 2(3–4), 359-371.

Navas-Carrillo, D., & Navarro-de-Pablos, J. (2019). World Heritage and sustainable development: new directions in World Heritage management: edited by Peter Bille Larsen and William Logan, London and New York, Routledge, 2018, 293 pp., ISBN: 9781138091405.

Napal, M., Mendióroz-Lacambra, A. M., & Penalva, A. (2020). Sustainability teaching tools in the digital age. Sustainability, 12(8), 3366.

Németh, B. (2020). Learning Cities–An Influential Topic for Adult Education and Learning, Drawing Attention to Inclusion, Collaboration and Innovation. Andragoška spoznanja, 26(1), 3-13.

Negruşa, Adina Letiția et al. (2015). "Exploring Gamification Techniques and Applications for Sustainable Tourism". Sustainability (Switzerland) 7(8), 11160-11189 .

Nijkamp, Peter & Bal, Frans & Medda, Francesca. (1998). A survey of methods for sustainable city planning and cultural heritage management, 1-25.

Nistor,Sergiu.(2014). The Needs of New Models of Participatory Governance, in Particular the Role of Economy, Public Authorities and Citizens.Public Hearing ."An integrated approach to cultural heritage in Europe: State of play and perspectives" European Parliament. Available: https://resources.riches-project.eu/wp-content/uploads/2015/11/20141212ATT95143EN.pdf. Last accessed: 10.09.2020

Nocca, Francesca. (2017). "The Role of Cultural Heritage in Sustainable Development: Multidimensional Indicators as Decision-Making Tool". Sustainability (Switzerland) 9(10), 1882.

Nocca, Francesca and Luigi Fusco Girard. (2018). "Towards an Integrated Evaluation Approach for Cultural Urban Landscape Conservation/Regeneration". Region 5(1), 33-51.

Nofal, E., Panagiotidou, G., Reffat, R. M., Hameeuw, H., Boschloos, V., & Moere, A. V. (2020). Situated tangible gamification of heritage for supporting collaborative learning of young museum visitors. Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH), 13(1), 1-24.

Nwankwo, Iheanyi Samuel, Kai Wendt and Jeanne Pia Mifsud Bonnici. (2019). "Addressing Cultural Rights in Disaster Management: A Checklist for Disaster Managers". Yearbook of International Disaster Law 1(1), 258-280.

Ocampo, Lanndon, Junine Angela Ebisa, Jefferson Ombe and Meredith Geen Escoto. (2018). "Sustainable Ecotourism Indicators with Fuzzy Delphi Method – A Philippine Perspective". Ecological Indicators 93, 874-888.

O'Donnell, P. M., and M. Turner. (2012). The Historic Urban Landscape Recommendation: A New UNESCO Tool for a Sustainable Future. Cape Town: IFLA. http://www.heritagelandscapes.com/SiteImages/IFLA-Cape%20Town-HUL%20ODonnell-Turner%2028July2012(1).pdf

Orfanoudakis, M., & Borri, D. (2017). Urban and architectural planning of the historic center of Corfu. Plurimondi, (12).

Osipova, E. et al. (2017). IUCN World Heritage Outlook 2: A conservation assessment of all natural World Heritage sites IUCN World Heritage. IUCN World Heritage Outlook 2: A conservation assessment of all natural World Heritage sites. 10.2305/IUCN.CH.2017.17.en.

Ott, Michela and Francesca Pozzi. (2011). "Towards a New Era for Cultural Heritage Education: Discussing the Role of ICT". Computers in Human Behavior 27(4), 1365-1371.

Paganoni, M. C. (2017). 'A Luxury You Can Afford': High-End Tourism in Travel Blog Discourse. In CERLIS (Vol. 228, pp. 179-196). Peter Lang.

Paneva-Marinova, D., Iliev, A., Pavlov, R., & Zlatkov, L. (2018). Towards increasing and personalizing of user experience in the digital culture ecosystem. International Journal of Applied Engineering Research, 13(6), 4227-4231.

Papaioannou, G., Poulimenou, S. & Andrianou, A. (2017), Cultural and Creative Industries on the Old Town of Corfu, Greece, Proceedings of 5th UNESCO UNITWIN Conference - Culture, Tourism and Development, World Heritage Sites, Coimbra, Portugal, 18 - 22 April 2017, 453-466.

Papaioannou, Katerina. (2017). "THE INTERNATIONAL LAW ON THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE". IJASOS- International E-journal of Advances in Social Sciences, 257-262.

Papathanasiou-Zuhrt, D., Weiss-Ibanez, D. F., & Di Russo, A. (2017). The gamification of heritage in the unesco enlisted medieval town of Rhodes. In GamiFIN, 60-70.

Parenti, B., & De Simone, E. (2015). Explaining determinants of national UNESCO Tentative Lists: an empirical study. Applied Economics Letters, 22(15), 1193-1198.

Patuelli, Roberto, Maurizio Mussoni and Guido Candela. (2013). "The Effects of World Heritage Sites on Domestic Tourism: A Spatial Interaction Model for Italy". Journal of Geographical Systems 15(3), 369-402.

Pearce, Philip L. (1982). "Perceived Changes in Holiday Destinations". Annals of Tourism Research 9(2), 145-164.

Pearce, D. G.(2017). Visitor management in tourism destinations 2017, 9-21 ref.47.10.1079/9781780647357.0009

Pendlebury, John, Michael Short and Aidan While. (2009). "Urban World Heritage Sites and the Problem of Authenticity". Cities 26(6), 349-358.

Penna, David R. and Patricia J. Campbell. (1998). "Human Rights and Culture: Beyond Universality and Relativism". Third World Quarterly 19(1), 7-27.

Pérez Guilarte, Yamilé and Rubén Camilo Lois González. (2018). "Sustainability and Visitor Management in Tourist Historic Cities: The Case of Santiago de Compostela, Spain". Journal of Heritage Tourism 13(6), 489-505.

Perry, S. E., Roussou, M., Mirashrafi, S., Katifori, A., & McKinney, S. (2019). Shared digital experiences supporting collaborative meaning-making at heritage sites. In: Lewi, H., Smith, W., Cooke, S., vom Lehn, D. (eds.) The Routledge International Handbook of New Digital Practices in Galleries, Libraries, Archives, Museums and Heritage Sites. Routledge International Handbook.

Petrić, Lidija, Marko Hell and Jan van der Borg. (2020). "Process Orientation of the World Heritage City Management System". Journal of Cultural Heritage, 259-267.

Petti, L., Trillo, C., & Makore, B. N. (2020). Cultural heritage and sustainable development targets: a possible harmonisation? Insights from the European Perspective. Sustainability, 12(3), 926.

Piccialli, F., Casolla, G., Cuomo, S., Giampaolo, F., Prezioso, E., & di Cola, V. S. (2020). Unsupervised learning on multimedia data: a Cultural Heritage case study. Multimedia Tools and Applications, 1-14.

Pickard, Robert. (2016). "Setting the Scene: The Protection and Management of Cultural World Heritage Properties in a National Context". Historic Environment: Policy and Practice 7(2), 133-150.

Pickard, Robert (2018) The Council of Europe and the Industrial Heritage: A UK exemplar of the rehabilitated industrial heritage as a resource for society. In: Protection and Reuse of Industrial Heritage: Dilemmas, Problems, Examples. Monographic publications of ICOMOS Slovenia (2). ICOMOS Slovenia, Ljubljana, pp. 8-24. ISBN 978-961-288-673-8.

Pietro, Laura Di, Roberta Guglielmetti Mugion, Gabriella Arcese and Giovanni Mattia. (2017). "Cultural Visitors" Engagement and Augmented Reality: An Empirical Investigation". International Journal of Environmental Policy and Decision Making 2(2), 125-142.

Piniuta, Iryna. (2019). "Technology Based Activities to Develop 21st Century Skills in the Foreign Language Classroom". In ACM International Conference Proceeding Series, 79-85.

Poongodi, T., Krishnamurthi, R., Indrakumari, R., Suresh, P., & Balusamy, B. (2020). Wearable devices and IoT. In A handbook of Internet of Things in biomedical and cyber physical system, Springer, Cham, 245-273.

Poria, Y., Reichel, A., & Cohen, R. (2011). World Heritage Site: an effective brand for an archeological site?. Journal of heritage tourism, 6(3), 197-208.

Portalés C, Rodrigues JMF, Rodrigues Gonçalves A, Alba E, Sebastián J. (2018). Digital Cultural Heritage. *Multimodal Technologies and Interaction*.; 2(3):58. https://doi.org/10.3390/mti2030058.

Poulimenou, S.-M., Kaimara, P., Papadopoulou, A., Miliotis, G., & Deliyannis, I. (2018). Tourism policies for communicating World Heritage Values: The case of the Old Town of Corfu in Greece. In IAFeS (Ed.), 16th NETTIES CONFERENCE: Access to Knowledge in the 21st Century The Interplay of Society, Education, ICT and Philosophy Old Town of Corfu in Greece (Vol. 6, pp. 187–192).

Poulimenou, S.-M., Kaimara, P., & Deliyannis, I. (2018). Promoting Historical and Cultural Heritage through Interactive Storytelling Paths and Augmented Reality (In Greek) [Ανάδειξη της Ιστορικής Και Πολιτιστικής Κληρονομιάς μέσω Διαδραστικών Διαδρομών Αφήγησης και Επαυξημένη Πραγματικότητα]. In Proceedings of 2nd Pan-Hellenic Conference on Digital Cultural Heritage-EuroMed 2017 (pp. 627–636). Volos, Greece: Δίκτυο «ΠΕΡΡΑΙΒΙΑ». Retrieved from http://euromed2017.eu/documents/euromed2017-conference proceedings_Final_2v02.pdf

Prensky, M. (2001). "Fun, Play and Games : What Makes Games Engaging". In Digital Game-Based Learning, New York, NY: New York: McGraw-Hill, Inc., 105–44.

Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Ahmad, A. G., & Barghi, R. (2017). Community participation in World Heritage Site conservation and tourism development. Tourism Management, 58, 142-153.

Raybourn, Elaine M. (2012). "Beyond Serious Games: Transmedia for More Effective Training & Education". In International Defense and Homeland Security Simulation Workshop, DHSS 2012, Held at the International Multidisciplinary Modeling and Simulation Multiconference, I3M 2012.

Reisinger, PhD, Yvette. (2012). Cross-Cultural Behaviour in Tourism. https://www.sciencedirect.com/book/9780750656689/cross-cultural-behaviour-in-tourism#book-description.

Ribaudo, G. , & Figini, P. (2017). The puzzle of tourism demand at destinations hosting UNESCO World Heritage Sites. *Journal of Travel Research* , 56 (4), 521–542.

Riley, Gina. (2017). "Worldschooling: Homeschooling Away from Home". International Journal of Education 9(1), 186-191.

Ringbeck, Birgitta. (2008). Unesco Management Plans for World Heritage Sites: A Practical Guide.

Ripp, M., Eidenschink, U., & Milz, C. (2011). Strategies, policies and tools for an integrated World Heritage management approach: Experiences from the city of Regensburg. Facilities, 29(7-8), 286-302.

Ripp, M., & Rodwell, D. (2015). The geography of urban heritage. The Historic Environment: Policy & Practice, 6(3), 240-276.

Risteskia, M., Kocevskia, J., & Arnaudov, K. (2012). Spatial planning and sustainable tourism as basis for developing competitive tourist destinations. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 44, 375-386.

Robin, Bernard R. and Sara G. McNeil. (2012). "What Educators Should Know about Teaching Digital Storytelling". Digital Education Review 22(1): 37–51.

Roders, A.P. and van Oers, R. (2011), "*World Heritage cities management*", *Facilities*, Vol. 29 Nos 7/8, pp. 276-285.

Rodwell, D. (2018). The historic urban landscape and the geography of urban heritage. The Historic Environment: Policy & Practice, 9(3-4), 180-206.

Rogoff, B., Callanan, M., Gutierrez, K. D., & Erickson, F. (2016). The organization of informal learning. Review of Research in Education, 40(1), 356-401.

Rouhi, Jafar. (2017). "Definition of Cultural Heritage Properties and Their Values by the Past". Asian Journal of Science and Technology 8(12), 7109-7114.

Rowe, G., Wright, G., & Bolger, F. (1991). Delphi: A reevaluation of research and theory. Technological forecasting and social change, 39(3), 235-251.

Rozentale, Ieva and Mariangela Lavanga. (2014). "The "Universal" Characteristics of Creative Industries Revisited: The Case of Riga". City, Culture and Society 5(2), 55-64.

Ruffino, P. A. et al. (2019). "Digital Technologies for Inclusive Cultural Heritage: The Case Study of Serralunga d"alba Castle". In ISPRS Annals of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, 141-147.

Rufián Fdez, F. J. et al. (2020). "The Documentation and Protection of Cultural Heritage during Emergencies". In International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences - ISPRS Archives, 287-293.

Sabatini, Francesca. (2019). "Culture as Fourth Pillar of Sustainable Development: Perspectives for Integration, Paradigms of Action". European Journal of Sustainable Development 8(3), 31-31.

Salehan, Mohammad, Dan J. Kim and Jae Nam Lee. (2018). "Are There Any Relationships between Technology and Cultural Values? A Country-Level Trend Study of the Association between Information Communication Technology and Cultural Values". Information and Management 55(6), 725-745.

Salen, K., Tekinbaş, K. S., & Zimmerman, E. (2004). Rules of play: Game design fundamentals. MIT press.

Salvia, Amanda Lange, Walter Leal Filho, Luciana Londero Brandli and Juliane Sapper Griebeler. (2019). "Assessing Research Trends Related to Sustainable Development Goals: Local and Global Issues". Journal of Cleaner Production 208, 841-849.

Scheffler, N., Ripp, M., & Bühler, B. (2009). Cultural heritage integrated management plans thematic report (4).

Schieder, T. K., Adukaite, A., & Cantoni, L. (2013). Mobile apps devoted to UNESCO world heritage sites: a map. In Information and communication technologies in tourism 2014 (pp. 17-29). Springer, Cham.

Schugurensky, Daniel. (2000). "The Forms of Informal Learning: Towards a Conceptualization of the Field. WALL Working Paper No.19, 2000". The forms of informal learning: Towards a conceptualization of the field 19(19).

Scuttari, A. , Isetti, G. , & Habicher, D. (2019). 14 Visitor management in world heritage sites: Does overtourism-driven traffic management affect tourist targets, behaviour and satisfaction? . Tourism Management and Solutions, Routledge.

Sekayi, D., & Kennedy, A. (2017). Qualitative Delphi method: A four round process with a worked example. The Qualitative Report, 22(10), 2755-2763.

Seraphin, H., Sheeran, P., & Pilato, M. (2018). Over-tourism and the fall of Venice as a destination. Journal of Destination Marketing & Management, 9, 374-376.

Seyfi, Siamak, C. Michael Hall and Edith Fagnoni. (2019). "Managing World Heritage Site Stakeholders: A Grounded Theory Paradigm Model Approach". Journal of Heritage Tourism 14(4).

Seyfi, S., Hall, C. M., & Rasoolimanesh, S. M. (2020). Exploring memorable cultural tourism experiences. Journal of Heritage Tourism, 15(3), 341-357.

Shi, Meiyu, Wei Zhu, Hongji Yang and Chen Li. (2016). "Applying Semantic Web and Big Data Techniques to Construct a Balance Model Referring to Stakeholders of

Tourism Intangible Cultural Heritage". International Journal of Computer Applications in Technology 54(3).

Shirvani Dastgerdi, Ahmadreza and Giuseppe De Luca. (2019). "Strengthening the City"s Reputation in the Age of Cities: An Insight in the City Branding Theory". City, Territory and Architecture 6(1).

Skinner, Heather, David Sarpong and Gareth R.T. White. (2018). "Meeting the Needs of the Millennials and Generation Z: Gamification in Tourism through Geocaching". Journal of Tourism Futures 4(1).

Skrede, Joar and Sveinung Krokann Berg. (2019). "Cultural Heritage and Sustainable Development: The Case of Urban Densification". Historic Environment: Policy and Practice 10(1).

Skulmoski, G. J., Hartman, F. T., & Krahn, J. (2007). The Delphi method for graduate research. Journal of Information Technology Education: Research, 6(1), 1-21.

Smith, Matthew, Nigel Stephen Walford and Carlos Jimenez-Bescos. (2018). "Assessing the User Response to Differences in Functionality When Visualising 3D Models of Cultural Heritage Sites Using the Technology Readiness Index". Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage 10.

Spector, J. Michael. (2016). "The Potential of Smart Technologies for Learning and Instruction". International Journal of Smart Technology and Learning 1(1).

Spenceley, Anna. (2008). "The Impacts of Tourism Initiatives on Rural Livelihoods and Poverty Reduction in South Africa: Mathenjwa and Mqobela". Responsible tourism : critical issues for conservation and development.

Stanton-Geddes, Z., & Soz, S. A. (2017). Promoting disaster resilient cultural heritage.

Steiner, L., & Frey, B. S. (2012). Correcting the imbalance of the World Heritage List: Did the UNESCO strategy work?. Journal of International Organizations Studies, 3(1), 25-40.

Stevenson, Nancy. (2019). "Developing Cultural Understanding through Story-Telling". Journal of Teaching in Travel and Tourism 19(1).

Stone, Matthew J. and James F. Petrick. (2013). "The Educational Benefits of Travel Experiences: A Literature Review". Journal of Travel Research 52(6).

Stovel, Herb. (2007). "Effective Use of Authenticity and Integrity as World Heritage Qualifiying Conditions". City & Time 2(3).

Strasser, Artur. (2017). "Delphi Method Variants in Information Systems Research: Taxonomy Development and Application". Electronic Journal of Business Research Methods 15(2).

Strohmeier, S. (2020). Smart HRM–a Delphi study on the application and consequences of the Internet of Things in Human Resource Management. The International Journal of Human Resource Management, 31(18), 2289-2318.

Su, Xin et al. (2019). "An Edge Intelligence Empowered Recommender System Enabling Cultural Heritage Applications". IEEE Transactions on Industrial Informatics 15(7).

Su, Yu Wen and Hui Lin Lin. (2014). "Analysis of International Tourist Arrivals Worldwide: The Role of World Heritage Sites". Tourism Management 40.

Suh, A., Wagner, C., & Liu, L. (2018). Enhancing user engagement through gamification. Journal of Computer Information Systems, 58(3), 204-213.

Sullivan, Ann Marie. (2016). "Cultural Heritage & New Media: A Future for the Past". The John Marshall Review of Intellectual Property Law 15(3).

Taboroff, June. (2000). "Cultural Heritage and Natural Disasters : For Risk Management Incentives and Mitigation". In Disaster Risk Management Series No. 2 Managing Disaster Risk in Emerging Economies.

Tan, K. L., & Lim, C. K. (2017). Digital heritage gamification: an augmented-virtual walkthrough to learn and explore tangible cultural heritage. Journal of Telecommunication, Electronic and Computer Engineering (JTEC), 9(2-12), 125-129.

Tan, P. L., Md Noor, S., Rasoolimanesh, S. M., & Mustafa, H. (2020). Communication and visitor factors contributing towards heritage visitors' mindfulness. Journal of Heritage Tourism, 15(1), 27-43.

Tišliar, Pavol. (2017). "The Development of Informal Learning and Museum Pedagogy in Museums". European Journal of Contemporary Education 6(3).

Todorivić, P. (2019). Overtourism: Perceptions and srategies of businesses in the orld town of Dubrobnik (Doctoral dissertation, RIT Croatia).

Trovò, F. (2020). The Unesco Site "Venice and its lagoon: Cultural Heritage Protection Policies". The International Archives of Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, 44, 559-564.

Turner, M. (2017). Culture as an Enabler for Sustainable Development: Challenges for the World Heritage Convention in Adopting the UN Sustainable Development Goals. In Going Beyond (pp. 19-31). Springer, Cham.

Unal, M., Bostanci, E., & Sertalp, E. (2020). Distant augmented reality: Bringing a new dimension to user experience using drones. Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage, 17, e00140.

VanBlarcom, B. L., & Kayahan, C. (2011). Assessing the economic impact of a UNESCO World Heritage designation. Journal of Heritage Tourism, 6(2), 143-164.

Van Marrewijk, Charles. (2011). "Handbook of Regional Growth and Development Theories, Edited by Roberta Capello and Peter Nijkamp". Journal of Regional Science 51(1), 217-219.

Vileikis, Ona. (2016). "Monitoring Serial Transnational World Heritage - The Central Asian Silk Roads Experience". Historic Environment: Policy and Practice 7(2), 260-273.

Vitouladiti, O. (2014). Content analysis as a research tool for marketing, management and development strategies in tourism. Procedia Economics and Finance, 9, 278-287.

Wang, Yi and Bill Bramwell. (2012). "Heritage Protection and Tourism Development Priorities in Hangzhou, China: A Political Economy and Governance Perspective". Tourism Management 33(4), 988-998.

Wang, Zhaoguo and Xishihui Du. (2016). "Monitoring Natural World Heritage Sites: Optimization of the Monitoring System in Bogda with GIS-Based Multi-Criteria Decision Analysis". Environmental Monitoring and Assessment 188(7), 1-17.

Warnock, Ceri Ailsa. (2018). "World Heritage Sites and Sustainable Development: Case of the Western Ghats". SSRN Electronic Journal of the Indian Law Institute, 327-345

Xia, J. (2020). Protection and Value of DaYing Zhuotong Well Based on Big Data. In International Conference on Machine Learning and Big Data Analytics for IoT Security and Privacy (pp. 359-365). Springer, Cham.

Xiao, W., Mills, J., Guidi, G., Rodríguez-Gonzálvez, P., Barsanti, S. G., & González-Aguilera, D. (2018). Geoinformatics for the conservation and promotion of cultural heritage in support of the UN Sustainable Development Goals. ISPRS Journal of Photogrammetry and Remote Sensing, 142, 389-406.

Wong, Johnathan (2019). 3D virtual museum design and navigation in VR. https://hdl.handle.net/10356/77028

Wong, W.H. (2019). Effect on User Experience in a Virtual Heritage Environment Comparison between AVIE360 and HMD (Master Thesis).

Yachin, Jonathan Moshe. (2018). "The "Customer Journey": Learning from Customers in Tourism Experience Encounters". Tourism Management Perspectives 28, 201-210.

Yang, Y. , Xue, L. , & Jones, T. E. (2019). "Tourism-enhancing effect of World Heritage Sites: Panacea or placebo? A meta-analysis". *Annals of Tourism Research* , 75 , 29–41.

Yfantidou, Georgia, George Costa and Maria Michalopoulos. (2008). "Tourist Roles, Gender and Age in Greece: A Study of Tourists in Greece Georgia Yfantidou, George Costa, Maria Michalopoulos". International Journal of Sport Management, Recreation & Tourism, 14-30.

Yiannakis, A., & Gibson, H. (1992). Roles tourists play. Annals of tourism Research, 19(2), 287-303.

Yim, D. (2004). Living human treasures and the protection of intangible culture heritage: Experiences and challenges. Icom News, 4(2004), 10-12.

Young, C. (2016). Understanding management in a world heritage context: Key current issues in Europe. The Historic Environment: Policy & Practice, 7(2-3), 189-201.

Γκαντζιάς, Γ. (επιμ.), (2008), *Πολιτιστική διαχείριση και πολιτική στην εποχή της Κοινωνίας των Πληροφοριών και της Γνώσης* (Εναλλακτικό Διδακτικό Υλικό, ΔΠΜ51), Πάτρα, ΕΑΠ.

Δεληγιάννης Ιωάννης (2010), *Η Κοινωνία της Πληροφορίας και ο ρόλος των Διαδραστικών Πολυμέσων*, Fagotto Books, 2η έκδοση, 214 σελίδες, ISBN 960-7075-99-4.

Ζερβάκη, Α. (2010). *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: η συμβολή της UNESCO*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Καλαμαρά, Π., & Βαγγελάτος, Α. (2008). «Ανατροπές στη διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς: δυναμική και όρια των νέων τεχνολογιών», στο Α. Μπούνια, Ν. Νικονάνου, & Μ. Οικονόμου. *Η τεχνολογία στην υπηρεσία της πολιτισμικής κληρονομιάς: Διαχείριση, εκπαίδευση, επικοινωνία*, Αθήνα: Καλειδοσκόπιο, 198-206.

Κόνσολα, Ντόρα. (2006). *Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτική*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Μαλλούχου Tufano, Φ. (2016). *Προστασία και διαχείριση μνημείων* [ηλεκτρ. βιβλ.], Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: http://hdl.handle.net/11419/6462

Μπελλάλη, Θ., & Καραμήτρη, Ι. (2011). Η ερευνητική μεθοδολογία Delphi και η εφαρμογή της στις επιστήμες υγείας. Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 28(6), 839-848.

Μπιτσάνη, (2004) *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη*. Αθήνα: Διόνικος.

Μπουτσιούκη, Σ. (2015). «Η πολυμερής Πολιτιστική Διπλωματία. Διεθνείς Οργανισμοί και Διεθνείς Συλλογικές Πρωτοβουλίες». [Κεφάλαιο Συγγράμματος: 4], στο Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη, Σ., *Πολιτιστική διπλωματία* [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: http://hdl.handle.net/11419/4422.

Μυλωνόπουλος, Δημήτριος. (2006). «Η διεθνής έννομη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος σε περίοδο εχθροπραξιών», *Περιβάλλον και Δίκαιο* 4, 561-569.

Σαλή Παπασαλή, Α. (2006). «Μουσειολογία: Σπουδή στα υπαίθρια αρχαιολογικά - μουσεία Υπόθ. Εργασ.: Λύκειον Αριστοτέλους Αθηνών». 3rd International Congress of Museology, Λέσβος.

Τενεκίδης, Γ. & Τένεκίδου-Φραγκοπούλου, Α. (1981). *Διεθνείς οργανισμοί: Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί*. Αθήνα: Παπαζήση.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

(Πρόσβαση 30.11.2020)

Anna Sidorenko, Focal Point CESEE / Europe and North America Unit, Workshop of National Focal Points of Central, South-East and Eastern European Countries Second Cycle of the Periodic Reporting Exercise, Baku, Azerbaijan, 29 – 31 October 2013: https://whc.unesco.org/document/125624

[Corfu Airport] Στατιστικά Στοιχεία Αεροπορικής Κίνησης (2020): https://www.cfu-airport.gr/el/cfu/air-traffic-statistics

[Council of Europe] Cultural Routes of the Council of Europe programme: https://www.coe.int/en/web/cultural-routes

Culture 21 (2016). "Why must Culture be at the Heart of Sustainable Urban Development?" Accessed June 1, 2018: http://www. un.org/millenniumgoals/pdf/Think%20Pieces/2_culture.pdf

[EUROPA] Culture in the European Union, Culture in the European Union: https://europa.eu/european-union/topics/culture_en

[EUROPA] European Commission: Directorate-General for Regional and Urban Policy Scenarios for Integrated Territorial Investments. (2015): https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/iti_en.pdf

[EUROPA] Policy Agenda: EUROPEAN AGENDA FOR CULTURE WORKING GROUP OF EU MEMBER STATES EXPERTS (OPEN METHOD OF COORDINATION) ON CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES WORK PLAN FOR CULTURE 2011-2014. (2012): http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/policy/strategic-framework/documents/structural-funds-handbook_en.pdf

Mitropia M., Stanellos L. (2005). The Old City of Corfu Island: Management plan 2006-2012, chapter 2, 18-21. Retrieved from: http://library.tee.gr/digital/ker/ker_m273/ker_m273_kef2.pdf

[SETE] ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ: https://sete.gr/el/statistika-vivliothiki/statistika/?c=&cat=&key=&dates=2019&thematics=

[ICOMOS] ICOMOS and GHF join forces for cultural heritage and sustainable development
https://www.icomos.org/en/178-english-categories/news/92310-icomos-and-ghf-join-forces-for-cultural-heritage-and-sustainable-development?utm_content=buffer18cec&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer, last retrieved 10.05.2021

[UNDESA] United Nations Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division. 2017:
https://unstats.un.org/sdgs/ dataContacts/

[UNESCO] World Heritage Information Kit (2008):
http://whc.unesco.org/documents/publi_infokit_en.pdf

[UNESCO] Astronomy and World Heritage Thematic Initiative:
https://whc.unesco.org/en/astronomy/

[UNESCO] Category 2 Centres under the auspices of UNESCO related to World Heritage:
https://whc.unesco.org/en/category2centres/

[UNESCO] Climate Change and World Heritage:
https://whc.unesco.org/en/climatechange/

[UNESCO] Cultural Landscapes:
https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/

[UNESCO] Decision: CONF202-9 (2002). Budapest Declaration On World Heritage:
https://whc.unesco.org/en/decisions/1217/

[UNESCO] Human Evolution: Adaptations, Dispersals and Social Developments (HEADS):
https://whc.unesco.org/en/heads/

[UNESCO] Initiative on Heritage of Astronomy, Science and Technology:
http://whc.unesco.org/en/astronomy-science-technology/

[UNESCO] Initiative on Heritage of Religious Interest:
https://whc.unesco.org/en/religious-sacred-heritage/

[UNESCO] List of factors affecting the properties (2008):
https://whc.unesco.org/en/factors/

[UNESCO] Modern Heritage Programme:
https://whc.unesco.org/en/modernheritage/

[UNESCO] Muscat Declaration on Tourism and Culture: Fostering Sustainable Development (2017):
http://whc.unesco.org/document/167806

[UNESCO] Recommendation on the Historic Urban Landscape:
https://whc.unesco.org/en/hul/

[UNESCO] Reducing Disasters Risks at World Heritage Properties:
https://whc.unesco.org/en/disaster-risk-reduction/

[UNESCO] The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (2019):
https://whc.unesco.org/en/guidelines/

[UNESCO] World Heritage and Indigenous People:
https://whc.unesco.org/en/activities/496/

[UNESCO] World Heritage and Sustainable Development:
https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/

[UNESCO] UNESCO World Heritage and Sustainable Tourism Programme:
https://whc.unesco.org/en/tourism/

[UNESCO] World Heritage Centre's Natural Heritage Strategy:
https://whc.unesco.org/en/naturalheritagestrategy/

[UNESCO] World Heritage Cities Programme:
https://whc.unesco.org/en/cities/

[UNESCO] WHC-07/31.COM/24. DECISIONS ADOPTED AT THE 31st SESSION OF THE WORLD HERITAGE COMMITTEE (CHRISTCHURCH, 2007):
https://whc.unesco.org/archive/2007/whc07-31com-24e.pdf

[UNESCO] UNESCO World Heritage and Sustainable Tourism Programme:
https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-669-7.pdf

[UNESCO] UNESCO platform for World Heritage and travel:
https://visitworldheritage.com/en/eu

[UNESCO] UNITWIN/UNESCO Chairs Programme:
https://unitwin.unesco.org/en-us/Pages/AboutProgramme.aspx

[UNESCO] Information and communication technologies in schools: a handbook for teachers, or how ICT can create new, open learning environments (2005):
http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001390/139028e.pdf>

[UNESCO] Culture|2030 Indicators:
https://whc.unesco.org/en/culture2030indicators/

[UNESCO] Creative Industries:
http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/creative-industries/

[UNESCO] World Heritage Centre: The Old Town of Corfu:
http://whc.unesco.org/en/list/978

[UNESCO] New Lanark World Heritage Site Management Plan 2019-2023:
https://whc.unesco.org/en/list/429/documents/

[UNESCO] World Heritage Centre: University of Coimbra: Alta Sofia:
https://whc.unesco.org/en/list/1387/documents/

[UNESCO] World Heritage Centre: Old town of Regensburg with Stadtamhof:
https://whc.unesco.org/en/list/1155/documents/

[UNESCO] World Heritage Centre: Historic Centre of Florence:
https://whc.unesco.org/en/list/174/documents/

[UNESCO] World Heritage Centre: World Heritage Canopy:
https://whc.unesco.org/en/canopy/

[UNESCO] Hosagrahar, J. (Ed.) Culture|2030 Indicators; UNESCO: Paris, France, 2019; Available online: https://asvis.it/public/asvis2/files/ Culture_-2030_indicators_UNESCO.pdf

[OECD] Annual Report (2009):
https://www.oecd.org/newsroom/43125523.pdf

[Project EX.PO AUS] EXtension of POtentiality of Adriatic UNESCO Sites. Publication: "Management Planning of the UNESCO World Heritage Sites". (2016): https://www.expoaus.org/publication-andquotmanagement-planning-of-the-unesco-world-heritage-sitesandquot-no39

[United Nations] Sustainable Development Goals:
https://www.un.org/sustainabledevelopment/

[United Nations] E-Handbook on Sustainable Development Goals Indicators' page:
https://unstats.un.org/wiki/display/SDGeHandbook/Home

Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας:
http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3420

Δημός Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων:

https://corfu.gr/web-assets/uploads/2021/03/corfu.gr-2021-03-19_12-42-06_948508.pdf (τελευταία πρόσβαση 31.03.2021).

[Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Περιφέρειας Ιονίων Νήσων] Εγκεκριμένη Στρατηγική ΟΧΕ Πόλης Κέρκυρας (1/6/2018): http://www.pepionia.gr/εγκρίθηκε-η-στρατηγική-οχε-πόλης-κέρκ/

[Ένωση Λιμένων Ελλάδος] Στατιστικά Στοιχεία Διακίνησης: https://www.elime.gr/index.php/kerkyra

Μουσείο Αντιβουνιώτισσας Κέρκυρας: https://www.antivouniotissamuseum.gr/

Μουσείο Ασιατικής Τέχνης: http://www.matk.gr/

Μουσείο Χαρτονομισμάτων: https://www.alphapolitismos.gr/gr/05-Banknote-Museum

Μουσείο Μουσικής «Νικόλαος Μάντζαρος»: https://www.fek.gr/home-museum/home?lang=el

Μουσείο Σολωμού: https://eksmouseiosolomou.gr/

Μουσείο Ζωντανής Ιστορίας «Casa Parlante»: http://casaparlante.gr/

Πινακοθήκη Δήμου Κέρκυρας: http://artcorfu.gr/

[ΤΕΕ Κέρκυρας] Σχέδιο Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, 2006-2012: http://library.tee.gr/digital/ker/ker_m273/ker_m273_contents.htm

[ΥΠΠΟΑ] Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς: https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=1304

[ΥΠΠΟΑ] Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ιστορία: https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/history.aspx

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ)

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά όλοι οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με τους υποστόχους τους αναλυτικά. Οι μεταφράσεις των κειμένων στα Ελληνικά προέρχονται από τον επίσημο ιστότοπο του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στην Ελλάδα. [31]

ΣΤΟΧΟΣ 1 – ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ	
	ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ
1.1	Έως το 2030, εξάλειψη της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού, η οποία μετράται, επί του παρόντος, με βάση τους ανθρώπους που ζουν με λιγότερα από 1,25 δολάρια την ημέρα.
1.2	Έως το 2030, μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, της αναλογίας ανδρών, γυναικών και παιδιών όλων των ηλικιών που ζουν κάτω από όλες τις διαστάσεις της φτώχειας, σύμφωνα με τους εκάστοτε εθνικούς ορισμούς.
1.3	Εφαρμογή κατάλληλων εθνικών συστημάτων και μέτρων κοινωνικής προστασίας για όλους, συμπεριλαμβανομένων των κατώτατων ορίων κοινωνικής προστασίας, και επίτευξη, έως το 2030, ουσιαστικής κάλυψης των φτωχών και των ευάλωτων.
1.4	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνδρες και οι γυναίκες, ιδίως οι φτωχοί και ευάλωτοι, έχουν ίσα δικαιώματα πρόσβασης σε οικονομικούς πόρους καθώς και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, στην ιδιοκτησία και στον έλεγχο της γης, όπως και σε άλλες μορφές ιδιοκτησίας, στην κληρονομιά, στους φυσικούς πόρους, στις κατάλληλες νέες τεχνολογίες, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μικροχρηματοδοτήσεων.
1.5	Έως το 2030, οικοδόμηση της ανθεκτικότητας των φτωχών και εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, μείωση της έκθεσης και της ευπάθειάς τους έναντι ακραίων φαινομένων που σχετίζονται με το κλίμα και άλλων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πιέσεων και καταστροφών.
1.α	Διασφάλιση σημαντικής κινητοποίησης πόρων από διάφορες πηγές, μέσω της ενισχυμένης αναπτυξιακής συνεργασίας, έτσι ώστε να παραχθούν επαρκή και προβλέψιμα μέσα για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως τις λιγότερο ανεπτυγμένες, και να εφαρμοστούν προγράμματα και πολιτικές που θα δώσουν τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας.
1.β	Δημιουργία σταθερών πολιτικών πλαισίων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, τα οποία βασίζονται σε αναπτυξιακές στρατηγικές υπέρ των φτωχών και ευαίσθητες σε θέματα ισότητας των φύλων, για τη στήριξη της επιτάχυνσης των επενδύσεων σε δράσεις εξάλειψης της φτώχειας.

[31] https://unric.org

ΣΤΟΧΟΣ 2 – ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΠΕΙΝΑ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
2.1	Έως το 2030, τερματισμός της πείνας και διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων, ιδίως των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, σε ασφαλή, θρεπτική και επαρκή τροφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
2.2	Έως το 2030, τερματισμός όλων των μορφών κακής διατροφής, επιτυγχάνοντας, έως το 2025, τους διεθνώς συμφωνηθέντες στόχους για την καχεξία και την εξασθένηση των παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, καθώς και αντιμετώπιση των διατροφικών αναγκών των έφηβων κοριτσιών, των εγκύων, των γυναικών που θηλάζουν και των ηλικιωμένων ανθρώπων.
2.3	Έως το 2030, διπλασιασμός της αγροτικής παραγωγικότητας και των εισοδημάτων των μικροπαραγωγών τροφίμων, ιδίως των γυναικών, των αυτοχθόνων λαών, των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων, των βοσκών και των ψαράδων, μέσω της ασφαλούς και ισότιμης πρόσβασης στη γη, άλλων παραγωγικών πόρων και εισροών, της γνώσης, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, καθώς και αγορών και ευκαιριών για προστιθέμενη αξία και μη αγροτική απασχόληση
2.4	Έως το 2030, διασφάλιση της χρήσης βιώσιμων συστημάτων παραγωγής τροφίμων και της εφαρμογής ανθεκτικών γεωργικών πρακτικών που αυξάνουν την παραγωγικότητα και την παραγωγή, που συμβάλλουν στη διατήρηση των οικοσυστημάτων, που ενισχύουν την ικανότητα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, στα ακραία καιρικά φαινόμενα, στην ξηρασία, στις πλημμύρες και άλλες καταστροφές, και που βελτιώνουν σταδιακά την ποιότητα της γης και του εδάφους.
2.5	Έως το 2020, διατήρηση της γενετικής ποικιλίας των σπόρων, των καλλιεργούμενων φυτών, των εκτρεφόμενων και των οικόσιτων ζώων και των συγγενικών τους άγριων ειδών, μέσω της σωστής διαχείρισης, της χρήσης δια περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και προαγωγή της πρόσβασης στη δίκαιη και ισότιμη κατανομή των ωφελημάτων που προκύπτουν από τη χρήση των γενετικών πόρων και της συναφούς παραδοσιακής γνώσης, με βάση τα διεθνώς συμφωνηθέντα.
2.α	Αύξηση των επενδύσεων, μέσω της ενισχυμένης διεθνούς συνεργασίας, στις υποδομές της υπαίθρου, στην αγροτική έρευνα και στις υπηρεσίες γεωργικών εφαρμογών, στην τεχνολογική ανάπτυξη και στις τράπεζες φυτικών και ζωικών γονιδίων, έτσι ώστε να ενισχυθεί η αγροτική παραγωγική ικανότητα στις αναπτυσσόμενες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
2.β	Διόρθωση και αποτροπή εμπορικών περιορισμών και στρεβλώσεων στις παγκόσμιες γεωργικές αγορές, μέσω της παράλληλης εξάλειψης όλων των μορφών εξαγωγικών γεωργικών επιδοτήσεων και όλων των εξαγωγικών μέτρων με ισοδύναμο αποτέλεσμα, σύμφωνα με την εντολή του Αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα.
2.γ	Υιοθέτηση μέτρων που διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών των βασικών προϊόντων διατροφής και των παραγώγων τους και διευκολύνουν την έγκαιρη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικές με τις αγορές, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών που σχετίζονται με τα αποθέματα τροφίμων, προκειμένου να διευκολυνθεί ο περιορισμός της ακραίας αστάθειας των τιμών.

ΣΤΟΧΟΣ 3 – ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
3.1	Έως το 2030, μείωση του ποσοστού της παγκόσμιας μητρικής θνησιμότητας σε λιγότερους από 70 θανάτους ανά 100.000 γεννήσεις.
3.2	Έως το 2030, τερματισμός των αποτρέψιμων θανάτων νεογνών και παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, με στόχο όλες οι χώρες να μειώσουν τη νεογνική θνησιμότητα στους 12 θανάτους ανά 1,000 γεννήσεις και την παιδική, κάτω των πέντε ετών, θνησιμότητα στους 25 θανάτους ανά 1,000 γεννήσεις.
3.3	Έως το 2030, τερματισμός των επιδημιών του AIDS, της φυματίωσης, της ελονοσίας και άλλων παραμελημένων τροπικών ασθενειών, και καταπολέμηση της ηπατίτιδας, των ασθενειών που μεταδίδονται μέσω του νερού καθώς και άλλων μεταδοτικών ασθενειών.
3.4	Έως το 2030, μείωση κατά το ένα τρίτο της πρόωρης θνησιμότητας από μη-μεταδοτικές ασθένειες μέσω της πρόληψης και της θεραπείας, και προώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας.
3.5	Ενίσχυση της πρόληψης και της θεραπείας της κατάχρησης ουσιών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της επιβλαβούς κατανάλωσης αλκοόλ.
3.6	Έως το 2020, μείωση του αριθμού των παγκόσμιων θανάτων και τραυματισμών από τροχαία ατυχήματα.
3.7	Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης, και της ενσωμάτωσης της αναπαραγωγικής υγείας σε εθνικές στρατηγικές και προγράμματα.
3.8	Επίτευξη καθολικής υγειονομικής κάλυψης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των οικονομικών κινδύνων, πρόσβαση σε βασικές ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, καθώς και πρόσβαση όλων σε ασφαλή, αποτελεσματικά, ποιοτικά και προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια.
3.9	Έως το 2030, διασφάλιση της ουσιαστικής μείωσης του αριθμού των θανάτων και των ασθενειών που οφείλονται σε επικίνδυνες χημικές ουσίες καθώς και στη ρύπανση και τη μόλυνση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους.
3.α	Ενίσχυση της εφαρμογής της Σύμβασης Πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για τον Έλεγχο του Καπνού σε όλες τις χώρες, ως ενδείκνυται.
3.β	Υποστήριξη της έρευνας και της ανάπτυξης εμβολίων και φαρμάκων για μεταδοτικές και μη ασθένειες, οι οποίες επηρεάζουν κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, και παροχή πρόσβασης σε προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια, σύμφωνα με τη Δήλωση της Ντόχα σχετικά με τη Συμφωνία TRIPS και τη Δημόσια Υγεία, η οποία επιβεβαιώνει το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών να κάνουν πλήρη χρήση των διατάξεων της Συμφωνίας για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου (TRIPS) αναφορικά με τις ευελιξίες που παρέχονται για την προστασία της δημόσιας υγείας, και ιδίως για την πρόσβαση όλων σε φαρμακευτική αγωγή.
3.γ	Ουσιαστική αύξηση της χρηματοδότησης για την υγεία και των προσλήψεων, ανάπτυξη, εκπαίδευση και διατήρηση του υγειονομικού δυναμικού των αναπτυσσόμενων χωρών, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη.
3.δ	Ενίσχυση της ικανότητας όλων των χωρών, και ιδίως των αναπτυσσόμενων, για την έγκαιρη προειδοποίηση, τη μείωση και τη διαχείριση των εθνικών και παγκόσμιων κινδύνων για την υγεία.

ΣΤΟΧΟΣ 4 – ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
4.1	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μία ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.
4.2	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι έτοιμα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
4.3	Έως το 2030, διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.
4.4	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα.
4.5	Έως το 2030, εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, για τους ευάλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτοχθόνων πληθυσμών και των παιδιών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.
4.6	Έως το 2030, διασφάλιση ότι η νεολαία στο σύνολό της καθώς και ένα σημαντικό ποσοστό ενηλίκων, τόσο ανδρών όσο και γυναικών, θα πετύχουν τον γραμματισμό και τον αριθμητισμό.
4.7	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.
4.α	Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.
4.β	Έως το 2020, ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες, στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, έτσι ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.
4.γ	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της προσφοράς καταρτισμένων δασκάλων, μέσω, μεταξύ άλλων, της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.

ΣΤΟΧΟΣ 5 – ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
5.1	Τερματισμός κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών και κοριτσιών, οπουδήποτε.
5.2	Εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά όλων των γυναικών και κοριτσιών, τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων καθώς και της σεξουαλικής και κάθε άλλου είδους εκμετάλλευσης.
5.3	Εξάλειψη όλων των επιβλαβών πρακτικών, όπως ο παιδικός, πρόωρος και καταναγκαστικός γάμος καθώς και ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων.
5.4	Αναγνώριση και εκτίμηση της μη αμειβόμενης φροντίδας και οικιακής εργασίας, μέσω της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, υποδομών και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, και της προαγωγής της κοινής ευθύνης μέσα σε ένα νοικοκυριό και στην οικογένεια, ανάλογα με τις εκάστοτε εθνικές ιδιαιτερότητες.
5.5	Διασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής καθώς και των ισότιμων ευκαιριών ανάληψης ηγετικού ρόλου των γυναικών σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων στην πολιτική, οικονομική και δημόσια ζωή.
5.6	Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία καθώς και διασφάλιση των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων, όπως έχει συμφωνηθεί με βάση το Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, και τα έγγραφα που προέκυψαν από τις διασκέψεις αναθεώρησης.
5.α	Δρομολόγηση μεταρρυθμίσεων οι οποίες θα παράσχουν στις γυναίκες ίσα δικαιώματα ως προς τους οικονομικούς πόρους, καθώς και πρόσβαση στην ιδιοκτησία, στον έλεγχο της γης και άλλων μορφών ιδιοκτησίας, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, στις κληρονομιές και στους φυσικούς πόρους, σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία.
5.β	Ενίσχυση της χρήσης της τεχνολογίας γενικής εφαρμογής, και ιδίως της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών, προωθώντας έτσι την ενδυνάμωση των γυναικών.
5.γ	Υιοθέτηση και ενίσχυση ορθών πολιτικών και εφαρμόσιμων νομοθεσιών που αποβλέπουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων και τη χειραφέτηση των γυναικών και των κοριτσιών σε όλα τα επίπεδα.

ΣΤΟΧΟΣ 6 – ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
6.1	Έως το 2030, επίτευξη καθολικής και ισότιμης πρόσβασης σε ασφαλές και προσιτό πόσιμο νερό για όλους.
6.2	Έως το 2030, επίτευξη επαρκούς και ισότιμης πρόσβασης σε εγκαταστάσεις/συστήματα υγιεινής για όλους, βάζοντας τέλος στην «ανοιχτή αφόδευση», δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών καθώς και εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις.
6.3	Έως το 2030, βελτίωση της ποιότητας του νερού, μέσω της μείωσης της ρύπανσης, της εξάλειψης των απορρίψεων, της ελαχιστοποίησης της απελευθέρωσης επικίνδυνων χημικών και υλικών, της μείωσης, κατά το ήμισυ, του ποσοστού των ανεπεξέργαστων υγρών αποβλήτων, καθώς και της σημαντικής αύξησης της ανακύκλωσης και της ασφαλούς επαναχρησιμοποίησης του νερού σε παγκόσμιο επίπεδο.
6.4	Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης του ύδατος σε όλους τους τομείς και διασφάλιση της βιώσιμης άντλησης και προμήθειας πόσιμου νερού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η λειψυδρία και να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των ανθρώπων που πλήττονται από την έλλειψη νερού.
6.5	Έως το 2030, εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων, σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας, ως ενδείκνυται.
6.6	Έως το 2020, προστασία και αποκατάσταση των υδατικών οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των βουνών, των δασών, των υδροβιότοπων, των ποταμών, των υδροφόρων οριζόντων και των λιμνών.
6.α	Έως το 2030, επέκταση της διεθνούς συνεργασίας και υποστήριξη της οικοδόμησης-ικανοτήτων των αναπτυσσόμενων χωρών σε δραστηριότητες και προγράμματα που σχετίζονται με το νερό και την υγιεινή, όπως τη συλλογή υδάτων, την αφαλάτωση, την αποδοτικότητα χρήσης των υδατικών πόρων, την επεξεργασία υγρών αποβλήτων, και τις τεχνολογίες ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης ύδατος.
6.β	Στήριξη και ενδυνάμωση της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων στη βελτίωση της διαχείρισης του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής.

ΣΤΟΧΟΣ 7 – ΦΤΗΝΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
7.1	Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε προσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας.
7.2	Έως το 2030, σημαντική αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο παγκόσμιο ενεργειακό μείγμα.
7.3	Έως το 2030, διπλασιασμός του παγκόσμιου ποσοστού βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας.
7.α	Έως το 2030, ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην έρευνα και τη τεχνολογία καθαρής ενέργειας –συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, της ενεργειακής αποδοτικότητας και των προηγμένων και καθαρών τεχνολογιών ορυκτών καυσίμων – και να προωθηθούν οι επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές και τεχνολογίες καθαρής ενέργειας.
7.β	Έως το 2030, επέκταση των υποδομών και αναβάθμιση της τεχνολογίας για την παροχή σύγχρονων και βιώσιμων υπηρεσιών ενέργειας για όλους στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά καθώς και στα περίκλειστα αναπτυσσόμενα κράτη, σύμφωνα με τα αντίστοιχα προγράμματα στήριξής τους.

ΣΤΟΧΟΣ 8 – ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
8.1	Διατήρηση της κατά κεφαλήν οικονομικής ανάπτυξης με βάση τις εθνικές περιστάσεις, και ιδίως όσον αφορά τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες διατήρηση τουλάχιστον του 7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ετησίως.
8.2	Επίτευξη υψηλότερων επιπέδων οικονομικής παραγωγικότητας, μέσω της διαφοροποίησης, της τεχνολογικής αναβάθμισης και καινοτομίας, στρέφοντας την προσοχή σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης εργασίας.
8.3	Προώθηση πολιτικών προσανατολισμένων στην ανάπτυξη, οι οποίες στηρίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία, και ενθαρρύνουν την επισημοποίηση και την ανάπτυξη των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, μέσω της πρόσβασής τους σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.
8.4	Έως το 2030, βαθμιαία βελτίωση της αποδοτικότητας των παγκόσμιων πόρων σε σχέση με την κατανάλωση και παραγωγή, και προσπάθεια διαχωρισμού της οικονομικής ανάπτυξης από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το Δεκαετές Πλαίσιο Προγράμματος για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή, με τις ανεπτυγμένες χώρες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού.
8.5	Έως το 2030, επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπών θέσεων εργασίας για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες, συμπεριλαμβανομένων των νέων ανθρώπων και των ατόμων με αναπηρίες, καθώς και εξασφάλιση της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας.
8.6	8.6 Έως το 2020, ουσιαστική μείωση του ποσοστού των νέων που δεν απασχολούνται, μορφώνονται ή εκπαιδεύονται.
8.7	Ανάληψη άμεσων και αποτελεσματικών μέτρων για την εξάλειψη της αναγκαστικής εργασίας, τον τερματισμό της σύγχρονης δουλείας και της εμπορίας ανθρώπων, τη διασφάλιση της απαγόρευσης και εξάλειψης των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της στρατολόγησης και της χρησιμοποίησης παιδιών-στρατιωτών, και τον τερματισμό, έως το 2025, όλων των μορφών παιδικής εργασίας.
8.8	Προστασία εργασιακών δικαιωμάτων και προαγωγή ασφαλών συνθηκών εργασίας για όλους τους εργάτες, συμπεριλαμβανομένων των εργαζόμενων μεταναστών, και ιδίως των γυναικών μεταναστριών καθώς και εκείνων που έχουν επισφαλείς θέσεις απασχόλησης.
8.9	Έως το 2030, σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών που προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προάγει τους τοπικούς πολιτισμούς και προϊόντα.
8.10	Ενίσχυση της ικανότητας των εγχώριων χρηματοπιστωτικών θεσμών προκειμένου να ενθαρρυνθεί και να διευρυνθεί η πρόσβαση σε τραπεζικές, ασφαλιστικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για όλους.
8.α	Αύξηση της υποστήριξης της πρωτοβουλίας Βοήθεια για το Εμπόριο (Aid For Trade) για τις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, μέσω του Ενισχυμένου Ολοκληρωμένου Πλαισίου για την Τεχνική Συνδρομή σε θέματα Εμπορίου στις Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες.
8.β	Έως το 2020, ανάπτυξη και θέση σε εφαρμογή μίας παγκόσμιας στρατηγικής για την απασχόληση των νέων και εφαρμογή του Παγκόσμιου Συμφώνου Απασχόλησης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας.

ΣΤΟΧΟΣ 9 – ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
9.1	Δημιουργία ποιοτικών, αξιόπιστων, βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και διασυνοριακών υποδομών, για τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της ανθρώπινης ευημερίας, εστιάζοντας στην προσιτή και ισότιμη πρόσβαση σε αυτές για όλους.
9.2	Προαγωγή της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης βιομηχανοποίησης και ουσιαστική αύξηση, έως το 2030, του ποσοστού της απασχόλησης στον βιομηχανικό κλάδο και του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, σε συνάρτηση με τις εθνικές περιστάσεις, καθώς και διπλασιασμός του ποσοστού απασχόλησης στον βιομηχανικό κλάδο στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
9.3	Αύξηση της πρόσβασης των μικρής-κλίμακας βιομηχανικών και άλλων επιχειρήσεων, ιδίως των αναπτυσσόμενων χωρών, σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, παρέχοντας προσιτές πιστώσεις, και ενσωμάτωσή τους στις αλυσίδες αξίας και στις αγορές.
9.4	Έως το 2030, αναβάθμιση υποδομών και μετασκευή βιομηχανιών προκειμένου αυτές να καταστούν βιώσιμες, αυξάνοντας την αποδοτική χρήση των πόρων και ενθαρρύνοντας την υιοθέτηση περισσότερο καθαρών και περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών και βιομηχανικών μεθόδων, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, προς αυτή την κατεύθυνση, με βάση τις δυνατότητές τους.
9.5	Ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας, αναβάθμιση των τεχνολογικών ικανοτήτων του βιομηχανικού κλάδου σε όλες τις χώρες, και ιδίως στις αναπτυσσόμενες, συμπεριλαμβανομένου, έως το 2030, της ενθάρρυνσης της καινοτομίας και της ουσιαστικής αύξησης του αριθμού των εργαζομένων στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, κατά 1 εκατομμύριο, καθώς και της αύξησης των δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα.
9.α	Διευκόλυνση της ανάπτυξης των βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών στις αναπτυσσόμενες χώρες, μέσω ενισχυμένης χρηματοοικονομικής, τεχνολογικής και τεχνικής υποστήριξης σε χώρες της Αφρικής, στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στις περίκλειστες αναπτυσσόμενες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.
9.β	Στήριξη της εγχώριας τεχνολογικής ανάπτυξης, έρευνας και καινοτομίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, διασφαλίζοντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον πολιτικής που θα στηρίζει, μεταξύ άλλων, τη βιομηχανική διαφοροποίηση και την προστιθέμενη αξία των εμπορευμάτων.
9.γ	Σημαντική αύξηση της πρόσβασης στην τεχνολογία της πληροφορίας και των επικοινωνιών, και επιδίωξη για την παροχή καθολικής και προσιτής πρόσβασης στο διαδίκτυο στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες έως το 2020.

ΣΤΟΧΟΣ 10 – ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
10.1	Έως το 2030, προοδευτική επίτευξη και διατήρηση της αύξησης του εισοδήματος για το κατώτερο 40% του πληθυσμού με ρυθμό υψηλότερο του μέσου εθνικού.
10.2	Έως το 2030, ενδυνάμωση και προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας ή οικονομικής ή άλλης κατάστασης
10.3	Διασφάλιση των ισότιμων ευκαιριών και μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων, μέσω, μεταξύ άλλων, της εξάλειψης νόμων, πολιτικών και πρακτικών που επιτρέπουν διακρίσεις, και της προαγωγής των κατάλληλων νομοθεσιών, πολιτικών και δράσεων σε σχέση με αυτό το θέμα.
10.4	Υιοθέτηση πολιτικών, ιδιαίτερα φορολογικών και μισθολογικών, καθώς και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, και προοδευτική επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας.
10.5	Βελτίωση της ρύθμισης και της παρακολούθησης των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και ιδρυμάτων, και ενίσχυση της εφαρμογής αυτών των ρυθμίσεων.
10.6	Διασφάλιση της ενισχυμένης εκπροσώπησης και φωνής των αναπτυσσόμενων χωρών στη λήψη αποφάσεων σε παγκόσμιους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς θεσμούς, προκειμένου να παρέχονται πιο αποτελεσματικοί, αξιόπιστοι, υπεύθυνοι και νομιμοποιημένοι θεσμοί.
10.7	Διευκόλυνση της μεθοδικής, ασφαλούς, ομαλής και υπεύθυνης μετανάστευσης και της κινητικότητας των ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής σχεδιασμένων και καλά διαχειριζόμενων μεταναστατευτικών πολιτικών.
10.α	Εφαρμογή της αρχής της ειδικής και διαφοροποιημένης διαχείρισης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με τις συμφωνίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.
10.β	Ενθάρρυνση της δημόσιας αναπτυξιακής βοήθειας και των χρηματικών ροών, συμπεριλαμβανομένων των άμεσων επενδύσεων, σε κράτη όπου εμφανίζεται μεγαλύτερη ανάγκη, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, τις αφρικανικές χώρες καθώς και στα μικρά αναπτυσσόμενα περίκλειστα και νησιωτικά κράτη, σύμφωνα με τα εθνικά τους σχέδια και προγράμματα.
10.γ	Έως το 2030, μείωση, σε ποσοστό λιγότερο του 3%, των εξόδων συναλλαγής για τα εμβάσματα των μεταναστών, και εξάλειψη των ροών εμβασμάτων με κόστος που υπερβαίνει το 5%.

ΣΤΟΧΟΣ 11 – ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
11.1	Έως το 2030, διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.
11.2	Έως το 2030, παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι.
11.3	Έως το 2030, βελτίωση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης αστικοποίησης για όλους καθώς και των ικανοτήτων για συμμετοχικό, ολοκληρωμένο και βιώσιμο σχεδιασμό και διαχείριση των ανθρώπινων οικισμών για όλες τις χώρες.
11.4	Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.
11.5	Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.
11.6	Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.
11.7	Έως το 2030, παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.
11.α	Υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.
11.β	Έως το 2020, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια τα οποία αποβλέπουν στην κοινωνική ένταξη, στην αποδοτικότητα των πόρων, στην άμβλυνση των επιπτώσεων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην ανθεκτικότητα απέναντι στις καταστροφές, καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολιστικής διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση των Κινδύνων από Καταστροφές 2015-2030.
11.γ	Υποστήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, μέσω οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, για την οικοδόμηση βιώσιμων και ανθεκτικών κτηρίων με τη χρήση τοπικών υλών.

ΣΤΟΧΟΣ 12: ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
12.1	Εφαρμογή του Δεκαετούς Πλαισίου Προγραμμάτων για τα Πρότυπα Βιώσιμης Κατανάλωσης και Παραγωγής, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, με τις ανεπτυγμένες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού, λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη και τις ικανότητες των αναπτυσσόμενων χωρών.
12.2	Έως το 2030, επίτευξη της βιώσιμης διαχείρισης και της επαρκούς χρήσης των φυσικών πόρων.
12.3	Έως το 2030, μείωση, κατά το ήμισυ, των κατά κεφαλήν παραγόμενων αποβλήτων τροφίμων παγκοσμίως, σε επίπεδο λιανικού εμπορίου και καταναλωτών, καθώς και μείωση των απωλειών τροφίμων σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών έπειτα από τη συγκομιδή.
12.4	Έως το 2020, επίτευξη της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των χημικών και όλων των αποβλήτων σε όλη τη διάρκεια ζωής τους, σύμφωνα με τα διεθνώς συμφωνηθέντα πλαίσια, και σημαντική μείωση των εκπομπών τους στον αέρα, το νερό και το έδαφος, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.
12.5	Έως το 2030, ουσιαστική μείωση της παραγωγής αποβλήτων μέσω της πρόληψης, της μείωσης, της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης.
12.6	Ενθάρρυνση των εταιρειών, ιδίως των μεγάλων και υπερεθνικών, να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και να ενσωματώσουν πληροφορίες σχετικά με τη βιωσιμότητα στις εκθέσεις τους.
12.7	Προαγωγή των βιώσιμων πρακτικών δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις εθνικές πολιτικές και τις προτεραιότητες.
12.8	Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνθρωποι παντού έχουν την απαραίτητη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και έναν τρόπο ζωής σε αρμονία με τη φύση
12.α	Στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών προκειμένου να ενισχύσουν την επιστημονική και τεχνολογική τους ικανότητα, που θα τις ωθήσει προς ένα πιο βιώσιμο πρότυπο κατανάλωσης και παραγωγής.
12.β	Ανάπτυξη και χρησιμοποίηση εργαλείων παρακολούθησης του αντίκτυπου της βιώσιμης ανάπτυξης στον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την τοπική κουλτούρα και προϊόντα.
12.γ	Εξορθολογισμός των μη αποδοτικών επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα, οι οποίες ενθαρρύνουν την ανεξέλεγκτη κατανάλωση, εξαλείφοντας τις στρεβλώσεις της αγοράς, σύμφωνα με τις εθνικές περιστάσεις, και μεταξύ άλλων, μέσω της αναδιάρθρωσης της φορολογίας και της κατάργησης των επιζήμιων επιδοτήσεων, όπου υπάρχουν, ώστε να αποτυπώνονται οι αρνητικές περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες των αναπτυσσόμενων χωρών και ελαχιστοποιώντας τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους με τρόπο που να προστατεύονται οι φτωχοί και οι πληγείσες κοινότητες.

ΣΤΟΧΟΣ 13 – ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
13.1	Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της προσαρμοστικής ικανότητας όλων των χωρών έναντι των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή.
13.2	Ενσωμάτωση των μέτρων για την κλιματική αλλαγή στις εθνικές πολιτικές, στρατηγικές και σχεδιασμούς.
13.3	Βελτίωση της εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης, καθώς και της ανθρώπινης και θεσμικής ικανότητας σχετικά με θέματα που αφορούν τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή, τη μείωση των επιπτώσεων και την έγκαιρη προειδοποίηση.
13.α	Εφαρμογή της δέσμευσης που έχουν αναλάβει οι ανεπτυγμένες χώρες μέρη της Σύμβασης-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, σχετικά με τον στόχο για την από κοινού ετήσια διάθεση 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων, μέχρι το 2020, μέσω διαφόρων πηγών, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, στο πλαίσιο της ανάληψης ουσιαστικών δράσεων άμβλυνσης των επιπτώσεων και διαφάνειας στην εφαρμογή, και την πλήρη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου για το Κλίμα μέσω της κεφαλαιοποίησής του το συντομότερο δυνατό.
13.β	Προώθηση μηχανισμών για την αύξηση της ικανότητας σχετικά με τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και τη διαχείριση θεμάτων που αφορούν την κλιματική αλλαγή στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των νέων καθώς και των τοπικών και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων.

ΣΤΟΧΟΣ 14 – ΖΩΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
14.1	Έως το 2025, πρόληψη και σημαντική μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως της ρύπανσης από χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων απορριμμάτων και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες.
14.2	Έως το 2020, βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις, μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητάς τους, καθώς και ανάληψη δράσης για την αποκατάστασή τους, έτσι ώστε να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί.
14.3	Ελαχιστοποίηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οξίνισης των ωκεανών, μέσω της ενίσχυσης της επιστημονικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα.
14.4	Έως το 2020, αποτελεσματική ρύθμιση της αλιευτικής συγκομιδής και τερματισμός της υπεραλίευσης, της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, των καταστρεπτικών αλιευτικών τεχνικών, καθώς και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων βασισμένων στην επιστήμη, έτσι ώστε να αποκατασταθούν τα αποθέματα αλιευμάτων το συντομότερο δυνατό, τουλάχιστον σε επίπεδα που θα επιτρέπουν την παραγωγή της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης, όπως καθορίζονται από τα βιολογικά τους χαρακτηριστικά.
14.5	Έως το 2020, διατήρηση τουλάχιστον του 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία.
14.6	Έως το 2020, απαγόρευση συγκεκριμένων μορφών επιδοτήσεων αλιείας, οι οποίες συντελούν στην πλεονάζουσα αλιευτική ικανότητα και την υπερεκμετάλλευση, εξάλειψη των επιδοτήσεων που συντελούν στην παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία, και αποφυγή της εισαγωγής νέων τέτοιων επιδοτήσεων, αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η κατάλληλη και αποτελεσματική ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των διαπραγματεύσεων που διενεργούνται στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου σχετικά με τις αλιευτικές επιδοτήσεις.
14.7	Έως το 2030, αύξηση των οικονομικών ωφελειών για τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες από τη βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, μέσω της βιώσιμης διαχείρισης της αλιείας, των υδατοκαλλιεργειών και του τουρισμού.
14.α	Αύξηση της επιστημονικής γνώσης, ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων και μεταφορά της θαλάσσιας τεχνολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τα Κριτήρια και τις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τη Μετάδοση της Θαλάσσιας Τεχνολογίας της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής, έτσι ώστε να βελτιωθεί η υγεία των ωκεανών και να ενισχυθεί η συμβολή της θαλάσσιας βιοποικιλότητας στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδίως των μικρών αναπτυσσόμενων νησιωτικών κρατών και των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.
14.β	Παροχή πρόσβασης των παραδοσιακών αλιέων μικρής κλίμακας στους θαλάσσιους πόρους και τις αγορές.
14.γ	Ενίσχυση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των πόρων τους, μέσω της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου, όπως προβλέπεται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η όποια παρέχει το νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, όπως αναφέρεται στην παρ. 158 του κειμένου αποτελεσμάτων της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, με τίτλο «Το μέλλον που θέλουμε».

ΣΤΟΧΟΣ 15 – ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
15.1	Έως το 2020, διασφάλιση της διατήρησης, αποκατάστασης και βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και των οικοσυστημάτων εσωτερικών υδάτων και των υπηρεσιών τους, ιδίως των δασών, των υδροβιότοπων, των βουνών και των ξηρών ζωνών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διεθνείς συμφωνίες.
15.2	Έως το 2020, προαγωγή της εφαρμογής της βιώσιμης διαχείρισης όλων των τύπων των δασών, τερματισμός της αποψίλωσης, αποκατάσταση των υποβαθμισμένων δασών και ουσιαστική αύξηση της δάσωσης και της αναδάσωσης παγκοσμίως.
15.3	Έως το 2030, καταπολέμηση της απερήμωσης, αποκατάσταση υποβαθμισμένων γαιών και εδαφών, συμπεριλαμβανομένων των εδαφών που επηρεάζονται από την απερήμωση, την ξηρασία και τις πλημμύρες, και επιδίωξη της επίτευξης ενός κόσμου με μηδενική υποβάθμιση της γης.
15.4	Έως το 2030, διασφάλιση της διατήρησης των ορεινών οικοσυστημάτων συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητάς τους, έτσι ώστε ενισχυθεί η ικανότητά τους να παράσχουν οφέλη απαραίτητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
15.5	Ανάληψη επείγουσας και ουσιαστικής δράσης για τη μείωση της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων, την αποτροπή της απώλειας της βιοποικιλότητας καθώς και την προστασία και την πρόληψη, έως το 2020, της εξαφάνισης απειλούμενων ειδών.
15.6	Προαγωγή του δίκαιου και ισότιμου καταμερισμού των οφελών που προέρχονται από τη χρήση των γενετικών πόρων και προαγωγή της κατάλληλης πρόσβασης σε τέτοιους πόρους, όπως έχει συμφωνηθεί διεθνώς.
15.7	Ανάληψη άμεσης δράσης για τον τερματισμό της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών της χλωρίδας και της πανίδας, και την αντιμετώπιση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης παράνομων προϊόντων χλωρίδας και πανίδας.
15.8	Έως το 2020, θέσπιση μέτρων για την πρόληψη της εισαγωγής και τη σημαντική μείωση του αντίκτυπου των χωροκατακτητικών ξένων ειδών στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, και τον έλεγχο ή εξάλειψη των κυριότερων από αυτά τα είδη.
15.9	Έως το 2020, ενσωμάτωση της αξίας των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στον εθνικό και τοπικό σχεδιασμό, στις αναπτυξιακές διαδικασίες και στις στρατηγικές και υπολογισμούς μείωσης της φτώχειας.
15.α	Κινητοποίηση και σημαντική αύξηση των οικονομικών πόρων από όλες τις πηγές για τη διατήρηση και βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.
15.β	Κινητοποίηση σημαντικών πόρων από όλες τις πηγές και σε όλα τα επίπεδα για τη χρηματοδότηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών και παροχή επαρκών κινήτρων στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθήσουν τέτοιου είδους διαχείριση, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης και της αναδάσωσης.
15.γ	Ενίσχυση της παγκόσμιας στήριξης των προσπαθειών καταπολέμησης της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών, αυξάνοντας την ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων να επιδιώκουν ευκαιρίες βιώσιμων συνθηκών διαβίωσης.

ΣΤΟΧΟΣ 16 – ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
16.1	Σημαντική μείωση όλων των μορφών βίας και των σχετικών ποσοστών θανάτων παντού.
16.2	Τερματισμός της κακοποίησης, της εκμετάλλευσης, της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και όλων των μορφών βίας και βασανιστηρίων που υφίστανται τα παιδιά.
16.3	Προαγωγή του κράτους δικαίου, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους.
16.4	Έως το 2030, σημαντική μείωση των παράνομων ροών χρημάτων και όπλων, ενίσχυση της ανάκτησης και επιστροφής κλεμμένων περιουσιακών στοιχείων και καταπολέμηση κάθε μορφής οργανωμένου εγκλήματος.
16.5	Ουσιαστική μείωση κάθε μορφής διαφθοράς και δωροδοκίας.
16.6	Ανάπτυξη αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
16.7	Διασφάλιση της υπεύθυνης, χωρίς αποκλεισμούς, συμμετοχικής και αντιπροσωπευτικής λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα.
16.8	Διεύρυνση και ενίσχυση της συμμετοχής των αναπτυσσόμενων χωρών στους θεσμούς παγκόσμιας διακυβέρνησης.
16.9	Έως το 2030, παροχή νομικής ταυτότητας σε όλους, συμπεριλαμβανομένης της ληξιαρχικής καταχώρησης των γεννήσεων.
16.10	Διασφάλιση της δημόσιας πρόσβασης σε πληροφορίες και προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών, σύμφωνα με τις εκάστοτε εθνικές νομοθεσίες και διεθνείς συμφωνίες.
16.α	Ενίσχυση των σχετικών εθνικών θεσμών, μέσω της διεθνούς συνεργασίας, για την οικοδόμηση ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, με στόχο την πρόληψη της βίας και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος.
16.β	Προαγωγή και εφαρμογή νόμων που δεν δημιουργούν διακρίσεις και πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης.

ΣΤΟΧΟΣ 17 – ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ	
ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	
17.1	Ενίσχυση της κινητοποίησης εγχώριων πόρων, μέσω της διεθνούς στήριξης στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να βελτιωθεί η εγχώρια ικανότητα για τη συλλογή φόρων και άλλων εσόδων.
17.2	Πλήρης εφαρμογή, από τις ανεπτυγμένες χώρες, των δεσμεύσεών τους για την παροχή επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης αρκετών ανεπτυγμένων χωρών για επίτευξη του στόχου παροχής 0,7% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος για επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ΕΑΒ/ΑΕΕ) προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και 0,15% έως 0,20% της ΕΑΒ/ΑΕΕ προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Οι χώρες που παρέχουν Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια ενθαρρύνονται να θέσουν ως στόχο τους την παροχή τουλάχιστον του 0,20% της ΕΑΒ/ΑΕΕ στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
17.3	Κινητοποίηση επιπλέον χρηματοδοτικών πόρων για τις αναπτυσσόμενες χώρες από πολλαπλές πηγές.
17.4	Βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να επιτύχουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρέους τους, μέσω συντονισμένων πολιτικών που στοχεύουν στην προώθηση της χρηματοδότησης, ελάφρυνσης και αναδιάρθρωσης του χρέους, ως ενδείκνυται, καθώς και αντιμετώπιση του εξωτερικού χρέους των υπερχρεωμένων φτωχών χωρών προκειμένου να μειωθεί η αδυναμία εξόφλησής του.
17.5	Υιοθέτηση και εφαρμογή καθεστώτων προώθησης των επενδύσεων για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
17.6	Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου καθώς και των τριγωνικών περιφερειακών και διεθνών συνεργασιών σε θέματα σχετικά με την πρόσβαση στην επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία, και ενίσχυση της ανταλλαγής γνώσεων με αμοιβαία συμφωνηθέντες όρους, μέσω ενός βελτιωμένου συντονισμού των υπαρχόντων μηχανισμών, ιδίως σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών, καθώς και μέσω ενός παγκόσμιου μηχανισμού τεχνολογικής διευκόλυνσης.
17.7	Προαγωγή της ανάπτυξης, μεταφοράς, διάδοσης και διάχυσης περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, με ευνοϊκούς και προτιμησιακούς όρους, όπως έχουν αμοιβαία συμφωνηθεί.
17.8	Έως το 2017, πλήρης λειτουργία της τράπεζας τεχνολογίας (technology bank) και του μηχανισμού οικοδόμησης ικανότητας στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, και ενδυνάμωση της χρήσης των βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής, και ιδίως των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας.
17.9	Ενίσχυση της διεθνούς στήριξης για την εφαρμογή αποτελεσματικής και στοχοθετημένης οικοδόμησης ικανότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθηθούν εθνικά σχέδια εφαρμογής όλων των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, μέσω, μεταξύ άλλων, της συνεργασίας Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου καθώς και των τριγωνικών συνεργασιών.
17.10	Προαγωγή ενός καθολικού, βάσει κανόνων, ανοικτού, απαλλαγμένου από διακρίσεις και ισότιμου πολυμερούς συστήματος εμπορίου στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, μέσω της ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων για την Αναπτυξιακή Ατζέντα της Ντόχα.
17.11	Σημαντική αύξηση των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών, ιδίως έχοντας ως στόχο τον διπλασιασμό του μεριδίου των παγκόσμιων εξαγωγών των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών μέχρι το 2020.
17.12	Έγκαιρη υλοποίηση της εφαρμογής της πρόσβασης στις απαλλαγμένες από δασμούς και ποσοστώσεις αγορές, σε διαρκή βάση, για όλες τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, διασφαλίζοντας ότι οι προτιμησιακοί κανόνες καταγωγής που εφαρμόζονται στις εισαγωγές από τις

	λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες είναι διαφανείς και απλοί και συμβάλλουν στη διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές.
17.13	Ενίσχυση της παγκόσμιας μακροοικονομικής σταθερότητας, μέσω του συντονισμού και της συνοχής των πολιτικών που ακολουθούνται.
17.14	Ενίσχυση της συνοχής των πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
17.15	Σεβασμός του πολιτικού χώρου και της ηγεσίας, κάθε χώρας, αναφορικά με τη θέσπιση και εφαρμογή πολιτικών που στοχεύουν στην εξάλειψη της φτώχειας και τη βιώσιμη ανάπτυξη.
17.16	Ενίσχυση της Παγκόσμιας Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία συμπληρώνεται από πολυμερείς συμπράξεις που κινητοποιούν και μοιράζονται τη γνώση, την εμπειρογνωμοσύνη, την τεχνολογία και τους χρηματοδοτικούς πόρους, προκειμένου να στηριχθεί η επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης σε όλες τις χώρες, και ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες.
17.17	Ενθάρρυνση και προώθηση των αποτελεσματικών συμπράξεων του δημοσίου, του δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, με βάση την εμπειρία και τις στρατηγικές άντλησης πόρων που παρέχουν οι συμπράξεις.
17.18	Έως το 2020, ενίσχυση της υποστήριξης της οικοδόμησης ικανότητας των αναπτυσσόμενων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και των μικρών νησιωτικών αναπτυσσόμενων κρατών, προκειμένου να αυξηθεί σημαντικά η διαθεσιμότητα υψηλής ποιότητας, έγκαιρων και αξιόπιστων δεδομένων, διαχωρισμένων κατά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτικό στάτους, αναπηρία, γεωγραφική τοποθεσία και άλλα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τα εκάστοτε εθνικά πλαίσια.
17.19	Έως το 2030, αξιοποίηση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη μετρήσεων της προόδου της βιώσιμης ανάπτυξης συμπληρωματικών του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, και υποστήριξη της οικοδόμησης στατιστικής ικανότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ- Πλαίσιο Δεικτών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη[32]

Το παγκόσμιο πλαίσιο δεικτών για τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και τους υποστόχους τους σύμφωνα με την Ατζέντα 2030. Οι δείκτες θα πρέπει να αναλύονται, κατά περίπτωση, ανά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτική κατάσταση, αναπηρία και γεωγραφική θέση, ή άλλα χαρακτηριστικά, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές των επίσημων στατιστικών.

Goals and targets (from the 2030 Agenda for Sustainable Development)	*Indicators*
Goal 1. End poverty in all its forms everywhere	
1.1 By 2030, eradicate extreme poverty for all people everywhere, currently measured as people living on less than $1.25 a day	1.1.1 Proportion of the population living below the international poverty line by sex, age, employment status and geographic location (urban/rural)
1.2 By 2030, reduce at least by half the proportion of men, women and children of all ages living in poverty in all its dimensions according to national definitions	1.2.1 Proportion of population living below the national poverty line, by sex and age
	1.2.2 Proportion of men, women and children of all ages living in poverty in all its dimensions according to national definitions
1.3 Implement nationally appropriate social protection systems and measures for all, including floors and by 2030 achieve substantial coverage of the poor and the vulnerable	1.3.1 Proportion of population covered by social protection floors/systems, by sex, distinguishing children, unemployed persons, older persons, persons with disabilities, pregnant women, newborns, work-injury victims and the poor and the vulnerable
1.4 By 2030, ensure that all men and women, in particular the poor and the vulnerable, have equal rights to economic resources, as well as access to basic services, ownership and control over land and other forms of property, inheritance, natural resources, appropriate new technology and financial services, including microfinance	1.4.1 Proportion of population living in households with access to basic services
	1.4.2 Proportion of total adult population with secure tenure rights to land, (*a*) with legally recognized documentation and (*b*) who perceive their rights to land as secure, by sex and type of tenure
1.5 By 2030, build the resilience of the poor and those in vulnerable situations and reduce their exposure and vulnerability to climate-related extreme events and other economic, social and environmental shocks and disasters	1.5.1 Number of deaths, missing persons and directly affected persons attributed to disasters per 100,000 population
	1.5.2 Direct economic loss attributed to disasters in relation to global gross domestic product (GDP)

[32]ΠΗΓΗ:Τμήμα Στατιστικής Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών: https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202021%20refinement_Eng.pdf

	1.5.3 Number of countries that adopt and implement national disaster risk reduction strategies in line with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030 1.5.4 Proportion of local governments that adopt and implement local disaster risk reduction strategies in line with national disaster risk reduction strategies
1.a Ensure significant mobilization of resources from a variety of sources, including through enhanced development cooperation, in order to provide adequate and predictable means for developing countries, in particular least developed countries, to implement programmes and policies to end poverty in all its dimensions	1.a.1 Total official development assistance grants from all donors that focus on poverty reduction as a share of the recipient country's gross national income 1.a.2 Proportion of total government spending on essential services (education, health and social protection)
1.b Create sound policy frameworks at the national, regional and international levels, based on pro-poor and gender-sensitive development strategies, to support accelerated investment in poverty eradication actions	1.b.1 Pro-poor public social spending

Goal 2. End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture

2.1 By 2030, end hunger and ensure access by all people, in particular the poor and people in vulnerable situations, including infants, to safe, nutritious and sufficient food all year round	2.1.1 Prevalence of undernourishment 2.1.2 Prevalence of moderate or severe food insecurity in the population, based on the Food Insecurity Experience Scale (FIES)
2.2 By 2030, end all forms of malnutrition, including achieving, by 2025, the internationally agreed targets on stunting and wasting in children under 5 years of age and address the nutritional needs of adolescent girls, pregnant and lactating women and older persons	2.2.1 Prevalence of stunting (height for age <-2 standard deviation from the median of the World Health Organization (WHO) Child Growth Standards) among children under 5 years of age 2.2.2 Prevalence of malnutrition (weight for height >+2 or <-2 standard deviation from the median of the WHO Child Growth Standards) among children under 5 years of age, by type (wasting and overweight) 2.2.3 Prevalence of anaemia in women aged 15 to 49 years, by pregnancy status (percentage)
2.3 By 2030, double the agricultural productivity and incomes of small-scale food producers, in particular women, indigenous peoples, family farmers, pastoralists and fishers, including through secure and equal access to land, other productive resources and inputs, knowledge, financial services, markets and opportunities for value addition and non-farm employment	2.3.1 Volume of production per labour unit by classes of farming/pastoral/forestry enterprise size 2.3.2 Average income of small-scale food producers, by sex and indigenous status

2.4 By 2030, ensure sustainable food production systems and implement resilient agricultural practices that increase productivity and production, that help maintain ecosystems, that strengthen capacity for adaptation to climate change, extreme weather, drought, flooding and other disasters and that progressively improve land and soil quality	2.4.1 Proportion of agricultural area under productive and sustainable agriculture
2.5 By 2020, maintain the genetic diversity of seeds, cultivated plants and farmed and domesticated animals and their related wild species, including through soundly managed and diversified seed and plant banks at the national, regional and international levels and promote access to and fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of genetic resources and associated traditional knowledge, as internationally agreed	2.5.1 Number of plant and animal genetic resources for food and agriculture secured in either medium- or long- term conservation facilities 2.5.2 Proportion of local breeds classified as being at risk of extinction
2.a Increase investment, including through enhanced international cooperation, in rural infrastructure, agricultural research and extension services, technology development and plant and livestock gene banks in order to enhance agricultural productive capacity in developing countries, in particular least developed countries	2.a.1 The agriculture orientation index for government expenditures 2.a.2 Total official flows (official development assistance plus other official flows) to the agriculture sector
2.b Correct and prevent trade restrictions and distortions in world agricultural markets, including through the parallel elimination of all forms of agricultural export subsidies and all export measures with equivalent effect, in accordance with the mandate of the Doha Development Round	2.b.1 Agricultural export subsidies
2.c Adopt measures to ensure the proper functioning of food commodity markets and their derivatives and facilitate timely access to market information, including on food reserves, in order to help limit extreme food price volatility	2.c.1 Indicator of food price anomalies

Goal 3. Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages

3.1 By 2030, reduce the global maternal mortality ratio to less than 70 per 100,000 live births	3.1.1 Maternal mortality ratio 3.1.2 Proportion of births attended by skilled health personnel
3.2 By 2030, end preventable deaths of newborns and children under 5 years of age, with all countries aiming to reduce neonatal mortality to at least as low as 12 per 1,000 live births and under-5 mortality to at least as low as 25 per 1,000 livςαe births	3.2.1 Under-5 mortality rate 3.2.2 Neonatal mortality rate
3.3 By 2030, end the epidemics of AIDS, tuberculosis, malaria and neglected tropical diseases and combat hepatitis, water-borne diseases and other communicable diseases	3.3.1 Number of new HIV infections per 1,000 uninfected population, by sex, age and key populations 3.3.2 Tuberculosis incidence per 100,000 population 3.3.3 Malaria incidence per 1,000 population 3.3.4 Hepatitis B incidence per 100,000 population

	3.3.5 Number of people requiring interventions against neglected tropical diseases
3.4 By 2030, reduce by one third premature mortality from non-communicable diseases through prevention and treatment and promote mental health and well-being	3.4.1 Mortality rate attributed to cardiovascular disease, cancer, diabetes or chronic respiratory disease 3.4.2 Suicide mortality rate
3.5 Strengthen the prevention and treatment of substance abuse, including narcotic drug abuse and harmful use of alcohol	3.5.1 Coverage of treatment interventions (pharmacological, psychosocial and rehabilitation and aftercare services) for substance use disorders 3.5.2 Alcohol per capita consumption (aged 15 years and older) within a calendar year in litres of pure alcohol
3.6 By 2020, halve the number of global deaths and injuries from road traffic accidents	3.6.1 Death rate due to road traffic injuries
3.7 By 2030, ensure universal access to sexual and reproductive health-care services, including for family planning, information and education and the integration of reproductive health into national strategies and programmes	3.7.1 Proportion of women of reproductive age (aged 15–49 years) who have their need for family planning satisfied with modern methods 3.7.2 Adolescent birth rate (aged 10–14 years; aged 15–19 years) per 1,000 women in that age group
3.8 Achieve universal health coverage, including financial risk protection, access to quality essential health-care services and access to safe, effective, quality and affordable essential medicines and vaccines for all	3.8.1 Coverage of essential health services 3.8.2 Proportion of population with large household expenditures on health as a share of total household expenditure or income
3.9 By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water and soil pollution and contamination	3.9.1 Mortality rate attributed to household and ambient air pollution 3.9.2 Mortality rate attributed to unsafe water, unsafe sanitation and lack of hygiene (exposure to unsafe Water, Sanitation and Hygiene for All (WASH) services) 3.9.3 Mortality rate attributed to unintentional poisoning
3.a Strengthen the implementation of the World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control in all countries, as appropriate	3.a.1 Age-standardized prevalence of current tobacco use among persons aged 15 years and older
3.b Support the research and development of vaccines and medicines for the communicable and non-communicable diseases that primarily affect developing countries, provide access to affordable essential medicines and vaccines, in accordance with the Doha Declaration on the TRIPS Agreement and Public Health, which affirms the right of developing countries to use to the full the provisions in the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights regarding flexibilities to protect public health and, in particular, provide access to medicines for all	3.b.1 Proportion of the target population covered by all vaccines included in their national programme 3.b.2 Total net official development assistance to medical research and basic health sectors 3.b.3 Proportion of health facilities that have a core set of relevant essential medicines available and affordable on a sustainable basis

3.c Substantially increase health financing and the recruitment, development, training and retention of the health workforce in developing countries, especially in least developed countries and small island developing States	3.c.1 Health worker density and distribution
3.d Strengthen the capacity of all countries, in particular developing countries, for early warning, risk reduction and management of national and global health risks	3.d.1 International Health Regulations (IHR) capacity and health emergency preparedness
	3.d.2 Percentage of bloodstream infections due to selected antimicrobial-resistant organisms[i]
Goal 4. Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all	
4.1 By 2030, ensure that all girls and boys complete free, equitable and quality primary and secondary education leading to relevant and effective learning outcomes	4.1.1 Proportion of children and young people (*a*) in grades 2/3; (*b*) at the end of primary; and (*c*) at the end of lower secondary achieving at least a minimum proficiency level in (i) reading and (ii) mathematics, by sex
	4.1.2 Completion rate (primary education, lower secondary education, upper secondary education)
4.2 By 2030, ensure that all girls and boys have access to quality early childhood development, care and pre-primary education so that they are ready for primary education	4.2.1 Proportion of children aged 24-59 months who are developmentally on track in health, learning and psychosocial well-being, by sex[i]
	4.2.2 Participation rate in organized learning (one year before the official primary entry age), by sex
4.3 By 2030, ensure equal access for all women and men to affordable and quality technical, vocational and tertiary education, including university	4.3.1 Participation rate of youth and adults in formal and non-formal education and training in the previous 12 months, by sex
4.4 By 2030, substantially increase the number of youth and adults who have relevant skills, including technical and vocational skills, for employment, decent jobs and entrepreneurship	4.4.1 Proportion of youth and adults with information and communications technology (ICT) skills, by type of skill
4.5 By 2030, eliminate gender disparities in education and ensure equal access to all levels of education and vocational training for the vulnerable, including persons with disabilities, indigenous peoples and children in vulnerable situations	4.5.1 Parity indices (female/male, rural/urban, bottom/top wealth quintile and others such as disability status, indigenous peoples and conflict-affected, as data become available) for all education indicators on this list that can be disaggregated
4.6 By 2030, ensure that all youth and a substantial proportion of adults, both men and women, achieve literacy and numeracy	4.6.1 Proportion of population in a given age group achieving at least a fixed level of proficiency in functional (*a*) literacy and (*b*) numeracy skills, by sex
4.7 By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's	4.7.1 Extent to which (i) global citizenship education and (ii) education for sustainable development are mainstreamed in (*a*) national education policies; (*b*) curricula; (*c*) teacher education; and (*d*) student assessment

contribution to sustainable development

4.a Build and upgrade education facilities that are child, disability and gender sensitive and provide safe, non-violent, inclusive and effective learning environments for all	4.a.1 Proportion of schools offering basic services, by type of service
4.b By 2020, substantially expand globally the number of scholarships available to developing countries, in particular least developed countries, small island developing States and African countries, for enrolment in higher education, including vocational training and information and communications technology, technical, engineering and scientific programmes, in developed countries and other developing countries	4.b.1 Volume of official development assistance flows for scholarships by sector and type of study
4.c By 2030, substantially increase the supply of qualified teachers, including through international cooperation for teacher training in developing countries, especially least developed countries and small island developing States	4.c.1 Proportion of teachers with the minimum required qualifications, by education level[i]

Goal 5. Achieve gender equality and empower all women and girls

5.1 End all forms of discrimination against all women and girls everywhere	5.1.1 Whether or not legal frameworks are in place to promote, enforce and monitor equality and non-discrimination on the basis of sex
5.2 Eliminate all forms of violence against all women and girls in the public and private spheres, including trafficking and sexual and other types of exploitation	5.2.1 Proportion of ever-partnered women and girls aged 15 years and older subjected to physical, sexual or psychological violence by a current or former intimate partner in the previous 12 months, by form of violence and by age 5.2.2 Proportion of women and girls aged 15 years and older subjected to sexual violence by persons other than an intimate partner in the previous 12 months, by age and place of occurrence
5.3 Eliminate all harmful practices, such as child, early and forced marriage and female genital mutilation	5.3.1 Proportion of women aged 20–24 years who were married or in a union before age 15 and before age 18 5.3.2 Proportion of girls and women aged 15–49 years who have undergone female genital mutilation/cutting, by age
5.4 Recognize and value unpaid care and domestic work through the provision of public services, infrastructure and social protection policies and the promotion of shared responsibility within the household and the family as nationally appropriate	5.4.1 Proportion of time spent on unpaid domestic and care work, by sex, age and location
5.5 Ensure women's full and effective participation and equal opportunities for leadership at all levels of decision- making in political, economic and public	5.5.1 Proportion of seats held by women in (*a*) national parliaments and (*b*) local governments

life	5.5.2 Proportion of women in managerial positions
5.6 Ensure universal access to sexual and reproductive health and reproductive rights as agreed in accordance with the Programme of Action of the International Conference on Population and Development and the Beijing Platform for Action and the outcome documents of their review conferences	5.6.1 Proportion of women aged 15–49 years who make their own informed decisions regarding sexual relations, contraceptive use and reproductive health care 5.6.2 Number of countries with laws and regulations that guarantee full and equal access to women and men aged 15 years and older to sexual and reproductive health care, information and education
5.a Undertake reforms to give women equal rights to economic resources, as well as access to ownership and control over land and other forms of property, financial services, inheritance and natural resources, in accordance with national laws	5.a.1 (*a*) Proportion of total agricultural population with ownership or secure rights over agricultural land, by sex; and (*b*) share of women among owners or rights-bearers of agricultural land, by type of tenure 5.a.2 Proportion of countries where the legal framework (including customary law) guarantees women's equal rights to land ownership and/or control
5.b Enhance the use of enabling technology, in particular information and communications technology, to promote the empowerment of women	5.b.1 Proportion of individuals who own a mobile telephone, by sex
5.c Adopt and strengthen sound policies and enforceable legislation for the promotion of gender equality and the empowerment of all women and girls at all levels	5.c.1 Proportion of countries with systems to track and make public allocations for gender equality and women's empowerment

Goal 6. Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all

6.1 By 2030, achieve universal and equitable access to safe and affordable drinking water for all	6.1.1 Proportion of population using safely managed drinking water services
6.2 By 2030, achieve access to adequate and equitable sanitation and hygiene for all and end open defecation, paying special attention to the needs of women and girls and those in vulnerable situations	6.2.1 Proportion of population using (*a*) safely managed sanitation services and (*b*) a hand-washing facility with soap and water
6.3 By 2030, improve water quality by reducing pollution, eliminating dumping and minimizing release of hazardous chemicals and materials, halving the proportion of untreated wastewater and substantially increasing recycling and safe reuse globally	6.3.1 Proportion of domestic and industrial wastewater flows safely treated 6.3.2 Proportion of bodies of water with good ambient water quality
6.4 By 2030, substantially increase water-use efficiency across all sectors and ensure sustainable withdrawals and supply of freshwater to address water scarcity and substantially reduce the number of people suffering from water scarcity	6.4.1 Change in water-use efficiency over time 6.4.2 Level of water stress: freshwater withdrawal as a proportion of available freshwater resources
6.5 By 2030, implement integrated water resources management at all levels, including through transboundary cooperation as appropriate	6.5.1 Degree of integrated water resources management 6.5.2 Proportion of transboundary basin area with an operational arrangement for water cooperation
6.6 By 2020, protect and restore water-related ecosystems, including mountains, forests, wetlands, rivers, aquifers and lakes	6.6.1 Change in the extent of water-related ecosystems over time

6.a By 2030, expand international cooperation and capacity-building support to developing countries in water- and sanitation-related activities and programmes, including water harvesting, desalination, water efficiency, wastewater treatment, recycling and reuse technologies	6.a.1 Amount of water- and sanitation-related official development assistance that is part of a government- coordinated spending plan
6.b Support and strengthen the participation of local communities in improving water and sanitation management	6.b.1 Proportion of local administrative units with established and operational policies and procedures for participation of local communities in water and sanitation management

Goal 7. Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all

7.1 By 2030, ensure universal access to affordable, reliable and modern energy services	7.1.1 Proportion of population with access to electricity 7.1.2 Proportion of population with primary reliance on clean fuels and technology
7.2 By 2030, increase substantially the share of renewable energy in the global energy mix	7.2.1 Renewable energy share in the total final energy consumption
7.3 By 2030, double the global rate of improvement in energy efficiency	7.3.1 Energy intensity measured in terms of primary energy and GDP
7.a By 2030, enhance international cooperation to facilitate access to clean energy research and technology, including renewable energy, energy efficiency and advanced and cleaner fossil-fuel technology and promote investment in energy infrastructure and clean energy technology	7.a.1 International financial flows to developing countries in support of clean energy research and development and renewable energy production, including in hybrid systems
7.b By 2030, expand infrastructure and upgrade technology for supplying modern and sustainable energy services for all in developing countries, in particular least developed countries, small island developing States and landlocked developing countries, in accordance with their respective programmes of support	7.b.1 Installed renewable energy-generating capacity in developing countries (in watts per capita)

Goal 8. Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all

8.1 Sustain per capita economic growth in accordance with national circumstances and, in particular, at least 7 per cent gross domestic product growth per annum in the least developed countries	8.1.1 Annual growth rate of real GDP per capita
8.2 Achieve higher levels of economic productivity through diversification, technological upgrading and innovation, including through a focus on high-value added and labour-intensive sectors	8.2.1 Annual growth rate of real GDP per employed person
8.3 Promote development-oriented policies that support productive activities, decent job creation, entrepreneurship, creativity and innovation and encourage the formalization and growth of micro-, small- and medium-sized enterprises, including through access to financial services	8.3.1 Proportion of informal employment in total employment, by sector and sex

8.4 Improve progressively, through 2030, global resource efficiency in consumption and production and endeavour to decouple economic growth from environmental degradation, in accordance with the 10-Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production, with developed countries taking the lead	8.4.1 Material footprint, material footprint per capita and material footprint per GDP 8.4.2 Domestic material consumption, domestic material consumption per capita and domestic material consumption per GDP
8.5 By 2030, achieve full and productive employment and decent work for all women and men, including for young people and persons with disabilities and equal pay for work of equal value	8.5.1 Average hourly earnings of employees, by sex, age, occupation and persons with disabilities 8.5.2 Unemployment rate, by sex, age and persons with disabilities
8.6 By 2020, substantially reduce the proportion of youth not in employment, education or training	8.6.1 Proportion of youth (aged 15–24 years) not in education, employment or training
8.7 Take immediate and effective measures to eradicate forced labour, end modern slavery and human trafficking and secure the prohibition and elimination of the worst forms of child labour, including recruitment and use of child soldiers and by 2025 end child labour in all its forms	8.7.1 Proportion and number of children aged 5–17 years engaged in child labour, by sex and age
8.8 Protect labour rights and promote safe and secure working environments for all workers, including migrant workers, in particular women migrants and those in precarious employment	8.8.1 Fatal and non-fatal occupational injuries per 100,000 workers, by sex and migrant status 8.8.2 Level of national compliance with labour rights (freedom of association and collective bargaining) based on International Labour Organization (ILO) textual sources and national legislation, by sex and migrant status
8.9 By 2030, devise and implement policies to promote sustainable tourism that creates jobs and promotes local culture and products	8.9.1 Tourism direct GDP as a proportion of total GDP and in growth rate
8.10 Strengthen the capacity of domestic financial institutions to encourage and expand access to banking, insurance and financial services for all	8.10.1 (*a*) Number of commercial bank branches per 100,000 adults and (*b*) number of automated teller machines (ATMs) per 100,000 adults 8.10.2 Proportion of adults (15 years and older) with an account at a bank or other financial institution or with a mobile-money-service provider
8.a Increase Aid for Trade support for developing countries, in particular least developed countries, including through the Enhanced Integrated Framework for Trade- related Technical Assistance to Least Developed Countries	8.a.1 Aid for Trade commitments and disbursements
8.b By 2020, develop and operationalize a global strategy for youth employment and implement the Global Jobs Pact of the International Labour Organization	8.b.1 Existence of a developed and operationalized national strategy for youth employment, as a distinct strategy or as part of a national employment strategy

Goal 9. Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation

9.1 Develop quality, reliable, sustainable and resilient infrastructure, including regional and transborder infrastructure, to support economic development and human well-being, with a focus on affordable and equitable access for all	9.1.1 Proportion of the rural population who live within 2 km of an all-season road 9.1.2 Passenger and freight volumes, by mode of transport
9.2 Promote inclusive and sustainable industrialization and, by 2030, significantly raise industry's share of employment and gross domestic product, in line with national circumstances and double its share in least developed countries	9.2.1 Manufacturing value added as a proportion of GDP and per capita 9.2.2 Manufacturing employment as a proportion of total employment
9.3 Increase the access of small-scale industrial and other enterprises, in particular in developing countries, to financial services, including affordable credit and their integration into value chains and markets	9.3.1 Proportion of small-scale industries in total industry value added 9.3.2 Proportion of small-scale industries with a loan or line of credit
9.4 By 2030, upgrade infrastructure and retrofit industries to make them sustainable, with increased resource-use efficiency and greater adoption of clean and environmentally sound technologies and industrial processes, with all countries taking action in accordance with their respective capabilities	9.4.1 CO2 emission per unit of value added
9.5 Enhance scientific research, upgrade the technological capabilities of industrial sectors in all countries, in particular developing countries, including, by 2030, encouraging innovation and substantially increasing the number of research and development workers per 1 million people and public and private research and development spending	9.5.1 Research and development expenditure as a proportion of GDP 9.5.2 Researchers (in full-time equivalent) per million inhabitants
9.a Facilitate sustainable and resilient infrastructure development in developing countries through enhanced financial, technological and technical support to African countries, least developed countries, landlocked developing countries and small island developing States	9.a.1 Total official international support (official development assistance plus other official flows) to infrastructure
9.b Support domestic technology development, research and innovation in developing countries, including by ensuring a conducive policy environment for, inter alia, industrial diversification and value addition to commodities	9.b.1 Proportion of medium and high-tech industry value added in total value added
9.c Significantly increase access to information and communications technology and strive to provide universal and affordable access to the Internet in least developed countries by 2020	9.c.1 Proportion of population covered by a mobile network, by technology

Goal 10. Reduce inequality within and among countries

10.1 By 2030, progressively achieve and sustain income growth of the bottom 40 per cent of the population at a rate higher than the national average	10.1.1 Growth rates of household expenditure or income per capita among the bottom 40 per cent of the population and the total population

10.2 By 2030, empower and promote the social, economic and political inclusion of all, irrespective of age, sex, disability, race, ethnicity, origin, religion or economic or other status	10.2.1 Proportion of people living below 50 per cent of median income, by sex, age and persons with disabilities
10.3 Ensure equal opportunity and reduce inequalities of outcome, including by eliminating discriminatory laws, policies and practices and promoting appropriate legislation, policies and action in this regard	10.3.1 Proportion of population reporting having personally felt discriminated against or harassed in the previous 12 months on the basis of a ground of discrimination prohibited under international human rights law
10.4 Adopt policies, especially fiscal, wage and social protection policies and progressively achieve greater equality	10.4.1 Labour share of GDP 10.4.2 Redistributive impact of fiscal policy
10.5 Improve the regulation and monitoring of global financial markets and institutions and strengthen the implementation of such regulations	10.5.1 Financial Soundness Indicators
10.6 Ensure enhanced representation and voice for developing countries in decision-making in global international economic and financial institutions in order to deliver more effective, credible, accountable and legitimate institutions	10.6.1 Proportion of members and voting rights of developing countries in international organizations
10.7 Facilitate orderly, safe, regular and responsible migration and mobility of people, including through the implementation of planned and well-managed migration policies	10.7.1 Recruitment cost borne by employee as a proportion of monthly income earned in country of destination 10.7.2 Number of countries with migration policies that facilitate orderly, safe, regular and responsible migration and mobility of people 10.7.3 Number of people who died or disappeared in the process of migration towards an international destination[i] 10.7.4 Proportion of the population who are refugees, by country of origin
10.a Implement the principle of special and differential treatment for developing countries, in particular least developed countries, in accordance with World Trade Organization agreements	10.a.1 Proportion of tariff lines applied to imports from least developed countries and developing countries with zero-tariff
10.b Encourage official development assistance and financial flows, including foreign direct investment, to States where the need is greatest, in particular least developed countries, African countries, small island developing States and landlocked developing countries, in accordance with their national plans and programmes	10.b.1 Total resource flows for development, by recipient and donor countries and type of flow (e.g. official development assistance, foreign direct investment and other flows)
10.c By 2030, reduce to less than 3 per cent the transaction costs of migrant remittances and eliminate remittance corridors with costs higher than 5 per cent	10.c.1 Remittance costs as a proportion of the amount remitted

Goal 11. Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable

11.1 By 2030, ensure access for all to adequate, safe and affordable housing and basic services and upgrade slums	11.1.1 Proportion of urban population living in slums, informal settlements or inadequate housing

11.2 By 2030, provide access to safe, affordable, accessible and sustainable transport systems for all, improving road safety, notably by expanding public transport, with special attention to the needs of those in vulnerable situations, women, children, persons with disabilities and older persons	11.2.1 Proportion of population that has convenient access to public transport, by sex, age and persons with disabilities
11.3 By 2030, enhance inclusive and sustainable urbanization and capacity for participatory, integrated and sustainable human settlement planning and management in all countries	11.3.1 Ratio of land consumption rate to population growth rate
	11.3.2 Proportion of cities with a direct participation structure of civil society in urban planning and management that operate regularly and democratically
11.4 Strengthen efforts to protect and safeguard the world's cultural and natural heritage	11.4.1 Total per capita expenditure on the preservation, protection and conservation of all cultural and natural heritage, by source of funding (public, private), type of heritage (cultural, natural) and level of government (national, regional and local/municipal)
11.5 By 2030, significantly reduce the number of deaths and the number of people affected and substantially decrease the direct economic losses relative to global gross domestic product caused by disasters, including water-related disasters, with a focus on protecting the poor and people in vulnerable situations	11.5.1 Number of deaths, missing persons and directly affected persons attributed to disasters per 100,000 population
	11.5.2 Direct economic loss in relation to global GDP, damage to critical infrastructure and number of disruptions to basic services, attributed to disasters
11.6 By 2030, reduce the adverse per capita environmental impact of cities, including by paying special attention to air quality and municipal and other waste management	11.6.1 Proportion of municipal solid waste collected and managed in controlled facilities out of total municipal waste generated, by cities
	11.6.2 Annual mean levels of fine particulate matter (e.g. PM2.5 and PM10) in cities (population weighted)
11.7 By 2030, provide universal access to safe, inclusive and accessible, green and public spaces, in particular for women and children, older persons and persons with disabilities	11.7.1 Average share of the built-up area of cities that is open space for public use for all, by sex, age and persons with disabilities
	11.7.2 Proportion of persons victim of physical or sexual harassment, by sex, age, disability status and place of occurrence, in the previous 12 months
11.a Support positive economic, social and environmental links between urban, peri-urban and rural areas by strengthening national and regional development planning	11.a.1 Number of countries that have national urban policies or regional development plans that (*a*) respond to population dynamics; (*b*) ensure balanced territorial development; and (*c*) increase local fiscal space
11.b By 2020, substantially increase the number of cities and human settlements adopting and implementing integrated policies and plans towards inclusion, resource efficiency, mitigation and adaptation to climate change, resilience to disasters and develop and implement, in line with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030, holistic disaster risk management at all levels	11.b.1 Number of countries that adopt and implement national disaster risk reduction strategies in line with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030
	11.b.2 Proportion of local governments that adopt and implement local disaster risk reduction strategies in line with national disaster risk reduction strategies

11.c Support least developed countries, including through financial and technical assistance, in building sustainable and resilient buildings utilizing local materials	*No suitable replacement indicator was proposed. The global statistical community is encouraged to work to develop an indicator that could be proposed for the 2025 comprehensive review. See E/CN.3/2020/2, paragraph 23*

Goal 12. Ensure sustainable consumption and production patterns

12.1 Implement the 10-Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production Patterns, all countries taking action, with developed countries taking the lead, taking into account the development and capabilities of developing countries	12.1.1 Number of countries developing, adopting or implementing policy instruments aimed at supporting the shift to sustainable consumption and production
12.2 By 2030, achieve the sustainable management and efficient use of natural resources	12.2.1 Material footprint, material footprint per capita and material footprint per GDP
	12.2.2 Domestic material consumption, domestic material consumption per capita and domestic material consumption per GDP
12.3 By 2030, halve per capita global food waste at the retail and consumer levels and reduce food losses along production and supply chains, including post-harvest losses	12.3.1 (*a*) Food loss index and (*b*) food waste index
12.4 By 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks and significantly reduce their release to air, water and soil in order to minimize their adverse impacts on human health and the environment	12.4.1 Number of parties to international multilateral environmental agreements on hazardous waste and other chemicals that meet their commitments and obligations in transmitting information as required by each relevant agreement
	12.4.2 (*a*) Hazardous waste generated per capita; and (*b*) proportion of hazardous waste treated, by type of treatment
12.5 By 2030, substantially reduce waste generation through prevention, reduction, recycling and reuse	12.5.1 National recycling rate, tons of material recycled
12.6 Encourage companies, especially large and transnational companies, to adopt sustainable practices and to integrate sustainability information into their reporting cycle	12.6.1 Number of companies publishing sustainability reports
12.7 Promote public procurement practices that are sustainable, in accordance with national policies and priorities	12.7.1 Degree of sustainable public procurement policies and action plan implementation
12.8 By 2030, ensure that people everywhere have the relevant information and awareness for sustainable development and lifestyles in harmony with nature	12.8.1 Extent to which (i) global citizenship educationand (ii) education for sustainable development are mainstreamed in (*a*) national education policies; (*b*) curricula; (*c*) teacher education; and (*d*) student assessment
12.a Support developing countries to strengthen their scientific and technological capacity to move towards more sustainable patterns of consumption and production	12.a.1 Installed renewable energy-generating capacity in developing countries (in watts per capita)
12.b Develop and implement tools to monitor sustainable development impacts for sustainable tourism that creates jobs and promotes local culture and products	12.b.1 Implementation of standard accounting tools to monitor the economic and environmental aspects of tourism sustainability

12.c Rationalize inefficient fossil-fuel subsidies that encourage wasteful consumption by removing market distortions, in accordance with national circumstances, including by restructuring taxation and phasing out those harmful subsidies, where they exist, to reflect their environmental impacts, taking fully into account the specific needs and conditions of developing countries and minimizing the possible adverse impacts on their development in a manner that protects the poor and the affected communities	12.c.1 Amount of fossil-fuel subsidies per unit of GDP (production and consumption)[i]

Goal 13. Take urgent action to combat climate change and its impacts

13.1 Strengthen resilience and adaptive capacity to climate- related hazards and natural disasters in all countries	13.1.1 Number of deaths, missing persons and directly affected persons attributed to disasters per 100,000 population
	13.1.2 Number of countries that adopt and implement national disaster risk reduction strategies in line with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030
	13.1.3 Proportion of local governments that adopt and implement local disaster risk reduction strategies in line with national disaster risk reduction strategies
13.2 Integrate climate change measures into national policies, strategies and planning	13.2.1 Number of countries with nationally determined contributions, long-term strategies, national adaptation plans, strategies as reported in adaptation communications and national communications
	13.2.2 Total greenhouse gas emissions per year
13.3 Improve education, awareness-raising and human and institutional capacity on climate change mitigation, adaptation, impact reduction and early warning	13.3.1 Extent to which (i) global citizenship education and (ii) education for sustainable development are mainstreamed in (*a*) national education policies; (*b*) curricula; (*c*) teacher education; and (*d*) student assessment
13.a Implement the commitment undertaken by developed- country parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change to a goal of mobilizing jointly $100 billion annually by 2020 from all sources to address the needs of developing countries in the context of meaningful mitigation actions and transparency on implementation and fully operationalize the Green Climate Fund through its capitalization as soon as possible	13.a.1 Amounts provided and mobilized in United States dollars per year in relation to the continued existing collective mobilization goal of the $100 billion commitment through to 2025
13.b Promote mechanisms for raising capacity for effective climate change-related planning and management in least developed countries and small island developing States, including focusing on women, youth and local and marginalized communities	13.b.1 Number of least developed countries and small island developing States with nationally determined contributions, long-term strategies, national adaptation plans, strategies as reported in adaptation communications and national communications

Goal 14. Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development

14.1 By 2025, prevent and significantly reduce marine pollution of all kinds, in particular from land-based activities, including marine debris and nutrient pollution	14.1.1 (*a*) Index of coastal eutrophication; and (*b*) plastic debris density[i]
14.2 By 2020, sustainably manage and protect marine and coastal ecosystems to avoid significant adverse impacts, including by strengthening their resilience and take action for their restoration in order to achieve healthy and productive oceans	14.2.1 Number of countries using ecosystem-based approaches to managing marine areas
14.3 Minimize and address the impacts of ocean acidification, including through enhanced scientific cooperation at all levels	14.3.1 Average marine acidity (pH) measured at agreed suite of representative sampling stations
14.4 By 2020, effectively regulate harvesting and end overfishing, illegal, unreported and unregulated fishing and destructive fishing practices and implement science-based management plans, in order to restore fish stocks in the shortest time feasible, at least to levels that can produce maximum sustainable yield as determined by their biological characteristics	14.4.1 Proportion of fish stocks within biologically sustainable levels
14.5 By 2020, conserve at least 10 per cent of coastal and marine areas, consistent with national and international law and based on the best available scientific information	14.5.1 Coverage of protected areas in relation to marine areas
14.6 By 2020, prohibit certain forms of fisheries subsidies which contribute to overcapacity and overfishing, eliminate subsidies that contribute to illegal, unreported and unregulated fishing and refrain from introducing new such subsidies, recognizing that appropriate and effective special and differential treatment for developing and least developed countries should be an integral part of the World Trade Organization fisheries subsidies negotiation[4]	14.6.1 Degree of implementation of international instruments aiming to combat illegal, unreported and unregulated fishing
14.7 By 2030, increase the economic benefits to small island developing States and least developed countries from the sustainable use of marine resources, including through sustainable management of fisheries, aquaculture and tourism	14.7.1 Sustainable fisheries as a proportion of GDP in small island developing States, least developed countries and all countries
14.a Increase scientific knowledge, develop research capacity and transfer marine technology, taking into account the Intergovernmental Oceanographic Commission Criteria and Guidelines on the Transfer of Marine Technology, in order to improve ocean health and to enhance the contribution of marine biodiversity to the development of developing countries, in particular small island developing States and least developed countries	14.a.1 Proportion of total research budget allocated to research in the field of marine technology
14.b Provide access for small-scale artisanal fishers to marine resources and markets	14.b.1 Degree of application of a legal/regulatory/ policy/institutional framework which recognizes and protects access rights for small-scale fisheries

14.c Enhance the conservation and sustainable use of oceans and their resources by implementing international law as reflected in the United Nations Convention on the Law of the Sea, which provides the legal framework for the conservation and sustainable use of oceans and their resources, as recalled in paragraph 158 of "The future we want"	14.c.1 Number of countries making progress in ratifying, accepting and implementing through legal, policy and institutional frameworks, ocean-related instruments that implement international law, as reflected in the United Nations Convention on the Law of the Sea, for the conservation and sustainable use of the oceans and their resources

Goal 15. Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss

15.1 By 2020, ensure the conservation, restoration and sustainable use of terrestrial and inland freshwater ecosystems and their services, in particular forests, wetlands, mountains and drylands, in line with obligations under international agreements	15.1.1 Forest area as a proportion of total land area 15.1.2 Proportion of important sites for terrestrial and freshwater biodiversity that are covered by protected areas, by ecosystem type
15.2 By 2020, promote the implementation of sustainable management of all types of forests, halt deforestation, restore degraded forests and substantially increase afforestation and reforestation globally	15.2.1 Progress towards sustainable forest management
15.3 By 2030, combat desertification, restore degraded land and soil, including land affected by desertification, drought and floods and strive to achieve a land degradation- neutral world	15.3.1 Proportion of land that is degraded over total land area
15.4 By 2030, ensure the conservation of mountain ecosystems, including their biodiversity, in order to enhance their capacity to provide benefits that are essential for sustainable development	15.4.1 Coverage by protected areas of important sites for mountain biodiversity 15.4.2 Mountain Green Cover Index
15.5 Take urgent and significant action to reduce the degradation of natural habitats, halt the loss of biodiversity and, by 2020, protect and prevent the extinction of threatened species	15.5.1 Red List Index
15.6 Promote fair and equitable sharing of the benefits arising from the utilization of genetic resources and promote appropriate access to such resources, as internationally agreed	15.6.1 Number of countries that have adopted legislative, administrative and policy frameworks to ensure fair and equitable sharing of benefits
15.7 Take urgent action to end poaching and trafficking of protected species of flora and fauna and address both demand and supply of illegal wildlife products	15.7.1 Proportion of traded wildlife that was poached or illicitly trafficked
15.8 By 2020, introduce measures to prevent the introduction and significantly reduce the impact of invasive alien species on land and water ecosystems and control or eradicate the priority species	15.8.1 Proportion of countries adopting relevant national legislation and adequately resourcing the prevention or control of invasive alien species

15.9 By 2020, integrate ecosystem and biodiversity values into national and local planning, development processes, poverty reduction strategies and accounts	15.9.1 (*a*) Number of countries that have established national targets in accordance with or similar to Aichi Biodiversity Target 2 of the Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020 in their national biodiversity strategy and action plans and the progress reported towards these targets; and (*b*) integration of biodiversity into national accounting and reporting systems, defined as implementation of the System of Environmental-Economic Accounting
15.a Mobilize and significantly increase financial resources from all sources to conserve and sustainably use biodiversity and ecosystems	15.a.1 (*a*) Official development assistance on conservation and sustainable use of biodiversity; and (*b*) revenue generated and finance mobilized from biodiversity-relevant economic instruments
15.b Mobilize significant resources from all sources and at all levels to finance sustainable forest management and provide adequate incentives to developing countries to advance such management, including for conservation and reforestation	15.b.1 (*a*) Official development assistance on conservation and sustainable use of biodiversity; and (*b*) revenue generated and finance mobilized from biodiversity-relevant economic instruments
15.c Enhance global support for efforts to combat poaching and trafficking of protected species, including by increasing the capacity of local communities to pursue sustainable livelihood opportunities	15.c.1 Proportion of traded wildlife that was poached or illicitly trafficked

Goal 16. Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels

16.1 Significantly reduce all forms of violence and related death rates everywhere	16.1.1 Number of victims of intentional homicide per 100,000 population, by sex and age 16.1.2 Conflict-related deaths per 100,000 population, by sex, age and cause 16.1.3 Proportion of population subjected to (*a*) physical violence, (*b*) psychological violence and (*c*) sexual violence in the previous 12 months 16.1.4 Proportion of population that feel safe walking alone around the area they live
16.2 End abuse, exploitation, trafficking and all forms of violence against and torture of children	16.2.1 Proportion of children aged 1–17 years who experienced any physical punishment and/or psychological aggression by caregivers in the past month 16.2.2 Number of victims of human trafficking per 100,000 population, by sex, age and form of exploitation 16.2.3 Proportion of young women and men aged 18–29 years who experienced sexual violence by

	age 18
16.3 Promote the rule of law at the national and international levels and ensure equal access to justice for all	16.3.1 Proportion of victims of violence in the previous 12 months who reported their victimization to competent authorities or other officially recognized conflict resolution mechanisms 16.3.2 Unsentenced detainees as a proportion of overall prison population 16.3.3 Proportion of the population who have experienced a dispute in the past two years and who accessed a formal or informal dispute resolution mechanism, by type of mechanism
	16.4.1 Total value of inward and outward illicit financial flows (in current United States dollars)
16.4 By 2030, significantly reduce illicit financial and arms flows, strengthen the recovery and return of stolen assets and combat all forms of organized crime	16.4.2 Proportion of seized, found or surrendered arms whose illicit origin or context has been traced or established by a competent authority in line with international instruments
16.5 Substantially reduce corruption and bribery in all their forms	16.5.1 Proportion of persons who had at least one contact with a public official and who paid a bribe to a public official, or were asked for a bribe by those public officials, during the previous 12 months 16.5.2 Proportion of businesses that had at least one contact with a public official and that paid a bribe to a public official, or were asked for a bribe by those public officials during the previous 12 months
16.6 Develop effective, accountable and transparent institutions at all levels	16.6.1 Primary government expenditures as a proportion of original approved budget, by sector (or by budget codes or similar) 16.6.2 Proportion of population satisfied with their last experience of public services
16.7 Ensure responsive, inclusive, participatory and representative decision-making at all levels	16.7.1 Proportions of positions in national and local institutions, including (*a*) the legislatures; (*b*) the public service; and (*c*) the judiciary, compared to national distributions, by sex, age, persons with disabilities and population groups 16.7.2 Proportion of population who believe decision- making is inclusive and responsive, by sex, age, disability and population group
16.8 Broaden and strengthen the participation of developing countries in the institutions of global governance	16.8.1 Proportion of members and voting rights of developing countries in international organizations
16.9 By 2030, provide legal identity for all, including birth registration	16.9.1 Proportion of children under 5 years of age whose births have been registered with a

	civil authority, by age
16.10 Ensure public access to information and protect fundamental freedoms, in accordance with national legislation and international agreements	16.10.1 Number of verified cases of killing, kidnapping, enforced disappearance, arbitrary detention and torture of journalists, associated media personnel, trade unionists and human rights advocates in the previous 12 months 16.10.2 Number of countries that adopt and implement constitutional, statutory and/or policy guarantees for public access to information
16.a Strengthen relevant national institutions, including through international cooperation, for building capacity at all levels, in particular in developing countries, to prevent violence and combat terrorism and crime	16.a.1 Existence of independent national human rights institutions in compliance with the Paris Principles
16.b Promote and enforce non-discriminatory laws and policies for sustainable development	16.b.1 Proportion of population reporting having personally felt discriminated against or harassed in the previous 12 months on the basis of a ground of discrimination prohibited under international human rights law
Goal 17. Strengthen the means of implementation and revitalize the Global Partnership for Sustainable Development	
Finance	
17.1 Strengthen domestic resource mobilization, including through international support to developing countries, to improve domestic capacity for tax and other revenue collection	17.1.1 Total government revenue as a proportion of GDP, by source 17.1.2 Proportion of domestic budget funded by domestic taxes
17.2 Developed countries to implement fully their official development assistance commitments, including the commitment by many developed countries to achieve the target of 0.7 per cent of gross national income for official development assistance (ODA/GNI) to developing countries and 0.15 to 0.20 per cent of ODA/GNI to least developed countries; ODA providers are encouraged to consider setting a target to provide at least 0.20 per cent of ODA/GNI to least developed countries	17.2.1 Net official development assistance, total and to least developed countries, as a proportion of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) Development Assistance Committee donors' gross national income (GNI)
17.3 Mobilize additional financial resources for developing countries from multiple sources	17.3.1 Foreign direct investment, official development assistance and South-South cooperation as a proportion of gross national income 17.3.2 Volume of remittances (in United States dollars) as a proportion of total GDP

17.4 Assist developing countries in attaining long-term debt sustainability through coordinated policies aimed at fostering debt financing, debt relief and debt restructuring, as appropriate and address the external debt of highly indebted poor countries to reduce debt distress	17.4.1 Debt service as a proportion of exports of goods and services
17.5 Adopt and implement investment promotion regimes for least developed countries	17.5.1 Number of countries that adopt and implement investment promotion regimes for developing countries, including the least developed countries
Technology	
17.6 Enhance North-South, South-South and triangular regional and international cooperation on and access to science, technology and innovation and enhance knowledge- sharing on mutually agreed terms, including through improved coordination among existing mechanisms, in particular at the United Nations level and through a global technology facilitation mechanism	17.6.1 Fixed Internet broadband subscriptions per 100 inhabitants, by speed[5]
17.7 Promote the development, transfer, dissemination and diffusion of environmentally sound technologies to developing countries on favourable terms, including on concessional and preferential terms, as mutually agreed	17.7.1 Total amount of funding for developing countries to promote the development, transfer, dissemination and diffusion of environmentally sound technologies
17.8 Fully operationalize the technology bank and science, technology and innovation capacity-building mechanism for least developed countries by 2017 and enhance the use of enabling technology, in particular information and communications technology	17.8.1 Proportion of individuals using the Internet
Capacity-building	
17.9 Enhance international support for implementing effective and targeted capacity-building in developing countries to support national plans to implement all the Sustainable Development Goals, including through North- South, South-South and triangular cooperation	17.9.1 Dollar value of financial and technical assistance (including through North-South, South-South and triangular cooperation) committed to developing countries
Trade	
17.10 Promote a universal, rules-based, open, non-discriminatory and equitable multilateral trading system under the World Trade Organization, including through the conclusion of negotiations under its Doha Development Agenda	17.10.1 Worldwide weighted tariff-average
17.11 Significantly increase the exports of developing countries, in particular with a view to doubling the least developed countries' share of global exports by 2020	17.11.1 Developing countries' and least developed countries' share of global exports

17.12 Realize timely implementation of duty-free and quota-free market access on a lasting basis for all least developed countries, consistent with World Trade Organization decisions, including by ensuring that preferential rules of origin applicable to imports from least developed countries are transparent and simple and contribute to facilitating market access	17.12.1 Weighted average tariffs faced by developing countries, least developed countries and small island developing States
Systemic issues	
Policy and institutional coherence	
17.13 Enhance global macroeconomic stability, including through policy coordination and policy coherence	17.13.1 Macroeconomic Dashboard
7.14 Enhance policy coherence for sustainable development	17.14.1 Number of countries with mechanisms in place to enhance policy coherence of sustainable development
17.15 Respect each country's policy space and leadership to establish and implement policies for poverty eradication and sustainable development	17.15.1 Extent of use of country-owned results frameworks and planning tools by providers of development cooperation
Multi-stakeholder partnerships	
17.16 Enhance the Global Partnership for Sustainable Development, complemented by multi-stakeholder partnerships that mobilize and share knowledge, expertise, technology and financial resources, to support the achievement of the Sustainable Development Goals in all countries, in particular developing countries	17.16.1 Number of countries reporting progress in multi- stakeholder development effectiveness monitoring frameworks that support the achievement of the Sustainable Development Goals
17.17 Encourage and promote effective public, public- private and civil society partnerships, building on the experience and resourcing strategies of partnerships	17.17.1 Amount in United States dollars committed to public-private partnerships for infrastructure
Data, monitoring and accountability	
17.18 By 2020, enhance capacity-building support to developing countries, including for least developed countries and small island developing States, to increase significantly the availability of high-quality, timely and reliable data disaggregated by income, gender, age, race, ethnicity, migratory status, disability, geographic location and other characteristics relevant in national contexts	17.18.1 Statistical capacity indicator for Sustainable Development Goal monitoring 17.18.2 Number of countries that have national statistical legislation that complies with the Fundamental Principles of Official Statistics 17.18.3 Number of countries with a national statistical plan that is fully funded and under implementation, by source of funding
17.19 By 2030, build on existing initiatives to develop measurements of progress on sustainable development that complement gross domestic product and support statistical capacity-building in developing countries	17.19.1 Dollar value of all resources made available to strengthen statistical capacity in developing countries 17.19.2 Proportion of countries that (*a*) have conducted at least one population and housing census in the last 10 years; and (*b*) have achieved 100 per cent birth registration and 80 per cent death registration

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: Παραδοχές - Στόχοι- Δράσεις Σχεδίου Διαχείρισης 2006-2012 για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας

Στο παρόν παράρτημα παρουσιάζονται όλες οι παραδοχές, οι στόχοι και οι δράσεις όπως περιγράφονται στο Σχέδιο Διαχείρισης ώστε να μπορεί να γίνει μία οριζόντια παραβολή αυτών από τον αναγνώστη.

ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΔΡΑΣΕΙΣ
1η Ενότητα « Εφαρμογή του Σχεδίου και Επιπτώσεις»		
Ζήτημα 1: ΔΙΟΙΚΗΣΗ	**Στόχος 1**	**Δράση 1**
Το Σχέδιο Διαχείρισης μπορεί να είναι επιτυχημένο μόνο εφόσον συνεργαστούν αποτελεσματικά όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς. Η εμπειρία της τελευταίας 15ετίας από τα ήδη λειτουργούντα σχήματα συνεργασίας (Προγραμματικές Συμβάσεις) των φορέων που σχετίζονται με την Προστασία και Ανάπτυξη της Παλιάς Πόλης Κέρκυρας (ΥΠ.ΠΟ, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, ΤΑΠΑ, ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ, Δημοτικές Επιχειρήσεις, τοπικοί φορείς, οργανισμοί κοινής ωφέλειας) είναι σημαντική και μπορεί να αξιοποιηθεί περαιτέρω. Το Γραφείο Παλιάς Πόλης, που λειτουργεί από το 1996 ως συντονιστικό όργανο της Προγραμματικής Σύμβασης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, μπορεί να αποτελέσει τον πυρήνα για την συγκρότηση ενός διοικητικού μηχανισμού αποτελεσματικής διαχείρισης του Μνημείου. Η ενδεκαμελής Κοινή Επιτροπή της Προγραμματικής Σύμβασης για την Παλιά Πόλη, που απαρτίζεται από εκπροσώπους όλων των εμπλεκόμενων φορέων (ΥΠ.ΠΟ. – ΥΠΕΧΩΔΕ – ΤΑΠΑ - ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ), μπορεί να αποτελέσει τον πυρήνα του βασικού καθοδηγητικού οργάνου	Εξασφάλιση του κατάλληλου διοικητικού μηχανισμού για την αποτελεσματική διαχείριση του Μνημείου, ο οποίος θα στηρίζεται στην συνεργασία κράτους, τοπικής αυτοδιοίκησης και τοπικών φορέων και θα μεριμνά για την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας.	1.1. Συγκρότηση της Επιτροπής Παρακολούθησης, με πρωτοβουλία του Δήμου Κερκυραίων. 1.2. Συγκρότηση και στελέχωση του Συντονιστικού Οργάνου. 1.3. Συγκρότηση της Επιτροπής εκπροσώπων της Τοπικής Κοινωνίας. 1.4. Κατάστρωση ετήσιου προγράμματος Δράσεων Εφαρμογής του Σχεδίου.

του διοικητικού μηχανισμού διαχείρισης του Μνημείου.		
Ζήτημα 2: ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ	**Στόχος 2**	**Δράση 2**
Οι διατιθέμενοι σήμερα πόροι για την λειτουργία της Προγραμματικής Σύμβασης 2006-2012, ανερχόμενοι σε 600.000 ευρώ ετησίως, προκύπτουν από πόρους των συμβαλλόμενων Μελών (ΥΠ.ΠΟ. - ΥΠΕΧΩΔΕ - ΤΑΠΑ - ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ). Αύξηση της συγκεκριμένης χρηματοδότησης μπορεί να προκύψει μέσω επιλεγμένων δραστηριοτήτων του Γραφείου Παλιάς Πόλης με οικονομική απόδοση (π.χ. έκδοση και πώληση έντυπου υλικού προβολής της πόλης). Οι διατιθέμενοι πόροι χρηματοδότησης που απευθύνονται συνολικά για εκτέλεση έργων στο Μνημείο χρειάζεται να διευρυνθούν, προκειμένου να καλύψουν μεγαλύτερο μέρος των διαπιστωμένων αναγκών. Εκτός από τις κρατικές επιχορηγήσεις και τα κοινοτικά προγράμματα είναι σκόπιμο να αναζητηθούν κίνητρα προς την ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις, χορηγίες και γενικότερη ενεργοποιημένη συμμετοχή, προβάλλοντας την διάσταση της «ανταποδοτικότητας» μιας τέτοιας επιλογής. Η καλλιέργεια σε τοπικό και εθνικό επίπεδο της αντίληψης της «προτεραιότητας» στην χρηματοδότηση που αποδίδεται στα Μνημεία Πολιτιστικής Κληρονομιάς συμβάλλει στην επιδιωκόμενη αύξηση των χρηματοδοτήσεων.	Συστηματική αναζήτηση ευκαιριών χρηματοδότησης του Μνημείου για όλους τους σχετικούς με τις αξίες του τομείς, καλλιεργώντας την αντίληψη ότι τα θέματα Πολιτιστικής Κληρονομιάς γενικότερα και ειδικότερα τα θέματα που σχετίζονται με το Μνημείο πρέπει να έχουν προτεραιότητα στην επιλογή για χρηματοδότηση.	2.1 Κατάστρωση χρηματοδοτικού προγράμματος για τις Δράσεις εφαρμογής του Σχεδίου, τηρώντας τις προτεραιότητες της Δράσης 1.4 και αξιοποιώντας όλες τις εν δυνάμει πηγές χρηματοδότησης (εθνικοί και κοινοτικοί πόροι, χορηγίες, δωρεές, ιδιωτικές επενδύσεις). 2.2 Διακίνηση προς όλους τους εν δυνάμει χρηματοδοτικούς φορείς, ενημερωτικού υλικού για το Μνημείο και τις καταγεγραμμένες ανάγκες του, προβάλλοντας την άποψη της «προτεραιότητας» στην χρηματοδότηση που αποδίδεται σε έργα ανάδειξης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.
Ζήτημα 3: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	**Στόχος 3**	**Δράση 3**
Το Γενικό Σχέδιο Εκτάκτων Αναγκών με την κωδική ονομασία «ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ» καθώς και η εξειδίκευσή του σε τοπικό επίπεδο μέσω του «Τοπικού Σχεδίου Πολιτικής Προστασίας» οργανώνει σήμερα την αντιμετώπιση των κινδύνων από φυσικές καταστροφές, που ενδέχεται να απειλήσουν μελλοντικά τον χώρο της Παλιάς Πόλης, όπως οι σεισμοί, οι πυρκαγιές και	Επικαιροποίηση, συντονισμός και εμπλουτισμός των υφιστάμενων σχεδίων για την αντιμετώπιση πιθανών για την επιβίωση του Μνημείου κινδύνων.	3.1 Επανεξέταση και επικαιροποίηση των υπαρχόντων Σχεδίων αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών (σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες), σε συνεργασία με τις σχετιζόμενες υπηρεσίες. 3.2 Εκπόνηση ερευνητικής εργασίας για την αποτίμηση κινδύνων, εκτός των φυσικών

σε μικρότερο βαθμό οι πλημμύρες. Τα υπάρχοντα Σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων φυσικών καταστροφών πρέπει να διατηρούνται συστηματικά επίκαιρα και να λαμβάνουν υπόψη τους της ιδιαιτερότητες και την σημασία ενός Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Επειδή οι κίνδυνοι οι πραγματικοί ή οι εν δυνάμει που αντιμετωπίζει μία πόλη Μνημείο δεν είναι μόνον οι φυσικές καταστροφές, χρειάζεται να γίνει μία πλήρης αποτίμηση των κινδύνων που απειλούν τις μοναδικές αξίες του μνημείου και να οργανωθεί η έγκαιρη αντιμετώπιση τους, κυρίως σε φάση πρόληψης. Με αυτήν την οπτική, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν κίνδυνοι από πιθανές αλλαγές χρήσεων γης, κίνδυνοι αλλοιώσεων του κοινωνικού ιστού, κίνδυνοι επισκεπτικών και οικιστικών πιέσεων και γενικότερα κίνδυνοι από τις αλλαγές στην κατάσταση του Μνημείου που μπορεί να επιφέρει η εφαρμογή των δράσεων του Σχεδίου Διαχείρισης. Η εφαρμογή του Σχεδίου Διαχείρισης οφείλει να προστατεύεται από πολιτικές και διοικητικές αλλαγές που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την συνέχεια και συνέπεια των δράσεων.		καταστροφών, που απειλούν ή θα μπορούσαν στο μέλλον να απειλήσουν το Μνημείο και την ανάπτυξη λύσεων για την πρόληψη και την αντιμετώπισή τους.
Ζήτημα 4: ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	**Στόχος 4**	**Δράση 4**
Ένας μεγάλος αριθμός Αρχείων σχετικών με το Μνημείο διατίθεται σήμερα από διαφορετικές πηγές προέλευσης (υπηρεσίες, φορείς, οργανισμούς και ιδιώτες), ενώ είναι πιθανόν να υπάρχουν και επιπλέον αρχεία πληροφοριών που δεν έχουν ακόμα εντοπιστεί. Τα διατιθέμενα αρχεία πληροφοριών δεν είναι όλα στον ίδιο βαθμό προσβάσιμα από τους ενδιαφερόμενους, δεν είναι αναγκαστικά συμβατά μεταξύ τους και σε αρκετές περιπτώσεις, ο τρόπος φύλαξης δεν είναι ο ενδεδειγμένος, εφ όσον η χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών είναι μάλλον περιορισμένη. Επειδή η πληρότητα της συγκέντρωσης και η δυνατότητα της διάχυσης των ποικίλων πληροφοριών για το Μνημείο	Χρήση όλων των σύγχρονων τεχνολογιών για την πληροφόρηση και επικοινωνία, ώστε η συγκέντρωση, φύλαξη και ανάλυση της τεκμηρίωσης για το Μνημείο να είναι πλήρης και προσβάσιμη από τον κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη.	4.1 Εκπόνηση εργασίας για την κατάρτιση βάσης δεδομένων, με αναφορά σε γεωγραφικό σύστημα πληροφοριών (G.I.S), η οποία θα συγκεντρώνει προοδευτικά όλα τα διαθέσιμα στοιχεία για το Μνημείο από τις διαφορετικές πηγές. 4.2 Συγκρότηση ομάδας εργασίας με αντικείμενο την εξασφάλιση πρόσβασης και την συστηματική συλλογή στοιχείων για το Μνημείο, διαθέσιμων σε διάφορες πηγές, προκειμένου αυτά να τροφοδοτήσουν την ενιαία βάση δεδομένων.

εξασφαλίζουν μία βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική Διαχείριση του χώρου και των επιμέρους στοιχείων του, ο συντονισμός των αρχείων και η απόκτηση ενός εύκολα προσβάσιμου και ολοκληρωμένου συστήματος πληροφοριών αποκτά βασική προτεραιότητα. . Η αξιοποίηση διάσπαρτων πληροφοριών για το Μνημείο που διατηρούν μεμονωμένοι ιδιώτες (προφορικός λόγος, προσωπικά αρχεία, γκραβούρες, κείμενα και φωτογραφίες), μέσω της συγκέντρωσης και της καταγραφής τους, εμπλουτίζει την γνώση και την κατανόηση στοιχείων του Μνημείου.		
Ζήτημα 5: ΕΠΟΠΤΕΙΑ	**Στόχος 5**	**Δράση 5**
Επειδή έως τις μέχρι σήμερα συνθήκες, το εθνικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας του Μνημείου δεν προέβλεπε τακτικές και λεπτομερείς καταγραφές της κατάστασης του Μνημείου, η διατιθέμενη γνώση προκύπτει από σποραδικές καταγραφές για την ικανοποίηση επίκαιρων αναγκών (όπως συλλογή στοιχείων για εκπόνηση μελετών, για λήψη συγκεκριμένων ρυθμιστικών μέτρων, κ.λπ.) και ως εκ τούτου έχει αποσπασματικό χαρακτήρα. Η αντικειμενικοποίηση της καταγραφής της κατάστασης του Μνημείου αλλά και της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του Σχεδίου Διαχείρισης πραγματοποιείται μέσω συγκεκριμένων «δεικτών» εποπτείας, όπως αυτοί που καταγράφονται στο κεφ. (6α) του τεύχους της πρότασης προς την UNESCO για την ένταξη της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας στον κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η συστηματική συγκέντρωση στοιχείων για την συμπλήρωση των δεικτών εποπτείας τροφοδοτεί με στοιχεία τις εξαετείς αναφορές προς τους μηχανισμούς εποπτείας και επιπλέον εξασφαλίζει την άμεση προσαρμογή του Σχεδίου Διαχείρισης σε ενδιάμεσες διαφοροποιήσεις της κατάστασης.	Απόκτηση ολοκληρωμένης και αντικειμενικής εικόνας για την υφιστάμενη κατάσταση του Μνημείου και εξερεύνηση μεθόδων συστηματικής παρακολούθησης και ενημέρωσης για την εξέλιξη, ώστε οι περιοδικές αναφορές προς τους μηχανισμούς εποπτείας να είναι σαφείς και πλήρεις.	5.1 Καθορισμός Δεικτών Εποπτείας του Μνημείου. 5.2 Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας, με αντικείμενο την συλλογή των εν εξελίξει στοιχείων του Μνημείου, για την συμπλήρωση των δεικτών εποπτείας.

Ζήτημα 6: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ	**Στόχος 6**	**Δράση 6**
Στην πρόταση ένταξης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας στον κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς έχει γίνει λεπτομερής καθορισμός των ορίων του και της ζώνης προστασίας του. Κατά την διάρκεια εφαρμογής του Σχεδίου Διαχείρισης, η δυναμική ανάπτυξης του Μνημείου μπορεί να οδηγήσει σε αναθεώρηση των ορίων της ζώνης προστασίας, στον βαθμό που κάτι τέτοιο θεωρηθεί αναγκαίο από την καταγραφή και αποτίμηση των επιπτώσεων. Ως εκ τούτου ο συστηματικός και συχνός έλεγχος των μεταβολών στην ζώνη προστασίας προκύπτει ιδιαίτερα αναγκαίος.	Συνεχής παρακολούθηση και αποτίμηση των επιπτώσεων εφαρμογής του Σχεδίου Διαχείρισης στην περιβάλλουσα το Μνημείο περιοχή, με στόχο την έγκαιρη λήψη μέτρων και την πιθανή τροποποίηση των ορίων της ζώνης προστασίας	6.1. Συγκρότηση ομάδας εργασίας για την συστηματική καταγραφή των προκυπτουσών αλλαγών στην ζώνη επιρροής του Μνημείου (όπως αλλαγές χρήσεων γης, μεγάλες αναπτυξιακές παρεμβάσεις, κυκλοφοριακές επιβαρύνσεις).
Ζήτημα 7: ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	**Στόχος 7**	**Δράση 7**
Η τοπική κοινωνία έχοντας μια άμεση, καθημερινή σχέση με τον Μνημειακό χώρο της Παλιάς Πόλης έχει πλήρη γνώση των ιδιαιτεροτήτων και των πολιτιστικών αξιών που αυτή εμπεριέχει. Η προοπτική ένταξης της «Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας» στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς διαμορφώνει μία αίσθηση «υπεροχής» στην τοπική κοινωνία και διευκολύνει την εξασφάλιση της τοπικής συναίνεσης στη λήψη μέτρων που προωθούν την ανάδειξη του Μνημείου και την διατήρησή του σε καλή κατάσταση. Ο πολιτιστικός προσανατολισμός της πόλης μπορεί να την αναδείξει σε πόλο έλξης ευρέως φάσματος δραστηριοτήτων (εκπαίδευση, πολιτισμός, ψυχαγωγία, επικοινωνία, αθλητισμός). Η περαιτέρω ανάλυση των ωφελειών σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο που μπορεί να προκύψουν για την τοπική	Διαβεβαίωση της τοπικής κοινωνίας για τα πολιτιστικά και οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την αναβάθμιση και προβολή του Μνημείου και εξασφάλιση συναίνεσης για την λήψη μέτρων που προωθούν την αποκατάσταση και ανάδειξή του και την διατήρησή του σε καλή κατάσταση	7.1 Συγκρότηση Γραφείου Τύπου του Γραφείου Παλιάς Πόλης με αντικείμενο την τροφοδότηση ειδικής στήλης στον καθημερινό τοπικό τύπο και σχετικής ιστοσελίδας στο Διαδίκτυο, με θέματα προστασίας και ανάδειξης του μνημειακού χαρακτήρα της Παλιάς Πόλης. 7.2 Καθιέρωση ενεργών φόρουμ πολιτών για τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στις διαδικασίες διαχείρισης του Μνημείου και εκστρατεία πληροφόρησης και ενημέρωσης σχετικά με τις αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς, τις επιπτώσεις και τις ωφέλειες από την αξία του Μνημείου και ενθάρρυνση για συμμετοχή στις διαδικασίες.

κοινωνία από την ευρύτερη προβολή των πολιτιστικών αξιών της πόλης, ενθαρρύνει την συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων σε δράσεις αποκατάστασης και ανάδειξης.		
Ζήτημα 8: ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	**Στόχος 8**	**Δράση 8**
Το υφιστάμενο πλαίσιο θεσμικής προστασίας του Μνημείου, όπως αυτό προσδιορίζεται μέσω του Αρχαιολογικού Νόμου (Ν. 3028/2002) και των διαταγμάτων κήρυξης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας ως *«ιστορικό διατηρητέο Μνημείο και τόπος που παρουσιάζει ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, καθώς και ενδιαφέρον από απόψεως αρχιτεκτονικής και ιστορικής»* από το ΥΠ.ΠΟ. και ως *«παραδοσιακός οικισμός»* από το ΥΠΕΧΩΔΕ καλύπτει το σύνολο της περιοχής που προτείνεται για ένταξη στον κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και έχει αποδείξει την επάρκειά του, εμπράκτως. Τα επιμέρους προβλήματα στην ασκούμενη πολιτική προστασίας δεν προκύπτουν από ανεπάρκεια του θεσμικού πλαισίου, αλλά από αδυναμίες στον τρόπο εφαρμογής του, κυρίως λόγω ελλείψεων στην στελέχωση των υπηρεσιών. Οι διαφοροποιήσεις στην θεσμική προστασία που παρουσιάζονται στις επιμέρους περιοχές της ζώνης επιρροής του Μνημείου (αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικά προάστια, μεμονωμένα κηρυγμένα κτήρια) μπορούν να αποκατασταθούν μέσω της ενιαίας θεσμοθέτησής της. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας αναθεώρησης του Σχεδίου Πόλης, που σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη, θα εξισορροπήσει σημειακές αντιφάσεις του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, κυρίως στην περιοχή της Εβραϊκής.	Επεξεργασία και εξειδίκευση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου προστασίας, ώστε να ανταποκρίνεται με τον καταλληλότερο τρόπο στις πολυδιάστατες ανάγκες του Μνημείου, καλύπτοντας τόσο την ανάγκη διατήρησης του ιδιαίτερου χαρακτήρα του, όσο και τις απαιτήσεις της ζωντανής, σύγχρονης πόλης	8.1 Ανάθεση έργου νέας επίγειας κτηματογράφησης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας με δυνατότητα ένταξης του υπόβαθρου σε γεωγραφικό σύστημα πληροφοριών (GIS), ως υποδομή για όλες τις βάσεις δεδομένων που θα συγκροτηθούν, στα πλαίσια της εφαρμογής του Σχεδίου Διαχείρισης. 8.2 Ολοκλήρωση της μελέτης αναθεώρησης του υφιστάμενου Σχεδίου Πόλης, βάσει των υφιστάμενων ειδικών προδιαγραφών. Ενιαία θεσμοθέτηση όρων και περιορισμών στην ζώνη επιρροής του Μνημείου.
Ζήτημα 9: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ	**Στόχος 9**	**Δράση 9**
Το Προτεινόμενο Μνημείο ως μία ζωντανή πόλη είναι ένας συνεχώς αναπτυσσόμενος οργανισμός. Η μεταβολή που συνοδεύει, σε κάθε περίπτωση, την αναπτυξιακή διαδικασία	Έγκαιρος προσδιορισμός του μεγέθους και του είδους της μεταβολής που μπορεί να αντέξει το Μνημείο, πριν οι μοναδικές του	9.1 Εκπόνηση Τεχνικοοικονομικής μελέτης, ανάλυσης των επιπτώσεων από την εφαρμογή του Σχεδίου στους διάφορους τομείς της ζωής

είναι απαραίτητη για να υποστηρίξει την υγεία της πόλης και κατ' επέκταση του Μνημείου. Η μεταβολή μπορεί να είναι συγχρόνως μία ευκαιρία για τη βελτίωση του Μνημείου, αλλά και μία απειλή για τις μοναδικές του αξίες. Η αποτελεσματική διαχείριση της μεταβολής εξαρτάται από τον σαφή προσδιορισμό των επιπτώσεων της κάθε παρέμβασης, αλλά και τον προσδιορισμό των ορίων αντοχής του Μνημείου, προκειμένου να μην απειληθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.	αξίες απειληθούν.	της πόλης και εκτίμηση του μεγέθους της μεταβολής που μπορεί να γίνει αποδεκτή, χωρίς να αλλοιωθεί ο χαρακτήρας και οι πολιτιστικές αξίες του Μνημείου.
Ζήτημα 10: ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ	**Στόχος 10**	**Δράση 10**
Τα αναπτυξιακά σχέδια, μικρά και μεγάλα, μέσα και γύρω από την πόλη, μπορεί να έχουν σημαντική επίδραση στην εικόνα, στο χαρακτήρα και στην ιστορική δομή του Μνημείου. Η πλειοψηφία των επεμβάσεων αφορούν σε επισκευές ιδιωτικών κατά κανόνα κτηρίων μέσα στο Μνημείο, ενώ οι ανεγέρσεις νέων κτηρίων περιορίζονται στην περίμετρο της πόλης και πάντα σε σχέση με το υφιστάμενο καθεστώς προστασίας (αρχαιολογικοί χώροι, διατηρητέα κτήρια και εκκλησίες, ιστορικά σύνολα και ζώνη προστασίας γύρω από αυτά). Ο έλεγχος αυτών των επεμβάσεων γίνεται από τις υπηρεσίες του Δήμου Κερκυραίων (Πολεοδομικό Γραφείο) και τις υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ, όχι μόνο σε επίπεδο έγκρισης σχεδίων, αλλά και ελέγχου του τρόπου εφαρμογής τους. Οι υπηρεσίες που ασκούν τον έλεγχο διαθέτουν αρχιτέκτονες και αρχαιολόγους, αλλά για την καλύτερη ποιότητα των διαδικασιών ελέγχου, απαιτείται προσωπικό με περισσότερη εξειδίκευση, κυρίως σε θέματα προστασίας και ανάδειξης των ιστορικών κτηρίων. Ο υφιστάμενος έλεγχος των επεμβάσεων γίνεται περισσότερο αποτελεσματικός, όταν συμπληρώνεται με καταγραφή των	Διαμόρφωση αυστηρού, σαφούς και λεπτομερούς ελεγκτικού πλαισίου για τον έλεγχο των επιπτώσεων όλων των δρομολογούμενων αναπτυξιακών δραστηριοτήτων εντός του Μνημείου και της ζώνης προστασίας του, το οποίο αφενός μεν θα εξασφαλίζει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφετέρου δε θα αφήνει περιθώρια για υψηλών προδιαγραφών αναπτυξιακές προτάσεις.	10.1 Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο την αποτίμηση των υφιστάμενων διαδικασιών ελέγχου των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων, βάσει των στοιχείων που διαθέτουν οι υφιστάμενοι ελεγκτικοί μηχανισμοί (Εφορείες Αρχαιοτήτων, Πολεοδομικό Γραφείου Δήμου Κερκυραίων, Δ/νση ΠΕΧΩΔΕ της ΠΙΝ) και διατύπωση προτάσεων για τη βελτίωσή τους. 10.2 Διοργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων για την εξειδίκευση του επιστημονικού δυναμικού των ελεγκτικών υπηρεσιών, σε θέματα προστασίας και ανάδειξης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

επιπτώσεων των μεγάλου κυρίως μεγέθους αναπτυξιακών έργων που υλοποιούνται στο Μνημείο και την ζώνη επιρροής του		
Ζήτημα 11: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	**Στόχος 11**	**Δράση 11**
Η σύγχρονη αρχιτεκτονική και η αδιαμφισβήτητη ικανότητά της να εντάσσεται αρμονικά στο ιστορικό περιβάλλον, τουλάχιστον όπως αυτή εκφράστηκε στα χρόνια του μεσοπολέμου ως μία φυσική συνέχεια στη ζωή και ανάπτυξη της πόλης, δεν έχει να παρουσιάσει στα έργα των πρώτων δεκαετιών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σημαντικά παραδείγματα στον χώρο της Κέρκυρας, εκτός μεμονωμένων εξαιρέσεων. Η πιο πάνω «παρεξήγηση» της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, που έχει καταγραφεί στην τοπική συλλογική συνείδηση, οδηγεί συχνά στην λύση της «εύκολης αρχιτεκτονικής», αυτής που συνηθίζει να επαναλαμβάνει αβασάνιστα στις σύγχρονες κατασκευές, μορφολογικά στοιχεία των ιστορικών κτηρίων. Τα τελευταία χρόνια, όλο και σε ευρύτερα πλαίσια, προωθείται από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς σε τοπικό και εθνικό επίπεδο (πολεοδομικό Γραφείο Δήμου, υπηρεσίες ΥΠ.ΠΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ, Επιτροπή Αρχιτεκτονικού Ελέγχου, Τοπικό και Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο) η αντίληψη της δυνατότητας ένταξης υψηλής ποιότητας σύγχρονης αρχιτεκτονικής στον ιστορικό χώρο, σε γειτνίαση με τα υψηλής αρχιτεκτονικής αξίας ιστορικά κτήρια. Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελούν ήδη θεσμοθετημένη διαδικασία πριν την έκδοση οικοδομικής άδειας, είναι σκόπιμο να περιλάβουν την διάσταση της αρχιτεκτονικής έκφρασης στα προς έλεγχο υποβαλλόμενα στοιχεία.	Διεύρυνση των απαιτήσεων των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ώστε να λειτουργούν ως ουσιαστικό εργαλείο αποτίμησης των επιπτώσεων μεγάλων αναπτυξιακών σχεδίων και τεχνικών έργων, τόσο ως προς το φυσικό όσο και ως προς το δομημένο περιβάλλον.	11.1 Συγκρότηση ομάδας εργασίας για την καταγραφή του συνόλου των σύγχρονων (μετά το 1960) οικοδομικών επεμβάσεων στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, την αποτίμηση της κατάστασής τους και την παρουσίαση προτάσεων για βελτίωση και ανάδειξη. 11.2 Καθιέρωση βραβείων για τις καλύτερες μελέτες και εφαρμογές ένταξης σύγχρονης αρχιτεκτονικής στο ιστορικό περιβάλλον, με στόχο την ενθάρρυνση του σύγχρονου τρόπου έκφρασης.
2η Ενότητα « Προστασία και διατήρηση»		

Ζήτημα 12: ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	**Στόχος 12**	**Δράση 12**
Ο τύπος του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στην πόλη της Κέρκυρας είναι σύνθετος. Το καθεστώς πολυιδιοκτησίας σε συνδυασμό με την έλλειψη κανονισμού λειτουργίας των κτηρίων (που απορρέει από την απουσία σύστασης οριζόντιας ιδιοκτησίας λόγω της παλαιότητας των κτηρίων και της υπαγωγής τους στο καθεστώς του Ιόνιου Αστικού Κώδικα), δημιουργεί προβλήματα στη σωστή συντήρηση των κτηρίων. Μέχρι σήμερα, η ευθύνη για την επισκευή και τη συντήρηση των ιστορικών κτηρίων βαρύνει ιδιώτες και διάφορους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, που κατέχουν ακίνητα στην Παλιά Πόλη. Σε πολλές περιπτώσεις οι συνιδιοκτήτες ενός κτηρίου δεν έχουν ταυτόσημες απόψεις για την συντήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη της ιδιοκτησίας τους και δυσκολεύονται να οδηγηθούν σε αποφάσεις. Η ανάλυση στην τοπική κοινωνία των ωφελειών από την αποκατάσταση των κτηρίων και την διατήρησή τους σε καλή κατάσταση θα διαμορφώσει ένα θετικό κλίμα για ανάληψη πρωτοβουλιών από πλευράς συνιδιοκτητών. Τα υλοποιούμενα δημόσια έργα αποκατάστασης κτηριακών μετώπων ιδιωτικών ιστορικών κτηρίων, μέσω χρηματοδοτήσεων που εξασφαλίζει η Προγραμματική Σύμβαση της Παλιάς Πόλης, καλλιεργούν την λογική της συνεργασίας συνιδιοκτητών και κράτους, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του κοινού πολιτιστικού αγαθού.	Μέριμνα για την οικονομική διευκόλυνση των συνιδιοκτητών των ιστορικών ακινήτων να προχωρήσουν σε σύσταση οριζόντιας ιδιοκτησίας, προκειμένου να αποκτήσει το σύνολο των κτηρίων κανονισμό λειτουργίας και ενημερωτική εκστρατεία για τα συνολικά οφέλη από την αποκατάσταση των κτηρίων και την διατήρησή τους σε καλή κατάσταση.	12.1 Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο την κατάρτιση σχεδίου νομοθετικού πλαισίου για την οικονομική διευκόλυνση των ιδιοκτητών προκειμένου να προχωρήσουν σε σύσταση οριζοντίου ιδιοκτησίας και κανονισμού λειτουργίας στα πολυιδιόκτητα κτήρια. 12.2 Παροχή υπηρεσιών, από πλευράς Γραφείου Παλιάς Πόλης προς τους συνιδιοκτήτες ιστορικών κτηρίων που έχουν ήδη καταρτίσει κανονισμό λειτουργίας στα ακίνητά τους και προτίθενται να εκτελέσουν έργα επισκευής, αποκατάστασης και ανάδειξης, σχετικά με τον συντονισμό των ενεργειών, την σύνταξη τεχνικών μελετών, την διευκόλυνση αδειοδοτήσεων. 12.3. Διοργάνωση παρουσιάσεων επεμβάσεων αποκατάστασης και ανάδειξης ιστορικών κτηρίων και επιβράβευση της καλύτερης από αυτές, ανά έτος.
Ζήτημα 13: ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ	**Στόχος 13**	**Δράση 13**
Οι επεμβάσεις στα μνημεία, ειδικά εκείνες μεγάλης κλίμακας χρειάζονται υψηλές χρηματοδοτήσεις, οι οποίες σύμφωνα με τα μέχρι στιγμής δεδομένα ποτέ δεν θεωρούνται επαρκείς, εφ όσον υπολείπονται σταθερά των αναγκών. Η αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων χρηματοδότησης, (όπως χορηγίες,	Αξιοποίηση όλων των χρηματοδοτικών ευκαιριών για την αποκατάσταση ιστορικών κτηρίων και αναζήτηση πλαισίου οικονομικής ενίσχυσης των ιδιοκτητών, που εφαρμόζουν προδιαγραφές εργασιών	13.1 Αναζήτηση χρηματοδοτικών προγραμμάτων για την αποκατάσταση και ανάδειξη του Μνημείου και των επιμέρους στοιχείων του και προετοιμασία ανάλογων μελετών βάσει των προτεραιοτήτων της δράσης

κοινοτικά και εθνικά προγράμματα, αποδοτικές επενδύσεις, ιδιωτική συμμετοχή), ως συμπληρωματικές των κρατικών επιχορηγήσεων, διαμορφώνουν ένα πιο ισχυρό πλαίσιο για την αντιμετώπιση περισσότερων ζητημάτων. Οι ιδιώτες ιδιοκτήτες ουσιαστικά επωμίζονται αποκλειστικά το κόστος συντήρησης των ιστορικών κτηρίων, παρ ότι κατά κανόνα, έχουν μικρές οικονομικές δυνατότητες. Η αναζήτηση και εξεύρεση σταθερών τρόπων ενίσχυσης των ιδιωτών αποκτά βαρύνουσα σημασία για την συνολική εικόνα του χώρου, αλλά και την εφαρμογή διαχειριστικής πολιτικής. Τα έργα «αποκατάστασης κτηριακών μετώπων» που βρίσκονται σήμερα σε εξέλιξη εκτελούνται με δαπάνες του δημοσίου σε ποσοστό 100% και αφορούν 250 επιλεγμένα ιστορικά κτήρια που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις (στατική επάρκεια, καθεστώς πολυιδιοκτησίας, συμβολή στην διαμόρφωση μετώπου, κ.α.). Η πιο πάνω κρατική πρωτοβουλία εκτιμάται ότι θα κινητοποιήσει εκ παραλλήλου και την ιδιωτική συμμετοχή και θα αποτελέσει ένα ορατό «δείγμα γραφής» στον χώρο για την ποιότητα και τον χαρακτήρα των έργων αποκατάστασης των ιστορικών κτηρίων.	αποκατάστασης με αυξημένες απαιτήσεις.	13.2. Συγκρότηση ομάδας εργασίας με αντικείμενο την διερεύνηση δυνατοτήτων οικονομικής ενίσχυσης των ιδιοκτητών ιστορικών κτηρίων, προκειμένου να εκτελέσουν έργα αποκατάστασης και ανάδειξης των ιδιοκτησιών τους και προσδιορισμός όρων και περιορισμών.
Ζήτημα 14: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	**Στόχος 14**	**Δράση 14**
Το ιστορικό περιβάλλον της παλιάς πόλης της Κέρκυρας διαμορφώνεται από μία σειρά επιμέρους στοιχείων (Παλαιό Φρούριο, Νέο Φρούριο, περιμετρικές οχυρώσεις, δίκτυο δρόμων, κτηριακό δυναμικό, λειτουργίες πόλης, εικόνα πόλης, ήθη και έθιμα κλπ), τα οποία συνδεόμενα με ένα σύνθετο τρόπο διαμορφώνουν το συνολικό χαρακτήρα του προτεινόμενου προς ένταξη Μνημείου. Η Προστασία και Διατήρηση των μεμονωμένων αυτών στοιχείων βασίζεται στην κατανόηση του τρόπου, με τον οποίο αυτά συνδέονται με τις αξίες του Μνημείου. Τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν το Προστατευόμενο Σύνολο έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τα κάνουν μοναδικά και αυθεντικά. Ένας από τους παράγοντες που διαμορφώνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της παλιάς πόλης είναι οι παραδοσιακές χρήσεις γης, οι οποίες τα τελευταία	Μεθοδική αποτίμηση της κατάστασης όλων των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν το Μνημείο (Φρούρια και περιμετρικές οχυρώσεις, δίκτυο δρόμων, κτηριακό δυναμικό, λειτουργίες πόλης, εικόνα πόλης, ήθη και έθιμα κλπ), και περιοδική ενημέρωση του σχετικού καταλόγου, ώστε η αξιολόγηση των προτεραιοτήτων συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης να προκύπτει με αντικειμενικότητα και σαφήνεια.	14.1 Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο τον εντοπισμό και καταγραφή των εγκαταλελειμμένων κτηρίων και των περιοχών με προβλήματα λειτουργικής υποβάθμισης και διερεύνηση των δυνατοτήτων για την αντιμετώπισή τους 14.2 Σύνταξη σύγχρονων και λεπτομεριακών προδιαγραφών για τις εργασίες αποκατάστασης που υλοποιούνται στο Μνημείο (υλικά, τεχνικές, σχεδιασμός) και προώθησή τους στους τεχνικούς όλων των βαθμίδων, τους επαγγελματίες και ευρύτερα στην τοπική κοινωνία.

χρόνια εμφανίζουν τάσεις αλλοίωσης, είτε λόγω πιέσεων από πλευράς τουρισμού, είτε λόγω αναγκών ένταξης σύγχρονου τρόπου ζωής. Η συγκράτηση αυτών των τάσεων έχει αναδειχτεί σε πρώτης προτεραιότητας ζήτημα. Τα εγκαταλελειμμένα κτήρια και οι περιοχές με προβλήματα χρήσης, επειδή φθείρονται και καταστρέφονται γρηγορότερα από τα υπόλοιπα, καθορίζοντας αρνητικά το ιστορικό περιβάλλον του Μνημείου, αποκτούν προτεραιότητα στην αντιμετώπισή τους.		
Ζήτημα 15: ΚΤΗΡΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	**Στόχος 15**	**Δράση 15**
Τα ιστορικά κτήρια αξιώνουν επιστημονικά σωστές και τεχνικά άρτιες επεμβάσεις συντήρησης και επισκευής. Η αποκτηθείσα γνώση σχετικά με τη κατασκευαστική δομή των ιστορικών κτηρίων της Κέρκυρας και οι γνώσεις για τους παραδοσιακούς τρόπους δόμησης και τις παραδοσιακές τεχνικές, χρειάζονται καταγραφή, αξιολόγηση και αρχειοθέτηση. Τα υλικά, οι τρόποι δόμησης, οι τεχνικές διακόσμησης, η μαστορική τέχνη και τεχνική που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των ιστορικών κτηρίων, παίζουν πρωταρχικό ρόλο στη διατήρηση της αυθεντικότητας, της αισθητικής αξίας και της ομοιογένειας του Προστατευόμενου Συνόλου. Οι περιπτώσεις που σύγχρονες επεμβάσεις στα ιστορικά κτήρια αλλοιώνουν την μορφή τους είτε με άστοχες επιλογές, είτε με τοποθετήσεις σύγχρονων υποδομών όπως κλιματιστικά, κεραίες, σωλήνες κ.λπ., χρήζουν άμεσης αποκατάστασης, σε συνεργασία με τους ιδιοκτήτες. Το εσωτερικό των ιστορικών κτηρίων, εφόσον συμβάλλει στην κατανόηση της αξίας του Μνημείου, θεωρείται εξίσου σημαντικό στοιχείο και οφείλει να αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα ανάλογη αυτής των κτηριακών μετώπων. Λόγω του αυξημένου κόστους των υψηλών προδιαγραφών επισκευών στα ιστορικά κτήρια, οι επεμβάσεις συνήθως πραγματοποιούνται μετά την εμφάνιση των προβλημάτων και	Σύνταξη ειδικών προδιαγραφών και πλατιά ενημέρωση των ιδιοκτητών για τις δόκιμες τεχνικές και τα υλικά που εφαρμόζονται σε επεμβάσεις αποκατάστασης ιστορικών κτηρίων και δρομολόγηση διαδικασίας για την συγκράτηση αλλοιώσεων στις όψεις των κτηρίων, από προσθήκες σύγχρονου αστικού εξοπλισμού.	15.1. Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο την ενημέρωση των απογραφικών δελτίων των κτηρίων με επίκαιρα στοιχεία σχετικά με την κατάστασή τους, προκειμένου να τροφοδοτηθεί η ηλεκτρονική βάση δεδομένων. 15.2. Εκπόνηση μελετητικής εργασίας για τις δυνατότητες των ιστορικών κτηρίων να επιδέχονται στοιχεία σύγχρονου τρόπου ζωής, χωρίς μορφολογικές αλλοιώσεις (κλιματιστικά, κεραίες τηλεόρασης, σωληνώσεις, στοιχεία σκιασμού, εξαερισμοί καταστημάτων, ανελκυστήρες, εγκαταστάσεις θέρμανσης), είτε στην εξωτερική τους εικόνα, είτε στο εσωτερικό τους. 15.3. Έκδοση οδηγού επεμβάσεων με το περιεχόμενο του 15.2.

όχι προληπτικά, βάσει περιοδικού προγράμματος συντήρησης. Η εφαρμογή χρηματοδοτικής πολιτικής σε ιδιοκτήτες που προτίθενται να αποκαταστήσουν τα ακίνητά τους, είτε μέσω επιχορηγήσεων, είτε μέσω μακρόχρονης δανειοδότησης, αφενός μεν ενθαρρύνει την εκτέλεση επισκευαστικών εργασιών, αφετέρου δε εξασφαλίζει σε απόλυτο σχεδόν βαθμό την συμβατότητα των επεμβάσεων με τον χαρακτήρα του κτηρίου, εφόσον το χρηματοδοτούμενο έργο είναι απόλυτα ελεγχόμενο. Τα ιστορικά κτήρια είναι συγχρόνως κατοικίες, επαγγελματικοί χώροι, και τόποι ψυχαγωγίας και για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να τηρείται μία ισορροπία ανάμεσα στη διατήρηση της αξίας του Μνημείου, και στη διατήρηση των φυσιολογικών δραστηριοτήτων της ζωντανής πόλης.		
Ζήτημα 16: ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	**Στόχος 16**	**Δράση 16**
Η Σπιανάδα, ο μεγαλύτερος ανοικτός χώρος του Μνημείου, με αξιόλογες δενδροφυτεύσεις και κηποτεχνικές διαμορφώσεις του 19ου αι., συνδεδεμένος άμεσα με την ιστορία του τόπου, επιβαρύνεται σήμερα από την περιμετρική κυκλοφορία και τη στάθμευση αυτοκινήτων. Είναι επείγουσα μία ιδιαίτερη και συνολική αντιμετώπιση του θέματος, σε συνάρτηση με τις ανάγκες και τα προβλήματα της σύγχρονης πόλης. Η ακτή που περιβάλλει το Μνημείο δεν έχει προβληθεί και αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε, με αποτέλεσμα πολλά τμήματα αυτού του ενδιαφέροντος συνόλου να παραμένουν παραμελημένα και υποβαθμισμένα. Η θάλασσα είναι ένα σημαντικό στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος του Μνημείου, έχει άμεση σχέση με την ιστορία και την εξέλιξη της πόλης και συγχρόνως είναι ένα πιθανόν μέσο για τη μεταφορά των κατοίκων και των επισκεπτών και την αποσυμφόρηση με τον τρόπο αυτό της πόλης. Ορισμένα στοιχεία στην ζώνη επιρροής του Μνημείου που έχουν άμεση σχέση με την ιστορία του δεν έχουν τύχει σήμερα της απαραίτητης αντιμετώπισης και ανάδειξης προστασίας. Αυτά είναι τα ιστορικά νεκροταφεία, οι λόφοι	Αξιολόγηση του φυσικού περιβάλλοντος στην περίμετρο του Μνημείου και στην ζώνη προστασίας του και δρομολόγηση επεμβάσεων αποκατάστασης και ανάδειξης των ιδιαίτερων ιστορικών χαρακτηριστικών, με προτεραιότητα: στην Σπιανάδα, για την ελεύθερη απόδοσή της στους πεζούς και τις παραδοσιακές της χρήσεις, στην ενοποίηση και ανάδειξη όλων των στοιχείων της ακτογραμμής, στην αναβάθμιση των λόφων Αβράμη και Σωτήρος και των πάρκων της Γαρίτσας και του «Mon Repos».	16.1. Εκπόνηση μελέτης για την αποκατάσταση και ανάδειξη του παραδοσιακού χαρακτήρα της Σπιανάδας, σε συνδυασμό με την επίλυση του κυκλοφοριακού και της στάθμευσης (δράσεις 22 & 23). 16.2. Εκπόνηση μελέτης με αντικείμενο την προστασία της ακτογραμμής του Μνημείου και την ανάδειξη των σημαντικών τοποθεσιών και λιμανιών και την λειτουργική τους ενοποίηση. 16.3. Εφαρμογή σχεδίου για τη βελτίωση του αστικού πρασίνου (είδος δενδροφυτεύσεων και κηποτεχνικών διαμορφώσεων, σε κήπους και πάρκα και μεμονωμένες θέσεις στην Παλιά Πόλη).

Σωτήρος και Αβράμη και τα πάρκα της Γαρίτσας και Ανεμομύλου. Τα δέντρα, οι δασότοποι, οι ελαιώνες και η βλάστηση γενικότερα, που διαμορφώνουν το φυσικό περιβάλλον του Μνημείου αποτελώντας τμήμα της Ιστορίας του, χρειάζονται να προστατευτούν με ανάλογο τρόπο.		
Ζήτημα 17: ΦΡΟΥΡΙΑ ΚΑΙ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ	**Στόχος 17**	**Δράση 17**
Το Παλαιό Φρούριο και το Νέο Φρούριο της Κέρκυρας είναι δύο από τα πιο σημαντικά μνημεία φρουριακής αρχιτεκτονικής του 16ου αι. Εκτός από σημαντικά μνημεία είναι και χώροι σπάνιας φυσικής ομορφιάς, ενσωματωμένοι αρμονικά στο επίσης μοναδικό οικιστικό σύνολο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας. Για την προστασία και ανάδειξη του Παλαιού Φρουρίου λειτούργησε από τον Απρίλιο του 1990 μέχρι το Δεκέμβριο του 2003 Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και του Δήμου Κερκυραίων. Στα πλαίσια της λειτουργίας αυτής της Προγραμματικής πραγματοποιήθηκαν έργα και μελέτες στο χώρο του Παλαιού Φρουρίου. Τα έργα που εκτελέστηκαν συντέλεσαν στην ριζική αλλαγή της εικόνας του Παλαιού Φρουρίου τα τελευταία δέκα χρόνια, με το μεγαλύτερο μέρος του αρχαιολογικού χώρου να είναι σήμερα επισκέψιμο και τα περισσότερα κτήρια να έχουν συντηρηθεί και ενταχθεί στο χώρο, με χρήσεις που σέβονται την ιστορικότητά του και συμβάλουν ώστε το μνημείο να είναι ένα ζωντανό κομμάτι της πόλης. Η κατάσταση διατήρησης του Νέου Φρουρίου είναι αρκετά καλή. Σημαντικό ρόλο σ' αυτή την καλή εικόνα και στην καλή κατάσταση διατήρησης του χώρου έπαιξαν οι επεμβάσεις που έγιναν από το Δήμο Κερκυραίων σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού από το 1994 και μετά και η συνεχής παρουσία συνεργείου που εκτελεί εργασίες καθαρισμών και	Ολοκλήρωση των επεμβάσεων αποκατάστασης και ανάδειξης του συνόλου των οχυρωματικών έργων (φρούρια και περιμετρικές οχυρώσεις) της Κέρκυρας και συνέχιση ανασκαφών, που θα συμβάλλουν στην κατανόηση μιας σημαντικής περιόδου της ιστορίας της πόλης.	17.1. Προώθηση, με στόχο την ένταξη των υπαρχουσών μελετών αποκατάστασης και ανάδειξης επιμέρους τμημάτων των δύο Φρουρίων σε χρηματοδοτικό σχήμα και εκτέλεση των αντίστοιχων έργων 17.2. Σύνταξη ειδικού σχεδίου για τη διαχείριση του Παλαιού Φρουρίου, ως μεμονωμένο Μνημείο με ικανό αριθμό επισκεπτών και σειρά λειτουργικών εγκαταστάσεων διαφορετικών ομάδων χρηστών (πανεπιστημιακή κοινότητα, κρατικές υπηρεσίες, τοπική κοινωνία για άθληση και αναψυχή). 17.3. Εκπόνηση ολοκληρωμένου σχεδίου για τον εμπλουτισμό της χρήσης του Νέου Φρουρίου με συμβατές δραστηριότητες και εκπόνηση μελετών αποκατάστασης και επανάχρησης των υπαρχόντων κτηρίων. 17.4. Συνέχιση της δραστηριότητας του υπάρχοντος συνεργείου του Νέου Φρουρίου για καθαρισμούς και μικρά έργα συντήρησης. 17.5. Δρομολόγηση προγράμματος ανασκαφών στο Παλαιό Φρούριο με αντικείμενο την τεκμηρίωση στοιχείων της βυζαντινής πόλης του 6ου μ.Χ. αι. 17.6. Συγκρότηση ομάδας εργασίας, για την συστηματική καταγραφή της κατάστασης όλων

συντήρησης. Αντίθετα με τα δύο Φρούρια, για τα υπολείμματα των περιμετρικών οχυρώσεων της πόλης υπάρχουν ακόμη αρκετά να γίνουν, προκειμένου να προβάλλουν τον χαρακτήρα της άλλοτε περιτειχισμένης ιστορικής πόλης. Το Παλαιό Φρούριο ήταν ο χώρος όπου αναπτύχθηκε η βυζαντινή πόλη και ακρόπολη (6ος αι. μ.Χ). Η ενίσχυσή του με σημαντικά οχυρωματικά έργα από τον 14ο αι. μέχρι και το 19ο αι., η κατασκευή πολλών κτηρίων με στρατιωτική ή όχι χρήση, καθώς και η συνεχής χρήση του χώρου ως στρατόπεδο από το 19ο αι. μέχρι περίπου και τις μέρες μας, είχε σαν αποτέλεσμα τα ίχνη της πόλης του 6ου αι. να έχουν χαθεί. Η διενέργεια ανασκαφών για τον προσδιορισμό τους θα φωτίσει ουσιαστικά ένα άγνωστο μέρος της ιστορίας της πόλης. Για την τεκμηρίωση της αρχαίας πόλης, αυτής που δεν βρίσκεται μέσα στα όρια του Μνημείου, αλλά στην ζώνη επιρροής του και αποτελεί την πόλη της κλασσικής, ελληνιστικής, ρωμαϊκής και παλαιοχριστιανικής περιόδου η οποία μεταφέρθηκε περίπου τον 6ο μ.Χ. αι. στο Παλαιό Φρούριο, διενεργείται πρόγραμμα συστηματικών ανασκαφών από την Η' Εφορεία Προϊστορικών & Κλασσικών Αρχαιοτήτων επί σειρά ετών. Τα ευρήματα των ανασκαφών εμπλουτίζουν σταθερά τις γνώσεις μας για την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο εξέλιξης της πόλης.		των στοιχείων των περιμετρικών οχυρώσεων της πόλης και την αξιολόγηση των προτεραιοτήτων για επεμβάσεις αποκατάστασης και ανάδειξης.
Ζήτημα 18: ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ	**Στόχος 18**	**Δράση 18**
Την τελευταία δεκαετία έχουν πραγματοποιηθεί στην Παλιά Πόλη της Κέρκυρας σειρά έργων αναβάθμισης του δημόσιου χώρου, τόσο σε επίπεδο αστικών δικτύων, όσο και σε επίπεδο οδοστρωμάτων, με αποτέλεσμα σήμερα η συνολική εικόνα του δημοσίου χώρου να καταγράφεται ως αρκετά ικανοποιητική. Εκτελέστηκαν οκτώ (8) συνολικά έργα αναβάθμισης του δημόσιου χώρου στις περισσότερο προβληματικές περιοχές της Παλιάς Πόλης, με φορέα υλοποίησης, είτε την Προγραμματική Σύμβαση, είτε τον Δήμο Κερκυραίων, αξιοποιώντας εθνικούς	Βελτίωση της εικόνας του δημοσίου χώρου και της λειτουργικής του διάστασης για πεζούς, ποδηλάτες και άτομα με ειδικές ανάγκες και ανάδειξη των περιλαμβανομένων στοιχείων ιστορικότητας, μέσα από κατάλληλη σήμανση και πληροφόρηση, φωτισμό και άλλα στοιχεία αστικού εξοπλισμού.	18.1. Συνέχιση της δραστηριότητας του Γραφείου Παλιάς Πόλης για εκτέλεση έργων δικτύων και οδοστρωμάτων στην Παλιά Πόλη, βάσει του υπάρχοντος προγραμματισμού, μέχρι την πλήρη ικανοποίηση των καταγεγραμμένων αναγκών. Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο την επεξεργασία μέτρων και ρυθμίσεων για την λειτουργική αποκατάσταση του δημοσίου χώρου

και κοινοτικούς πόρους, συνολικού ύψους 10.550.000 ευρώ. Εκτιμάται ότι, με τα εκτελεσθέντα και τα υλοποιούμενα έργα, οι αναγκαίες παρεμβάσεις αναβάθμισης του δημοσίου χώρου της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας έχουν ουσιαστικά ολοκληρωθεί και μόνον ένα μικρό ποσοστό δρόμων (περίπου 3 χλμ. μήκους διαδρομών) χρήζει στο μέλλον περαιτέρω επεμβάσεων αναβάθμισης. Εκτός από την εκτέλεση έργων αναβάθμισης του δημόσιου χώρου, σημαντικό ρόλο στην συνολική εικόνα του παίζουν στην συνέχεια οι επιλογές για την διαχείριση του αναβαθμισμένου πλέον δημόσιου χώρου. Η ρύθμιση ζητημάτων όπως στάθμευση αυτοκινήτων μονίμων κατοίκων, ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων αναψυχής, εφοδιασμός με αστικό εξοπλισμό, αποτελούν κρίσιμα ζητήματα που το Σχέδιο Διαχείρισης οφείλει να αντιμετωπίσει. Σε κάθε περίπτωση, οι επιλογές για τα πιο πάνω ζητήματα που εμφανίζονται στην τοπική πραγματικότητα ιδιαίτερα επίκαιρα και έντονα, πρέπει να επιλύονται θέτοντας ως προτεραιότητα την προστασία και ανάδειξη του Μνημειακού χαρακτήρα του χώρου και έχοντας προηγούμενα εξασφαλίσει την ευρύτερη κοινωνική συναίνεση.		σε περιοχές με συγκρούσεις χρήσεων (όπως στάθμευση αυτοκινήτων και ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων σε δρόμους, πλατείες και πλατώματα, κίνηση αυτοκινήτων και πεζών, κ.α.). 18.3 Εκπόνηση ολοκληρωμένης μελέτης φωτισμού ανάδειξης του Μνημείου (φωτισμός οδών, πλατειών, χώρων στάθμευσης, των φρουρίων, σημαντικών κτηρίων κλπ). 18.4. Εκτέλεση έργου σήμανσης του ιστορικού χώρου, αναδεικνύοντας τα στοιχεία που συγκροτούν την ιστορικότητά του (ιστορικές διαδρομές, σημαντικά κτήρια, αρχιτεκτονικά στοιχεία, ιστορικά γεγονότα). 18.5. Βελτίωση του υπάρχοντος σχεδίου για την καθαριότητα του δημοσίου χώρου, τόσο σε επίπεδο αποκομιδής των απορριμμάτων, όσο και σε επίπεδο καθαρισμού των οδών, πλατειών, κ.λπ., στηρίζοντας τον προγραμματισμό της Υπηρεσίας Καθαριότητας του Δήμου.
3η Ενότητα « Τεκμηρίωση, Εκπαίδευση και Έρευνα»		
Ζήτημα 19: ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ	**Στόχος 19**	**Δράση 19**
Παρά το ότι υπάρχουν στην Κέρκυρα σήμερα αρκετές υπηρεσίες, φορείς και ιδρύματα με πλούσιο αρχειακό υλικό τεκμηρίωσης για διάφορα στοιχεία του Μνημείου, διαπιστώνεται ελλιπής προβολή του στο μη εξειδικευμένο κοινό. Οι δραστηριότητες (διαλέξεις, εκθέσεις, συνέδρια, εκδόσεις) των Αρχείων Νομού Κέρκυρας, που διαθέτουν σήμερα ένα	Συγκέντρωση της υφιστάμενης τεκμηρίωσης για τα επιμέρους στοιχεία του Μνημείου και συγκρότηση βάσης δεδομένων, προσβάσιμης από όλους αξιοποιώντας όλες τις μεθόδους της ψηφιακής τεχνολογίας.	19.1. Ανάπτυξη Ιστοσελίδας, με υλικό τεκμηρίωσης και πληροφόρησης για το Μνημείο, ως συνέχεια των δράσεων 4.1 και 4.2, που θα συντονίζεται με όλα τα διαθέσιμα αρχεία των διαφορετικών φορέων και υπηρεσιών. 19.2. Τοποθέτηση συμπληρωματικών περιπτέρων πληροφόρησης και εμπλουτισμός του παρεχόμενου πληροφοριακού υλικού.

από τα πλουσιότερα και αρχαιότερα στην Ελλάδα αρχεία εγγράφων, προσδίδουν στο Μνημείο ένα μοναδικό προνόμιο δυνατότητας τεκμηρίωσης. Η λειτουργία στην Κέρκυρα του τμήματος Αρχειονομίας – Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου κατά την τελευταία 15ετία, εξασφαλίζει πολλές δυνατότητες, που δεν έχουν αξιοποιηθεί ακόμη επαρκώς από τους τοπικούς φορείς, για συγκρότηση των υφιστάμενων αρχείων με επιστημονικούς όρους.		
Ζήτημα 20: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	**Στόχος 20**	**Δράση 20**
Τα υπάρχοντα Μουσεία παρέχουν αρκετά εκπαιδευτικά προγράμματα στους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με ικανοποιητικά αποτελέσματα, τα οποία οπωσδήποτε μπορούν να εμπλουτιστούν και να ενισχυθούν περαιτέρω. Το Εθνικό Σχολικό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα επικεντρώνεται μόνο σε ορισμένα στοιχεία του Μνημείου, αυτά που είναι προβεβλημένα σε εθνικό επίπεδο. Δεν υπάρχει ιδιαίτερη μέριμνα στα τοπικά σχολεία για τη μελέτη της ιστορίας της πόλης, που αφορά σε δύο ιδιαίτερα σημαντικές περιόδους της ιστορίας της, την ενετική (1380–1797) και την περίοδο βρετανικής προστασίας (1814–1864), αλλά και για πολλές άλλες παραμέτρους που διαμορφώνουν στον μοναδικό χαρακτήρα του Μνημείου (Θέατρο, μουσική, λοιπές τέχνες κλπ).	Συστηματική προβολή των πολιτιστικών αγαθών της παλιάς πόλης της Κέρκυρας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, προκειμένου να ενισχυθεί η συνείδηση της νέας γενιάς, σε θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικότερα ή ειδικότερα για το Μνημείο.	20.1. Συγκρότηση ομάδας εργασίας, για την υποβολή πρότασης εμπλουτισμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των σχολείων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης με θέματα ιστορίας του Μνημείου και Πολιτιστικής Κληρονομιάς γενικότερα. 20.2. Προώθηση προγραμμάτων κατάρτισης για τη στήριξη και ανάπτυξη των τοπικών παραδοσιακών τεχνών και επαγγελμάτων που σχετίζονται με το Μνημείο και τα επιμέρους στοιχεία του. 20.3. Συγκρότηση ομάδας εργασίας για την διατύπωση πρότασης ίδρυσης «Μουσείου Πόλης», στο οποίο θα παρουσιάζεται ένας σημαντικός αριθμός στοιχείων για την ιστορία της πόλης, αντικείμενα, αρχεία, βιβλία, φωτογραφίες, συλλογές κλπ.
Ζήτημα 21: ΕΡΕΥΝΑ	**Στόχος 21**	**Δράση 21**
Η ακτινοβολία της πόλης Κέρκυρας στον ευρύτερο χώρο	Προώθηση ερευνητικών εργασιών και	Συγκρότηση Επιτροπής Συντονισμού Ερευνών,

αποτελεί ένα σταθερό ερέθισμα για διεξαγωγή ερευνητικών εργασιών από μεμονωμένους μελετητές και εκπαιδευτικά ιδρύματα, όπως οι Αρχιτεκτονικές Σχολές των Ελληνικών Πανεπιστημίων, τα ΤΕΙ όλης της χώρας, τα τμήματα Ιστορίας των Πανεπιστημίων, κ.α.. Η λειτουργία στην Κέρκυρα κατά την τελευταία 15ετία του τμήματος Ιστορίας του Ιόνιου Πανεπιστήμιου και οι δραστηριότητες που αυτό διεξάγει (συνέδρια, διαλέξεις, γενικά συγκέντρωση επιστημονικού κόσμου) διαμορφώνει θετικούς όρους για την τόνωση του ενδιαφέροντος διερεύνησης στοιχείων του Μνημείου. Παρά τον μεγάλο αριθμό των διεξαγόμενων ερευνών, τα αποτελέσματά τους δεν γίνονται πάντα προσιτά από τους εκάστοτε ενδιαφερόμενους και το ευρύ κοινό.	προγραμμάτων σχετικά με ζητήματα που αφορούν στο Μνημείο, προκειμένου να βελτιώνεται διαρκώς η γνώση για την ιστορία, την αρχιτεκτονική, τον γενικότερο χαρακτήρα, την παρούσα κατάσταση και να κατευθύνονται οι υπεύθυνοι για την διαχείρισή του, σε σωστές διαχειριστικές αποφάσεις.	υπό την εποπτεία της Επιτροπής Παρακολούθησης, η οποία θα απαρτίζεται από εκπροσώπους του Συντονιστικού Οργάνου, του Δήμου Κερκυραίων, του Υπουργείου Παιδείας, του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ιονίου Πανεπιστημίου, του ΤΕΕ/ΤΚ. Αντικείμενο της δραστηριότητας της Επιτροπής είναι: η συγκέντρωση όλων των σχετικών ερευνών με το Μνημείο που έχουν ολοκληρωθεί, προκειμένου να συγκροτηθεί ενιαίο «Μητρώο Ερευνών», εύκολα προσβάσιμο από κάθε ενδιάμεσο φορέα ή ιδιώτη ερευνητή, ο συντονισμός των φορέων που διεξάγουν έρευνα για τα διάφορα στοιχεία του Μνημείου, προκειμένου αυτή να κατευθύνεται σε τομείς που δεν καλύπτονται επαρκώς, η προώθηση της συνεργασίας των φορέων που κατέχουν αρχεία και βιβλιοθήκες με το αντίστοιχο τμήμα του Ιονίου Πανεπιστημίου, προκειμένου να βελτιωθεί ο τρόπος συγκρότησης και προβολής του υλικού.
4η Ενότητα « Πρόσβαση και Μετακινήσεις»		
Ζήτημα 22: ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ	**Στόχος 22**	**Δράση 22**
Η έλλειψη συστήματος παρακαμπτηρίων οδών οδηγεί ένα μέρος της διερχόμενης κυκλοφορίας πολύ κοντά στα όρια του Μνημείου, επιβαρύνοντας την λειτουργία του αναιτιολόγητα. Η παρουσία δημόσιων υπηρεσιών εντός του Μνημείου ή πολύ κοντά σε αυτό αυξάνει σημαντικά την κυκλοφορία, ιδιαίτερα τις ώρες αιχμής. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση ελαττώνει την αξιοπιστία των δημόσιων συγκοινωνιών (λεωφορεία και ταξί). Στην	Απόδοση προτεραιότητας στην επίλυση των κυκλοφοριακών προβλημάτων της πόλης, προωθώντας σειρά παράλληλων δράσεων, όπως την παράκαμψη της πόλης για την απομάκρυνση της κυκλοφορίας διέλευσης, την αποκέντρωση των δημόσιων υπηρεσιών, την ενίσχυση των δημόσιων συγκοινωνιών, την επέκταση των πεζοδρομήσεων στο εσωτερικό	22.1. Συγκρότηση κλιμακίου επίβλεψης της εκπονούμενης κυκλοφοριακής μελέτης, προκειμένου να αντιμετωπιστεί με τον καταλληλότερο τρόπο το σύνολο των παραμέτρων που εμπλέκονται στην επίλυση του κυκλοφοριακού, όπως: Οδικές παρακάμψεις της πόλης, Αποκέντρωση Υπηρεσιών και Δημόσιες Συγκοινωνίες, Πρόσβαση οχημάτων έκτακτων αναγκών, Εφοδιασμός κατοικιών και

πλειοψηφία των διαδρομών στο εσωτερικό του Μνημείου επιτρέπεται να κυκλοφορούν μηχανοκίνητα δίκυκλα. Η κίνηση των δικύκλων που γίνεται όλο το εικοσιτετράωρο, έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργούνται μεγάλοι κίνδυνοι για τους πεζούς, όχληση και ηχορύπανση. Στην περίμετρο του Μνημείου η πλειοψηφία των μετακινήσεων πραγματοποιείται με ιδιωτικά αυτοκίνητα. Η κυκλοφορία του ιδιαίτερα αυξημένου αριθμού αυτοκινήτων και βαριών οχημάτων, εκτός του ότι δημιουργεί κυκλοφοριακή συμφόρηση, συγχρόνως εμποδίζει την ασφαλή και άνετη κίνηση των πεζών και υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής των κατοίκων.	του Μνημείου	Καταστημάτων, Χώροι Στάθμευσης, Τουριστικά Λεωφορεία. Μετά την ολοκλήρωσή της η κυκλοφοριακή μελέτη θα εγκριθεί από το Δημοτικό Συμβούλιο. 22.2. Με στόχο την πλήρη εφαρμογή της κυκλοφοριακής μελέτης, προγραμματισμός εκτέλεσης επιμέρους έργων και λήψης μέτρων, μετά από αξιολόγηση των προτεραιοτήτων.
Ζήτημα 23: ΣΤΑΘΜΕΥΣΗ	**Στόχος 23**	**Δράση 23**
Συνολικά διαπιστώνεται μεγάλη ανάγκη για δημιουργία νέων χώρων οργανωμένης στάθμευσης μέσα και έξω από την πόλη, καθώς οι υφιστάμενοι είναι ανεπαρκείς. Οι τέσσερις χώροι οργανωμένης στάθμευσης του ιστορικού κέντρου (Κάτω Πλατεία, Σπηλιά, Λαϊκή Αγορά και Υπεραστικό ΚΤΕΛ) λειτουργούν στα όρια των δυνατοτήτων τους, ειδικά τους μήνες αιχμής. Οι χώροι αυτοί, αν και ανακουφίζουν ως ένα βαθμό το οξυμένο πρόβλημα στάθμευσης της Παλιάς Πόλης, είναι ακατάλληλα χωροθετημένοι σε ευαίσθητες περιοχές του Μνημείου (Σπιανάδα, Παλιό λιμάνι, τάφρος Νέου Φρουρίου, οχυρώσεις πόλης) και επειδή υποβαθμίζουν τμήματα πολύ σημαντικά για τη συνολική του εικόνα, χρειάζεται να επανεξεταστεί η λειτουργία τους θέτοντας όρους και προϋποθέσεις. Στις σημερινές συνθήκες, έχει αναπτυχθεί ένα πλέγμα απαιτήσεων στάθμευσης από πλευράς όλων των κοινωνικών ομάδων που σχετίζονται με το Μνημείο: των κατοίκων που αξιώνουν να σταθμεύουν δίπλα ή πολύ κοντά στις κατοικίες τους, των επαγγελματιών που επίσης αξιώνουν να σταθμεύουν δίπλα ή πολύ κοντά στα καταστήματά τους, της πελατείας των	Αποθάρρυνση των επισκεπτών για χρήση αυτοκινήτου και παράλληλη αύξηση των διατιθέμενων χώρων οργανωμένης στάθμευσης, είτε με υπόγειες εγκαταστάσεις στην περίμετρο του Μνημείου, είτε επιφανειακές στην περιφέρειά του. Ειδικές ρυθμίσεις για τους μόνιμους κατοίκους.	23.1 Σε εφαρμογή των προβλέψεων της δράσης 22 για το ζήτημα της στάθμευσης, εκπόνηση προμελετών για την εκτέλεση των προβλεπόμενων έργων χώρων στάθμευσης και αναζήτηση σχετικού χρηματοδοτικού σχήματος. 23.2 Συγκρότηση διυπηρεσιακής δημοτικής επιτροπής, με αντικείμενο της επεξεργασία εφαρμογής των μέτρων και ρυθμίσεων σχετικά με την πολιτική στάθμευσης, όπως αυτά προκύπτουν από την κυκλοφοριακή μελέτη (Δράση 22).

καταστημάτων που επιδιώκουν να σταθμεύσουν κοντά στους εμπορικούς δρόμους και τους δρόμους με καταστήματα αναψυχής, των επισκεπτών που μετακινούνται ομαδικά με λεωφορεία να σταθμεύουν στην είσοδο των χώρων ενδιαφέροντός τους (είσοδος Παλαιού Φρουρίου, Σπιανάδα). Είναι βέβαιο ότι η Παλιά Πόλη δεν έχει την δυνατότητα να ικανοποιήσει το σύνολο των πιο πάνω απαιτήσεων και μπορεί μόνο να κάνει αξιολόγηση των προτεραιοτήτων. Στην πιο πάνω προοπτική, οπωσδήποτε προτεραιότητα αποκτά η αντιμετώπιση της στάθμευσης των μονίμων κατοίκων, στους οποίους πρέπει να εξασφαλίζεται η δυνατότητα στάθμευσης σε επιλεγμένες θέσεις σχετικά κοντά στις κατοικίες τους. Για όλες τις υπόλοιπες ομάδες θα πρέπει να προκύψουν άλλες είδους αντιμετωπίσεις (αποθάρρυνση χρήσης αυτοκινήτου, στάθμευση σε περιφερειακές θέσεις και χρήση δημοσίου μέσου μεταφοράς, αποβίβαση λεωφορείων σε μία θέση και επιβίβαση σε άλλη, κ.ο.κ).		
Ζήτημα 24: ΑΞΟΝΕΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ	**Στόχος 24**	**Δράση 24**
Οι τρεις οδικοί άξονες εισόδου-εξόδου στην πόλη από την ενδοχώρα αποτελούν ευαίσθητα σημεία, αφού διαμορφώνουν την πρώτη ή την τελευταία εικόνα επισκεπτών για το Μνημείο. Η κατάστασή τους σήμερα δεν θεωρείται ικανοποιητική, όμως οι απαιτούμενες βελτιώσεις έχουν κυρίως ρυθμιστικό χαρακτήρα, σε εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας. Τα προβλήματα στους οδικούς άξονες εισόδου-εξόδου στην πόλη εντοπίζονται κυρίως είτε στην πρασιά των οικοπέδων, είτε στην απαλλοτριωμένη ζώνη του δρόμου και σχετίζονται με την καθαριότητα, τις επιτρεπόμενες χρήσεις, την στάθμευση, τα πεζοδρόμια, τις διαφημιστικές πινακίδες τα στέγαστρα, τα αποθηκευμένα εμπορεύματα στο ύπαιθρο. Η κατάσταση των σημείων εισόδου (Λιμάνι, Αεροδρόμιο, Αστικό και Υπεραστικό ΚΤΕΛ) είναι εξίσου σημαντική εφόσον	Βελτίωση της εικόνας των οδικών αξόνων εισόδου στην πόλη και αύξηση των παροχών πληροφόρησης και ενημέρωσης προς τους εισερχόμενους στο Μνημείο, στα σημεία εισόδου	24.1. Συγκρότηση ειδικού διυπηρεσιακού κλιμακίου, για τον συντονισμό των μέτρων, προκειμένου να αναβαθμιστεί η εικόνα του χώρου στις παρόδιες ζώνες των δρόμων εισόδου - εξόδου στην πόλη. 24.2. Εκτέλεση έργου δενδροφυτεύσεων και άλλων σποραδικών διαμορφώσεων πρασίνου στις παρόδιες ζώνες των οδικών αξόνων. 24.3. Εκτέλεση συμπληρωματικών έργων ανακατασκευής πεζοδιαδρόμων στις παρειές των οδικών αξόνων εισόδου - εξόδου στην πόλη. 24.4. Βελτίωση της εικόνας και εμπλουτισμός του υλικού των περιπτέρων πληροφόρησης στα σημεία εισόδου (λιμάνι, Αεροδρόμιο, Αστικό και

αποτελούν την πρώτη εικόνα που αποκτά ο επισκέπτης για το Μνημείο. Πέρα από την αισθητικά άρτια και λειτουργικά ικανοποιητική κατάστασή τους που είναι αναγκαία, τα σημεία εισόδου πρέπει να εξασφαλίζουν όλες τις παροχές, πληροφόρηση και εξυπηρετήσεις που είναι αναγκαίες πριν την γνωριμία των επισκεπτών με το Μνημείο.		Υπεραστικό ΚΤΕΛ), σε συνδυασμό με την δράση 19.2.
Ζήτημα 25: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ	**Στόχος 25**	**Δράση 25**
Ο μεγάλος αριθμός των τουριστικών λεωφορείων ειδικά τους μήνες αιχμής επιβαρύνει σημαντικά την κυκλοφορία και υποβαθμίζει το ιστορικό περιβάλλον, το φυσικό και το δομημένο. Ο χώρος στάθμευσης τουριστικών λεωφορείων στη Σπιανάδα δεν είναι κατάλληλος γιατί τους μήνες αιχμής δημιουργείται έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα, γίνεται σπατάλη σημαντικής επιφάνειας παρόδιας στάθμευσης και γιατί δημιουργείται οπτική όχληση προς το μέτωπο του Παλαιού Φρουρίου, καθώς ο όγκος των λεωφορείων αποκρύπτει από τους πεζούς που το προσεγγίζουν ένα μεγάλο τμήμα του μνημείου. Οι περιηγήσεις και οι οργανωμένες ξεναγήσεις των επισκεπτών που προσεγγίζουν το ιστορικό κέντρο με τουριστικά λεωφορεία, είναι ένα αντιφατικό στοιχείο της τουριστικής βιομηχανίας της πόλης. Αφ' ενός συμβάλλουν σημαντικά στην τοπική οικονομία, αφετέρου έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής των κατοίκων και την ποιότητα του περιβάλλοντος. Η αναγκαία εξισορρόπηση της πιο πάνω αντίφασης θα προκύψει με την λήψη μέτρων που θα στηρίζονται στον προσδιορισμό των ορίων αντοχής της πόλης και των λειτουργιών της και στην τήρηση με κατηγορηματικό τρόπο αυτών των ορίων.	Λήψη μέτρων μετά από συνεργασία με τα τουριστικά γραφεία για την αντιμετώπιση της πολλαπλής όχλησης που προκαλεί στον ιστορικό χώρο ο μεγάλος αριθμός των τουριστικών λεωφορείων, ειδικά την περίοδο τουριστικής αιχμής.	25.1. Συγκρότηση επιτροπής συνεργασίας του Δήμου με τους τουριστικούς πράκτορες, με αντικείμενο την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων για την απομάκρυνση της στάθμευσης των τουριστικών λεωφορείων από τους περιμετρικούς δρόμους του Μνημείου. Η δράση συνδυάζεται με την προηγηθείσα 22.1

Ζήτημα 26: ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	**Στόχος 26**	**Δράση 26**
Η κατάσταση των δημοσίων συγκοινωνιών σήμερα δεν θεωρείται ικανοποιητική, παρά το ότι η ανάπτυξή τους αποτελεί την μόνη δυνατότητα να μειωθεί η μαζική χρήση των ιδιωτικών αυτοκινήτων και να αποσυμφορηθούν οι οδικοί άξονες της πόλης. Τα δρομολόγια δεν είναι ικανοποιητικά πυκνά, πολύ συχνά δεν τηρείται το ωράριο λόγω συμφόρησης των οδικών αξόνων, τα οχήματα δεν είναι σε όλες τις διαδρομές σύγχρονα και δεν υπάρχει συνεργασία των μέσων μεταφοράς μεταξύ τους. Η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός του δικτύου των δημόσιων συγκοινωνιών θα συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών και θα δώσει νέα δυναμική στο Μνημείο.	Πρόβλεψη για ένα ολοκληρωμένο σύστημα μεταφορών που θα ενοποιεί και θα συντονίζει όλα τα διαθέσιμα μέσα συγκοινωνίας, αστικά και υπεραστικά λεωφορεία, ταξί, πλοία και αεροπλάνα και θα εξασφαλίζει επαρκή και αξιόπιστη πρόσβαση και μετακινήσεις στο Μνημείο.	26.1. Συγκρότηση επιτροπής συνεργασίας, με αντικείμενο την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών από όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς (αστικό και υπεραστικό ΚΤΕΛ, αγοραία αυτοκίνητα και πορθμεία) και τον συντονισμό της λειτουργίας τους, τόσο ως προς τις διαδρομές, όσο και ως προς τα ωράρια. 26.2 Συγκρότηση επιτροπής για την διερεύνηση των δυνατοτήτων εκσυγχρονισμού του συνόλου των δημόσιων συγκοινωνιών και την πιθανή αναθεώρηση των υφιστάμενων υποδομών με την εισαγωγή σύγχρονων μέσων μεταφοράς, προηγμένης τεχνολογίας.
Ζήτημα 27: ΠΕΖΟΙ ΚΑΙ ΠΟΔΗΛΑΤΕΣ	**Στόχος 27**	**Δράση 27**
Η κίνηση των πεζών επηρεάζεται από την κυκλοφορία, τα έργα στις οδούς, τη σήμανση, τον αστικό εξοπλισμό και την ποιότητα του περιβάλλοντος. Η γενική κατάσταση της πόλης όσον αφορά στην εξασφάλιση απρόσκοπτης κίνησης πεζών και ποδηλατών δεν είναι ικανοποιητική. Η διαμόρφωση των ποδηλατοδρόμων μέσα στο Μνημείο μπορεί να είναι δύσκολη εξαιτίας του περιορισμένου χώρου και των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν στο ιστορικό κέντρο, όμως το υφιστάμενο δίκτυο πεζοδρόμων πρέπει να επεκταθεί.	Επέκταση των πεζοδρομήσεων στον χώρο της Παλιάς Πόλης και βελτίωση των παροχών στους υφιστάμενους πεζόδρομους, προκειμένου να ενισχυθεί η ασφαλής και ευχάριστη περιήγηση και η χρήση ποδηλάτου	27.1. Συγκρότηση διυπηρεσιακού κλιμακίου του Δήμου Κερκυραίων, με την συμμετοχή του Συντονιστικού Οργάνου και αντικείμενο την επεξεργασία και εφαρμογή μέτρων και ρυθμίσεων για την απρόσκοπτη και αποδοτική λειτουργία των πεζοδρομημένων τμημάτων της πόλης (καθορισμός σημείων εισόδου-εξόδου, διαχείριση εμποδίων στάθμευσης, ωράριο τροφοδοσίας καταστημάτων και κατοικιών, κυκλοφορία και στάθμευση μηχανοκίνητων δικύκλων).
Ζήτημα 28: ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ	**Στόχος 28**	**Δράση 28**
Η κυκλοφορία μέσα στην πόλη δεν είναι πρόσφορη για το κοινό με ειδικές απαιτήσεις. Οι στενοί και οι επικλινείς δρόμοι	Αποκατάσταση της προσβασιμότητας για άτομα με προβλήματα κινητικότητας, σε όλους	28.1 Συνέχιση και ολοκλήρωση των έργων ειδικών διαμορφώσεων των πεζοδρομίων για

στο εξωτερικό του Μνημείου και η έντονη κυκλοφορία αυτοκινήτων στους περιμετρικούς δρόμους εμποδίζουν την ασφαλή κίνηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ο σχεδιασμός του αστικού περιβάλλοντος έτσι όπως έχει προκύψει σταδιακά στο πέρασμα του χρόνου δεν προέβλεπε κατά κανόνα λύσεις προσαρμοσμένες στην κίνηση ατόμων με ειδικές απαιτήσεις. Τα έργα που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια έχουν αντιμετωπίσει σ' ένα βαθμό το πρόβλημα κατασκευάζοντας στα πεζοδρόμια ειδικές επικλινείς διαβάσεις (ράμπες), όμως αυτές οι επεμβάσεις χρειάζονται συμπλήρωση, εφόσον δεν καλύπτουν το σύνολο της πόλης. Ένας μεγάλος αριθμός κτηρίων στο ιστορικό κέντρο είναι προσβάσιμος μόνο με εξωτερικές κλίμακες. Η πρόβλεψη κεκλιμένης πρόσβασης, χωρίς σκαλιά, σε όλα τα ιστορικά κτήρια θα μπορούσε να προκαλέσει ζημιές και αλλοιώσεις σε αυτά και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση. Προτεραιότητα δίνεται στην πρόσβαση των δημοσίων κτηρίων.	τους κοινόχρηστους χώρους του Μνημείου και όλα τα δημόσια κτήρια.	την απρόσκοπτη κίνηση ατόμων με κινητικά προβλήματα. 28.2 Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο την καταγραφή δημοσίων κτηρίων που δεν έχουν πρόσβαση σε άτομα με κινητικά προβλήματα και υποβολή προτάσεων αποκατάστασης της ανισοτιμίας, εξετάζοντας το κάθε κτήριο, κατά περίπτωση. Συγκρότηση ομάδας εργασίας, με αντικείμενο την επεξεργασία κινήτρων για τους ιδιοκτήτες ιστορικών κτηρίων να εκτελέσουν επεμβάσεις αποκατάστασης της προσβασιμότητας των ακινήτων τους από άτομα με κινητικά προβλήματα.
5η Ενότητα « Διαχείριση Επισκεπτών»		
Ζήτημα 29: ΠΑΡΟΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΙΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	**Στόχος 29**	**Δράση 29**
Τα μέτρα που στηρίζουν τους κατοίκους επιλύοντας τα λειτουργικά προβλήματα της πόλης, καθώς και τα μέτρα που προωθούν την προστασία και ανάδειξη του Μνημείου αποτελούν συγχρόνως παροχές προς τους επισκέπτες, εφόσον αυτοί ικανοποιούνται από μία απρόσκοπτη περιήγηση με πολιτιστικά οφέλη. Με αυτή την έννοια, όλα τα μέτρα του Σχεδίου Διαχείρισης σε τελική ανάλυση καταλήγουν στους επισκέπτες, ως παροχές. Οι ειδικότερες παροχές της πόλης που απευθύνονται κυρίως	Βελτίωση των παροχών και διευκολύνσεων προς τους επισκέπτες σε θέματα μετακινήσεων, πληροφόρησης και σήμανσης, έχοντας προηγούμενα εξασφαλίσει την σταθερή συνεργασία των εμπλεκόμενων στον τουρισμό επαγγελματικών κλάδων και φορέων.	29.1. Συγκρότηση Ειδικής Επιτροπής Συνεργασίας, σε σταθερή βάση, των εμπλεκόμενων στον τουρισμό φορέων και επαγγελματικών κλάδων, με αντικείμενο την επεξεργασία και εφαρμογή μέτρων, για επιπλέον παροχές και διευκολύνσεις προς τους επισκέπτες. 29.2. Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας, με αντικείμενο την αναζήτηση επενδυτικών

στους επισκέπτες (οι μετακινήσεις, η περιήγηση, η παροχή πληροφόρησης, η σήμανση) δεν βρίσκονται σήμερα σε επίπεδο ανάλογο των δυνατοτήτων του χώρου. Μέτρα για την διευκόλυνση της περιήγησης, η κατάλληλη σήμανση και η παροχή έγκυρου πληροφοριακού υλικού, που θα επιτρέψουν την αναγνώριση των ιδιαίτερων στοιχείων του μνημείου, αποτελούν δραστηριότητα άμεσα υλοποιήσιμη χωρίς να προϋποθέτουν μη αντιμετωπίσιμες οικονομικές επιβαρύνσεις. Οι διάφοροι εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό επαγγελματικοί κλάδοι (ξενοδόχοι, τουριστικοί πράκτορες, επαγγελματίες επιμέρους περιοχών της πόλης) εμφανίζονται, με διαφορετικές προσεγγίσεις, να διεκδικούν μέτρα και ρυθμίσεις «τουριστικών διευκολύνσεων», σε κοντοπρόθεσμη βάση. Η στάθμευση τουριστικών λεωφορείων σε κεντρικά σημεία, η έκθεση εμπορευμάτων σε εξωτερικό των καταστημάτων χώρο στους πεζόδρομους και άλλες ανάλογες απαιτήσεις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αναβαθμίζουν την τουριστική δραστηριότητα και σε καμία περίπτωση δεν προωθούν το είδος του τουρισμού που η πόλη επιλέγει να προσεγγίσει (πολιτιστικός τουρισμός).		προγραμμάτων και χορηγιών για τη βελτίωση των υπηρεσιών προς τους επισκέπτες, αλλά και αναζήτηση τρόπων ώστε οι ίδιοι οι επισκέπτες να συνεισφέρουν οικονομικά προς αυτή την κατεύθυνση.
Ζήτημα 30: ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	**Στόχος 30**	**Δράση 30**
Η διαθέσιμη υποδομή πληροφόρησης, σε συνδυασμό με το είδος του τουρισμού που συγκεντρώνει η πόλη (κυρίως οργανωμένες περιηγήσεις σύντομης διάρκειας), δεν ενθαρρύνει τους επισκέπτες να εξερευνήσουν μεγαλύτερο μέρος του Μνημείου, είτε περιηγούμενοι, είτε μελετώντας τα διαθέσιμα στοιχεία. Η πλειοψηφία των επισκεπτών βλέπουν και μαθαίνουν μόνο για ένα μικρό τμήμα του Μνημείου, με μία σύντομη και επιφανειακή προσέγγιση των πιο προβεβλημένων σημείων του. Η ουσιαστικότερη «εσωτερική» πόλη, η πόλη της ιστορίας, με τις πολλές ιδιαιτερότητες, τους πολύπλοκους δρόμους, τις μυρωδιές, τα ήθη και τα έθιμα, παραμένει απόμακρη και	Εμπλουτισμό των υφιστάμενων τρόπων πρόσβασης και μετακίνησης των επισκεπτών στο Μνημείο, ώστε να εξασφαλίζεται η επικοινωνία και αναγνώριση των ιδιαίτερων και όχι μόνον των περισσότερο προβεβλημένων χαρακτηριστικών του Μνημείου, αυτών που θα ενισχύσουν την γνωριμία τους μαζί του, προβάλλοντας τις πολιτιστικές του αξίες.	30.1. Συμπλήρωση του αντικειμένου της Ομάδας Εργασίας της Δράσης 29.2 με την αναζήτηση χρηματοδότησης για την προώθηση των εντύπων και ηλεκτρονικών μέσων που επεξεργάστηκε το κοινοτικό πρόγραμμα Πολύ-Πολιτιστικού Τουρισμού (ΑΝΕΔΚ, 1997-1999), προτείνοντας διαδρομές αναγνώρισης της πόλης. 30.2. Συμπλήρωση του αντικειμένου της Ειδικής Επιτροπής Συνεργασίας της Δράσης 29.1 με την επεξεργασία και εφαρμογή μέτρων για την διάχυση των επισκεπτών στην «εσωτερική» πόλη, στις διαδρομές που προωθούνται μέσω της

άγνωστη. Η επιδίωξη περαιτέρω διάχυσης των επισκεπτών στην πόλη και η συνακόλουθη αύξηση ερεθισμάτων για μεγαλύτερη παραμονή και συχνότερες επισκέψεις, ταυτίζεται με την ανάγκη βαθύτερης γνωριμίας των επισκεπτών με το προτεινόμενο Μνημείο και προβολής των αξιών του. Η διάχυση των επισκεπτών δεν θεωρείται ότι συνοδεύεται από περαιτέρω τουριστικοποίηση της πόλης, ο χαρακτήρας της οποίας εξ' άλλου προστατεύεται, θεσμικά και διαχειριστικά. Το πιλοτικό κοινοτικό Πρόγραμμα Πολυπολιτιστικού Τουρισμού που είχε εκπονήσει (1997-2000) ο Δήμος Κερκυραίων έχει καταλήξει σε πρόταση επτά (7) διαδρομών αναγνώρισης του ιδιαίτερου χαρακτήρα της πόλης καθώς και σε προτάσεις διαδρομών αναγνώρισης για επισκέπτες της μίας ημέρας των δύο ή των τριών ημερών. Η αξιοποίηση και προβολή του εντύπου και ηλεκτρονικού υλικού στο οποίο κατέληξε το εν λόγω πρόγραμμα συμβάλλει στην κατεύθυνση της διάχυσης των επισκεπτών και της ανάδειξης του ιστορικού χαρακτήρα της πόλης.		Δράσης 30.1
Ζήτημα 31: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	**Στόχος 31**	**Δράση 31**
Ένα πολύ μικρό ποσοστό επισκεπτών (6%) διανυκτερεύει μέσα στην πόλη, ενώ ένα ποσοστό 46% επισκέπτεται την πόλη μόνον μία φορά και το 16% δεν την επισκέπτεται καθόλου. Η συνεργασία των κρατικών και τοπικών φορέων για την προώθηση της πόλης σαν προορισμό στη τουριστική αγορά θεωρείται απολύτως αναγκαία για την μεταστροφή του επικρατούντος τουριστικού μοντέλου, που δεν αξιοποιεί τις πολιτιστικές αξίες του Μνημείου. Η αναβάθμιση των τουριστικών κλινών και ο εμπλουτισμός τους με άλλα είδη καταλυμάτων (εκτός των ξενοδοχείων κλασσικού τύπου), όπως μικροί ξενώνες σε ιστορικά κτήρια, οικογενειακές πανσιόν, κλπ, θα συντελέσει στον	Προώθηση του θεματικού τουρισμού (πολιτιστικός, αθλητικός, συνεδριακός, κ.λπ.) μέσω κατάλληλων πρωτοβουλιών στην τουριστική αγορά για διαμόρφωση ευκαιριών πολυήμερων πακέτων διαμονής.	31.1.Συγκρότηση Ειδικής Επιτροπής Τουριστικής Προβολής, με αντικείμενο την προώθηση στην εθνική και διεθνή αγορά ελκυστικών τουριστικών «πακέτων» και την εφαρμογή μέτρων βελτίωσης του τρόπου προβολής της Παλιάς Πόλης, ως ιστορικό διατηρητέο Μνημείο, με ευρύτατη ακτινοβολία. 31.2.Συμπλήρωση του αντικειμένου της Ειδικής Επιτροπής της Δράσης 29.1, με την επεξεργασία μέτρων και κινήτρων για την αναβάθμιση και ποσοτική αύξηση των διατιθέμενων στην Παλιά Πόλη τουριστικών κλινών και τον εμπλουτισμό τους με εναλλακτικού τύπου καταλύματα

επαναπροσανατολισμό της τουριστικής αγοράς. Το πρόβλημα της τουριστικής αγοράς της πόλης της Κέρκυρας σήμερα δεν είναι τόσο ποσοτικό, όσο είναι ποιοτικό. Σε αυτήν την κατεύθυνση και προκειμένου να απευθυνθεί η τοπική αγορά σε αναβαθμισμένους ποιοτικά επισκέπτες, χρειάζεται να δρομολογηθεί η ποιοτική αναβάθμιση των καταστημάτων, που ασχολούνται με το τουριστικό εμπόριο, τόσο ως προς τους ίδιους τους χώρους, όσο και ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και κυρίως ως προς τα πωλούμενα είδη. Η Κέρκυρα είναι ένας δημοφιλής προορισμός για τις ετήσιες σχολικές εκδρομές. Οι μαθητές των σχολείων, παρόλο που συμβάλλουν στην οικονομία της πόλης ανοίγοντας στην ουσία τη «θερινή τουριστική περίοδο» μερικές εβδομάδες πριν το Πάσχα των ορθοδόξων, επιβαρύνουν το Μνημείο με πολλούς τρόπους χωρίς να αποκομίζουν ιδιαίτερη διδακτική εμπειρία από τις επισκέψεις τους στους χώρους του Μνημείου.		(μικροί ξενώνες σε ιστορικά κτήρια, οικογενειακές πανσιόν, κλπ.) 31.3.Επεξεργασία μέτρων, κινήτρων και αντικινήτρων για την αναβάθμιση των καταστημάτων τουριστικού εμπορίου, τόσο ως προς την εικόνα των χώρων, όσο και ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και κυρίως τα πωλούμενα είδη.
Ζήτημα 32: ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	**Στόχος 32**	**Δράση 32**
Η διαπιστούμενη σήμερα σύγκρουση ανάμεσα στα συμφέροντα και τα ενδιαφέροντα των επισκεπτών και στα αντίστοιχα των κατοίκων και των εργαζομένων στο Μνημείο, είναι αναστρέψιμη με την προϋπόθεση ότι θα αποκτηθεί μια συνολική και μακροπρόθεσμη πολιτική διαχείρισης του χώρου. Ενδιαφέρον των επισκεπτών είναι να περιηγηθούν και να γνωρίσουν μία καλά συγκροτημένη ιστορική πόλη με ικανοποιημένους κατοίκους. Οι διαφορετικές ανάγκες των τοπικών κοινωνιών από εκείνες των επισκεπτών, όπως λιανικό εμπόριο (και όχι τουριστικά μαγαζιά με κοινότυπα αναμνηστικά είδη, κλπ), χώρους στάθμευσης μικρής διάρκειας στις οδούς, ανεκτές τιμές ακινήτων για κατοικία και επαγγελματική στέγη, και εύκολη πρόσβαση για τις επαγγελματικές και οικιακές δραστηριότητες πρέπει να ικανοποιούνται σε πρώτη προτεραιότητα. Η οργάνωση συγκεκριμένων πολιτιστικών εκδηλώσεων σε	Εξισορρόπηση των ωφελειών της τοπικής κοινωνίας από την τουριστική δραστηριότητα με την λειτουργική όχληση που η ανάπτυξή της προκαλεί, τόσο στην καθημερινή ζωή των κατοίκων, όσο και στο ίδιο το Μνημείο	Η επίτευξη του στόχου προωθείται ουσιαστικά μέσω της εφαρμογής των Δράσεων που επιλύουν τα λειτουργικά προβλήματα της πόλης, συνυπολογίζοντας την όξυνση των προβλημάτων λόγω της αυξημένης επισκεπτικής κίνησης. Σχετικές είναι οι Δράσεις 22.1 (κυκλοφορία), 23.1 (στάθμευση), 18 (Δημόσιος χώρος) και άλλες. 32.1. Οργάνωση κατάλληλων πολιτιστικών εκδηλώσεων σε ενδιαφέροντες χώρους του Μνημείου σε τακτική βάση, για την προσέλκυση επισκεπτών και την εκ παραλλήλου ικανοποίηση αναγκών ψυχαγωγίας των κατοίκων.

τακτική βάση, αφ' ενός μεν προσελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών, αφετέρου δε ικανοποιεί και τις ανάγκες των κατοίκων.		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: 2ος ΚΥΚΛΟΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Periodic Report - Second Cycle

1. World Heritage Property Data

1.1 - Name of World Heritage Property
Old Town of Corfu

1.2 - World Heritage Property Details

State(s) Party(ies)
- Greece

Type of Property
cultural

Identification Number
978

Year of inscription on the World Heritage List
2007

1.3 - Geographic Information Table

Name	Coordinates (latitude/longitude)	Property (ha)	Buffer zone (ha)	Total (ha)	Inscription year
Old Town of Corfu	39.624 / 19.928	70	162	232	2007
Total (ha)		70	162	232	

Comment
The correct coordinates are: N39°37"28".440 E19°55"22".530

1.4 - Map(s)

Title	Date	Link to source
Old Town of Corfu - map of inscribed property	01/07/2007	

1.5 - Governmental Institution Responsible for the Property

Comment
Hellenic Ministry of Culture and Sports - 21st Ephorate of Byzantine Antiquities

1.6 - Property Manager / Coordinator, Local Institution / Agency

- Diamanto Rigakou
  Hellenic Ministry of Culture and Tourism
  Head of the Ephorate, Archaeologist
  21st Ephorate of Byzantine Antiquities

Comment
Hellenic Ministry of Culture and Sports 21st Ephorate of Byzantine Antiquities Diamanto Rigakou Archaeologist Director of 21st Ephorate of Byzantine Antiquities Old Fortress of Corfu 49100 Corfu Greece Telephone: 0030 26610 48310 Fax: 0030 26610 47951 Email: 21eba@culture.gr

1.7 - Web Address of the Property (if existing)

1.8 - Other designations / Conventions under which the property is protected (if applicable)

2. Statement of Outstanding Universal Value

2.1 - Statement of Outstanding Universal Value / Statement of Significance

Statement of Outstanding Universal Value
The ensemble of the fortifications and the Old Town of Corfu is located in a strategic location at the entrance to the Adriatic Sea. Historically, its roots go back to the 8th century BC and to the Byzantine period. It has thus been subject to various influences and a mix of different peoples. From the 15th century, Corfu was under Venetian rule for some four centuries, then passing to French, British and Greek governments. At various occasions, it had to defend the Venetian maritime empire against the Ottoman army. Corfu was a well thought of example of fortification engineering, designed by the architect Sanmicheli, and it proved its worth through practical warfare. Corfu has its specific identity, which is reflected in the design of its system of fortification and in its neo-classical building stock. As such, it can be placed alongside other major Mediterranean fortified port cities.
Criterion (iv): The urban and port ensemble of Corfu, dominated by its fortresses of Venetian origin, constitutes an architectural example of outstanding universal value in both its authenticity and its integrity.
The overall form of the fortifications has been retained and displays traces of Venetian occupation, including the Old Citadel and the New Fort, but primarily interventions from the British period. The present form of the ensemble results from the works in the 19th and 20th centuries. The authenticity and integrity of the urban fabric are primarily those of a neo-classical town.
The responsibility for protection is shared by several institutions and relevant decrees. These include the Hellenic Ministry of Culture (ministerial decision of 1980), the Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works (Presidential decree of 1980) and the Municipality of Corfu (Presidential decree of 1981). Also relevant are: the Greek law on the shoreline of towns and of islands in general; the law on the protection of antiquities and cultural heritage in general (n° 3028/2002) and the establishment of a new independent Superintendence for Byzantine and post-Byzantine antiquities, in 2006. A buffer zone has been established. The proactive policies of restoration and enhancement of the fortifications and of the citadel have resulted in a generally acceptable state of conservation. Many works however have still to be completed or started. A management plan has been prepared. An urban action plan, which is in line with the management plan of the nominated property, has just been adopted (2005) for the period 2006-2012.

2.2 - The criteria (2005 revised version) under which the property was inscribed
(iv)

2.3 - Attributes expressing the Outstanding Universal Value per criterion
Criterion (iv): The urban and port ensemble of Corfu, dominated by its fortresses of Venetian origin, constitutes an architectural example of outstanding universal value in both its authenticity and its integrity. The overall form of the

fortifications has been retained and displays traces of Venetian occupation, including the Old Citadel and the New Fort, but primarily interventions from the British period. The present form of the ensemble results from the works in the 19th and 20th centuries. The authenticity and integrity of the urban fabric are primarily those of a neo-classical town.

2.4 - If needed, please provide details of why the Statement of Outstanding Universal Value should be revised

2.5 - Comments, conclusions and / or recommendations related to Statement of Outstanding Universal Value

3. Factors Affecting the Property

3.14. Other factor(s)

3.14.1 - Other factor(s)

3.15. Factors Summary Table

3.15.1 - Factors summary table

	Name	Impact	Origin
3.1	**Buildings and Development**		
3.1.1	Housing		
3.1.2	Commercial development		
3.1.4	Major visitor accommodation and associated infrastructure		
3.1.5	Interpretative and visitation facilities		
3.2	**Transportation Infrastruoture**		
3.2.1	Ground transport infrastructure		
3.2.3	Marine transport infrastructure		
3.2.4	Effects arising from use of transportation infrastructure		
3.3	**Services Infrastruotures**		
3.3.4	Localised utilities		
3.3.5	Major linear utilities		
3.4	**Pollution**		
3.4.5	Solid waste		
3.7	**Local conditions affecting physical fabric**		
3.7.2	Relative humidity		
3.7.6	Water (rain/water table)		
3.8	**Social/cultural uses of heritage**		
3.8.1	Ritual / spiritual / religious and associative uses		
3.8.2	Society's valuing of heritage		
3.8.6	Impacts of tourism / visitor / recreation		
3.9	**Other human activities**		
3.9.1	Illegal activities		
3.9.2	Deliberate destruction of heritage		
3.11	**Sudden ecological or geological events**		
3.11.2	Earthquake		
3.11.6	Fire (wildfires)		
3.13	**Management and institutional factors**		
3.13.1	Low impact research / monitoring activities		
3.13.2	High impact research / monitoring activities		
3.13.3	Management activities		

Legend: Current; Potential; Negative; Positive; Inside; Outside

3.16. Assessment of current negative factors

3.16.1 - Assessment of current negative factors

		Spatial scale	Temporal scale	Impact	Management response	Trend
3.1	Buildings and Development					
3.1.1	**Housing**	restricted	one off or rare	insignificant	high capacity	decreasing
3.1.2	**Commercial development**	restricted	one off or rare	insignificant	high capacity	static
3.1.5	**Interpretative and visitation facilities**	restricted	intermittent or sporadic	minor	high capacity	static
3.2	Transportation Infrastruoture					
3.2.1	**Ground transport infrastruoture**	restricted	one off or rare	insignificant	medium capacity	static
3.2.3	**Marine transport infrastruoture**	restricted	one off or rare	minor	high capacity	static
3.2.4	**Effects arising from use of transportation infrastruoture**	localised	frequent	minor	medium capacity	static

		Spatial scale	Temporal scale	Impact	Management response	Trend
3.3	Services infrastructures					
3.3.4	Localised utilities	restricted	intermittent or sporadic	insignificant	high capacity	static
3.4	Pollution					
3.4.5	Solid waste	localised	frequent	minor	medium capacity	static
3.7	Local conditions affecting physical fabric					
3.7.2	Relative humidity	extensive	frequent	minor	medium capacity	static
3.7.8	Water (rain/water table)	extensive	one off or rare	insignificant	medium capacity	static
3.8	Social/cultural uses of heritage					
3.8.1	Ritual / spiritual / religious and associative uses	localised	intermittent or sporadic	insignificant	high capacity	static
3.8.2	Society's valuing of heritage	localised	intermittent or sporadic	insignificant	medium capacity	static
3.8.6	Impacts of tourism / visitor / recreation	extensive	frequent	significant	medium capacity	increasing
3.9	Other human activities					
3.9.2	Deliberate destruction of heritage	restricted	intermittent or sporadic	insignificant	high capacity	static

3.17. Comments, conclusions and / or recommendations related to factors affecting the property

3.17.1 - Comments

4. Protection, Management and Monitoring of the Property

4.1. Boundaries and Buffer Zones

4.1.1 - Buffer zone status

There is a buffer zone

4.1.2 - Are the boundaries of the World Heritage property adequate to maintain the property's Outstanding Universal Value?

The boundaries of the World Heritage property are **adequate** to maintain the property's Outstanding Universal Value

4.1.3 - Are the buffer zone(s) of the World Heritage property adequate to maintain the property's Outstanding Universal Value?

The buffer zones of the World Heritage property **are adequate** to maintain the property's Outstanding Universal Value

4.1.4 - Are the boundaries of the World Heritage property known?

The boundaries of the World Heritage property are known by both the management authority and local residents / communities / landowners.

4.1.5 - Are the buffer zones of the World Heritage property known?

The buffer zones of the World Heritage property **are known** by both the management authority and local residents / communities / landowners.

4.1.6 - Comments, conclusions and / or recommendations related to boundaries and buffer zones of the World Heritage property

4.2. Protective Measures

4.2.1 - Protective designation (legal, regulatory, contractual, planning, institutional and / or traditional)

The responsibility for protection is shared by several institutions and relevant decrees. These include the Hellenic Ministry of Culture (ministerial decision of 1980), the Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works (Presidential decree of 1980), and the Municipality of Corfu (Presidential decree of 1981).

Furthermore, the Greek law on the shoreline of towns and of islands in general applies to the whole length of the site and its buffer zone, for which the control distance is up to 500m for any intervention which could modify the urban landscape, the natural landscape and the archaeological situation. The parties concerned by the application of these provisions are the Ministry of Culture, the Ministry of the Environment, and the Architectural Committee of the Municipality of Corfu through the building permit scheme.

Finally, any modification involving an action affecting the sea bed is subject to the approval of the Antiquities Department of the Ministry of Culture.

The relevant authorities, their responsibilities, and their legal guidelines are as follows:

Hellenic Ministry of Culture

Ministerial Decision B1 / Φ33 / 29925 / 828 / 27-05-80 / Government Gazette 512 / B / 04-06-80

By special declaration (Y.A. 4701/3-3-67/ΦΕΚ/183/Β/16-3-67) the Property was classified as a "historic monument scheduled for preservation and a site of outstanding natural beauty and interesting from a architectural or historical point of view". The boundaries of the declared area were amended three times and the current definition can be found in the amendment of 1980, Ministerial Decision B1/Φ33/2925/828/27-5-80/Government Gazette 512 /B/4-6-80.

By means of special declarations that commenced in 1922 (Old Fortress), the Ministry of Culture austerely protects 35 highly significant monuments (fortifications, churches, buildings, important architectural elements of various constructions) within the abovementioned area and 21 in the surrounding zone. In addition, many important, "recent" (post 1830) buildings both inside and outside the Historic Centre are protected by the Ministry of Culture by special declarations:

- Declared "recent" buildings inside the Property: 9
- Declared "recent" buildings outside the boundaries of the Historic Centre area: 302

Ministerial Decision B1 / Φ33 / 29925 / 828 / 27-05-80 / Governement Gazette 512 / B / 04-06-80

The protection enforced by this particular declaration within the boundaries of the nominated Property includes:

- a ban on demolition
- control of construction related to the exterior appearance of all buildings
- control of interventions in communal areas

Any construction work within the confines of the designated Historic Centre that falls into the above categories can proceed with the issuing of the relevant approval from the 21st Ephorate of Byzantine Antiquities, which follows the course of construction with on-site supervision.

Besides the above protection that is enforced in the entire area of the Old Town, specially declared buildings and architectural elements—either within the Property or Buffer Zone—are austerely protected, with supervision extended to all construction works in the interior as well.

Because the Property's Buffer Zone embraces scattered declared archaeological sites, 21 isolated declared monuments and 302 "recent" (post 1830) declared buildings with a buffer zone ranging from 150-500m., the result is that nearly the entire buffer zone requires some sort of inspection:

- in the case of properties adjacent to archaeological sites, excavation is inspected in order to determine whether antiquities are present before a new structure is built on the site
- the size and design of the planned new building is checked in order to determine whether it is compatible with the adjacent Monument/Property

Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works

Presidential Decree 22-04-80 / Government Gazette 274 / Δ / 05-05-1980.

The nominated Property has been classified by the Ministry of the Environment, Land Use and Public Works in the above P.D. as a "traditional settlement".

Presidential Decree 22-04-80 / Government Gazette 274 / 05-05-1980

Direction and control of urban planning for the protection and development of the area, a procedure currently evolving, is the responsibility of the centralized services of the Ministry.
The regional services of the Ministry have control over studies of environmental effects and approve the positions of new constructions and the development of works.
Additionally, in accordance with the above declaration, all interventions to modify communal spaces in the town must be approved by the Municipal Committee for Architectural Inspection, which operates within the framework of the Prefectural Administration.
Municipality of Corfu
Presidential Decree 07-09-81 / Government Gazette 552 Δ / 02-10-81.
Over the past decade, as part of the process of decentralization, significant responsibilities of the Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works have been transferred to the local government, which inspects the development of construction activity through its Urban Planning Office. The construction of new buildings, additions to pre-existing ones, as well as repairs and alterations are regulated by Presidential Decree 07-09-81 / Government Gazette 552 Δ / 02-10-81 concerning the "coefficients of building surface", in combination with Royal Decree 09-04-64 / Government Gazette 37 / 14-04-64 concerning "building terms and limitations of plots of land and on the height of buildings".
Recently the town council of the Municipality of Corfu with its Resolution 23-682/24-11-2005 approved the Management Plan for the Old Town of Corfu 2006-2012.
The existing protection arrangements are considered sufficiently effective.
Presidential Decree 07-09-81 / Government Gazette 552 D / 02-10-81 and
Royal Decree 09-04-64 / Government Gazette 37 D / 14-04-64
The decrees that determine the boundaries within which construction can take place legislate a small potential for the development of existing plots within the Historic Centre. These ensure the protective designation of the area in that they

- discourage the demolition of old, multi-storey buildings
- ban, as a rule, sizeable additions to pre-existing buildings threaten to alter the town's appearance

Recently, in recognition of the complex nature of the problems facing the Old Town, the Municipality of Corfu, in collaboration with the Corfu Branch of the Technical Chamber of Greece, drew up a "Management Plan for the Old Town of Corfu 2006-2012" for the concerted and long-range management of the area for its protection and development. The Plan made use of the lengthy (15 years) experience of the Municipality, together with the other parties involved with the issues of protection (the Ministry of Culture and the Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works), and determined a plan of action for all the relevant local and state authorities.

Comment
A new Declaration-Designation of the Old Town of Corfu and Palaiopolis, Ministerial Decision ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Β1/Φ52/43496/1384/30-04-2012, (Government Gazette 289/ΑΑΠ/13-09-2012) has been added recently for the protection of the monument and the buffer zone.

4.2.2 - Is the legal framework (i.e. legislation and / or regulation) adequate for maintaining the Outstanding Universal Value including conditions of Integrity and / or Authenticity of the property?
The legal framework for the maintenance of the Outstanding Universal Value including conditions of Authenticity and / or Integrity of the World Heritage property provides **an adequate or better basis** for effective management and protection

4.2.3 - Is the legal framework (i.e. legislation and / or regulation) adequate in the buffer zone for maintaining the Outstanding Universal Value including conditions of Integrity and / or Authenticity of the property?
The legal framework for the maintenance of the Outstanding Universal Value including conditions of Authenticity and / or Integrity of the World Heritage property provides **an adequate or better basis** for effective management and protection

4.2.4 - Is the legal framework (i.e. legislation and / or regulation) adequate in the area surrounding the World Heritage property and buffer zone for maintaining the Outstanding Universal Value including conditions of Integrity and / or Authenticity of the property?
The legal framework for the area surrounding the World Heritage property and the buffer zone provides **an adequate or better basis** for effective management and protection of the property, contributing to the maintenance of its Outstanding Universal Value including conditions of Authenticity and / or Integrity

4.2.5 - Can the legislative framework (i.e. legislation and / or regulation) be enforced?
There is **acceptable** capacity / resources to enforce legislation and / or regulation in the World Heritage property but some deficiencies remain

4.2.6 - Comments, conclusions and / or recommendations related to protective measures

4.3. Management System / Management Plan

4.3.1 - Management System
A Management Plan was submitted in 2005, along with the Nomination File.
Plans already approved which influence to a greater or lesser degree the development of the Property and it existing uses are as follows:
1. General Urban Planning Scheme (Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works, Ministerial Decision 78140 / 3271 / /12-11-86 / Government Gazette 55D / 05-02-87)
This regulates land use, determines the size of building plots and the building coefficient, and defines the mechanisms by which the plan will be applied.
2. Town Plan (Ministry of Reconstruction, Royal Decree 04-06-58 / Government Gazette 88 A / 10-06-58)
Determines which areas may be developed.
3. Royal Decree 09-04-64 / Government Gazette 37 D / 14-04-64
Fixes the requirements for building sites and determines the height to which buildings may legally be constructed. (Annex, Exhibit 41)
4. Ministry of the Environment, Spatial Planning and Public Works (Presidential Decree 07-09-81 / Government Gazette 552 D / 02-10-81)
Determines building coefficients throughout the urban area. (Annex, Exhibit 42)
5. Programme for local development, Municipality of Corfu, ANEDK / 8 / 13-08-98
Keeps detailed records (demography, production, urban planning, etc), elaborates development goals, and

programmes and prioritizes the necessary development works.
6. Action Plan for the Old Town, Municipality of Corfu
Refines the development goals in the Historic Centre, determines the features of its protective designation, the development to follow, and suggests a series of means, methods and projects to meet these goals.
7. Action Plan for the Fortifications
Records the problems, defined the promotion and reuse of the facilities that need to be adjusted, prioritizes goals and selects a series of projects to be realized.
8. Programme for Multi-Cultural Tourism, ANEDK
Keeps a detailed record of the cultural and functional dimensions of the Old Town, establishes a network of guided tours to allow a fuller appreciation of the wealth of the Old Town, and puts into effect a series of measures and actions necessary for its implementation.
The current management system is considered sufficiently effective.

4.3.2 - Management Documents

4.3.3 - How well do the various levels of administration (i.e. national / federal; regional / provincial / state; local / municipal etc.) coordinate in the management of the World Heritage Property ?
There is coordination between the range of administrative bodies / levels involved in the management of the property **but it could be improved**

4.3.4 - Is the management system / plan adequate to maintain the property's Outstanding Universal Value ?
The management system / plan is **fully adequate** to maintain the property's Outstanding Universal Value

4.3.5 - Is the management system being implemented?
The management system is **only partially** being implemented

4.3.6 - Is there an annual work / action plan and is it being implemented?
An annual work / action plan exists and **many activities** are being implemented

4.3.7 - Please rate the cooperation / relationship with World Heritage property managers / coordinators / staff of the following

Local communities / residents	Fair
Local / Municipal authorities	Fair
Indigenous peoples	Not applicable
Landowners	Fair
Visitors	Fair
Researchers	Fair
Tourism industry	Fair
Industry	Not applicable

4.3.8 - If present, do local communities resident in or near the World Heritage property and / or buffer zone have input in management decisions that maintain the Outstanding Universal Value?
Local communities have **some input** into discussions relating to management but no direct role in management

4.3.9 - If present, do indigenous peoples resident in or regularly using the World Heritage property and / or buffer zone have input in management decisions that maintain the Outstanding Universal Value?
No indigenous peoples are resident in or regularly using the World Heritage property and / or buffer zone

4.3.10 - Is there cooperation with industry (i.e. forestry, mining, agriculture, etc.) regarding the management of the World Heritage property, buffer zone and / or area surrounding the World Heritage property and buffer zone?
There is contact but only **some cooperation** with industry regarding the management of the World Heritage property, buffer zone and / or area surrounding the World Heritage property and buffer zone

4.3.11 - Comments, conclusions and / or recommendations related to human resources, expertise and training

4.3.12 - Please report any significant changes in the legal status and / or contractual / traditional protective measures and management arrangements for the World Heritage property since inscription or the last Periodic report

4.4. Financial and Human Resources

4.4.1 - Costs related to conservation, based on the average of last five years (relative percentage of the funding sources)

Multilateral funding (GEF, World Bank, etc)	68%
International donations (NGO`s, foundations, etc)	0%
Governmental (National / Federal)	29%
Governmental (Regional / Provincial / State)	0%
Governmental (Local / Municipal)	0%
In country donations (NGO`s, foundations, etc)	3%
Individual visitor charges (e.g. entry, parking, camping fees, etc.)	0%
Commercial operator payments (e.g. filming permit, concessions, etc.)	0%
Other grants	0%

4.4.2 - International Assistance received from the World Heritage Fund (USD)

4.4.3 - Is the current budget sufficient to manage the World Heritage property effectively?
The available budget is **acceptable** but could be further improved to fully meet the management needs

4.4.4 - Are the existing sources of funding secure and likely to remain so?
The existing sources of funding **are secure** in the medium-term and planning is underway to secure funding in the long-term

4.4.5 - Does the World Heritage property provide economic benefits to local communities (e.g. income, employment)?
There is a **major flow** of economic benefits to local communities from activities in and around the World Heritage property

4.4.6 - Are available resources such as equipment, facilities and infrastructure sufficient to meet management needs?

There are **adequate** equipment and facilities

4.4.7 - Are resources such as equipment, facilities and infrastructure adequately maintained?

There is **basic** maintenance of equipment and facilities

4.4.8 - Comments, conclusion, and / or recommendations related to finance and infrastructure

4.4.1: refers to the budget of the Ministry of Culture and Sports and to European funds managed by the Ministry. 4.4.1.7 and 4.4.1.8: Revenues from tickets as well as from commercial operator payments are collected by the Archaeological Receipts Fund (T.A.P.), a public jurisdiction legal entity under the auspices of the Ministry of Culture & Sports, and they are redistributed to the archaeological sites and museums of the country according to their needs. Therefore, such revenues are subject to centralized administration and for that reason it is not possible to estimate their contribution to the total funding of each property.

4.4.9 - Distribution of employees involved in managing the World Heritage property (% of total)

Full-time	100%
Part-time	0%

4.4.10 - Distribution of employees involved in managing the World Heritage property (% of total)

Permanent	80%
Seasonal	20%

4.4.11 - Distribution of employees involved in managing the World Heritage property (% of total)

Paid	100%
Volunteer	0%

4.4.12 - Are available human resources adequate to manage the World Heritage property?

A range of human resources exist, but these are **below optimum** to manage the World Heritage Property.

4.4.13 - Considering the management needs of the World Heritage property, please rate the availability of professionals in the following disciplines

Research and monitoring	Fair
Promotion	Poor
Community outreach	Poor
Interpretation	Fair
Education	Fair
Visitor management	Fair
Conservation	Good
Administration	Good
Risk preparedness	Poor
Tourism	Poor
Enforcement (custodians, police)	Poor

4.4.14 - Please rate the availability of training opportunities for the management of the World Heritage property in the following disciplines

Research and monitoring	High
Promotion	Medium
Community outreach	Medium
Interpretation	High
Education	Medium
Visitor management	Medium
Conservation	High
Administration	High
Risk preparedness	Medium
Tourism	Medium
Enforcement (custodians, police)	Medium

4.4.15 - Do the management and conservation programmes at the World Heritage property help develop local expertise?

A capacity development plan or programme is **in place and fully implemented**; all technical skills are being transferred to those managing the property locally, who are assuming leadership in management

4.4.16 - Comments, conclusions and / or recommendations related to human resources, expertise and training

4.4.10: The distribution of the staff refers only to the Ministry of Culture and Sports. Concerning 4.4.15 none of the 4 answers fully reflects the property"s current situation. However, 4.4.15.4 is closer to the current status since constant care for transferring technical skills among the personnel exists at a permanent basis although there is no specific capacity development plan or programme.

4.5. Scientific Studies and Research Projects

4.5.1 - Is there adequate knowledge (scientific or traditional) about the values of the World Heritage property to support planning, management and decision-making to ensure that Outstanding Universal Value is maintained?

Knowledge about the values of the World Heritage property is **sufficient**

4.5.2 - Is there a planned programme of research at the property which is directed towards management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value?

There is a **comprehensive, integrated programme of research**, which is relevant to management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value

4.5.3 - Are results from research programmes disseminated?

Research results are **shared widely** with the local, national and international audiences

4.5.4 - Please provide details (i.e. authors, title, and web link) of papers published about the World Heritage property since the last Periodic Report

4.5.5 - Comments, conclusions and / or recommendations related to scientific studies and research projects

4.6. Education, Information and Awareness Building

4.6.1 - At how many locations is the World Heritage emblem displayed at the property?

In **many locations and easily visible** to visitors

4.6.2 - Please rate the awareness and understanding of the existence and justification for inscription of the World Heritage property amongst the following groups

Local communities / residents	Average
Local / Municipal authorities within or adjacent to the property	Excellent
Local indigenous peoples	Not applicable
Local landowners	Average
Visitors	Excellent
Tourism industry	Excellent
Local businesses and industries	Excellent

4.6.3 - Is there a planned education and awareness programme linked to the values and management of the World Heritage property?

There is a **planned and effective** education and awareness programme that contributes to the protection of the World Heritage property

4.6.4 - What role, if any, has designation as a World Heritage property played with respect to education, information and awareness building activities?

World Heritage status has **partially influenced** education, information and awareness building activities

4.6.5 - How well is the information on Outstanding Universal Value of the property presented and interpreted?

The Outstanding Universal Value of the property is adequately presented and interpreted **but improvements could be made**

4.6.6 - Please rate the adequacy for education, information and awareness building of the following visitor facilities and services at the World Heritage property

Visitor centre	Adequate
Site museum	Adequate
Information booths	Poor
Guided tours	Adequate
Trails / routes	Adequate
Information materials	Adequate
Transportation facilities	Poor
Other	Not needed

4.6.7 - Comments, conclusions and / or recommendations related to education, information and awareness building

4.7. Visitor Management

4.7.1 - Please provide the trend in annual visitation for the last five years

Last year	Minor increase
Two years ago	Minor increase
Three years ago	Minor increase
Four years ago	Minor increase
Five years ago	Minor increase

4.7.2 - What information sources are used to collect trend data on visitor statistics?

Entry tickets and registries
Transportation services

4.7.3 - Visitor management documents

4.7.4 - Is there an appropriate visitor use management plan (e.g. specific plan) for the World Heritage property which ensures that its Outstanding Universal Value is maintained?

Visitor use of the World Heritage property is managed but **improvements could be made**

4.7.5 - Does the tourism industry contribute to improving visitor experiences and maintaining the values of the World Heritage property?

There is **limited co-operation** between those responsible for the World Heritage property and the tourism industry to present the Outstanding Universal Value and increase appreciation

4.7.6 - If fees (i.e. entry charges, permits) are collected, do they contribute to the management of the World Heritage property?

The fee is collected, and makes **some contribution** to the management of the World Heritage property

4.7.7 - Comments, conclusions and / or recommendations related to visitor use of the World Heritage property

4.8. Monitoring

4.8.1 - Is there a monitoring programme at the property which is directed towards management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value?

There is a **comprehensive, integrated programme** of monitoring, which is relevant to management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value

4.8.2 - Are key indicators for measuring the state of conservation used to monitor how the Outstanding Universal Value of the property is maintained?

Information on the values of the World Heritage property is sufficient and key indicators have been defined but **monitoring the status of indicators could be improved**

4.8.3 - Please rate the level of involvement in monitoring of the following groups

World Heritage managers / coordinators and staff	Excellent
Local / Municipal authorities	Excellent
Local communities	Non-existent
Researchers	Excellent
NGOs	Non-existent
Industry	Non-existent
Local indigenous peoples	Not applicable

4.8.4 - Has the State Party implemented relevant recommendations arising from the World Heritage Committee?

No relevant Committee recommendations to implement

4.8.5 - Please provide comments relevant to the implementation of recommendations from the World Heritage Committee

4.8.6 - Comments, conclusions and / or recommendations related to monitoring

4.9. Identification of Priority Management Needs

4.9.1 - Please select the top 6 managements needs for the property (if more than 6 are listed below)

Please refer to question 5.2

5. Summary and Conclusions

5.1. Summary - Factors affecting the Property

5.1.1 - Summary - Factors affecting the Property

		World Heritage criteria and attributes affected	Actions	Monitoring	Timeframe	Lead agency (and others involved)	More info / comment
3.2	Transportation infrastructure						
3.2.4	Effects arising from use of transportation infrastructure	The use of transportation infrastructure does not affect negatively the criterion according to which the property was inscribed in the WHC List.	Extra measures for the control of the traffic are being implemented especially during the high season.	Supervision of the current situation by the responsible authorities	On going	Municipality of Corfu	A new bicycle route has been constructed
3.4	Pollution						
3.4.6	Solid waste	The solid waste does not affect negatively the criterion according to which the property was inscribed in the WHC List.	Underground system of depositing and collecting solid waste is being under construction	Continuous supervision of the current situtation	2014-2015	Municipality of Corfu	Significant efforts for the solid waste collection with the existing personnel especially during the high season.
3.7	Local conditions affecting physical fabric						
3.7.2	Relative humidity	Insignificant impact on the property"s attributes	Constant conservation of the monuments	Continuous measuring of the humidity with specific instruments	On going	21st Ephorate of Byzantine Antiquities and 8th Ephorate of Prehistorical and Classical Antiquities	Relative humidity is a standard characteristic of the whole island"s climate
3.7.8	Water (rain/water table)	Insignificant impact on the property"s attributes	There is a system of channels for collecting and flowing out the rain water.	Continuous maintenance of the existing system	On going	21st Ephorate of Byzantine Antiquities and 8th Ephorate of Prehistorical and Classical Antiquities Municipality of Corfu	Rain is a standard characteristic of the whole island"s climate
3.8	Social/outtural uses of heritage						
3.8.2	Society"s valuing of heritage	Society"s valuing of heritage does not affect negatively the criterion according to which the property was inscribed in the WHC List.	Awareness raising of the local community and creation of a manual for the appropriate use of the property are projects under way.	Continuous supervision and control of the property"s use.	On going	21st Ephorate of Byzantine Antiquities Municipality of Corfu	Both the Municipality and the 21st Ephorate of Byzantine Antiquities organize meetings for the public"s information about the property"s issues.
3.8.8	Impacts of tourism / visitor / recreation	No negative impact on the criterion according to which the property was inscribed in the WHC List.	Seminars for the stakeholders are given by the responsible authorities concerning the management of the visitors. Organized routes for the tourists within the old town for the better distribution of large numbers of visitors.	Constant supervision of the situation of the monuments	On going	21st Ephorate of Byzantine Antiquities (provision of information for the creation of the organized routes) Directorate of Tourism - Region of Ionian Islands Port Authority of Corfu Municipality of Corfu	Although the number of visitors has increased there is no negative impact on the monuments of the property.

5.2. Summary - Management Needs

5.2.2 - Summary - Management Needs

Answers provided have not outlined any serious management need.

5.3. Conclusions on the State of Conservation of the Property

5.3.1 - Current state of Authenticity
The authenticity of the World Heritage property has been **preserved**

5.3.2 - Current state of Integrity
The integrity of the World Heritage property is **intact**

5.3.3 - Current state of the World Heritage property's Outstanding Universal Value
The World Heritage property's Outstanding Universal Value has been **maintained**.

5.3.4 - Current state of the property's other values
Other important cultural and / or natural values and the state of conservation of the World Heritage property are **predominantly intact**

5.4. Additional comments on the State of Conservation of the Property

5.4.1 - Comments

6. World Heritage Status and Conclusions on Periodic Reporting Exercise

6.1 - Please rate the impacts of World Heritage status of the property in relation to the following areas

Conservation	Positive
Research and monitoring	Positive
Management effectiveness	Positive
Quality of life for local communities and indigenous peoples	Positive
Recognition	Positive
Education	Positive
Infrastructure development	Positive
Funding for the property	Positive
International cooperation	Positive
Political support for conservation	No Impact
Legal / Policy framework	No Impact
Lobbying	Positive
Institutional coordination	Positive
Security	Positive
Other (please specify)	Not applicable

6.2 - Comments, conclusions and / or recommendations related to World Heritage status

6.3 - Entities involved in the preparation of this Section of the Periodic Report

Governmental institution responsible for the property
Site Manager/Coordinator/World Heritage property staff

6.4 - Was the Periodic Reporting questionnaire easy to use and clearly understandable?
yes

6.5 - Please provide suggestions for improvement of the Periodic Reporting questionnaire

6.6 - Please rate the level of support for completing the Periodic Report questionnaire from the following entities

UNESCO	Very good
State Party Representative	Very good
Advisory Body	Fair

6.7 - How accessible was the information required to complete the Periodic Report?
All required information was accessible

6.8 - The Periodic Reporting process has improved the understanding of the following

The World Heritage Convention
The concept of Outstanding Universal Value
The property's Outstanding Universal Value
The concept of Integrity and / or Authenticity
The property's Integrity and / or Authenticity
Managing the property to maintain the Outstanding Universal Value
Monitoring and reporting
Management effectiveness

6.9 - Please rate the follow-up to conclusions and recommendations from previous Periodic Reporting exercise by the following entities

UNESCO	Not Applicable
State Party	Not Applicable
Site Managers	Not Applicable
Advisory Bodies	Not Applicable

6.10 - Summary of actions that will require formal consideration by the World Heritage Committee

- **Geographic Information Table**
  Reason for update: The correct coordinates are: N39°37"28".440 E19°55"22".530

6.11 - Comments, conclusions and / or recommendations related to the Assessment of the Periodic Reporting exercise

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V: ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ

Στο παρόν παράρτημα παρουσιάζονται τα έντυπα που σχετίζονται με την ερευνητική συμμετοχή των ειδικών εμπειρογνωμόνων στην παρούσα έρευνα. Επισυνάπτονται οι δηλώσεις συμμετοχής στην έρευνα και σύντομα βιογραφικά των συμμετεχόντων.

Η **Αλεξάνδρα Ρουβά** (**ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 1)** αποφοίτησε από το Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μερικά χρόνια αργότερα απέκτησε Μεταπτυχιακό τίτλο: «Ιστορία της πόλης και της κτιριοδομίας μετά τον 16ο αιώνα» από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Είναι Διευθύνουσα Σύμβουλος στην εταιρεία ΤΟΠΟΣ Α.Ε., ενώ τα τελευταία δέκα χρόνια έχει συνεργαστεί με πληθώρα φορέων του Δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ως υπεύθυνη υλοποίησης έργων.

Η **Δανάη Ειρήνη Γκερέκου (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 2)** είναι απόφοιτος της Σχολής Μάρκετινγκ και Επικοινωνίας, του City College of Landon. Εργάζεται πάνω από δεκαπέντε χρόνια στο νυν Δήμο Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων στο Αυτοτελές Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων. Έχει συν-εκπονήσει για σειρά ετών το Σχέδιο Τουριστικής Προβολής του Δήμου Κέρκυρας ενώ έχει συμμετάσχει σε πληθώρα διεθνώς τουριστικών εκθέσεων και στο σχεδιασμό δράσεων και πρωτοβουλιών τουριστικής προβολής και ανάδειξης του πολιτστικού αποθέματος στην Κέρκυρα.

Η **Πολυξένη Καϊμάρα** (**ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 3)**, MSc Αναπτυξιακή και Εκπαιδευτική Ψυχολόγος, είναι υποψήφια διδάκτορας στο Τμήμα Τεχνών Ήχου και Εικόνας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού στη Δημόσια Υγεία της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας, πτυχίου Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού της Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ), πιστοποιημένη Εκπαιδεύτρια και Αξιολογήτρια του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) και του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ). Έχει διδακτική εμπειρία στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, όπως και σε προγράμματα δια βίου

μάθησης του Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης και των Κέντρων δια Βίου Μάθησης. Εργάζεται ως ψυχολόγος σε Κέντρο Ατόμων με Αναπηρία στη Φλώρινα, εποπτείας Υπουργείου Υγείας (τα τελευταία έξι χρόνια σε απόσπαση στην Ψυχιατρική Κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Κέρκυρας). Είναι συν-συγγραφέας πολλών άρθρων και κεφαλαίων σε διεθνή περιοδικά και εκδόσεις, όπως και σε πρακτικά ελληνικών και διεθνών συνεδρίων. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στον σχεδιασμό, ανάπτυξη και αξιολόγηση διαμεσικού εκπαιδευτικού υλικού για την ειδική εκπαίδευση με απώτερο στόχο τη συνεκπαίδευση, με έμφαση στην παιχνιδική εμπειρία.

Ο **Δρ. Θωμάς Χατζηχρήστος (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 4)** είναι Διπλωματούχος Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός του ΕΜΠ (1990). Το 1999 ανακηρύχθηκε Διδάκτορας του ΕΜΠ, με αντικείμενο τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (ΓΣΠ). Από το 1998 ως το 2000 δίδαξε ως Λέκτορας (Π.Δ.407/80) Πληροφορική και ΓΣΠ, στο Τμήμα της Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου του Αιγαίου,. Από το Σεπτέμβριο του 2000 ανήκει στο Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό της ΣΑΤΜ, του ΕΜΠ.
Έχει συμμετάσχει σε μια σειρά από ερευνητικά προγράμματα, σε πολλά από τα οποία ως κύριος ερευνητής στον Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού της ΣΑΤΜ, το Τμήμα Ηλεκτρολόγων ΕΜΠ, το Τμήμα Χημικών και Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Αθηνών το Τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου του Αιγαίου, το Τμήμα Χωροταξίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας όπως επίσης το Τμήμα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού του Ελληνικού Ανοιχτού Πανεπιστημίου
Έχει επαγγελματική εμπειρία σαν εξωτερικός συνεργάτης και σύμβουλος με αντικείμενο τα ΓΣΠ ως εργαλεία ανάλυσης, σε 15 ιδιωτικές επιχειρήσεις και 4 Δημόσιες Υπηρεσίες.
Είναι Μέλος της Επιτροπής European Environmental Spatial Data Infrastructure (INSPIRE), από το Σεπτέμβριο του 2001. Εμπειρογνώμων στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΙΟΝΕΤ) με εξειδίκευση στα γεωγραφικά δεδομένα, από τον Ιούνιο του 2005. Μέλος του Δικτύου European Network for Foresight Methodologies (COST A22), από το 2003. Μέλος της Επιτροπής Στήριξης (Steering Committee) για το έργο CORINE, ΥΠΕΧΩΔΕ, (2003-2004).
Είναι μέλος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, Regional Science Association (Greek section), και της Regional Science Association (International)

Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα στρέφονται στις περιοχές των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών, Ασαφών Συνόλων, Μεθόδων Στρατηγικού Σχεδιασμού, και Foresight Methodologies.

Η **Δρ. Ελισσάβετ Φιλιππίδου (ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ 5)**, είναι Μηχανικός Η/Υ και Πληροφοριακής, με μεταπτυχιακές σπουδές (M.Sc και Ph.D.) εξειδίκευσης σε θέματα επιχειρησιακής ανάλυσης, οργανωτικής αλλαγής και ανασχεδιασμού επιχειρήσεων, στο UMIST του Μάντσεστερ της Μ. Βρετανίας. Σήμερα εργάζεται ως ανεξάρτητη σύμβουλος και επιχειρηματίας στον τομέα των Διαρθρωτικών Προγραμμάτων, των Προγραμμάτων για την επιχορήγηση επιχειρήσεων από κρατικές ενισχύσεις, και των νέων τεχνολογιών. Διαθέτει εταιρικά μερίδια σε ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες ασχολούνται με τον τομέα της πληροφορικής, τον συμβουλευτικό κλάδο, καθώς επίσης και το on line περιεχόμενο (portals).

Έντυπο Δήλωσης Συγκατάθεσης για Επιστημονική Έρευνα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Καλείστε να συμμετάσχετε σε μία επιστημονική έρευνα της υποψήφιας διδάκτορα του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής.

Ο τίτλος της έρευνας είναι «**Αξιολόγηση της υπεμασίας των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας**» .

Σκοπός της εν λόγω επιστημονικής έρευνας είναι να αξιολογηθούν οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ και οι αντίστοιχοι υποστόχοι τους σε σχέση με τους Στόχους και τις προτεινόμενες δράσεις του Σχεδίου Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012, με στόχο την επικαιροποίηση πιλοτικών δράσεων του σχεδίου διαχείρισης σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα.

Προτού συμφωνήσετε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα, βεβαιωθείτε ότι:

- Έχετε πληροφορηθεί ότι διατηρείτε τα δικαιώματα που αναφέρονται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ενημέρωσης (αρ. 13 ΕΕ 2016/679), πρόσβασης (αρ. 15 ΕΞ 2016/679), αντίρρησης και διαγραφής (αρ. 17 ΕΕ 2016/679). ✓
- Γνωρίζετε ότι η συμμετοχή σας στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική. ✓

Μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια / κύρωση, ανακαλώντας τη συγκατάθεσή σας στο e-mail: 115psul@ionio.gr .

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ερευνητής δεσμεύεται να τηρεί πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίησή σας.

Πιο συγκεκριμένα, δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας ή είναι πλήρως ανωνυμοποιημένα. Επιπλέον, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της έρευνας υπόκειται στις απαραίτητες εγγυήσεις, που απορρέουν από την κείμενη νομοθεσία.

Για τυχόν απορίες σε θέματα αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον υπεύθυνο ερευνητή Σοφία Μαρία Πουλημένου, 115poul@ionio.gr, τηλ: 6982259869

Θα σας δοθεί αντίγραφο του Εντύπου Ενημέρωσης και της παρούσας δήλωσης συγκατάθεσης, όταν η συλλογή έχει υπογραφεί.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα: **Ρουβά Αλεξάνδρα**

Ημερομηνία: 10-09-2020

Υπογραφή: .....

Σε περίπτωση που ο υπεύθυνος ερευνητής επιθυμεί μετά το πέρας της έρευνας να δημοσιεύσει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που με αφορούν, √ ☐ Συναινώ ☐ Δε Συναινώ σε αυτή του την ενέργεια.

Έντυπο Δήλωσης Συγκατάθεσης για Επιστημονική Έρευνα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Καλείστε να συμμετάσχετε σε μία επιστημονική έρευνα της υποψήφιας διδάκτορα του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής.

Ο τίτλος της έρευνας **είναι «Αξιολόγηση της σημασίας των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας»** .
Σκοπός της εν λόγω επιστημονικής έρευνας είναι να αξιολογηθούν οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ και οι αντίστοιχοι υποστόχοι τους σε σχέση με τους Στόχους και τις προτεινόμενες δράσεις του Σχεδίου Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012, με στόχο την επικαιροποίηση πιλοτικών δράσεων του σχεδίου διαχείρισης σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα.

Προτού συμφωνήσετε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα, βεβαιωθείτε ότι:

- Έχετε πληροφορηθεί ότι διατηρείτε τα δικαιώματα που αναφέρονται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ενημέρωσης (αρ. 13 ΕΕ 2016/679), πρόσβασης (αρ. 15 ΕΕ 2016/679), αντίρρησης και διαγραφής (αρ. 17 ΕΕ 2016/679). ☑
- Γνωρίζετε ότι η συμμετοχή σας στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική. ☑

Μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια / κύρωση, ανακαλώντας τη συγκατάθεσή σας στο e-mail: l15poul@ionio.gr .

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ερευνητής δεσμεύεται να τηρεί πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίησή σας.

Πιο συγκεκριμένα, δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας ή είναι πλήρως ανωνυμοποιημένα. Επιπλέον, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της έρευνας υπόκειται στις απαραίτητες εγγυήσεις, που απορρέουν από την κείμενη νομοθεσία.

Για τυχόν απορίες σε θέματα αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον υπεύθυνο ερευνητή Σοφία Μαρία Πουλημένου, l15poul@ionio.gr, τηλ: 6982259869

Θα σας δοθεί αντίγραφο του Εντύπου Ενημέρωσης και της παρούσας δήλωσης συγκατάθεσης, όταν η τελευταία έχει υπογραφεί.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

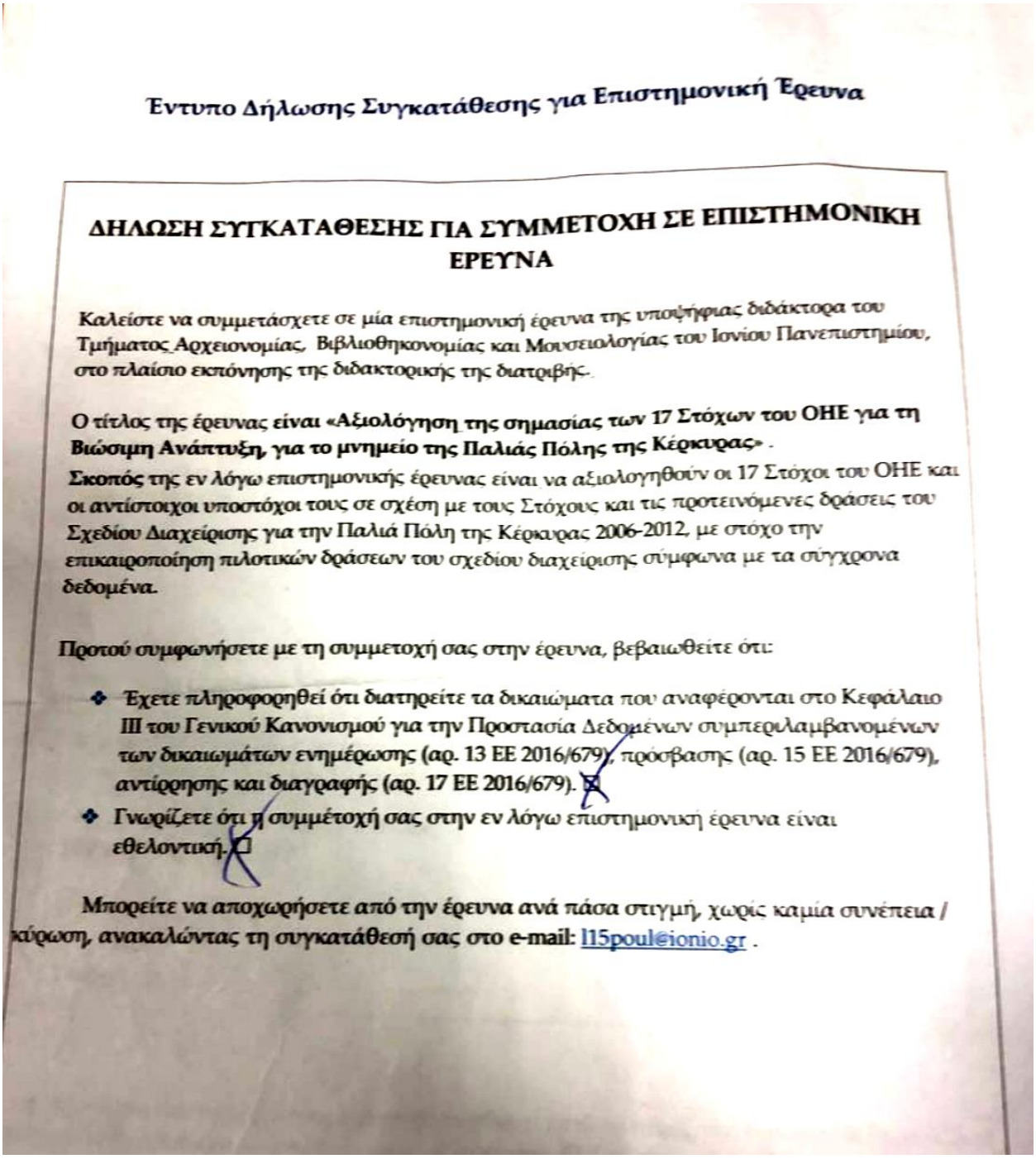
ΔΑΝΑΗ ΕΙΡΗΝΗ ΓΚΕΡΕΚΟΥ

Ημερομηνία: 17/9/2020

Υπογραφή:

Σε περίπτωση που ο υπεύθυνος ερευνητής επιθυμεί μετά το πέρας της έρευνας να δημοσιεύσει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που με αφορούν, ☑ **Συναινώ** ☐ **Δε Συναινώ** σε αυτή του την ενέργεια.

Έντυπο Δήλωσης Συγκατάθεσης για Επιστημονική Έρευνα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Καλείστε να συμμετάσχετε σε μία επιστημονική έρευνα της υποψήφιας διδάκτορα του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής.

Ο τίτλος της έρευνας είναι **«Αξιολόγηση της σημασίας των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας»** .

Σκοπός της εν λόγω επιστημονικής έρευνας είναι να αξιολογηθούν οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ και οι αντίστοιχοι υποστόχοι τους σε σχέση με τους Στόχους και τις προτεινόμενες δράσεις του Σχεδίου Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012, με στόχο την επικαιροποίηση πιλοτικών δράσεων του σχεδίου διαχείρισης σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα.

Προτού συμφωνήσετε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα, βεβαιωθείτε ότι:

- Έχετε πληροφορηθεί ότι διατηρείτε τα δικαιώματα που αναφέρονται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ενημέρωσης (αρ. 13 ΕΕ 2016/679), πρόσβασης (αρ. 15 ΕΕ 2016/679), αντίρρησης και διαγραφής (αρ. 17 ΕΕ 2016/679). ☒
- Γνωρίζετε ότι η συμμετοχή σας στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική. ☐

Μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια / κύρωση, ανακαλώντας τη συγκατάθεσή σας στο e-mail: l15poul@ionio.gr .

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ερευνητής δεσμεύεται να τηρεί πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίησή σας.

Πιο συγκεκριμένα, δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας ή είναι πλήρως ανωνυμοποιημένα. Επιπλέον, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της έρευνας υπόκειται στις απαραίτητες εγγυήσεις, που απορρέουν από την κείμενη νομοθεσία.

Για τυχόν απορίες σε θέματα αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον υπεύθυνο ερευνητή Σοφία Μαρία Πουλημένου, l15poul@ionio.gr, τηλ: 6982259869

Θα σας δοθεί αντίγραφο του Εντύπου Ενημέρωσης και της παρούσας δήλωσης συγκατάθεσης, όταν η τελευταία έχει υπογραφεί.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα: ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΚΑΪΜΑΡΑ

Ημερομηνία: 18/9/2020

Υπογραφή: .....

Σε περίπτωση που ο υπεύθυνος ερευνητής επιθυμεί μετά το πέρας της έρευνας να δημοσιεύσει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που με αφορούν, ☒ Συναινώ ☐ Δε Συναινώ σε αυτή του την ενέργεια.

Έντυπο Δήλωσης Συγκατάθεσης για Επιστημονική Έρευνα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Καλείστε να συμμετάσχετε σε μία επιστημονική έρευνα της υποψήφιας διδάκτορα του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής.

Ο τίτλος της έρευνας είναι **«Αξιολόγηση της σημασίας των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας»** .
Σκοπός της εν λόγω επιστημονικής έρευνας είναι να αξιολογηθούν οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ και οι αντίστοιχοι υποστόχοι τους σε σχέση με τους Στόχους και τις προτεινόμενες δράσεις του Σχεδίου Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012, με στόχο την επικαιροποίηση πιλοτικών δράσεων του σχεδίου διαχείρισης σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα.

Προτού συμφωνήσετε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα, βεβαιωθείτε ότι:

- Έχετε πληροφορηθεί ότι διατηρείτε τα δικαιώματα που αναφέρονται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ενημέρωσης (αρ. 13 ΕΕ 2016/679), πρόσβασης (αρ. 15 ΕΕ 2016/679), αντίρρησης και διαγραφής (αρ. 17 ΕΕ 2016/679). ☐
- Γνωρίζετε ότι η συμμέτοχή σας στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική. ☐

Μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια / κύρωση, ανακαλώντας τη συγκατάθεσή σας στο e-mail: 115poul@ionio.gr .

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ερευνητής δεσμεύεται να τηρεί πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίησή σας.

Πιο συγκεκριμένα, δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας ή είναι πλήρως ανωνυμοποιημένα. Επιπλέον, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της έρευνας υπόκειται στις απαραίτητες εγγυήσεις, που απορρέουν από την κείμενη νομοθεσία.

Για τυχόν απορίες σε θέματα αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον υπεύθυνο ερευνητή Σοφία Μαρία Πουλημένου, l15poul@ionio.gr, τηλ: 6982259869

Θα σας δοθεί αντίγραφο του Εντύπου Ενημέρωσης και της παρούσας δήλωσης συγκατάθεσης, όταν η τελευταία έχει υπογραφεί.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα: ΘΩΜΑΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΣ

Ημερομηνία: 18/9/2020

Υπογραφή:

Σε περίπτωση που ο υπεύθυνος ερευνητής επιθυμεί μετά το πέρας της έρευνας να δημοσιεύσει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που με αφορούν, X **Συναινώ** ☐ **Δε Συναινώ** σε αυτή του την ενέργεια.

Έντυπο Δήλωσης Συγκατάθεσης για Επιστημονική Έρευνα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Καλείστε να συμμετάσχετε σε μία επιστημονική έρευνα της υποψήφιας διδάκτορα του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής.

Ο τίτλος της έρευνας είναι «**Αξιολόγηση της σημασίας των 17 Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για το μνημείο της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας**» .
Σκοπός της εν λόγω επιστημονικής έρευνας είναι να αξιολογηθούν οι 17 Στόχοι του ΟΗΕ και οι αντίστοιχοι υποστόχοι τους σε σχέση με τους Στόχους και τις προτεινόμενες δράσεις του Σχεδίου Διαχείρισης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας 2006-2012, με στόχο την επικαιροποίηση πιλοτικών δράσεων του σχεδίου διαχείρισης σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα.

Προτού συμφωνήσετε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα, βεβαιωθείτε ότι:

- Έχετε πληροφορηθεί ότι διατηρείτε τα δικαιώματα που αναφέρονται στο Κεφάλαιο ΙΙΙ του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ενημέρωσης (αρ. 13 ΕΕ 2016/679), πρόσβασης (αρ. 15 ΕΕ 2016/679), αντίρρησης και διαγραφής (αρ. 17 ΕΕ 2016/679). ☑
- Γνωρίζετε ότι η συμμετοχή σας στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική. ☑

Μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια / κύρωση, ανακαλώντας τη συγκατάθεσή σας στο e-mail: l15poul@ionio.gr .

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ερευνητής δεσμεύεται να τηρεί πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίησή σας.

Πιο συγκεκριμένα, δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας ή είναι πλήρως ανωνυμοποιημένα. Επιπλέον, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της έρευνας υπόκειται στις απαραίτητες εγγυήσεις, που απορρέουν από την κείμενη νομοθεσία.

Για τυχόν απορίες σε θέματα αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον υπεύθυνο ερευνητή Σοφία Μαρία Πουλημένου, l15poul@ionio.gr, τηλ. 6982259869

Θα σας δοθεί αντίγραφο του Εντύπου Ενημέρωσης και της παρούσας δήλωσης συγκατάθεσης, όταν η τελευταία έχει υπογραφεί.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα: Δέσποινα Ελισάβετ Φιλιππάκου

Ημερομηνία 11/9/2020

Υπογραφή .....

Σε περίπτωση που ο υπεύθυνος ερευνητής επιθυμεί μετά το τέλος της έρευνας να δημοσιεύσει δεδομένα που προσωπικού χαρακτήρα που με αφορούν ☒ **Συναινώ** ☐ **Δε Συναινώ** σε αυτή του την υποχρέωση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ (Τ.Ε.Ε.)
ΤΜΗΜΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
Λ.ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ 13 – 49100 ΚΕΡΚΥΡΑ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ
της 5ης ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ
ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΟΥΣΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΤΙΣ 23 ΜΑΡΤΙΟΥ 2021

ΠΑΡΟΝΤΕΣ:Γ[redacted], Πρόεδρος, Γ. [redacted], Αντιπρόεδρος, Κ. [redacted] Γεν. Γραμματέας, Γ[redacted], Μέλος, Α[redacted], Μέλος, [redacted], Μέλος, Αλκ. [redacted], Μέλος, [redacted], Μέλος

ΑΠΟΝΤΕΣ : Σ[redacted]

ΠΑΡΙΣΤΑΝΤΑΙ:.Ο Πρόεδρος της Αντιπροσωπείας Σ[redacted] και η Γεν. Γραμματέας κα [redacted]

Γραμματειακή Υποστήριξη:[redacted] Προϊσταμένη ΤΚ/ΤΕΕ, ΤΕ-Α΄.

ΑΠΟΦ.: ΔΕ/2021/Σ05/08 Επικύρωση αποτελεσμάτων επεξεργασίας της Μόνιμης Επιτροπής Διατήρησης & Ανάδειξης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς & Πολιτισμού

Η Δ.Ε. του Π. Τμήματος Κέρκυρας του ΤΕΕ, έχοντας υπόψη:

α. Την εισήγηση του Προέδρου
β. Την εισήγηση του κ. Δ. Απέργη, Διπλ. Π.Μ. Επιμελητή της Μ.Ε. Διατήρησης & Ανάδειξης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς & Πολιτισμού του Π. Τμήματος
γ. Τον Κανονισμό λειτουργίας των Μονίμων Επιτροπών του ΤΕΕ
δ. Τα αποτελέσματα της έρευνας, η οποία διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου και επεξεργάστηκε από την Μ.Ε.
ε. Τη διεξαχθείσα συζήτηση
στ. Τη σύμφωνη γνώμη των μελών της

επικυρώνει τα αποτελέσματα τα οποία συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίου και επεξεργάστηκαν από την Μ.Ε Διατήρησης & Ανάδειξης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς & Πολιτισμού του Π. Τμήματος, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής διατριβής της Υποψήφιας Διδάκτορα του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου κας Σοφίας - Μαρίας Πουλημένου.

ΤΕΕΤμήμαΚέρκυραςΤΗΛ.: 26610-30058ΦΑΞ : 26610-47702e-mail : tee_kerk@tee.grwebsite:www.teekerk.gr

Η διατριβή της προαναφερόμενης Υπ. Διδάκτορα αφορά στη διαμόρφωση και εφαρμογή μιας μελέτης περίπτωσης για την Παλιά Πόλη της Κέρκυρα, βάσει υποστηρικτικού υλικού γύρω από τους 17 Στόχους του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ) & τις Παραδοχές - Στόχοι- Δράσεις Σχεδίου Διαχείρισης 2006-2012.

Επικυρώνεται αυθημερόν.

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΤΕ-Α΄